SIGRID UNDSET

JENNY

ROMAN

EDITURA GORJAN

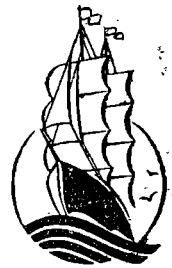

2808

SIGRID UNDSET

JENNY

ROMAN

Copyright by Mrs. Sigrid Undset — c/o Thallaug & Moe — Lillehammer, Norway. — Nr. 4011 (1. 65. 42)

SIGRID UNDSET

JENNY

ROMAN

TRADUCERE DE GEORGE CIOBANU

EDITURA GORJAN—BUCUREȘTI
1942

PARTEA INTÂIA

I.

Se însera. Helge Gram dădu colţul străzii, chiar în clipa în care muzica militară intra în Via Condotti. Se cânta într'un tempo antrenant o arie din „Văduva Veselă", transformată astfel într'un marş asurzitor.

In această după amiază friguroasă tinerii soldaţi cu părul negru treceau vijelios, ca şi cum ar fi făcut parte dintr'o cohortă romană, pornind la atac contra hoardelor barbare, în loc să se înapoieze potoliţi în cazarmă, pentru odihna nopţii. „Dar poate că nu-i decât graba de a ajunge în cazarmă" îşi zise Helge şi surâse; căci din această clipă, stând astfel cu gulerul ridicat de frig, se surprinse trăind în trecut.

Fredonând uşor refrenul din „Văduva Veselă", se îndreptă în direcţia în care ştia că trebue să fie Corso. La colţ se opri îmbrăţişând totul într'o privire.

Aşa dar astfel era Corso: un du-te-vino neîncetat de trăsuri, pe o stradă prea aglomerată, şi o mulţime de oameni furnicând pe trotoarele strâmte.

Din locul său, Helge privea tălăzuirea aceasta, fericit la gândul, că de acum înainte va putea să-şi piardă timpul aici seară de seară, să se amestece în această mulţime, până când Corso îi va deveni tot atât de familiar ca şi Karl Johan la Oslo.

Îi veni poftă să cutreere imediat străzile, toate străzile Romei, chiar de ar trebui să colinde toată noaptea.

Se gândi la Cetate, astfel cum îi apăruse câteva clipe mai înainte de pe Pincio, în asfinţitul soarelui.

In spre apus, nori cenuşii se îmbulzeau unii într'alţii ca o turmă de oi. Ultimele raze ale soarelui le da un contur auriu. In cerul fumuriu se întindea Cetatea, şi deodată Helge îşi dădu perfect seama că vedea adevărata înfăţişare a Romei, nu a Romei visurilor sale, ci a Romei cum este ea în realitate.

Ceea ce văzuse până atunci, de-a-lungul călătoriei sale, îl contrariase, fiindcă totul era altfel decât imaginea ce-şi făurise acolo în ţara sa, de câte ori era cuprins de nostalgia acestor depărtate locuri. In sfârşit, realitatea era mai frumoasă decât toate visurile sale. Realitatea era Roma.

In jos era o mare de acoperişuri peste case vechi, noi, înalte sau joase, toate clădite parcă la întâmplare, pentru a împlini nevoile timpului. Şi din loc în loc, ca nişte tranşee în acest nesfârşit de acoperişuri, se desluşeau străzile. Mulţimea de linii încâlcite, ce se încrucişau şi se încurcau în mii de figuri geometrice bizare, părea îngheţată şi mută sub acest cer de amurg, către care soarele mai săgeta, când şi când, ultimele-i raze, împurpurând câte un nouraş. Totul părea somn şi vis în această ceaţă uşoară, nestrăbătută nici măcar de vreun fir de fum. Niciun coş de fabrică, niciun abur nu ieşea din micile şi nostimele hornuri de tinichea, care se înălţau deasupra acoperişurilor. Vechile ţigle rotunde, ruginii, erau acoperite de muşchiu cenuşiu,

iar în jghiaburi creşteau tufe mici de verdeaţă cu floricele galbene. De-a-lungul teraselor se aliniau agavele, ale căror frunze păreau artificiale, iar din cornişe cădeau în cascade plantele agăţătoare.

Ici colo, la etajul de sus al câte unei case mai răsărite, apărea ca un ochiu, câte o fereastră întunecată în faţada roşiatică sau cenuşie-deschis; altele păreau că dorm aşa, cu perdelele lăsate.

In câte un loc se zărea în ceaţă câte o *loggia*, ca umbra vreunui vechiu turn de pază, cu acoperişul terminat cu o boltă mică de lemn sau de tablă.

Casele erau dominate de turlele bisericilor, nenumărate turle. Cea mai impunătoare, acolo departe, dincolo de cartierele unde Helge credea a fi cursul Tibrului, era San Pietro.

In acest şes, acolo unde acoperişurile lipsite de viaţă erau întinse peste Cetate — cât i se potrivea în această seară numele de Eternă — o colină îşi rotunjea profilul pe cer. O alee de pini, ale căror vârfuri se reuneau peste trunchiurile svelte, acoperea colina.

De-abia vizibilă, mai departe decât Catedrala San Pietro, se înălţa altă colină cu vile albe printre brazi şi chiparoşi, Monte Maria, fără îndoială...

Inapoia lui Helge, stejarii înălţau frunzişul lor umbros, iar foşnetul unei fântâni se desluşea ca o chemare. Apa umplea primul basin de piatră şi se revărsa peste marginile acestuia, şuvoind în cel de jos. Helge murmura: „Roma, Roma eternă", privind oraşul visat, pe al cărui pământ călca prima oară, oraşul ale cărui locuinţe misterioase adăposteau numai necunoscuţi pentru el.

Apoi se simţi stingherit în faţa propriei sale

singurătăţi şi îi fu teamă de emoţia pe care o simţea, deşi îşi dădu seamă că nimeni nu se ocupa de el.

Se îndreptă grăbit către Scara Spaniei. Când ajunse la întretăierea dintre Via Condotti şi Corso, îl cuprinse un fel de nelinişte plăcută la gândul de a se amesteca în viaţa trepidantă a acestei străzi şi a se obişnui cu acest oraş străin. Se hotărî să meargă drept până la piaţa San Pietro.

In timp ce traversa strada îi trecură înainte două fete.

„Sunt desigur Norvegiene, îşi zise. Asta-i nostim". Una din ele era foarte blondă şi purta o haină de blană de culoare deschisă.

Helge nu găsea nimic mai plăcut decât să citească numele străzilor, gravate în caractere latine pure pe plăcile de marmoră. Strada pe care mergea ajungea într'un fel de piaţetă cu un pod de piatră albă, cu două rânduri de felinare cu gaz aerian, a căror lumină bolnăvicioasă contrasta cu lumina clar-obscură a cerului agitat.

In lungul apei era un parapet jos din piatră alburie şi un şir de arbori cu frunzele veştede, a căror scoarţă cădea în bucăţi albe. Pe celălalt mal felinarele făceau să se vadă copacii de pe chei, mulţimea întunecată a caselor se distingea cu greutate însă. In partea ceastălaltă a apei lumina înserării făcea încă să lucească geamurile ferestrelor. Cerul aproape curat învăluia colina cu bolta sa albastră-verzue, pe care nu mai erau decât câţiva nori roşiatici, prevestitori de furtună.

Helge se opri pe pod şi privi Tibrul. Ce tulbure era apa! Se rostogolea agitată, învăpăiată de

reflectarea norilor, târînd crengi, aşchii de lemn şi nisip în albia sa de piatră.

Lângă pod, o scară mică scobora spre râu. Helge se gândi cât ar fi fost de uşor să se strecoare în întuneric, cineva care ar fi fost sătul de toate. Dacă cineva s'ar fi lăsat ispitit!

Intrebă în germană pe un gardian, pe unde trebue să meargă; i se răspunse în franceză, apoi în italiană, dar cum Helge făcea semne că nu înţelege, gardianul îi vorbi din nou în franceză arătându-i în susul râului.

Helge urmă direcţia indicată; el ajunse foarte curând lângă o masă impunătoare de pietre negricioase, un turn puţin înalt, crenelat, deasupra căruia era silueta neagră a unui înger; ghici profilul castelului Sant Angelo. Era încă destulă lumină ca să se vadă statuile aurii de pe pod desprinzându-se din penumbră şi valurile Tibrului reflectând roşul norilor. Insă felinarele mai puternice acum, aruncau deasupra apei crâmpee de lumină.

Dincolo de podul Sant Angelo un tramvai electric, puternic luminat trecea pe un alt pod de metal, lăsând în urmă un joc de scântei albăstrii.

Helge opri un trecător şi ridicând pălăria, întrebă: „San Pietro favorisca?" Acesta îi arătă cu mâna drumul de urmat, şi adăugă o năvală de cuvinte pe care Helge nu le înţelese.

Strada pe care mergea acum era atât de întunecoasă şi de strâmtă, încât aproape i se păru că o recunoaşte. Astfel îşi închipuia o stradă în Italia. Prăvăliile de antichităţi se ţineau lanţ. Helge se uită cu interes prin vitrinele slab luminate. Cea mai mare parte dintre obiecte trebue să fi fost false,

Aceste bucăţi de dantelă grosolană atârnate pe sfori, să fie oare dantela italiană? Vase de faianţă crăpate, peste oale prăfuite, figurine de bronz de un verde putred, candele vechi şi noi, broşe încărcate de pietre, care nu lăsau nicio îndoială că erau false.

Cu toate acestea, Helge fu cuprins de o dorinţă fără rost, să intre, să încerce, să se tocmească, să cumpere.

Trecuse pragul unei prăvălioare întunecoase, înainte chiar de a-şi fi dat seama. Era tot ce putea fi mai pitoresc. Toate comorile din lume se găseau aici. De tavan erau atârnate candelabre de biserică, în altă parte erau stofe vechi brodate cu fir pe fonduri roşii, verzi sau albe; şi aproape peste tot erau mobile şubrede.

Inapoia tejghelei un tânăr brun, cu tenul bronzat, cam nebărbierit, sta şi citea. El se arătă foarte îndatoritor cu Helge, care arăta câte un obiect întrebând: „Quanto?" Tot ce Helge putea înţelege era că lucrurile aveau un preţ exagerat. Era evident că pentru a cumpăra, trebuia să aştepte să cunoască bine limba, ca să poată şi el să se tocmească fără scrupule.

Intr'un colţ mai luminat se aflau câteva porţelanuri, nişte figurine curioase şi vase împodobite cu buchete de trandafiri în relief. Totul părea de fabricaţie recentă. Helge luă la întâmplare un astfel de mic obiect, îl puse pe tejghea şi repetă „quanto?"

„Sette", răspunse tânărul ridicând şapte degete.

— „Quattro". Helge arătă patru degete înmănuşate. Se simţea foarte bucuros şi sigur de el constatând că progresase în italiană. E adevărat că nu pricepea nimic din protestele celuilalt, dar, de câte

ori tăcea vânzătorul, el revenea cu al său „quattro" şi cu cele patru degete.

— Non antica, îndrăsni el cu autoritate. Negustorul se jură pe toţi zeii că obiectul era vechiu.

— „Quattro", repetă Helge pentru cea din urmă dată. Tânărul nu mai ridica decât cinci degete. Când Helge se îndreptă spre uşe, îl strigă şi primi preţul oferit. Helge luă lucrul cumpărat învelit într'o foiţă roşie.

Nu ajunsese încă la capătul străzii, când văzu clădirea întunecată a Bisericii profilându-se pe cer. Se grăbi să traverseze piaţa, pe acolo pe unde sunt magazine frumos luminate şi pe unde trec tramvaie rapide. Rânduri semi-circulare de coloane îmbrăţişează cealaltă parte a pieţii San Pietro, părând că o atrag spre întuneric şi tăcere, către impunătoarea biserică din umbră, care aruncă înainte larga sa scară, rotunjită la mijloc ca o scoică.

In clar-obscurul înserării, pe bolta cerului se profilau, negre, cupola şi întregul şir de statui ale tuturor sfinţilor, dominând colonadele. Mai departe, câţiva pomi şi câte o casă se mai distingeau încă, împrăştiate ici colo, de-a-lungul scoborîşului.

Felinarele rămâneau prea slabe pentru lupta cu întunericul cotropitor, care aluneca printre coloanele arcadelor, şi din vestibulul deschis al bisericii San Pietro, cuprindea întreaga scară. Helge se apropie uşor cât mai aproape de biserică şi privi cu atenţie uşile de bronz închise. Apoi reveni către mijlocul pieţii, către obelisc, se opri, admiră faţada neagră şi, dând capul pe spate, încercă să zărească vârful subţire de piatră care se pierdea

în negurile cerului. Ultimii nori ascunseseră acoperişurile cartierului îndepărtat de unde venea Helge; primele stele pătrundeau cu sclipirile lor prin întunericul tot mai des.

Din nou clipocitul ciudat al apei îi atrase atenţia; ascultă absorbit cum se revărsa şi curgea din basin în basin până la cel mai de jos. Se apropie de unul din şuvoaie. Coloana de apă ţâşnea, parcă asvârlită de o forţă vie. Ajunsă foarte sus, ea se spărgea, acoperind cu o perdea fină de umbră ultimele licăriri de lumină, apoi cădea în întuneric ca o revărsare de alb. O adiere uşoară de vânt făcea coloana de apă să se încline, şi deşi nu curgea alături de basin, acoperea pe Helge cu stropi fini, ca de ghiaţă în răcoarea nopţii. In loc să se îndepărteze, continuă să asculte, să privească, apoi merse câţiva paşi, şi se întoarse uşor, ca să nu tulbure nostalgiile care îl năpădeau.

Nu se mai îndoia: era la Roma, se afla aici într'adevăr, departe, atât de departe de tot de ce voise să se desprindă; mergea acum şi mai uşor, chiar în vârfurile picioarelor, cu precauţiuni de puşcăriaş ce evadează.

La colţul unei străzi străluceau vitrinele unui restaurant. In drum Helge găsi un debit, de unde cumpără ţigări, cărţi poştale şi mărci. Aşteptând să i se aducă mâncarea comandată şi, după ce sorbise câteva înghiţituri bune dintr'un vin roşu, scrise părinţilor săi. Tatălui: „Mă gândesc la tine în astă seară", după care zâmbi cu părere de rău; era oare adevărat? Iar mamei îi scrise: „Am şi luat ceva pentru tine, prima mea cumpărătură la

Roma". Biata mama, ce-o fi făcând? Fusese de atâtea ori răutăcios cu ea în ultimii ani. Despachetă micul obiect şi îl examină, trebue să fi fost o sticluţă de parfum. Apoi mai adăugă câteva rânduri asupra progreselor făcute în italiană şi cât de uşor se tocmea prin prăvăliile astea mici. Mâncarea era gustoasă, dar scumpă. Ei! dar cu timpul va şti să se aranjeze ca să trăiască cheltuind mai puţin.

Cu foamea potolită şi bine dispus de vinul băut, Helge plecă să colinde către o nouă direcţie. Se distingeau nişte clădiri scunde şi ziduri mari de grădină; puţin mai departe trecu pe subt un arc ruinat şi se găsi în faţa unui pod, pe care voi să-l treacă. Un om ieşi însă dintr'o cabină şi-l făcu să priceapă că trebue să plătească o taxă. Dincolo de pod se înălţa o biserică mare, cu acoperişul prelungit printr'o cupolă.

Apoi se pierdu într'un labirint de străduţe întunecoase şi înghesuite. Prin întunericul plin de mistere, Helge ghicea, alături de dărăpănături de case murdare şi ziduri înguste de biserică, vechi palate cu ornamente bogate şi ferestre zăbrelite. Deodată picioarele lui Helge se afundară într'un soi de mocirlă, care umpluse şanţul şi mirosea urît.

La lumina uşilor mici dela localurile de noapte şi a rarelor felinare de gaz aerian, Helge zărea ici-colo siluete de oameni.

Se simţea fermecat şi totuşi neliniştit, ca un copil enervat de aşteptarea necunoscutului.

In acelaşi timp începea să se întrebe cum o să iasă din acest labirint şi o să găsească hotelul său, atât de departe, la celălalt capăt al oraşului. Fără îndoială trebuia să dibuiască o trăsură. O apucă

pe o stradă complet pustie. Intre casele înalte, la care se deslușeau umbrele ferestrelor, se părea că se mișcă o fâșie de cer. O adiere de vânt ridica praful, hârtiuțele și paiele de pe trotoarele rău pavate.

Două femei îl depășiră pe Helge. Tresări, recunoscând la lumina unui felinar pe cele două tinere necunoscute de pe Corso, cele pe care le crezuse Norvegiene. Cea mai înaltă purta tot haina de blană deschisă. O idee îndrăzneață îi veni. Dacă ar încerca și le-ar întreba pe unde trebue să se întoarcă la hotel, ca să vadă dacă în adevăr erau norvegiene, sau măcar scandinave.

Cu inima bătându-i ușor, începu să le urmărească. Sigur că erau străine. Cele două tinere se opriră puțin înaintea unei prăvălii închise, apoi își reluară drumul; Helge ezita. Avea să înceapă cu: please-bitte-scusi, ori mai bine să le ia la sigur cu „unskyld". Ar fi fost nostim să fie Norvegiene.

O luară pe altă stradă. Helge le urmă, de aproape, gata să le ajungă, când cea mai scundă se întoarse și spuse câteva cuvinte în italiană, cu o voce joasă și furioasă. Helge fu atât de surprins, încât era gata să se retragă murmurând un „scusi" când cea mai înaltă, cea cu haina de blană deschisă spuse: — „Lasă, Cesca nu-i vorbi, totdeauna e mai bine să ai aerul că nu observi nimic.

— Da, dar m'am săturat de acești italieni, care nu pot lăsa nicio femeie în pace.

— Scuzați, spuse Helge în norvegiană și cele două necunoscute se întoarseră deodată.

— Vă rog să mă iertați, se bâlbâi el roșindu-se, fapt care-l făcu să se roșească și mai tare, dar

m'am rătăcit prin străduțele astea întortochiate. Am avut impresia văzându-vă că sunteți norvegiene, scandinave în tot cazul, — mă exprim foarte greu în italiană, — și m'am gândit... Aveți să fiți drăguțe să-mi arătați unde aș putea găsi un tramvai? Eu mă numesc Gram, sunt student. Își ridică pălăria.

— Dar unde locuiți? întrebă cea mai înaltă.

— Intr'un hotel care se numește Albergo Torino, undeva pe lângă gară.

— Ar putea lua tramvaiul Trastevero-San Carlo, zise cea mai scundă și brună.

— Nu, nu, mai curând linia 1 la Corso Nuovo.

— Dar acesta nu merge până la Gara Termini.

— Ba da, cel cu tăbliță „San Pietro—Stazione Termini", reluă cea mare, adresându-se lui Helge.

— Cum? Să treacă pe la Capo le Case și Ludovisi, până la dracu și mai departe, îi trebue cel puțin o oră de aici la gară.

— Dar adu-ți aminte, draga mea, traseul este direct prin Via Nazionale. Dar cea mică stăruia:

— Deloc, de altfel linia 1 trece pe la San Giovanni Laterano.

Cealaltă continua explicațiile: „Mergeți pe prima stradă la dreapta, până la hala de vechituri, de acolo la stânga de-a-lungul Cancelleriei pe Corso Nuovo. După cât îmi amintesc, tramvaiul se oprește în fața Cancelleriei, sau foarte aproape. Veți vedea tăbliță la stație. Fiți atent să vă urcați într'un vagon pe care scrie: San Pietro — Stazione Termini, este linia 1."

O oarecare descurajare îl cuprinse pe Helge, tot timpul cât cele două fete pronunțau toate aceste

numiri cu o rezonanță atât de străină. Dădu din cap: „Mă tem că voi greși, domnișoară, cred că e mai bine să caut o trăsură.

— Dar vă însoțim bucuros până la stația de tramvai, spuse fata cea blondă.“ — Cea mai mică protestă în italiană, pe un ton plângăreț; prietena sa păru că nici nu vrea să asculte, fapt ce mări și mai mult încurcătura lui Helge, jenat de acest schimb de păreri, pe care nu le pricepea. „Vă mulțumesc domnișoară, dar zău, nu pot primi ca dv. să vă deranjați pentru mine; voi ajunge să găsesc drumul pe care trebue să mă înapoiez, într'un fel sau altul.

— Dar nu ne deranjează deloc, spuse cea mare și o porni chiar, noi mergem aproape în aceeași direcție ca dumneavoastră.

— Sunteți foarte drăguțe! Am impresia că este foarte ușor să te rătăcești la Roma — spuse el, încercând să înjghebeze o conversație — de îndată ce vine noaptea.

— Nu, nu, te descurci ușor.

— E drept că eu am sosit abia azi dimineață dela Florența.

Micuța brună, murmură câteva cuvinte în italienește; cealaltă se întoarse către Helge. „Trebue să fie foarte frig acum la Florența. Un frig de te înghață. Vremea nu este mai blândă pe aici? De altfel eu am scris mamei mele să-mi trimeată pardesiul.

— Poate fi foarte aspru, chiar la Roma. Vă plăcea Florența? Cât ați stat?

— Cincisprezece zile, cred însă că-mi va place mai mult la Roma.“ Cealaltă, care nu încetase să

tot vorbească încet în italieneşte, pe un ton morocănos, începu să râdă, dar prietena sa răspunse cu voce caldă şi liniştită: „Şi eu cred că Roma o să vă placă mai mult decât oricare alt oraş.

— Prietena dv. este italiancă? o întrerupse Helge.

— Nu, domnişoara Jahrmann este Norvegiană. Vorbim italiana pentru ca să o învăţ şi eu. Ea o cunoaşte foarte bine. Eu mă numesc Winge, adăugă. Iată Cancelleria — şi arătă un mare palat întunecat.

— Curtea interioară este într'adevăr atât de celebră?

— Este măreaţă, dar haideţi să vă arăt să luaţi tramvaiul.

In timp ce aşteptau la staţie, doi bărbaţi traversară strada. „Voi sunteţi? strigă unul din ei.

— Bună seara, spuse celălalt, mergem împreună, nu-i aşa? Aţi fost să vedeţi colierele de mărgean?

— Magazinul era închis, răspunse domnişoara Jahrmann bine dispusă.

— Am întâlnit un camp atriot care ne-a rugat să-l îndreptăm către casă, explică domnişoara Winge şi făcu apoi prezentările: domnul Grami, student, domnul Heggen, care este pictor, domnul Ahlin, sculptor.

— Nu ştiu dacă domnul Heggen îşi mai aminteşte de mine, ne-am mai văzut la cabana lui Mysu, acum trei ani.

— A, ba da, desigur. Şi iată-vă acum la Roma.“ Ahlin şi domnişoara Jahrmann vorbeau pe şoptite mai la o parte de ceilalţi, apoi fata veni lângă prietena ei: „Jenny, eu merg acasă; oricum, nu sunt dispusă să merg la Frascati.

— Dar draga mea, tu ne-ai propus să mergem acolo.

— Ah Doamne! Nu la Frascati. Să stai acolo să mucegăeşti cu treizeci de cocoane daneze, de toate vârstele.

— Mergem în altă parte, dacă vrei. Dar uite tramvaiul dv. domnule Gram.

— Mulţumesc foarte mult pentru amabilitatea dv. Sper că voi mai avea plăcerea să văd pe domnişoarele. Cine ştie, poate la cercul scandinav.

Tramvaiul tocmai se oprea, când domnişoara Winge spuse: „Mă întreb dacă n'aţi fi vrut să mergeţi cu noi? Noi proiectasem o mică escapadă pentru astă seară; să ascultăm muzică şi să gustăm puţin vin indigen.

— Oh! vă mulţumesc. Helge, nesigur şi puţin încurcat, cerceta din ochi şi pe ceilalţi. Ar fi încântător dar... şi se adresă cu încredere domnişoarei Winge, o figură atât de senină, cu o voce atât de atrăgătoare: nu este mai agreabil pentru dumneavoastră să nu vă încomodaţi cu un străin? Râse stingherit.

— Deloc, îi răspunse ea surâzând, din contră, va fi foarte plăcut; cunoaşteţi pe domnul Heggen, şi, cât despre noi, vom face tot posibilul să vă expediem fără greşeală la hotelul dumneavoastră, fiţi liniştit! Nu sunteţi obosit puţin?

— Obosit? Sunt fericit să vă însoţesc", răspunse Helge încântat.

Ceilalţi trei începură să propună localuri cu totul necunoscute lui Helge. Nu erau din acelea despre care-i vorbise tatăl său.

Domnişoara Jahrmann refuză orice propunere.

„Ei bine vom merge aproape de Sant Agostino, ştii, Gunnar, acolo unde se bea vin roşu" şi Jenny Winge porni fără să aştepte aprobarea. Heggen o urmă.

„Nu e muzică, obiectă domnişoara Jahrmann.

— Ba sigur că este, omul care şchioapătă şi celălalt muzicant sunt acolo în fiecare seară, în tot cazul nu vom rămâne prea mult aici să ne pierdem timpul."

Helge se alătură sculptorului suedez şi domnişoarei Jahrmann.

„Sunteţi de mult timp la Roma?

— Nu, am venit dela Florenţa azi dimineaţă."

Domnişoara Jahrmann avu un hohot de râs, care zăpăci pe Helge. Se întreba chiar, dacă n'ar face mai bine să pretexteze oboseala şi să se despartă de ei.

In timp ce traversau străzile strâmte şi rău luminate, domnişoara Jahrmann nu contenea de a glumi cu Ahlin, răspunzând în silă de câte ori noul venit îi adresa câte o întrebare. Inainte de a fi luat o hotărîre, văzu pe Heggen şi domnişoara Winge dispărând pe o uşe mică, la capătul străzii.

II.

„Ce naiba are Cesca astă seară, capriciile ei încep să fie insuportabile. Scoate haina, Jenny, altfel îţi va fi frig, când vei ieşi."

Heggen îşi lăsă pălăria şi pardesiul şi se trânti într'un scaun de nuiele.

„Biata de ea, nu se simte bine azi, apoi acest Gram s'a ținut după noi mult timp înainte de a îndrăsni să ne acosteze; astfel de lucruri o enervează întotdeauna, înfine, tu ști bine, inima ei...

— Biata 'Cesca; altfel are aplomb tipul ăsta.

— Săracul, nu știa cum să iasă din încurcătură, cred; nu pare să aibă obișnuința voiajurilor; îl cunoști?

— Deloc; ceea ce nu însemnează că nu l-am întâlnit cândva. Dar iată-i."

Ahlin ajută pe domnișoara Jahrmann să-și scoată haina.

„Drace, exclamă Heggen, ce bine ești astă seară; parcă ai fi o șopârlă."

Ea surâse satisfăcută, își netezi rochia pe șolduri, apoi bătu pe Heggen pe umeri:

— Scoală-te de aici, vreau să stau lângă Jenny."

Cât e de frumoasă, gândea Helge.

Purta o rochiță verde deschis; talia era atât de ridicată, încât bustul plinuț părea că iese ca o floare din caliciul său; corsajul cu reflexe de auriu, larg răscroit, lăsa să se vadă un gât rotund și brun. O pălărie de pluș negru, cu borurile lăsate, acoperea un păr foarte negru, ale cărui bucle mici încadrau frăgezimea obrazului.

Figura părea a unei fetițe. Sub pleoapele grele se deschideau niște ochi cenușii profunzi și gropițe foarte nostime se formau de o parte și de alta a unei guri mici roșii.

Domnișoara Winge era și ea o fată foarte drăguță, dar trecea aproape neobservată alături de prietena sa. Tot atât de blondă cât era cealaltă de brună, cu părul aruncat pe spate, descoperind o

frunte largă şi căzând în bucle aurii de subt toca de blană gri. Tenul era uşor împurpurat. Sprâncenele şi genele, care-i umbreau ochii cenuşii-albaştri, erau luminoase, aurii. Insă gura părea prea mare pentru o faţă mică şi regulată cu un năsuc drept, cu tâmple bombate, pe care se întrezăreau vinişoare albastre. Buzele îi erau puţin pale, dar surâsul lăsa să se vadă o dantură albă şi regulată.

Totul la ea părea finisat, gâtul, braţele acoperite de un puf de păr, mâinile lungueţe şi delicate. S'ar fi putut s'o iei drept un băiat, cu talia ei sus şi cu aerul acesta de prea repede desvoltare. Trebuia să fie foarte tânără. Rochia gri deschis, largă şi mătăsoasă, avea un mic guler şi manşete albe. Corsajul ei era încreţit la piept şi la talie, fără îndoială pentru a-i ascunde puţin slăbiciunea. In jurul gâtului avea un colier de perle mici roşii, care făceau ape uşoare pe pielea delicată.

Helge Gram stătea tăcut în capul mesei. Ceilalţi vorbeau despre o oarecare domnişoară Söderblom, care se îmbolnăvise.

Un bătrân italian cu un şorţ murdar împrejurul voluminosului său trup, veni să întrebe ce doresc să bea. „Roşu, alb, sec, dulce? De care luaţi Gram? întrebă Heggen întorcându-se către el.

— Domnul Gram va lua o jumătate din vinul meu cel roşu, spuse Jenny Winge. Este unul din cele mai bune ce se găsesc în Roma, nu exagerez, vă asigur."

Sculptorul întinse o tabacheră fetelor. Domnişoara Jahrmann luă o ţigară şi o aprinse.

„Te rog, Cesca, protestă Jenny.

— Ba da, ba da, răspunse Cesca Jahrmann,

nu mă simt bine dacă nu fumez — şi sunt prost dispusă astăseară.

— Dar de ce, dragă domnişoară?

— Aşa; şi pe urmă n'am putut să-mi iau colierul de mărgean.

— Ce-ai fi făcut cu el astăseară? întrebă Heggen.

— Nimic, dar mă hotărîsem să-l cumpăr.

— Mâine te vei decide să cumperi un colier de malachită.

— Sigur că nu. Dar zău, — nu e într'adevăr plictisitor? Jenny şi cu mine, mersesem atât de departe, numai pentru acest şirag de mărgean.

— Şi apoi ai avut norocul să ne întâlneşti. Altfel trebuia să mergi la Frascati, care se pare că ţi-a devenit nesuferit dintrodată.

— Nu m'aş fi dus deloc la Frascati, poţi fi sigur; deşi pentru mine ar fi fost mai bine să merg acolo. Insă, fiindcă m'aţi adus cu voi până aici, vreau să beau şi să petrec astăseară.

— Eu credeam că tu puseseşi la cale această escapadă.

— Colierul de malachită este minunat, după mine, întrerupse Ahlin, şi atât de ieftin.

— Totuşi pietrele de malachită sunt mult mai ieftine la Florenţa, acestea costă 47 de lire, iar la Florenţa, unde Jenny a cumpărat mărgelele de cristallo rosso, aş fi putut lua un colier de malachită cu 35 de lire. Jenny n'a plătit decât 18 lire pentru mărgelele ei. Dar trebue să-mi lase mărgeanul cu 90 de lire.

— Nu prea înţeleg felul tău de a face economii, spuse Heggen râzând.

— In fond nu mai am poftă să vorbesc de

toate astea, replică domnişoara Jarhmann, m'am săturat de discuţiile pentru sau contra, iar mâine am să mă duc să-mi cumpăr colierul.

— 90 de lire nu este un preţ exagerat pentru mărgean? Helge îndrăsni să pună această întrebare şi domnişoara Jahrmann consimţi de data aceasta să-i răspundă.

— Puteţi să vă închipuiţi că nu este un colier ordinar. Sunt mărgele veritabile gen contadina, cu un fermoar de aur şi nişte pandantive grele, lungi ca acesta.

— Contadina este o specie de mărgean deosebit ?

— Nu, sunt mărgele purtate de contadine.

— Dar eu nu ştiu ce sunt „contadinele". Helge surâse cam confuz.

— Ţărănci. N'aţi văzut că ele poartă nişte perle grele de mărgean roşu închis? Ale mele sunt exact de culoarea sângelui de bou, iar perla dela mijloc este atât de mare. Ea arătă cu degetul cel mare şi cu cel arătător mărimea unui ou.

— Trebue să fie splendid, spuse Helge, încântat că intrase şi el în conversaţie, eu nu ştiu nimic despre pietrele de malachită sau despre cele de cristallo rossa, dar mi se pare că perlele de care aţi vorbit, vă vor prinde mai bine decât oricare altele.

— Auzi, Ahlin, d-ta care vroiai să mă faci să iau un colier de malachită! Acul de cravată al lui Heggen este montat cu o piatră de malachită. Arată-i-l Gunnar, — iar perlele lui Jenny sunt de „cristallo rosso", nu „rossa". Este cristal roşu."

Ea întinse acul şi colierul cald încă, dela gâtul

fetei. Helge admiră un moment perlele strălucitoare, care aproape îţi luau ochii.

„Dar dumneavoastră vi se potriveşte mărgeanul domnişoară Jahrmann. Ştiţi, eu cred că dv. aveţi cu totul înfăţişarea unei contadine.

— Oh! da! Ea surâse lui Helge şi reluă veselă: Auziţi, voi.

— Aveţi un nume italienesc, nu-i aşa? reluă Helge admirativ.

— Nu, dar familia italiană, la care locuiam anul trecut mi-a schimbat numele meu urît, pe care mi l-a lăsat moştenire bunică-mea şi l-am păstrat pe cel italienesc.

— Francesca, spuse Ahlin foarte încet.

— Pentru mine, veţi fi întotdeauna Francesca, Signorina Francesca.

— Şi de ce nu domnişoara Jahrmann? Păcat că nu putem să vorbim în italiană, fiindcă dv. n'o cunoaşteţi. Se întoarse către ceilalţi: Jenny şi Gunnar, mâine cumpăr mărgeanele.

— Asta pretinzi de mult că ai s'o faci!

— Insă trebue să le scot la 90 de lire.

— Vă puteţi în orice caz tocmi, asigură Helge, cu un ton de om cu experienţă. Eu am intrat azi pe seară într'o prăvălioară, undeva pe aproape de biserica San Pietro şi am cumpărat acest obiect pentru mama. Negustorul mi-a cerut şapte lire, l-am luat cu patru. Nu credeţi că este ieftin?"

Puse obiectul pe masă.

Fransiska îi aruncă o privire dispreţuitoare.

„L-aţi fi putut lua cu o liră şi cincizeci la hala de vechituri. Am făcut asemenea cadouri celor două servitoare ale noastre, anul trecut.

— Negustorul mă asigura că obiectul este vechiu, încercă el timid.

— O spun întotdeauna când văd că au de-a face cu oameni care nu se pricep şi nu ştiu italieneşte.

— Nu găsiţi că e drăguţ, întrebă Helge zăpăcit, împachetându-şi achiziţia în foiţa roşie.

— Il găsesc oribil, spuse Fransiska, dar eu nu cunosc gusturile mamei dv.

— Dumnezeu ştie ce voi face, oftă Helge.

— Daţi-l mamei dv. spuse Jenny Winge, o să-i facă plăcere că v'aţi gândit la dânsa; şi apoi la noi plac lucrurile acestea, cei care trăim pe aici vedem prea multe.

Fransiska întinse mâna către port-ţigaretul lui Ahlin, dar el nu-i dădu voe să-l ia. Se certară puţin, apoi deodată împinse port-ţigaretul şi strigă:

„Giuseppe."

Helge înţelese că ea striga chelnerul ca să-i aducă ţigări. Ahlin spuse răstit:

„Dar, dragă domnişoară, şti că nu-ţi face bine să fumezi atât.

Fransiska se ridică, avea ochii plini de lacrimi.

„De altfel totul îmi este egal, eu plec acasă."

— Domnişoară Jahrmann! Cesca! Ahlin în picioare îi ţinea haina rugând-o foarte încet să rămână. Ea îşi ştergea ochii cu batista:

„Nu, vreau să plec, vedeţi bine, dragii mei, că sunt imposibilă astă seară. Nu, voi pleca singură, nu vreau să mă însoţeşti, Jenny."

Heggen se ridică şi el. Singur Helge rămase la masă.

„Nu-ţi închipui oare că te voi lăsa să pleci

singură noaptea, la o oră atât de înaintată, spuse Heggen.

— Crezi că mă vei împiedica tu?

— Da, eu mă împotrivesc categoric.

— Lasă, Gunnar" zise Jenny Winge. Trimise la loc pe cei doi bărbați, care se așezară tăcuți, în timp ce, cuprinzând pe Francesca cu brațele, o trase deoparte și îi vorbi pe șoptite. Puțin după aceasta reveniră amândouă.

Grupul însă pierduse cheful. Domnișoara Jahrmann era aproape jumătate culcată pe genunchii lui Jenny. Avea în sfârșit țigări și fuma protestând la toate încercările ce le făcea Ahlin spre a-i dovedi că ale sale sunt mai bune.

Jenny comandase fructe și mânca mandarine. Din când în când îi băga Cescăi în gură câte o felie.

Cât era de încântătoare această Cesca, cu figura ei de copil bosumflat, lăsându-se să i se dea în gură de către prietena ei. Ahlin nu înceta să o privească. Heggen rupea în bucățele chibritele arse și înțepa cu ele cojile groase de portocale.

„Sunteți de mult la Roma, domnule Gram?"

Helge încercă să ia un ton amabil:

„Abia am sosit azi dela Florența, cu trenul de dimineață." Jenny râse de politeță, iar Fransiska surâse forțat.

In aceeași clipă intră o fată cu capul gol, părul negru, tenul palid lucios, cu o expresie îndrăsneață. Ținea în mână o mandolină. In spatele ei mergea cu pas mărunt și iute un individ slăbănog, cu hainele roase, de o eleganță de chelner de cafenea, având și el o chitară.

Jenny spuse ca şi când ar fi vorbit unui copil:

„Uite, Cesca pe Emilia; vom avea deci muzică.

— Ce noroc, zise Helge. Se mai văd într'adevăr cântăreţi populari prin localurile din Roma."

Cântăreaţa încercă o arie din Văduva Veselă. Vocea'sa curios de subţire şi de clară avea un timbru metalic.

„Ah! Ce oroare!

Fransiska se trezi:

— Dar noi nu vrem Văduva Veselă. Să ni se cânte ceva italienesc — La luna con pallido canto, nu-i aşa?

Apropiindu-se de muzicanţi ea îi salută ca pe nişte prieteni vechi; râdea, gesticula, lua chitara, fredona frânturi din diferite melodii.

Italianca începu să cânte din chitară o melodie dulce şi mângâetoare, iar toate cunoştinţele din jurul lui Helge cântau în cor refrenul. Era vorba d'amore şi de baciare.

„E un cântec de dragoste, nu-i aşa?

— Un cântec frumos de dragoste, spuse domnişoara Jahrmann râzând. Nu mi cereţi să vi-l traduc! Italieneşte este foarte frumos.

— Oh! nu e altul mai oribil ca acesta, întrerupse Jenny, surâzând foarte drăguţ lui Helge. Ei bine, domnule Gram, colţişorul nostru vă place? Nu-i aşa că aici se poate bea un vin bun?

— Excelent, într'adevăr, iar localul desigur este foarte caracteristic."

Helge pierduse deodată tot curajul. Domnişoara Winge îi adresa din când în când câte-o vorbă, dar el nu îndrăsnea să se amestece într'o conver-

saţie susţinută. Ceilalţi discutau între ei. Numai sculptorul suedez rămânea tăcut şi privea pe Cesca. Melodiile acestea străine, care umpleau sala în sunetele metalice ale mandolinei, îl depăşeau pe Helge, ele se adresau mai bine gustului tovarăşilor săi. El era absorbit în contemplarea acestei nostime şi mici trattoria. Cât era de italienească! Pereţii şi tavanul în formă de cupolă, susţinută la mijloc printr'o coloană groasă, spoiţi cu var, mese de lemn simple, scaune de nuiele vopsite în verde. Se respira un aer greu, cu un miros acrişor, care se ridica din butoaiele cu vin dindărătul tejghelei.

„Viaţă de artist la Roma!" Lui Helge i se părea că vede un desen sau citeşte o descriere pitorească. Numai, dacă nu s'ar fi simţit desnădăjduitor de străin de această viaţă. Cât timp nu văzuse decât ilustrate sau citise descrieri, putea să-şi închipuie că această viaţă ar fi fost poate şi a lui, însă în cercul în care se găsea astăseară era sigur că va rămâne un intrus. Eh! era mai bine. Nu era câtuşi de puţin făcut să se amestece cu oricine, cu atât mai puţin cu aceşti oameni care îl înconjurau. Era de ajuns să vezi pe Jenny Winge bând maşinal vinul negru într'un pahar de bere greu albastru-verzui. Tatăl lui Helge îi descrisese aceste pahare; îi arătase şi paharul pe care îl avea în mână ţărăncuţa din peisajul lui Marstrand la muzeul din Copenhaga. Dar desigur că în ochii lui Jenny Winge, tabloul acela n'avea nicio valoare.

Fetele astea, nu citiseră fără îndoială niciodată ceva despre curtea lui Bramante din interiorul Cancelleriei. Această perlă a arhitecturii renaşterii, ele o descoperiseră poate din întâmplare, cândva, mer-

gând să cumpere perle şi zorzoane la hala de mărunţişuri.

Uluite de admiraţie ar fi putut aduce şi pe prietenele lor să le arate comorile acestea nebănuite, la care ele nu visaseră ca el, ani de-a-rândul. Ele nu învăţaseră să cunoască din cărţi, fiecare piatră, fiecare colţişor — până într'atât încât privirea lor obosită să nu mai fie în stare să admire nimic altceva, decât lucrurile despre care îşi făcuseră idee mai dinainte.

Puteau desigur să se uite la coloanele albe, cè se reliefau pe fondul albastru închis al cerului şi să admire frumuseţea lor, fără să se întrebe cu o curiozitate mai pretenţioasă, ce templu era acesta şi cărui zeu i se aduceau aici ofrande.

El, el visase, iar acum îşi dădea seama că realitatea nu-i oferea nimic care să semene exact cu ceea ce aştepta el să vadă. Reveriile sale întruchipaseră, adânciseră chiar creaţiile închipuirii, învăluindu-le cu un fel de clar-obscur, liniştitor, în care ruinele înconjurate de verdeaţă se estompau armonios.

Nu venise aici, în definitiv, decât pentru a constata că toate câte le ştia din cărţile lui erau la locul lor. Mai târziu, ar fi putut să-şi descarce bagajul cunoştinţelor cărturăreşti la Academia Particulară, în faţa unui cerc de fete, şi să spună că văzuse una sau alta cu proprii săi ochi. El n'ar fi putut vorbi măcar de un lucru, pe care să-l fi descoperit el însuşi, căci n'ar fi ştiut să vadă niciodată decât ceeace îl învăţaseră cărţile. Dacă i se întâmpla să întâlnească fiinţe reale, încerca să-şi amintească de vreunul din acele personagii închipuite şi fără viaţă,

pentru a vedea asemănările. Cum ar fi putut înțelege existența unor ființe vii, el care nu trăise niciodată?

Acest Heggen, cu buzele lui groase și roșii, n'ar fi visat desigur o aventură romantică — gen biblioteca Jurnalul Familiilor — dacă i-ar fi venit fantezia de a urmări într'o seară o tânără, pe străzile Romei.

Helge începea să înțeleagă că băuse.

„Dacă vă duceți și vă culcați acum, vă va durea capul" îi spuse domnișoara Winge, când se aflară în strada întunecată."

Ceilalți trei mergeau înainte, Helge puțin mai în urmă cu ea.

„Domnișoară Winge, spuneți-mi drept. Nu v'ați simțit incomodați de un tip atât de teribil de plictisitor, luându-mă cu dv.?

— Dar nu, dragă domnule, numai că dv. nu ne cunoașteți și nici noi nu vă cunoaștem.

— Mie mi-este foarte greu să fiu apropiat. In realitate nu mi se întâmplă niciodată. Ar fi trebuit să nu vă însoțesc, când m'ați invitat atât de drăguț astă seară, trebue fără îndoială obișnuință pentru a ști să te distrezi."

Incercă să râdă.

„E adevărat."

Helge observă după ton că ea surâdea.

„Eu, aveam douăzecișicinci de ani când am început să ies în lume. Și Dumnezeu știe dacă m'am comportat bine la început.

— Dumneavoastră? Eu credeam că dumneavoastră artistele, dumneavoastră... dealtfel, vă credeam departe de a avea douăzecișicinci de ani.

— O, mulţumesc lui Dumnezeu, i-am trecut chiar.

— Spuneţi: mulţumesc lui Dumnezeu, iar eu care sunt bărbat — cu fiecare an care mă părăseşte pentru totdeauna — fără să-mi fi lăsat nimic altceva decât umilinţa de a vedea că nimeni n'are nevoie de mine, nimeni nu vrea să mă lase să mă apropii...

Helge se opri brusc, speriat. Auzea tremuratul propriului său glas şi îşi dădea seama că trebuia să fie puţin ameţit pentru a vorbi astfel unei fete, pe care n'o cunoştea bine. Dar continuă, cu toată timiditatea lui obişnuită.

„Cred că sunt un „caz" nenorocit. Ce diferenţă, faţă de ceea ce spune tatăl meu, despre tinerii din timpul lui! Ei puteau să vorbească toţi în acelaşi timp de visuri aureolate, şi de toate celelalte. Iar eu, să fiu al naibii, n'am cea mai mică amintire care să merite să fie povestită mai târziu, şi anii trec, sunt pierduţi, nu se mai pot întoarce.

— N'aveţi dreptul să vorbiţi asa, domnule Gram. Niciunul din anii noştri nu este pierdut — atâta timp cât situaţia noastră nu este de aşa natură, încât sinuciderea să pară singura scăpare. Nu cred totuşi ca bătrânii din timpul visurilor de aur să fi avut mai mult noroc decât noi. Visurile lor de tinereţe... viaţa şi-a luat sarcina să le smulgă. Cea mai mare parte din tinerii pe care îi cunosc pornesc fără iluzii, noi aproape toţi ne-am aruncat în lupta pentru viaţă, înainte de a fi atins vârsta de adulţi şi am început o şcoală, în care dela început învăţăm să ne aşteptăm la ce e mai rău. După aceea, într'o zi, ne dăm seama că am fi putut, cu toate acestea să ne

aranjăm în aşa fel, încât să ne bucurăm de orice. După câte-o experienţă de felul acesta, ne spunem: dacă am îndurat-o şi pe-asta, voiu putea să trec peste orice. Odată ajuns la asemenea nivel de auto-încredere, nu mai este iluzie pe care împrejurările neaşteptate sau răutatea oamenilor ar mai putea să ne-o răpească.

— Insă împrejurările sau întâmplarea pot fi de aşa natură, încât toată încrederea să rămână neputincioasă, tocmai când suntem mai slabi.

— Da. — Şi ea râse. — Când pleacă un vapor, întâmplarea poate să vrea ca el să naufragieze — un defect la motor şi totul se termină — sau se produce o ciocnire. Dar nu se întrevăd dela început asemenea eventualităţi, şi se poate încerca totuşi să se înlăture împrejurările protivnice. Cele mai adesea se sfârşeşte prin a se găsi mijlocul.

— Sunteţi foarte optimistă, domnişoară!

— Da, răspunse ea, am devenit văzând tot ce se poate îndura fără a pierde curajul de a continua lupta şi a te lăsa învins.

— Eu, însă, socotesc că lupta ne înjoseşte, sau în orice caz ne micşorează.

— Nu pe toţi. Ajunge, după părerea mea, pentru a fi optimist, să găseşti pe cineva care nu se lasă nici să cadă, nici să fie micşorat. Intrăm aici, adăugă ea.

— Parc'am fi într'un cabaret din Montmartre, nu-i aşa? spuse Helge uitându-se în jurul lui.

De-a-lungul pereţilor acestei mici cafenele se înşirau canapele pluşate. Măsuţele erau de marmoră, iar pe tejghea ardeau două filtre de cafea, nichelate.

„Acest gen de localuri se află peste tot, fără îndoială, spuse Helge.

— Cunoaşteţi Parisul?

— Nu, dar îmi închipuiam..."

Deodată se simţi enervat fără motiv. Oh, artistele astea obscure care aleargă lumea întreagă numai din capriciu! Pentru ele este la fel de simplu de a fi fost la Paris, ca şi de a petrece o seară la Cafeneaua Reginei la Oslo. Astea pot vorbi de încredere în sine! O supărare din dragoste, pe care o vor uita la Roma, este desigur cea mai grea încercare pentru ele. Avea de ce să fie înmărmurit de îndrăsneala, de lăudăroşenia acestei Jenny Winge, care se simţea tare să înfrunte toată viaţa şi să scape uşor de orice!

Silueta ei era aproape numai oase, în ciuda prospeţimii chipului frumos.

Nu, Helge avea poftă, să pălăvrăgească cu domnişoara Jahrmann. Ea era trează de tot acum; dar nu se ocupa decât de Ahlin şi de Heggen.

In acest timp domnişoara Winge mânca nişte ochiuri cu pâine, fără nimic altceva şi bea lapte fierbinte.

„Ce public straniu! spuse Helge adresându-i-se totuşi ei. Toţi oamenii aceştia au nişte mutre de scăpaţi din puşcărie.

— Ei da, or fi fără îndoială şi din aceştia! Insă trebue să ne gândim că Roma este un mare oraş modern. Se lucrează mult şi noaptea, iar aici este unul din puţinele locuri unde găseşti deschis la ora aceasta târzie. Nu vă este foame? Eu o să iau o cafea neagră.

— Intârziaţi întotdeauna aşa? Helge se uită la ceas: era aproape patru.

— O nu, spuse ea râzând, dar din când în când asistăm la răsăritul soarelui, apoi mergem să mâncăm. In noaptea asta, duduia Jahrmann nu vrea să se culce."

Helge nu înţelegea nici el de ce mai rămânea. Inghiţiră o băutură verzuie, care lui aproape îi închise ochii, ceilalţi însă râdeau şi pălăvrăgeau. Nume de persoane şi de locuri pe care nu le cunoştea îi sunau în urechi.

„Nu, să vedeţi, aşa ceva n'o să mi se mai întâmple, după jurămintele lui Douglas. Trebue să ştiţi că într'o zi eram singuri sus în atelierul cu modele, Finlandezul pe care îl cunoaşteţi şi voi, Lundberg şi cu mine. Noi doi, Finlandezul şi cu mine, ne-am coborît să luăm o cafea. Era în Iunie. Când ne urcam înapoi l-am zărit pe Douglas ţinând modelul pe genunchi. Ne-am făcut că nu observăm nimic, însă după aceea nu m'a mai invitat să iau ceaiul cu el.

— Doamne, exclamă Jenny, era oare aşa de grav?

— In plină primăvară şi la Paris, râse Heggen. Eu pretind că Douglas era un băiat bun, Cesca, nu poţi spune altfel. Avea mult talent. Mi-a arătat câteva bucăţi admirabile, făcute în regiunea fortificaţiilor.

— Oh! şi îţi mai aminteşti de tabloul din Père Lachaise şi de coroanele de perle violete, jos în stânga.

— Da, da, era foarte reuşit; şi fetiţa la pian?

— Dar gândiţi-vă la model, era atât de vul-

gară, reluă domnişoara Jahrmann. O blondă grasă, îmbătrânită, ştiţi bine, şi el care făcea atâta pe virtuosul!

— Era, spuse Heggen.

— Pfu! Pfu! Când mă gândesc, că era cât pe aci să mă îndrăgostesc de el, din pricina pretinsei lui virtuţi.

— Adevărat? atunci se schimbă chestiunea!

— M'a cerut în căsătorie; mă hotărîsem să spun da. Din fericire n'o făcusem încă.

— Dacă ai fi zis da, spuse Heggen, nu l-ai fi surprins niciodată cu modelul pe genunchi."

Figura domnişoarei Jahrmann îşi schimbă expresia. O crispare uşoară se ivi pe figura ei trasă, apoi râse.

„Oh! Toţi sunteţi la fel. N'am încredere în niciunul din voi! Per Bacco!

— Nu toţi sunt aşa Francesca. Ahlin ridică puţin capul pe care-l ţinea aplecat pe o mână. Ea râse din nou.

— Mai daţi-mi să beau din lichiorul ăsta."

*

In zori, Helge însoţea pe Jenny Winge pe străzile întunecate şi moarte. La un moment dat, tovarăşii lor, care mergeau înainte, se opriră; doi băieţaşi stăteau pe o treaptă de piatră. Cesca şi Jenny le spuseră câteva cuvinte şi le dădură nişte bani.

„Cerşetori? întrebă Helge.

— Nu ştiu nici eu. Cel mai mare spune că vinde ziare.

— Pe aici cerşetorii nu sunt în fond decât nişte prefăcuţi.

— Nu-i atât de sigur. Unii poate — fără îndoială, cea mai mare parte însă îşi petrec întreaga noapte pe străzi, chiar acum, în toiul iernei. Cei mai mulţi sunt infirmi.

— Am văzut şi la Florenţa. Nu este revoltător? Oameni cu răni groaznice sau oribil mutilaţi. Li se dădea voie să umble cu cerşitul! Autorităţile ar trebui să se ocupe de aceşti nenorociţi.

— Nu ştiu. Aşa stau lucrurile în Italia. Noi străinii, nu putem să înţelegem totul. Ei preferă, fără îndoială, să fie liberi şi cine ştie, să câştige în modul acesta mai mult.

— In piaţa Michel-Angelo era un cerşetor fără braţe. Mânecile erau prinse de umerii hainei. Un medic german, care locuia în acelaşi hotel cu mine, îmi povestea că acest cerşetor avea o vilă la Fiesole.

— Ei, cu atât mai bine pentru el!

— La noi, schilozii învaţă să lucreze pentru a se întreţine prin ei înşişi, onorabil, obiectă Helge.

Jenny ripostă râzând:

— In acest caz nu vor avea vilă niciodată.

— Evident, dar se poate oare închipui ceva mai descurajator, decât să trăieşti arătând tuturor nenorocirea trupului tău?

— In orice caz este descurajator să fie cineva schilod.

— Totuşi, să-ţi câştigi existenţa făcând apel la mila altuia...

— Cel care este schilod ştie că este compătimit. Trebue să primească ajutorul cuiva; al oamenilor sau al lui Dumnezeu."

Jenny sui câteva trepte, ridică de colţul unei draperii, care semăna cu o saltea turtită. Se gă-

seau într'o bisericuță. Câteva lumânări ardeau pe altar. Lumina se resfrângea în mii de sclipiri în razele aurii ale potirului, șovăia nehotărîtă în candelabre și, căzând pe trandafirii de hârtie care umpleau vazele de pe altar, îi făcea să pară de un roșu aprins sau galbeni aurii. Un preot citea încet, întors cu spatele. Câțiva copii din cor mergeau încolo și'ncoace, făceau mătănii, se închinau, împlineau tot felul de mișcări, lipsite de orice sens pentru Helge. Restul micului sanctuar rămânea în întuneric. In două capele laterale se vedeau în acest timp tremurând toate luminițele candelelor suspendate cu lanțuri de metal, cu luciu închis, legănându-se în fața unor icoane mai negre decât întunericul! Jenny îngenunchie pe o perniță și-și împreună mâinile.

Ea înalță capul, astfel încât profilul i se desena clar în această slabă lumină aurie, care strălucea în buclele sale date pe spate, și îi mângâia gâtul alb. Câteva scaune de nuiele erau îngrămădite în jurul unui stâlp. Heggen și Ahlin își luară fiecare câte unul, în tăcere. Această rugăciune înainte de răsăritul soarelui avea ceva măreț și se adresa sufletului. Gram urmărea emoționat mișcările preotului în altar, văzu pe copiii din cor punându-i pe umăr un vestmânt alb cu o cruce brodată în fir. Preotul luă potirul din tabernacol, și, întorcându-se, îl așeză în lumină. Copiii mișcau cădelnițele, puțin după aceea adieri plăcute și pătrunzătoare de tămâie ajunseră până la micul grup de Scandinavi, dar Helge aștepta în zadar să se cânte.

Domnișoara Winge părea oarecum convertită la catolicism deoarece stătea în genunchi. Heggen,

aşezat pe scaunul său, privea spre altar. Trecuse un braţ în jurul umerilor Fransiskăi Jahrmann, care adormise şi alunecase către el. Helge nu putea să vadă pe Ahlin, instalat în dosul unei coloane: fără îndoială că dormea şi el. Cât era de curios că se găsea aici cu aceşti necunoscuţi. Helge se simţea singur, însă acum nu mai suferea. Avea din nou impresia de eliberare, de bucurie, ca în seara trecută.

Privea pe tovarăşii săi, apoi pe cele două fete Jenny şi Cesca; le ştia numele, dar nimic altceva. Şi nimeni nu bănuia ce însemna pentru el faptul că se găsea în acest sanctuar. Nimeni nu bănuia ce lăsase el în urmă, toate de câte fugise părăsindu-şi casa, după sbuciumările acelea dureroase, toate greutăţile, pe care trebuise să le învingă şi legăturile care-l reţinuseră . El simţea acum o bucurie ciudată, aproape orgolioasă, şi aruncă o privire miloasă asupra celor două femei. Aceste tinerele, Cesca şi Jenny, naive şi fără experienţă, cu gândurile lor strâmte, dintr'o bucată, în dosul frunţilor albe şi senine de fete, amândouă fragede şi drăguţe, treceau prin viaţă pe acelaşi drum; poate că vor mai fi trebuit să dea laoparte pe ici, pe colo, câte o pietricică, prilej de a rupe plictiseala călătoriei, dar ele nu cunoşteau nimic asemănător greutăţilor voiajului lui. Sărăcuţele, ce ar fi ajuns ele, dacă ar fi trebuit să facă astfel de experienţe?

Tresări deodată. Heggen îl bătea pe spate. Roşi, fiindcă aţipise.

„Văd că ai tras un pui de somn şi dumneata."

Afară, în penumbra zorilor, începuseră să se distingă casele mari şi tăcute. Dormeau cu transpa-

rentele trase la toate etajele. Dar se şi auzea un tramvai gonind sgomotos pe o stradă laterală, se auzeau hurducăelile unei trăsuri pe pavaj şi câteva siluete, înfrigurate de somnul din care de-abia se treziseră, alunecau tremurând şi parcă pe furiş pe trotoare. O luară pe o stradă de unde zăriră obeliscul bisericii Trinità dei Monti. Ea părea atât de albă, în contrast cu desişul arborilor de plută de pe Pincio. Nici măcar o fiinţă, nici cel mai mic sgomot, afară de cel al paşilor lor şi de susurul unei mici fântâni în fundul unei curţi. La capătul acestei mari tăceri, fântâna de pe Pincio şuvoia neîncetat peste piatra basinului. Helge o recunoscu; şi cum mergeau înspre acest sgomot uşor, Helge simţi deodată născându-se în el o firavă şi delicată rază de fericire. Bucuria din seara trecută nu-l aştepta oare aici sus, lângă ţâşnirea acestui izvor sub stejarii verzi? Se întoarse către Jenny Winge, fără să-şi dea seama că ochii şi glasul lui implorau să nu i se turbure această mică bucurie.

„Eram aici sus ascară la apusul soarelui, spectacolul era grandios. Trebue să ştiţi că de mulţi ani, pregătesc această călătorie. Aş fi vrut să viu aici pentru studii, doream să fac arheologia, însă după examene a trebuit să mă consacru numai învăţământului. Am aşteptat mereu ziua când aveam să văd Roma, pregătindu-mă pentru ea, însă, în momentul în care mă găseam aici sus, dintrodată, mi s'a părut că nu eram pregătit câtuşi de puţin.

— Înţeleg ceea ce aţi simţit, spuse Jenny.

— De altfel, de îndată ce am ieşit din gară şi am văzut în faţă ruinele Thermelor, şi soarele aurindu-le zidurile groase, în mijlocul atâtor fru-

moase case moderne cu cafenelele şi cinematografele lor, cu tramvaiele ce trec prin acea piaţă, grădinile, fântânile acestea delicioase cu risipa lor de apă, m'am gândit că tocmai aceste contraste fac Roma atât de frumoasă.

— Da, zise ea şi tonul glasului îi era plin de o nuanţă de înţelegere şi de bucurie, şi mie îmi plac acestea toate.

— După aceea, am coborît către Tibru. Oh! ce amestec de antic şi de nou, şi apoi atâtea fântâni, care şipotesc şi murmură şi clipocesc! M'am dus drept la San Pietro. Era noapte când am ajuns şi am rămas câtva să privesc cele două fântâni. Curg desigur toată noaptea fără încetare.

— Da, nu se opresc deloc. Oriunde te duci auzi susurul apei. Este o fântână mică şi în curtea casei unde locuim noi, domnişoara Jahrmann şi cu mine. Camerele noastre dau într'un balcon. In timpul nopţilor călduţe stăm afară ca să ascultăm sgomotul uşor al fântânii, până târziu de tot."

Ea se aşezase pe balustrada de piatră, iar Helge în picioare, în acelaşi loc ca în seara trecută, admira din nou oraşul întins în faţa lui, cu cingătoarea-i de coline, sub cerul limpede şi transparent, ca de munte. Aspiră adânc aerul rece şi curat.

„Dimineţile la Roma sunt unice, zise Jenny Winge, vreau să spun că oraşul doarme din ce în ce mai uşor şi deodată Roma se trezeşte odihnită şi gata de muncă. Heggen spune că din pricina obloanelor. Nu sunt ferestre care să reflecteze lumina dimineţii şi care să sclipească în soare."

Stăteau cu spatele la cerul aprins de răsărit, pe care pinii vilei Medicis şi cele două turnuri înguste

ale bisericii, cu clopotnițele lor bulbucate, își desenau profilurile conturate clar. Mai era o clipă bună până să răsară soarele. Dar masa aceea fumurie de case, acolo jos, și începuse să se coloreze cu tonuri vii. Ai fi zis că zidurile lor erau luminate în chip ciudat din interior. Unele case se înroșeau puțin câte puțin, până se luminară cu totul. Altele se colorau în galben, altele străluceau de alb. Pe colina Monte Mario se deslușeau vilele albe strălucitoare pe fondul ierbei uscate și al chiparoșilor. Și, deodată, se ivi un fel de sclipire, ca de stea, undeva departe, pe o colină mult înapoia orașului. Nu era totuși decât o fereastră, una singură, care răsfrângea prima rază a soarelui. Frunzișul întunecat, acolo departe, căpăta nuanțe aurii. Un clopot începu să bată undeva. Domnișoara Jahrmann veni lângă prietena sa și i se agăță de braț, adormită de tot.

„Il levar del sole."

Helge dădu capul pe spate ca să admire bolta cerului de un albastru proaspăt. Și iată că o rază, jucându-se cu vârful șuviței de apă făcu să sclipească stropi de aur și azur.

„Dumnezeu să vă aibă în paza Lui, dar eu mor de somn, spuse Fransiska Jahrmann, căscând cu poftă. Brr! ce frig este! Cum de nu-ți înghiață ce ai tu mai bun din trup, șezând pe piatra aia, Jenny! Eu, vă spun drept, o să mă vâr în pat, subito!

— Da, adormim. Și Heggen căscă și el. Trebue să ne hotărîm să mergem acasă. Adică, întâiu mă duc la lăptărie să beau o cană cu lapte fierbinte. Cine merge cu mine?"

Coborîră pe scara Spaniei. Helge privea firişoarele de iarbă verde, care creşteau printre treptele de piatră albă.

„Cum poate oare iarba să mai crească pe scara asta, pe care atâta lume urcă şi coboară, fără încetare?

— E adevărat, însă aici vezi iarba crescând oriunde o bucăţică de pământ s'a putut strecura între două pietre. Ar trebui să vedeţi acoperişul casei noastre, primăvara. Avem chiar şi un smochin micuţ, care creşte printre ţigle. Cesca este încontinuu preocupată de existenţa lui. Cum o să petreacă iarna? Cu ce o să se hrănească mai târziu, când va fi mai mare? L-a şi desenat.

— Prietena dv. este şi dânsa pictoriţă, după câte îmi spuneţi.

— Da, are mult talent, Cesca.

— Am impresia că am văzut una din lucrările dumneavoastră la expoziţia de artă a Statului, astă toamnă, spuse Helge şovăind; nişte trandafiri, într'un vas de aramă.

— Da, i-am lucrat aici, primăvara trecută, totuşi nu sunt tocmai mulţumită. Am petrecut apoi două luni, pe vară, la Paris şi cred că am învăţat multe lucruri în acel timp. Totuşi mi s'au cumpărat aceşti trandafiri cu trei sute de coroane. Este de altfel preţul pe care l-am cerut. Se găsea totuşi şi ceva bun în acel tablou.

— Dv. pictaţi într'un stil atât de modern, — aşa le faceţi toate, de altfel."

Jenny nu răspunse, dar surâse uşor. Ceilalţi îi aşteptau în josul scării. Jenny le întinse mâna la toţi şi le spuse: la revedere.

„Nu zău! spuse Heggen, serios, te duci să lucrezi chiar de-acum?

— Foarte serios.

— Eşti nebună!

— De ce să nu lucrez, dacă nu sunt obosită? Iar d-ta Gram, ar trebui să iei o trăsură, care să te ducă spre casă.

— Da; însă, poşta nu cumva o fi deschisă şi la ora aceasta? Mi se pare că există un oficiu, nu departe de piaţa Spaniei.

— Chiar pe-acolo mi-e drumul. Hai cu mine".

Ea dădu din cap încă odată către ceilalţi, care se pregăteau să meargă la culcare. Fransiska Jahrmann agăţată de braţul lui Ahlin, se împletica, atât îi era de somn.

III.

„Ei, ai găsit ceva scrisori? întrebă Jenny Winge. Il aşteptase pe Gram la intrarea în clădirea poştei. Merg să-ţi arăt ce tramvaiu să iei.

— Mulţumesc, foarte drăguţ din partea d-tale."

Piaţa se întindea albă în soare. Aerul proaspăt al dimineţii era încă pur. Insă trăsurile şi mulţimea se şi îngrămădeau pe străzile din jurul pieţii.

„Ştii, domnişoară Winge, nu cred că mă voi duce acasă. Sunt mai odihnit ca oricând. Mi-ar plăcea mai curând să mai hoinăresc prin oraş. Dacă nu te-aş stingheri, te-aş ruga să-mi dai voie să te mai însoţesc puţin.

— Deloc, numai, cum o să mai găseşti după aceea hotelul?

— A! e ziuă.

— Şi apoi, în definitiv, vei găsi trăsuri peste tot şi.."

Ajunseră pe Corso. Ea îi spunea numele tuturor palatelor, dar mereu îl depăşea, fiindcă mergea repede şi se strecura uşor printre atâţia oameni, care ocupau aproape întregul trotoar.

— Îţi place vermutul? întrebă ea. Am să intru aici, să beau un pahar."

Ea îl bău dintrodată, stând în picioare în faţa tejghelei acoperite cu marmoră. Lui Helge nu-i plăcu această băutură, amară şi dulce totdeodată, amestecată parcă cu chinchina. Dar şi aceasta era ceva nou pentru el, şi găsea amuzant să intre astfel într'un bar, în trecere.

Jenny îl purtă printr'un labirint de străduţe unde domnea o pătrunzătoare umezeală. Soarele de-abia atingea vârfurile zidurilor. Helge observa tot ce-l înconjura cu un interes sporit de starea de nesomn: trăsurile verzi sau albastre cu atelaje de catâri, ale căror hamuri aveau alămuri şi pompoane roşii, femeile fără pălării şi copiii cu păr negru, prăvălioarele cu lucruri ieftine şi chioşcurile de fructe şi zarzavaturi prin ganguri. Un bătrân frigea în stradă ceva, într'un cuptor, care semăna cu un cazan de smoală, Jenny cumpără gogoşi şi-i dădu şi lui Helge. El refuză. Ce băieţoaică! Ea mânca cu mare poftă. Lui i se făcea rău numai închipuindu-şi aceste cocoloaşe grase între dinţi, acum când mai avea în gură şi gustul vermutului, după toate

celelalte băuturi din timpul nopții. Și bătrânul, cât era de murdar!

Printre casele dărăpănate și sărăcăcioase, unde rufăria izânită se usca, atârnată de obloanele uzate, se ridicau palate mari cu ferestrele zăbrelite, cu cornișe ieșite în afară. La un moment dat, Jenny luă pe tovarășul ei de braț. Un automobil roșu ieși pe o poartă în stil baroc, vira cu greutate, apoi porni cu toată vitesa pe strada strâmtă, cu șanț pe mijloc, plin de gunoaie și de foi de varză.

Lui îi plăcea totul, fiindcă era în același timp atât de străin, și atât de meridional. Dar experiența atâtor ani îl învățase că visurile sale cele mai fantastice se sfârșeau în realitatea banală de toate zilele. Astfel încât, până la urmă, pentru a nu mai suferi, încerca el însuși să râdă de visurile sale și să-și strunească închipuirea. Incercă deci să se convingă că în acest cartier romantios, locuia desigur, același fel de oameni, ca în toate orașele mari: midinete, lucrători de uzine, tipografi, funcționari la telegraf — că această lume muncea ziua întreagă în prăvălioare, în birouri sau în fabrici, la fel ca și ceilalți care se găseau peste tot. Insă el se lăsa dus de gânduri cu un ciudat sentiment de bucurie, fiindcă aceste străzi și aceste case, răspunzând atât de bine visurilor ce-și făcuse, erau reale, existau.

Ajunseră într'un loc mai larg, unde soarele li se păru cu atât mai strălucitor și blând, cu cât trecuseră prin străduțe cu atmosferă atât de umedă și de urît mirositoare. Dincolo de piață, terenul era foarte frământat; gunoaiele se amestecau cu resturi de materiale. Câteva case vechi, aproape fără aco-

periş, îşi arătau odăile, deschise în gol. In mijlocul acestui tablou se ridicau nişte ruine antice.

Jenny şi Helge trecură pe lângă nişte clădiri izolate şi parcă uitate de dărâmători, ajungând în piaţa templului Vestei. In spatele morii celei noi şi al frumoasei bisericuţe vechi cu portic pe coloane şi cu clopotniţă subţire şi înaltă, se ridica Aventinul cu mânăstirile sale profilate clar pe cerul luminos, cu mormane de ruine prăfuite, subt grădinile de pe deal, cu boschetele de mărăcini golaşi, cu iedera verde-neagră şi păpurişul îngălbenit de iarnă.

Iată ce îl desamăgise, atât în Germania, cât şi la Florenţa. Ruinele, pe care cărţile lui i le descriseseră, iar el şi le închipuise într'un cadru romantic de verdeaţă şi cu frunziş înflorit de-a-lungul crăpăturilor zidurilor, astfel cum se arată în gravurile vechi şi în decorurile de teatru, erau în realitate murdare şi acoperite de praf, năpădite de hârtii pline de grăsimi, de cutii de conserve turtite şi de tot felul de gunoaie. Aerul ce respirai lângă ele era aspru, de iarnă, iedera aceasta de un verde atât de închis şi boschetele spinoase, lipsite de orice urmă de frunze, sau păpurişul îngălbenit şi veştejit — aceasta să fie oare vegetaţia luxuriantă a Sudului?

Dar Helge simţi deodată în lumina limpede a dimineţii, că ruinele erau chiar frumoase, pentru cineva care ştia să le privească. In dosul bisericii, Jenny o apucă pe un drum printre grădini. Pini uriaşi se înălţau deasupra zidurilor acoperite de iederă. Tânăra se opri să-şi aprindă o ţigară.

„Am căzut în patima tutunului, declară ea, însă Cesca nu are voie să fumeze din cauza inimii, astfel încât trebue să mă feresc să fumez când sunt cu ea.

Aici însă pufăi ca o locomotivă. Uite că am ajuns!

Se găseau în faţa unei căsuţe de un galben pământiu cu un gard viu în faţă. In grădină, subt ulmii desfrunziţi se aflau o masă şi nişte bănci. Mai încolo se vedea o boltă. Jenny salută prietenește pe bătrânica, apărută în pragul uşii.

„Ei bine, domnule Gram, vrei să dejunezi?"

— Nu e cazul să refuz. Puţină cafea tare cu pâine şi unt.

— Doamne fereşte! Auzi, cafea! unt! O să mâncăm ouă, pâine şi vin, salată, poate brânză.

— Da, spune ca are şi brânză, — câte ouă să ne dea?"

In timp ce bătrânica punea masa, domnişoara Winge îşi pregăti şevaletul şi pensulele, îşi schimbă haina de blană cu o „windjacke" pătată de tot felul de culori.

„Pot vedea ce pictezi? întrebă Helge.

Jenny descoperi şevaletul.

„Da! Insă trebue să mai îndulcesc verdele, este prea crud şi nu destul de viu. Cred că fondul este bun".

Helge privi micul tablou, în care pomii arătau ca nişte pete mari, verzi. Nu găsea nimic remarcabil.

„Uite şi mâncarea. O să-i aruncăm cu ouăle în cap, dacă or fi răscoapte. Nu, zău, ce noroc, sunt tocmai bune".

Lui Helge nu-i era foame. In orice caz, vinul alb acrişor îl arse pe gât şi îi fu tare greu să înghită pâinea uscată şi nesărată. Jenny rupea bucăţi mari cu dinţii ei albi, vâra în gură bucăţelele de parmezan şi mai bea şi vin. Terminase cele trei ouă cât ai clipi.

„Zău! cum poți mânca pâinea asta rea, fără unt?" spuse Helge.

Ea râse: „Dar eu găsesc că pâinea este foarte bună. Și apoi am gustat untul foarte rar, de când am plecat din Oslo. Cesca și cu mine nu cumpărăm unt decât dacă avem musafiri. Trebue să trăim modest."

Începu și el să râdă.

„Ce înțelegi d-ta prin modest? Perle și mărgean?

— Ah! Acest lux? Mi se pare că este lucrul cel mai necesar — sau aproape. Avem o locuință ieftină și mâncăm prost, dar ne cumpărăm șaluri de mătase, și pe urmă bem ceai și ronțăim la pâine uscată și la ridichii, în fiecare seară, săptămâni de-a-rândul."

Ea terminase de mâncat și, aprinzând o nouă țigare, rămase pe scaun, cu privirea pierdută, cu bărbia rezemată în palmă.

„Nu, domnule Gram. Vedeți, foamea — eu nu știu încă ce este, dar s'ar putea întâmpla și asta — dar Heggen, de exemplu, care o cunoaște, este totuși de aceeași părere; este mai bine să ai foarte puțin din ceea ce îți este absolut necesar, decât să te lipsești de lucrurile de prisos. Pentru lucrurile de prisos, trebue să muncim, ca să le avem, la ele visăm atât.

Acasă, aveam întotdeauna ceea ce este absolut necesar. Dar aveam numai atât. Și nici măcar nu ne puteam gândi la ceva mai mult. Era un lucru cuminte, fără îndoială. Copiii trebue să mănânce!"

Helge surâse ușor. „Eu nu pot deloc să-i închipui că dumneata ai cunoscut, în vreun fel oarecare, „lipsurile materiale."

— Şi de ce, mă rog?

— Fiindcă dai dovadă, îngăduieşte-mi să ţi-o spun, de o foarte îndrăzneaţă libertate de spirit. Ai păreri atât de hotărîte. Când cineva a crescut într'un mediu, în care mereu trebue să se drămuiască banii, cât mai mult posibil, în care nu se vorbeşte decât de economii, nu poate îndrăzni, ca să zic aşa, să-şi mai permită a avea şi idei personale. Fiindcă este prea greu, ca cineva să-şi spună că aproape tot la ce are dreptul să gândească — şi să vrea — depinde de bani."

Jenny clătină din cap cu un aer visător.

„Da, însă aceasta nu trebue să se întâmple, atât timp cât cineva este tânăr şi sănătos şi în stare să facă ceva.

— Ei bine, eu de exemplu, am crezut întotdeauna că eram făcut pentru cercetări ştiinţifice, care-mi plac mai mult decât orice. Am scris chiar câteva cărţi mici, cărţi de popularizare. In prezent mă ocup cu o problemă foarte importantă: era de bronz în Europa de Sud. Cu toate acestea sunt profesor şi am chiar o destul de bună situaţie materială: sunt inspector într'o şcoală particulară.

— Şi totuşi te găseşti aici pentru cercetări. Cel puţin aşa am înţeles eu eri", spuse ea surâzând.

Helge nu răspunse nimic la aceasta.

„Tatăl-meu a făcut aceeaşi experienţă. Ar fi trebuit să ajungă pictor. Era singura îndeletnicire către care simţea vocaţie. A stat un an la Roma. Apoi s'a însurat. Acum are o tipografie, de douăzeci şi şase de ani, şi nu merge, cel mai adesea, decât cu mari greutăţi. Nu cred că tatăl-meu se simte prea răsfăţat de soartă!"

Jenny Winge gânditoare, privea grădina plină de soare. Inaintea lor, în vale, era o grădină de zarzavaturi, ale căror fragede vârfuleţe verzi străpungeau pământul cenuşiu. Şi dincolo de pajişti, ruinele galbene ale Palatinului se profilau, şterse, pe frunzişul închis al boschetelor. Se anunţa o zi călduroasă. Munţii Albani, în dosul pinilor şi vilelor îndepărtate, se pierdeau în albastrul vaporos al cerului.

„Dar domnule Gram..." Ea luă o înghiţitură de vin, apoi lăsă din nou privirea să-i rătăcească pe deasupra peisajului. Helge urmărea din ochi fumul albastru al ţigării, pe care adierea vântului de dimineaţă îl sufla şi-l făcea să se piardă în soare. Jenny pusese picior peste picior. Ciorapi fini viorii îi acopereau glesnele subţiri. Era încălţată cu nişte pantofi decoltaţi, brodaţi cu perle.

Windjackul descheiat lăsa să se vadă o rochie gri-argintie, cu un guler alb şi mărgelele care făceau ape trandafirii pe albul gâtului. Toca sa de blană alunecase către spate, peste părul blond ondulat.

„Va să zică aveţi în orice caz, sprijinul tatălui dv. — vreau să spun că vă înţelege şi ştie că nu trebue să prindeţi rădăcini în şcoala aceea, cât timp o altă ocupaţie vă este atât de plăcută.

— Nu ştiu nici eu. Era desigur fericit, văzându-mă că plec la Roma, însă — Helge căută cuvintele — tatăl meu şi cu mine niciodată n'am fost prea apropiaţi. Şi pe urmă, mai este şi mama. Ea se temea deopotrivă, să nu mă surmenez, să nu cheltuiesc prea mulţi bani, să nu-mi stric viitorul şi cine mai ştie ce încă! Tata nu-mi poate lua apă-

rarea contra mamei! Se deosebesc atât de mult, unul de altul. Ea desigur că nu l-a înţeles niciodată. Şi-a îndreptat toată atenţia, toată afecţiunea către noi, copiii ei. Nu pot să spun cât a însemnat ea pentru mine, când eram copil; şi apoi, era geloasă pe tata, ca nu cumva să aibă mai multă influenţă asupra mea, decât bruma pe care o avea ea. Îi era ciudă chiar pe lucrul meu — când mă închideam seara, pentru a citi sau studia, înţelegi. Era îngrijorată şi de sănătatea mea şi de motivele pe care le-aş putea inventa, ca să-mi părăsesc postul."

Jenny dădu din cap de mai multe ori.

„Dela ei este scrisoarea."

Helge scoase plicul din buzunar şi se uită la el, dar nu-l deschise.

„Azi este ziua mea, spuse el, încercând să zâmbească. Am împlinit douăzecişişapte de ani.

— Felicitările mele!" Jenny Winge îi strânse mâna.

Ea îl privi aproape la fel, cum avea obiceiul să se uite la domnişoara Jahrmann, de câte ori aceasta se lipea de ea.

Nu-i dăduse prea mare atenţie lui Gram, mai înainte. Observase fără să se uite, că era înalt, subţire şi brun şi că purta o mică barbă ascuţită. In fine, avea trăsături frumoase, regulate, fruntea sus şi puţin cam îngustă, ochii căprui limpezi cu oarecare reflexe aurii. Gura mică, subt mustaţă, era lipsită de energie şi păstra o expresie de oboseală şi de tristeţe.

„Te înţeleg atât de bine, spuse ea deodată. Cunosc atât de bine toate acestea, am fost şi eu institutoare până anul trecut, la Crăciun. Am început

prin a fi guvernantă şi am rămas până când am avut vârsta ca să intru la Şcoala Normală."

Zâmbi puţin cam stingherită.

„Am plecat, dându-mi demisia, de îndată ce am moştenit ceva bani dela o mătuşe de-a tatălui meu. Mi-am făcut socoteala: poate să-mi ajungă aproape trei ani, poate şi mai mult. Am scris articole de ziar, acum de curând — şi dacă vând ceva... Mama însă, natural că nu era de părere să cheltuiesc toţi banii. Ea mă făcu atentă că-mi va fi foarte greu să găsesc vre-o suplinire sau lecţii particulare, când o să vreau să-mi refac situaţia, după anii de lipsă. Mamele gândesc întotdeauna, fără îndoială, că o leafă fixă...

— Nu sunt sigur că aş fi îndrăsnit să fac, ceea ce ai făcut, dacă eram în locul d-tale. N'aş putea să nu fiu neliniştit de ziua de mâine, dacă m'aş şti fără bani.

— Mie puţin îmi pasă, spuse Jenny. Sunt tare şi destul de pregătită, ştiu să fac o mulţime de lucruri. Ştiu să cos, să mă ocup de bucătărie, să calc, să vorbesc limbi străine. Voi găsi oricând vre-o ocupaţie în America sau în Anglia. Aş putea desigur să şi pictez, mult. Franciska — şi începu să râdă — ar fi vrut să plecăm în Africa de Sud şi să ne angajăm ca îngrijitoare de vaci. Ea spune că se pricepe. Am putea să pictăm după modele vii; se pare că zuluşii sunt nişte tipuri admirabile.

— Ţi se pare aşa de simplu? Dumneata nu socoteşti aşa dar, depărtarea ca o piedică serioasă?

— Nu, nici gând... dar flecăresc. Sigur că atât timp cât eram acasă, îmi spuneam că niciodată n'aveam să plec — nu mă vedeam nici măcar ajun-

gând până la Copenhaga — pentru a nu face altceva decât să studiez şi să pictez; şi am avut palpitaţii serioase până când m'am hotărît să părăsesc totul şi să mă duc. Familia mă socotea nebună şi-mi dădeam seama că sufeream influenţa ei, însă tocmai din această cauză, m'am ţinut tare. Fiindcă totdeauna n'am avut decât o plăcere: să pictez; şi eu ştiam că acasă mi-ar fi fost imposibil să lucrez serios, prea erau multe lucruri care să mă distragă. Mama, nu putea înţelege că dacă voiam să mă perfecţionez trebuia s'o fac imediat. Vârsta îmi cerea acest lucru. Mama n'are decât nouăsprezece ani mai mult decât mine şi când eram de unsprezece ani, s'a remăritat, lucru care a întinerit-o şi mai mult. Iată ce are extraordinar în ea, depărtarea — influenţa celor cu care din întâmplare, te afli sub acelaşi acoperământ, dispare. Trebuie să vezi cu ochii tăi şi să gândeşti tu însuţi. Atunci îţi dai seama că totul depinde numai de tine: folosul pe care-l putem trage din călătoriile pe care le facem, lucrurile pe care le putem vedea şi înţelege, atitudinea pe care o avem, alegerea unor anumite influenţe. Da, totul depinde numai de tine. Să învăţăm că suntem în măsură să eliminăm o parte sau alta. din viaţa noastră. Desigur, că şi împrejurările joacă un oarecare rol, cum spuneţi. Dar fiecare îşi poate găsi forţele necesare care să-i permită să învingă sau să răstoarne greutăţile. In general, noi suntem autorii propriilor noastre nenorociri, atât în călătorie, ca şi peste tot aiurea. Nu eşti niciodată singur, acasă — nu-i aşa, domnule Gram? Şi iată marele avantaj al călătoriilor — să fii singur, cu tine însuţi, şi să nu ai pe nimeni, care să vrea să-ţi vină

în ajutor sau să-ţi dea sfaturi. Nu putem să ne dăm seama cât datorăm familiei noastre. Şi să-i fim recunoscători, numai de îndată ce ne-am depărtat, căci ştim bine că nu vom mai depinde niciodată de ea, odată ce am învăţat să fim independenţi. Nu-ţi poţi iubi cu adevărat căminul părintesc, înainte de aceasta. Cum să iubeşti ceva, care te ţine legat?

— Nu ştiu... Eşti legat întotdeauna de ceea ce iubeşti! Nu te simţi legat de lucrul tău? Şi, dacă ţii oare la altă fiinţă, spuse el încet, nu eşti oare legat de acea fiinţă, cu tot dinadinsul?"

Ea reflectă puţin.

— In acest caz, ai ales singur, spuse ea repede. Vreau să spun că nu eşti sclav; te supui de bună voie cuiva sau la ceva, pe care îl situezi mai sus decât pe tine însuţi. Dar oare nu eşti mulţumit? Incepi un an nou, singur, liber şi după placul d-tale — nu ai altă treabă decât cea pe care doreşti s'o faci".

Helge se gândi la seara pe care o petrecuse în ajun în piaţa San Pietro. Privi acest oraş străin, privi tonurile cenuşii topite în lumina dimineţii — apoi pe această fată blondă, necunoscută.

„Adevărat, spuse el.

— Ei bine! ea se ridică, îşi încheie windjack-ul şi-şi deschise cutia de culori. — Vreau să încep să lucrez.

— Cu alte cuvinte, doreşti mai întâiu să scapi de mine."

Jenny surâse:

„Trebue să fii şi obosit, dealtfel.

— Nu, însă aş vrea să-mi plătesc dejunul."

Ea chemă pe bătrână şi făcu socoteala, amestecând culorile pe paletă.

„Crezi că o să găseşti drumul?

— Am fost foarte atent, la drumul pe care am venit aici. Apoi, desigur că voi găsi un vehicul oarecare. Poate vii într'o seară la cercul scandinav.

— Se prea poate.

— Aş ţine mult să te revăd, domnişoară Winge.

— Probabil că se va întâmpla şi asta."

Ea reflectă o clipă:

„Nu poţi veni la noi la un ceai? Locuim în Via Vantaggio, la Nr. 3. Cesca şi cu mine suntem aproape totdeauna acasă după amiază.

— Mulţumesc, îmi va face mare plăcere."

El se mai opri puţin, apoi:

— „La revedere şi mulţumesc, mulţumesc pentru această noapte".

El îi întinse mâna dreaptă, ea o dădu pe a sa micuţă şi subţire. „Iţi mulţumesc şi eu."

In timp ce el se îndreptă către poartă, ea şi începu să radă pânza cu un cuţit de pictură, fredonând melodia din ajun.

Helge recunoscu melodia cu o bucurie ascunsă şi începu să cânte uşor şi el, luând-o pe drumul spre oraş.

IV

Jenny îşi scoase braţele de subt plapomă şi şi-le puse subt cap. In cameră era însă frig şi întuneric. Nici o urmă de lumină nu străbătea prin

obloane. Aprinse un chibrit şi se uită la ceas: aproape şapte. Putea să mai dormiteze puţin; se ghemui din nou subt plapomă şi-şi afundă capul în pernă.

„Dormi, Jenny?"

Fransiska deschise uşa, fără să bată. Ea veni până aproape de pat, căută pipăind prin întuneric figura prietenei sale şi o mângâie uşor.

„Obosită?

— Nu, mă scol.

— Când te-ai înapoiat?

— Pe la ora trei. Am fost până la Prati şi am făcut baie înainte de amiază, apoi am mâncat acolo aproape de Via Ripetta, ştii tu. M'am culcat imediat ce am ajuns acasă. Am dormit foarte bine până acum şi vreau să mă scol.

— Stai puţin, e aşa de frig aici. Am să-ţi fac focul.

Fransiska aprinse lampa de pe masă.

„Dar chiamă pe Signora. Şi vino aici Cesca, să te văd."

Jenny se ridică în pat. Fransiska puse lampa pe noptieră şi se învârti încet în lumină. Purta nişte foi verzi, o bluză de dantelă albă, pe umeri îşi pusese o eşarfă de culoarea bronzului, cu nişte dungi albăstrui. Cercei pandantivi lungi căzeau până aproape de gâtul bronzat, în jurul căruia străluceau două şiraguri de perle mari de mărgean roşu închis.

Fransiska îşi ridică surâzând părul ca să-i arate că cerceii erau fixaţi după urechi cu un fir de aţă de cusut.

„Inchipuieşte-ţi că le-am cumpărat cu 86 lire, nu sunt minunate? găseşti că-mi vin bine?

— Splendid. Costumul este atât de elegant; uite, mi-ar place să te pictez aşa cum stai acolo.

— Da, sigur, aş poza pentru tine acum. Nu sunt destul de liniştită ca să lucrez în timpul zilei. Ia spune Jenny — oftă, se aşeză pe marginea patului — dar nu, trebue să mă îngrijesc de foc."

Reveni de afară cu nişte tăciuni într'o oală de pământ şi se apecă în faţa sobei.

„Rămâi culcată, Jenny dragă, până se face puţin mai cald. Am să fac eu patul, să pun masa şi să pregătesc ceaiul. Ia spune, ai adus studiul? Arată-mi-l".

Aşeză pânza pe un scaun şi o privi.

„Ei bine, cum ţi se pare? Aş vrea să mai fac câteva schiţe acolo — mă gândesc la un tablou mare — nu-i un subiect frumos? toţi lucrătorii şi căruţele astea cu doi catâri, în câmpul cu săpături.

— Cred că ai putea scoate ceva.

— Mă bucur că am să-l arăt lui Gunnar şi lui Ahlin.

— A, dar te-ai sculat Jenny, lasă-mă să te pieptăn. Doamne, ce păr ai, dragă! N'aş putea eu să'ncerc să-ţi aranjez o coafură modernă, cu bucle mici?"

Fransiska învârtea şuviţele lungi de păr blond în jurul degetelor.

„Stai liniştită. A venit o scrisoare pentru tine ieri, o pusesem aici, ai găsit-o? e dela fratele tău cel mic, nu este aşa?

— Da, spuse Jenny râzând.

— Era drăguţă? ţi-a plăcut?

— Sigur că da. Ah, Cesca... de multe ori aş vrea — oh, numai duminica dimineaţă, din când în

când — aş vrea să pot sbura până acasă şi să fac o plimbare la Nordmarken cu Kalfatrus — e un copil atât de drăguţ!"

Fransiska privi figura surâzătoare a lui Jenny în oglindă, apoi desfăcu părul prietenei sale şi începu din nou să-l pieptene.

„Lasă Cesca, nu mai avem timp...

— Dacă vor veni mai devreme, au să intre la mine. Camera mea parcă ar fi o cocină de porci, dar nu-mi pasă, n'o să pice chiar acum. Gunnar în orice caz nu, şi de ce m'aş jena de el, sau chiar de Ahlin, în definitiv? A fost la mine ieri. Eram în pat şi el s'a aşezat ca să mai palavragim. L-am trimis pe balcon, când mă îmbrăcam. După aceea am ieşit amândoi şi am dejunat la Trei Regi. Am fost împreună toată după amiaza."

Jenny nu răspunse nimic.

— L-am văzut pe Gram pe Via Nazionale. Oh, Jenny, ai văzut vreodată un individ mai plictisitor?

— Nu găsesc deloc c'ar fi plictisitor. E stângaci, săracul. La fel cum eram şi eu, la început. Oameni care ar vrea să se distreze şi care nu ştiu cum.

— „Am venit dela Florenţa cu trenul, azi dimineaţă, repetă Fransiska râzând. Barem să fi sosit cu avionul!

— Ai fost groaznic de nepoliticoasă cu el, draga mea, asta nu se face. Aş fi vrut să-l invit astăseară, dar n'am îndrăznit din cauza ta, n'am vrut să risc ca să-ţi permiţi vre-o impoliteţă faţă de un musafir al nostru.

— N'ai fi riscat nimic, ştii bine, spuse Fransiska puţin mâhnită.

— Ţi-aminteşti de ziua când Douglas a venit la mine, la un ceai la Paris?

— După povestea aceea cu modelul, da, desigur!

— Lasă, Cesca, nu te privea pe tine, în definitiv.

— Zău? După ce mă ceruse în căsătorie şi eram aproape hotărîtă să spun da?

— N'avea cum să ştie, zise Jenny.

— Nu spusesem, în orice caz, un nu definitiv, Şi în ajun fusesem împreună la Versailles şi îi dădusem voie să mă sărute nu mai ştiu de câte ori şi să pună capul pe genunchii mei în parc. Iar când îi spuneam că nu-l iubesc, îmi răspundea că nu mă crede.

— Cesca, — Jenny îi căută privirea în oglindă — toate astea n'au niciun rost; tu eşti cea mai drăguţă fată din lumea întreagă atunci când îţi dai osteneala să reflectezi puţin. Insă uneori s'ar spune că nu-ţi dai socoteală că ai de-aface cu fiinţe omeneşti. Fiinţe, pentru ale căror sentimente trebue să ai consideraţie. Ai câştiga desigur, gândind puţin, căci în fond nu cauţi decât să fii blândă şi bună.

— Per bacco! eşti sigură de asta? Vino să vezi ce trandafiri am. Ahlin mi-a cumpărat un buchet aseară pe scara Spaniei."

Cesca surâdea cu un aer sfidător.

„Cred că ar trebui să eviţi astfel de lucruri, între altele, fiindcă ştii că Ahlin nu dispune de mijloace.

— Asta nu mă priveşte! Dacă este îndrăgostit de mine, e fiindcă îi place să fie, fără îndoială.

— Nu vreau să mai vorbesc iar de reputaţia ta şi de cât rău îi faci cu veşnicele tale încurcături,

— Nu, nu face să mai vorbim despre reputaţia mea. Tu ai atâta dreptate asupra acestui capitol. Reputaţia mea, la noi la Oslo, am stricat-o de tot şi pentru totdeauna; — ea avu un râs nervos — s'o ia naiba. Imi bat joc de ea!

— Dar, draga mea Cesca, nu te înţeleg. Ţie nu-ţi pasă de niciunul dintre ei. Dece te ţii atunci de Ahlin? Nu vezi că el o ia în serios? Norman Douglas o luase şi el în serios. Nu-ţi dai seama ce faci? Nu cred să ai nici urmă de instinct, fetiţo."

Fransiska lăsă pieptenul şi peria şi privi în oglindă capul buclat al lui Jenny. Incerca să-şi păstreze zâmbetul provocător. Dar acesta pieri, iar ochii i se umplură de lacrimi.

Am primit şi eu o scrisoare... Glasul ei tremura. Jenny se sculă.

— O scrisoare dela Berlin, dela Borghild. Poţi să te aranjezi şi să te termini singură, Jenny. Vrei să încălzeşti apa pentru ceaiu, sau mai întâiu mergem să coacem anghinarele? Nu vor mai întârzia mult, desigur."

Se duse în ceealaltă parte a camerei şi începu să facă patul.

„Am putea să chemăm pe Marietta, însă mai bine să facem noi singuri treaba, nu-i aşa Jenny? Ea îmi scrie că Hans Hermann s'a căsătorit săptămâna trecută. Au şi un copil, pe drum."

Jenny lăsă cutia de chibrituri, se uită cu nelinişte la figura mică şi albă a Fransiskăi, apoi se apropie încet de prietena sa.

„Cu ea era logodit, cu Berit Eck, cântăreaţa..." Fransiska vorbea cu glasul stins. O clipă se aplecă

spre Jenny. Apoi se apucă să întindă patul cu mâinile tremurătoare.

Jenny nu se mişca.

— Dar ştiai bine că erau logodiţi. Au stat aşa mai mult de un an.

— Da... nu, mulţumesc, Jenny, lasă-mă să isprăvesc. Dacă ai vrea să pui faţa de masă. Da, e adevărat, ştiam acest lucru.

Jenny pregătea în linişte masa pentru patru persoane. Fransiska întinse cuvertura deasupra patului şi aduse trandafirii. Apoi căută ceva în corsaj şi scoase un plic pe care îl suci şi-l răsuci.

„Scrie că i-a întâlnit în Tiergarten. Spune lucrurile atât de brutal, şi Borghild asta!"

Fransiska alergă la sobă, deschise uşa şi aruncă scrisoarea în foc. Apoi se prăbuşi într'un fotoliu şi isbucni în lacrimi.

Jenny veni şi o cuprinse în braţe.

„Cesca, mica mea Cesca."

Fransiska îşi ascunse faţa pe umărul prietenei sale.

„De altfel, avea un aer atât de nenorocit, sărmana. Abia călca agăţată la braţul lui, iar el părea supărat şi plictisit. Imi închipui atât de bine totul; ah, nenorocita, să ajungă să depindă de el într'atâta! A obligat-o să se târască în genunchi, sunt sigură de aceasta. Să fie atât de stupidă, când îl cunoştea cum e. Dar Jenny, va avea un copilaş dela alta, oh, Doamne! Doamne!"

Jenny se aşezase pe braţul fotoliului. Cesca se lipi de ea.

„Nu, nu, cum spui tu, nu am instinct. Poate că nu l-am iubit niciodată cu adevărat şi totuşi, cât aş-

fi vrut să am un copil cu el! Dar nu îndrăzneam să fac ceea ce voia el. Câteodată dorea atât de mult să se căsătorească cu mine şi să meargă direct la primărie. Eu însă refuzam. Cei de acasă erau atât de supăraţi. Şi toţi şi-ar fi închipuit dacă ne-am fi căsătorit, că am fost siliţi s'o facem. Dar asta n'o vream cu nici un chip, deşi oricum, toţi îşi închipuiau tot ce este mai rău! Dar îmi era tot una. Ştiam că-mi distrusesem încă de pe atunci reputaţia, din cauza lui. Dar nu-mi pasă. Înţelegi tu asta Jenny? Eu nu înţeleg. Hans credea că nu-i cedez, fiindcă îmi era teamă că n'o să mă mai ia în căsătorie după aceea. Ei bine, hai mai întâiu la primărie, fată afurisită! îmi spuse. Insă n'am consimţit. M'a bănuit că sunt calculată. „Spui că eşti rece, tu însă nu eşti decât dacă vrei să fi". Uneori credeam şi eu că avea dreptate. Poate că mi-era frică, pur şi simplu, — era aşa de brutal. De multe ori mă bătea, îmi smulgea aproape rochiile, trebuia să-l sgârii şi să muşc pentru a scăpa, — să strig, să plâng.

— Şi tot te întorceai la el, spuse Jenny încet.

— Ei da, nu este decât foarte adevărat. Portarul nu mai voia să continue a-i face mendjul. I-l făceam eu. Aveam cheea dela camera lui. Eu spălam pe jos, eu făceam patul. Dumnezeu ştie cu cine se culcase acolo."

Jenny dădu din cap.

„Borghild era furioasă. Ea mi-a dovedit că el avea amantă. Bănuiam, dar nu voiam să am siguranţa. Borghild susţinea că Hans nu-mi dăduse cheea, decât ca să-l pot surprinde. In felul acesta aş fi ajuns atât de geloasă, încât aş fi terminat prin a ceda, fiindcă, oricum, tot eram compromisă. Dar,

ea n'avea dreptate — căci tot pe mine mă iubea, în felul lui. Mă iubea, Jenny, aşa cum putea el să iubească. Borghild însă era supărată pe mine, fiindcă pusesem amanet inelul cu diamant pe care îl aveam dela străbunica noastră Rustung. E o poveste pe care nu ţi-am spus-o încă."

Zâmbi uşor.

„Lui îi trebuiau nişte bani; o sută de coroane. I-am spus că i-i voi da eu. Insă n'aveam idee ce aş fi putut face pentru a mi-i procura. Nu îndrăzneam să-i mai cer iar tatei; cheltuisem şi-aşa prea mult. Am luat atunci ceasul şi o brăţară de aur împreună cu inelul — unul din acele inele vechi, încrustat cu diamante pe o placă mare de aur. Borghild turba că nu-l avea ea, care era cea mai mare, însă bunica noastră spusese în mod precis că inelul să fie al meu, fiindcă îi purtam numele.

„M'am dus într'o dimineaţă la muntele de pietate, imediat ce s'a deschis. Oh! cât de greu îmi venea. Insă am obţinut banii şi i-am adus lui Hans. El m'a întrebat de unde îi aveam, iar eu i-am spus. M'a sărutat şi mi-a spus: dă-mi chitanţa, păpuşă — aşa îmi zicea el întotdeauna. I-am dat-o, credeam că nu voia să-i primească şi eram atât de mişcată de aceasta. „Mă voi aranja eu în altfel" spuse Hans; a luat-o cu el şi a plecat. L'am aşteptat la el. Cât eram de emoţionată, mai ales că ştiam că avea absolută nevoie de aceşti bani! Mă hotărîsem să mă duc din nou la muntele de pietate, chiar a doua zi, pentru a depune din nou bijuteriile. Nimic nu putea să mă impresioneze mai mult. Nimic nu-mi fusese vreodată mai greu de suportat. I-aş fi dat totul. Şi s'a întors.

„Știi ce făcuse? — ea râse printre lacrimi — le scosese dela muntele de pietate și le depusese la banca cu care avea el de a face și le dăduse pe mai mult. Am petrecut toată ziua care a urmat — curgea șampania — după aceea am rămas noaptea la el și a cântat la pian. Doamne! cum cânta... Eu culcată pe jos, suspinam. Nu-mi păsa de nimic, numai să-mi fi tot cântat astfel și numai pentru mine. Ah, tu nu l-ai auzit. Altfel ai înțelege totul. După aceasta însă a început cu ale lui. Ne-am bătut la sânge și apoi l-am părăsit. Borghild era încă trează când am ajuns acasă. Rochia mi-era numai sdrențe. Parcă ai fi o femee de stradă, îmi zise Borghild, și vei sfârși prin a fi. Am râs. Era cinci dimineața.

„Eu însă aș fi cedat, vezi tu, dacă n'ar fi fost totuși un motiv. Câteodată îmi spunea: Să mă ia dracu, tu ești singura fată care trebuie respectată, din câte am întâlnit. Nu văd pe cineva care te va face să cazi. E nemaipomenit. Eu te stimez, păpușă dragă!"

„Când mă gândesc că nu mă stima decât fiindcă nu-i acordam ceva pentru care mă implora și mă chinuia, fără încetare! Eu care nu aveam altă dorință, decât să-mi iau curajul s'o fac. Atâta doream să-i fac totul pe voie. Numai dacă aș fi putut să-mi învinge teama. Era atât de brutal — iar eu știam că avea alte femei. De ce nu înceta să mă terorizeze? Atunci aș fi putut ceda. Insă aș fi scăzut în ochii lui. Iată pentru ce am sfârșit prin a rupe totul între noi, fiindcă îmi cerea să fac ceva pentru care apoi m'ar fi disprețuit."

Ea se strânse şi mai tare lângă Jenny, care o mângâia.

„Ţii la mine Jenny?

— Ştii foarte bine, Cesca dragă.

— Eşti atât de bună Jenny, mai sărută-mă — şi Gunnar şi Ahlin, şi ei sunt buni. Mă voiu supraveghea. Iţi închipui că nu vreau să-i fac vreun rău. Poate că mă voi mărita cu Ahlin dacă mă iubeşte atât. Ahlin nu va fi niciodată brutal, ştiu bine. Crezi că mă va chinui? Nu prea mult — şi voiu putea avea copilaşi. Şi pe urmă tu ştii, voi fi bogată într'o zi şi el e atât de sărac. Am putea trăi în străinătate, eu aş lucra fără încetare şi el la fel. Are ceva atât de delicat, atât de fin în tot ceea ce face. Baso-relieful acela cu băeţii care se joacă! şi proiectul pentru monumentul lui Almquist! Compoziţia nu-i chiar atât de originală, însă cât farmec, câtă distincţie, câtă linişte! Personagii atât de natural lucrate."

Jenny zâmbi trecând uşor mâna prin părul Fransiskăi, umed încă de lacrimi.

„Dacă aş putea lucra cel puţin, însă, vai, inima-mi este mereu atât de încărcată de griji. Şi capul! şi ochii mei! Jenny, sunt obosită de moarte.

— Ştii doar ce spune medicul. Totul este din cauza nervilor. De ce nu eşti puţin mai cuminte?

— Da, aşa se spune. Mie mi-e frică! Tu pretinzi că nu am instinct. Nu-l am aşa cum îl înţelegi tu, ci în alt fel. Săptămâna aceasta parcă am fost nebună, nu ştiu de ce. Aşteptam, aşteptam, aveam impresia că trebuia să se întâmple ceva extraordinar. Şi vezi bine..."

Jenny o sărută iarăşi.

„Am fost la Sant Agostino astă seară. Cunoşti icoana Sfintei Fecioare făcătoare de minuni. Am îngenunchiat şi am încercat să mă rog Fecioarei Maria. Cred că m'aş simţi bine dacă aş fi catolică. O femee ca Fecioara m'ar înţelege mai bine. Şi eu nu trebue să mă căsătoresc, poate, aşa cum sunt. Mă gândeam să intru la mânăstire. La Sienna, de exemplu. Aş putea face còpii la muzeu. Aş câştiga acolo ceva bani, cine ştie? Când am copiat îngerul din Melozzo da Forli, la Florenţa, era o călugăriţă care, în fiecare zi copia tablouri. Ceea ce făcea nu era prea rău — Cesca râse — cu alte cuvinte, era groaznic. Toată lumea însă, socotea copiile mele ca foarte bune. Şi erau. Cred că aş putea fi fericită astfel.

„Oh! Jenny aş vrea să-mi recapăt sănătatea. Dacă m'aş linişti, dacă n'aş fi prada acestei turburări şi acestei temeri, mi-aş reface-o. Aş putea să muncesc, să mă dedic cu totul lucrului. Şi aş fi aşa de bună, aşa bună; numai Dumnezeu ştie cât aş fi de bună. Nu sunt întotdeauna, şi-mi dau bine seama. Mă las pradă tuturor capriciilor, în starea în care sunt. Dar mă voi schimba, cu condiţia ca voi toţi să mă iubiţi. Il vom invita pe acest Gram. Data viitoare cum îl voiu vedea voiu ieşi înaintea lui şi voiu fi atât de drăguţă şi bună cu el, că nu mă vei mai recunoaşte. Il vom invita aici şi vom ieşi cu el, şi mă voiu ocupa de el ca să-l distrez. Auzi, Jenny? Nu mai eşti supărată pe mine, nu e aşa?

— Nu, Cesca.

— Gunnar nu mă ia în serios, spuse ea gânditoare.

— Ba da. Insă te găseşte prea copil. Tu ştii ce crede despre felul cum lucrezi — ţi-aminteşti ce spunea la Paris — de energia ta, de talentul tău fin şi atât de personal? Atunci însă te lua prea în serios.

— Da, în fond, Gunnar este un om admirabil. Insă prea i-a fost necaz pe mine, de povestea aceea cu Douglas.

— Oricui i-ar fi fost necaz. Şi eu eram supărată pe tine.

Fransiska oftă, şi continuă:

„Dar cum ai putut să te scapi de Gram? Credeam că nu vei reuşi niciodată, că o să te însoţească până aici, că o să se culce pe canapea, — cel puţin!"

Jenny râse.

„Nu, m'a însoţit pe Aventin, a dejunat cu mine, după aceea a plecat acasă. De altfel, e destul de simpatic.

— Dio mio, Jenny, bunăvoinţa ta este anormală. Meriţi să fi mama noastră a tuturor! Sau poate te-ai îndrăgostit de el?

Jenny râse din nou.

— Dacă e vorba de aşa ceva, nu-mi fac deloc iluzii. O să se îndrăgostească desigur de tine, dacă nu bagi bine de seamă.

— Aşa fac toţi, Dumnezeu ştie de ce. Dar nu-i ţine mult, căci pe urmă, toţi se supără pe mine."

Ea oftă.

Cineva urca scara.

„Este Gunnar, mă duc o clipă la mine, trebue să mă spăl pe ochi."

Fugi, salută cu mâna pe Heggen care deschidea uşa. El intră şi închise uşa trântind-o în urma lui.

„Ce bine arăţi Jenny, de altfel ai o înfăţişare bună întotdeauna. Ce femee! Pariez că ai lucrat toată dimineaţa... Şi ea?"

El arătă, dând din cap, spre camera Cescăi.

— Nu prea e bine cu ea... biata fată.

— Am citit vestea în ziar. Am fost la club până adineauri. Arată-mi să văd, ai terminat studiul? E frumos, Jenny."

Heggen întorsese tabloul către lumină şi-l privea îndelung.

„Foarte frumos. Colţul acesta e cu adevărat bine. Ai pus multă forţă aici. Cesca s'a culcat ori plânge?

— Nu ştiu! A plâns aici. I-a scris sora ei.

— Dacă îl întâlnesc vr'odată, pe ăla, spuse Heggen, voi găsi ocazia să-i trag o bătae sdravănă."

V.

Helge Gram răsfoia ziarele norvegiene la Clubul Scandinav. Era singur în sala de lectură, când intră domnişoara Jahrmann. Helge se ridică s'o salute. Ea veni drept la el şi îi întinse mâna, zâmbind.

„Dragă domnule, ce mai faci? Jenny şi cu mine vorbeam chiar de dumneata. Nu înţelegem de ce nu ne vedem niciodată. Ne hotărîsem să venim aici Sâmbătă pentru a încerca să te găsim şi să te luăm cu noi după adunare. Ne vom distra puţin! Ţi-ai găsit cameră?

— Nu, din păcate, locuesc şi-acum la hotel. Toate camerele sunt atât de scumpe.

— Da, însă hotelul este la fel de scump. Trebue să ai o cameră de cel puţin trei lire pe zi.

— Da.

— Tocmai cât mă gândeam şi eu. Roma nu este ieftină, nu-i aşa? Iarna trebue să ai o cameră spre soare. Şi cum dumneata nu ştii italiana!... De ce n'ai venit să ne cauţi? Jenny şi cu mine am merge bucuros să căutăm cu dumneata.

— Eşti prea drăguţă, dar zău, n'aş îndrăsni să vă deranjez.

— N'ai îndrăsni? Dar bine, prietene, ce te vei face? Ai găsit vreun cunoscut?

— Nu, am fost la club Sâmbătă, însă n'am avut prilej să vorbesc cu nimeni. Am rămas ca să citesc ziarele. Am schimbat câteva cuvinte cu Heggen alaltăeri, într'o cafenea pe Corso şi am mai întâlnit doi medici germani, pe care îi văzusem la Florenţa. Am mers împreună într'o zi pe Via Appia.

— Ah, medicii germani sunt amuzanţi, spune-mi?

Helge surâse puţin încurcat.

„Da, suntem preocupaţi în tot cazul de aceleaşi lucruri ca şi ei, iar când nu ai pe nimeni altcineva, cui să-i vorbeşti...

— Trebue să te obişnuieşti să vorbeşti italieneşte; ai învăţat nu-i aşa? Vrei să facem o plimbare împreună, nu vom vorbi decât italieneşte. Iţi voi servi de maestră. O maestră înfricoşător de aspră!

— Mulţumesc din toată inima, domnişoară Jahrmann. Dar dumneata desigur nu mă vei găsi amuzant deloc, afară numai dacă nu sunt cumva fără voia mea.

— Stai. Mi-a venit chiar acum o idee. Sunt două

bătrâne doamne daneze, care au plecat alaltăieri la Capri. Camera lor poate că e liberă. Sigur că este... O cameră mică, drăguță și ieftină. Nu-mi amintesc de numele străzii, însă știu unde se află. Vrei să mă însoțești, am putea merge acolo chiar acum. Haidem."

Se opri pe ultima treaptă a scării și îl privi cu un ușor surâs timid.

„M'am purtat foarte rău cu dumneata toată seara aceea pe care am petrecut-o împreună, domnule Gram, trebue să mă ierți.

— Dar te rog, domnișoară.

— Da, da, însă eram bolnavă! Te întrebi chiar dacă Jenny m'a bătut. Aș fi meritat să fiu și bătută.

— Eu vă impusesem prezența mea. Însă lucrurile s'au petrecut astfel. Eu v'am văzut și v'am auzit vorbind norvegiana. Era atât de ispititor să încerc să vorbesc cu dumneavoastră.

— Este adevărat, ar fi fost amuzant. O adevărată mică aventură; dacă eu n'aș fi fost așa stupidă. Însă eram bolnavă. Sunt foarte enervată în timpul zilei, așa că nu pot dormi nici noaptea și pe urmă sunt incapabilă să lucrez. Toate acestea îmi fac o dispoziție detestabilă.

— Nu te simți bine în timpul zilei, domnișoară Jahrmann?

— Nu. Și Jenny și Gunnar, care lucrează atât! Toți lucrează, afară de mine. Dar ce este cu studiile dumneatale? Ești nemulțumit? Eu pozez pentru Jenny toate după-amiezele, azi însă am liber. Cred că Jenny mă face să-i pozez numai să nu mai plec să visez aiurea, așa singură. Este ca o mamă pentru mine. Mia cara mammina.

— O iubiți mult pe prietena dv.?

— Atât ar mai lipsi, să n'o iubesc! Este atât de bună, atât de bună. Eu nu sunt decât o copilă răsfățată, bolnăvicioasă. Nimeni nu mă poate suferi prea mult timp, afară de Jenny. Și apoi este inteligentă și blândă și energică. Pe deasupra și frumoasă. Nu ți se pare delicioasă? Ar trebui să-i vezi părul desfăcut. De câte ori sunt cuminte, îmi dă voe să-i aranjez părul. Am ajuns", spuse ea.

Urcară o scară de piatră întunecoasă de tot.

„Nu trebue să te sperii, la noi este mai rău. Vei vedea când vei veni să ne vizitezi. Vino într'o seară, îi vom chema și pe ceilalți și vom merge să facem o adevărată petrecere romană. Ultima n'a izbutit din cauza mea.

Sună la etajul de sus. Femeea care deschise făcea impresie bună și era binevoitoare. Ii conduse într'o cameră mică cu două paturi, care dădea către o curte mare, cu rufărie atârnată la ferestre, cu balcoanele pline de flori, iar peste acoperișurile cenușii se zăreau niște *loggia* și terase cu pomișori verzi.

Fransiska nu înceta de a vorbi cu gazda în timp ce examina soba, patul și din când în când îi explica lui Gram.

„Este soare toată dimineața. Scoțând unul din paturi va fi ceva mai mult loc. Soba pare foarte bună. Camera costă patruzeci de lire, fără lumină și foc, plus două lire pentru serviciu. Este convenabil. Pot să-i spun că o iei? Te poți instala chiar mâine dacă vrei. Nu-mi mulțumi. Te asigur că sunt fericită că ți-am putut fi de oarecare folos, spuse ea pe scară. Mai ales dacă vei fi mulțumit

de ea! Ştiu că Signora Papi este o femee curată.

— Este o calitate rară aici, nu-i aşa?

— Nu, nu, nu mai mult decât în alte părţi. Cei care închiriază camere mobilate la Oslo nu sunt mai curaţi. Sora mea şi cu mine aveam o cameră mobilată în Holbergsgate. Pusesem nişte pantofi de lac noi de tot sub pat, însă, n'am mai avut curajul să-i port. Din când în când mai aruncam câte-o privire dedesuptul patului, pantofii mei erau albi, ca doi mieluşei.

— E drept, spuse Helge, eu n'am locuit niciodată decât acasă."

Fransiska începu să râdă.

„Ştiţi că Signora mă lua drept soţia dumneatale şi credea că vom locui împreună la ea. I-am spus că îţi sunt verişoară. Ea m'a privit însă cam neîncrezătoare; este un cuvânt suspect în toată lumea, mi se pare.

Incepură să râdă.

„Ai poftă de plimbare? întrebă deodată domnişoara Jahrmann. Am putea merge la Ponte Molle. Ai mai fost pe acolo? Ţi se pare departe? Vom lua tramvaiul la întoarcere...

— Dar dumitale nu-ţi este greu? Nu eşti atât de robustă...

— Imi face bine să merg pe jos. Cesca, ar trebui să faci puţină mişcare pe jos, spune mereu Gunnar, adică Heggen."

Vorbea fără încetare şi îl privea din când în când ca să vadă dacă îl interesa. Mergeau de-a-lungul noii şosele de pe malul Tibrului, Undele lui cenuşii-gălbui curgeau repede între malurile verzi. Nori sidefii alunecau pe deasupra dealurilor pline

de mărăcini ale lui Monte Mario, unde se vedeau câteva blocuri de case cenușii și galbene înconjurate de arbori veșnic verzi.

Fransiska salută pe un gardian și-i spuse lui Gram :

— Inchipuiește-ți că individul acesta m'a cerut în căsătorie. Veneam adesea să mă plimb singură pe aici și luasem obiceiul să leg un crâmpeiu de conversație cu el. Și astfel mi-a cerut mâna. De altfel băiatul tutungiului nostru a făcut la fel. Jenny m'a ocărît atâta, zicea că totul se întâmplă din cauza mea și avea dreptate, fără îndoială.

— Mi se pare că domnișoara Winge te dojenește destul de des. Este o mamimina aspră, se pare.

— Jenny, ah nu, numai când o merit. De ce nu m'a certat mai mult altădată! — ea oftă — dar din nefericire n'a făcut-o."

Helge Gram se simțea liber și la largul lui mergând alături de Cesca. Totul era liniștit în ea: glasul, mersul, figura ei subt pălăria mare cloș de fetru cu borurile largi.

Gândindu-se la Jenny, avu impresia că nu i se mai părea așa de bine. Privirea ochilor săi cenușii era atât de liniștită și de sigură, pofta ei de mâncare atât de mare. Cesca îi povestea pe bună dreptate, că ea de-abia mânca în timpul zilei.

Și el spuse :

„Domnișoara Winge este cu siguranță o fată care știe ce vrea.

— Da, mulțumesc lui Dumnezeu, are caracter. Ea care nu iubea decât pictura, a fost totuși silită să fie institutoare, și cât s'a consumat! N'ai crede

văzând-o acum. Acum este sănătoasă şi are putere de muncă. Insă când am văzut-o prima dată la şcoala de desen avea în ea ceva aspru şi întunecat în trăsăturile ei, ceva „închis ermetic" cum spune Gunnar, era teribil de retrasă. Eu nu o cunoscuşem deloc înainte de sosirea ei la Roma. Mama ei este văduvă a doua oară. Se numeşte doamna Berner — mai are două surori mai mici şi un frăţior. Inchipuiţi-vă că trăiau în două camere şi Jenny se culca într'o cameră de servitori — lucra şi încerca să se perfecţioneze ajutând şi pe mama ei atât băneşte, cât şi în treburile casei. Doamna Berner n'avea servitoare. Jenny trăia fără prieteni, fără niciun fel de legături. Ea se resemnează în faţa soartei rele, nu vrea să fie compătimită. Insă când este fericită se luminează. S'ar spune că deschide braţele largi tuturor celor care au nevoe de ea."

Fransiska se roşise toată de însufleţire. Ea îşi ridică ochii mari, negri privindu-l în faţă.

„Eu, vezi, n'am avut niciodată alte nenorociri decât cele pe care mi le-am făcut eu însămi. Sunt foarte nervoasă şi mă las dusă de toate impulsurile. Jenny îmi vorbeşte adeseori de toate acestea. Ea crede că noi singuri suntem cauza tuturor nenorocirilor ireparabile pe care le-am putea avea. Cine nu poate să aibă o astfel de voinţă, încât să-şi stăpânească impulsiunile şi instinctele — dacă nu mai este stăpân pe sine însuşi — e mai bine să-şi tragă un foc de revolver. Da, aşa spune Jenny."

Helge îi zâmbi.

„Jenny spune, Gunnar spune, aveam o prie-

tenă care avea obiceiul să spună... cât era de tânără şi de încrezătoare.

— Legi diferite vă conduc fără îndoială pe domnişoara Winge şi pe dumneata. Nu vă daţi seama de acest lucru? Sunteţi atât de deosebite. Simplul fapt de a trăi, nu înseamnă acelaşi lucru pentru două fiinţe omeneşti.

— E adevărat, spuse ea încet. Insă iubesc atâta pe Jenny, am atâta nevoie de ea...

Ajunseră la pod. Fransiska se rezemă de parapet. In susul fluviului, la picioarele colinelor verzi şi roşietice, o fabrică îşi înalţa coşurile înguste, al căror reflex tremura în apele repezi şi galbene.

In fund se zăreau munţii Sabini, cenuşii, golaşi, cu crăpături albastre pe alocuri, foarte departe, acolo unde mai stăruiau urme de zăpadă.

„Jenny a pictat acest peisaj pe un soare străcitor, către seară. Fabrica şi coşurile sunt toate roşii. După o zi foarte călduroasă nu se mai zăresc munţii din cauza ceţii, care este ca o pată de zăpadă strălucitoare sus de tot, lângă cerul de un albastru metalic. Şi norii! sunt nişte nori grei deasupra zăpezii. Este foarte frumos. Trebue s'o rog pe Jenny să-ţi arate această pânză.

— Nu vrei să bem puţin vin pe aici pe undeva? întrebă el.

— O să se facă frig în curând, dar putem să zăbovim o clipă."

Il conduse prin piaţa rotundă dincolo de pod într'o osterie cu grădină. Inapoia câtorva adăposturi cu mese şi scaune de nuele se afla o bancă subt un ulm despuiat de frunze. Dincolo de grădină, un lan verde, apoi colina care se înalţa întunecată

spre cerul plumburiu înnorat de cealaltă parte a fluviului.

Fransiska rupse o ramură de soc trecând pe lângă gardul viu; ramura avea muguri verzi, pe care frigul îi înghețase și îi înnegrise la vârf.

— „Înmuguresc și înghiață toată iarna, însă cum vine primăvara, parcă n'au îndurat nimic."

Când ea aruncă ramura, Gram o luă și o păstră.

Li se aduse vin alb. Fransiska și-l amestecă cu apă pe al ei și se mulțumi să-și înmoaie buzele, apoi zâmbi și cu un ton rugător spuse:

— Vrei să-mi dai o țigare?

— Cu plăcere, dacă n'o să-ți facă rău.

— Oh! Fumez foarte rar acum... Jenny aproape că s'a lăsat de fumat din cauza mea. Cred că în seara aceasta, o să-și scoată din capete. Gunnar a ieșit cu ea."

Fransiska zâmbea în lumina chibritului.

— Să nu-i spui lui Jenny că am fumat, auzi?

— Desigur că nu, răspunse el râzând.

Ea fuma absorbită de gânduri.

„Atât aș vrea ca Gunnar și Jenny să se căsătorească. Mi-e teamă însă că n'au s'o facă. Au fost întotdeauna prieteni atât de buni. Dar în cazul acesta nu prea te îndrăgostești așa de ușor. Se cunosc prea bine de atâta vreme. Apoi se aseamănă prea mult și numai contrastele se atrag. E stupid că lucrurile se petrec astfel, însă ce să-i faci? Ar fi mai bine dacă ai putea să te îndrăgostești de cineva care îți seamănă. Atunci toate neliniștile, toate suferințele care însoțesc iubirea ar putea fi înlăturate. Nu crezi?

„Gunnar s'a născut la o fermă sărăcăcioasă a-

proape de Smaalenene. Dar a venit la Oslo. O mătuşe de-a lui, care locueşte la Grünerlokken l-a luat la ea fiindcă în casa părintească erau prea puţine venituri. Nu avea decât nouă ani atunci. El merge cu rufele. — mătuşa lui era călcătoreasă — mai târziu a intrat la o fabrică. Tot ce a învăţat şi ce ştie să facă, numai lui îşi datorează. Citeşte mereu şi acum, fiindcă totul îl interesează atât de mult, încât întotdeauna aprofundează orice chestiune. Jenny spune că astfel o să uite cu totul să picteze. A învăţat atât de bine italieneşte, încât poate citi orice, chiar şi versuri.

„Jenny este la fel. A învăţat o mulţime de lucruri numai fiindcă îi făcea plăcere; eu n'am învăţat niciodată nimic din cărţi. Mă doare capul de îndată ce deschid vreuna, însă Jenny şi Gunnar îmi povestesc ce au citit şi astea le ţin minte. Şi dumneata ştii o mulţime de lucruri, nu-i aşa? Nu poţi să-mi vorbeşti ceva despre obiectul studiilor dumitale? Tot ce ştiu mai bine, este ceea ce mi s'a povestit astfel.

„Tot Gunnar m'a învăţat şi să pictez. Când eram mică desenam mereu, aveam multă dexteritate. L-am întâlnit pe Gunnar în munţi, acum trei ani. Mă instalasem acolo sus. ca să încerc să lucrez. Îl cunoşteam puţin pe Gunnar dinainte. Pictasem câteva pânze îngrozitor de conştiincios şi fără nicio umbră de talent. Îmi dădeam seama de asta, însă nu ştiam ce-mi lipsea. Încercam mereu să exprim în schiţele mele ceva, fără să ştiu bine ce, şi nu vedeam niciun mijloc ca să-mi împlinesc această nelămurită, dar stăruitoare dorinţă.

„Atunci am stat noi de vorbă, Gunnar şi cu

mine, i-am arătat ce lucrasem. El se pricepea şi mai puţin decât mine în ceea ce priveşte tehnica. Nu are decât un an mai mult decât mine. Insă ceea ce învăţase, ştia să folosească. Am mai pictat două efecte de noapte de vară. Acel straniu clar-obscur, care dă tuturor culorilor o atât de mare intensitate şi o atât de ciudată strălucire. Desigur că aceste tablouri n'aveau nicio valoare, dar în fine era în ele acel ceva pe care doream eu să-l exprim. Imi dădeam seama că le-am pictat eu şi nu o elevă oarecare. Mă înţelegi?

„Am un subiect de tablou de prin părţile acestea, intrând în oraş pe alt drum. Putem să trecem pe acolo într'o zi. Este o cărare îngustă între două ziduri acoperite cu viţă de vie. La un moment dat întâlneşti două garduri de fier în stil baroc. La fiecare poartă străjueşte câte un chiparos înalt. Am făcut câteva schiţe şi am potrivit culorile. Deasupra chiparoşilor este un nor mare de un albastru foarte închis, iar atmosfera limpede are o nuanţă verde. Se zăreşte lucirea unei stele, iar departe de tot, conturul vag al acoperişurilor şi cupolelor Romei. Intregul peisaj trebue să aibă ceva patetic".

Incepea să se întunece. Cesca avea o faţă luminoasă subt pălăria închisă.

„Nu-i aşa, nu crezi şi d-ta că ar trebui să capăt forţe noi, să lucrez?

— Da, murmură el, o da, dragă..."

O auzi respirând greu. Se opriră tăcuţi un moment. Apoi spuse foarte încet:

„Ce mult îţi iubeşti prietenii, domnişoară Jahrmann.

— Sigur, şi aş vrea ca toţi oamenii să fie prietenii mei. I-aş iubi pe toţi, crede-mă".

Ea spuse toate acestea foarte încet, într'un oftat.

Helge Gram se aplecă deodată şi sărută mâna, pe care ea o pusese, mică şi albă pe masă.

„Mulţumesc" şopti Fransiska. Şi apoi tăcură.

„Trebue să plecăm, prietene, este foarte frig aici".

*

A doua zi Gram se instală în noua sa cameră. Soarele lumina un vas de majolică, plin cu irişi, pus pe masă. Signora îi explicase că venise verişoară-sa şi-i adusese.

Rămas singur, se aplecă asupra florilor şi le sărută pe toate, una câte una.

VI.

Helge Gram se simţea foarte bine în camera lui, acolo, pe lângă Via Ripetta. I se părea că lucrează cu multă uşurinţă la măsuţă, în faţa ferestrei care cădea spre curtea unde se uscau rufele şi spre balcoanele pline cu flori. Familia din faţă avea doi copii, un băieţel şi o fetiţă de şase-şapte ani. Când erau pe balcon îi făceau semne de prietenie lui Helge, care le zâmbea. Foarte curând apoi, începuse chiar a saluta pe mama lor. Această încercare de înjghebarea unor relaţiuni limitate la saluturi fără altă semnificaţie, îi dădeau o impresie plăcută de linişte sufletească.

Inaintea lui pusese vasul dela Cesca. Avea,

grijă să fie mereu plin cu flori proaspete. Signora Papi înțelegea destul de bine italieneasca lui. Fiindcă avusese chiriași danezi, spunea Cesca; danezii nu pot învăța limbi străine.

Când Signora avea ceva de făcut, cât de puțin, la el în cameră, se oprea în prag la ieșire și nu mai termina cu vorba. Îi vorbea mai ales despre verișoara lui. Che bella, spunea Signora Papi. Domnișoara Jahrmann venise într'o zi singură, în altă zi însoțită de Jenny, de ambele dăți pentru a-l chema să meargă pe la ele.

Până când doamna Papi termina în sfârșit râzând:

„Sigur, eu stau aici și nu vă las să lucrați." și pleca; Helge se răsturna pe spătarul scaunului și, cu mâinile subt cap, se gândea. I se părea că vede odaia lui de acasă, lângă bucătărie, unde mama și sora lui umblau încoace și încolo, vorbind întruna despre el pe un ton ridicat, plin de îngrijorare și încărcat de imputări. Le deslușea toate vorbele, care, de altfel, îl priveau direct pe el. Doamne! Fiecare zi petrecută aici era o mare favoare. In sfârșit, în sfârșit era lăsat în pace și putea să lucreze.

După amiaza și-o petrecea prin muzee sau biblioteci, însă de îndată ce venea seara mergea cât îndrăznea de des, să vadă pe cele două artiste, în via Vantaggio și lua ceaiul cu ele. In general, erau amândouă acasă. Uneori mai erau acolo și alți străini, dar mai ales Heggen și Ahlin.

In două rânduri găsise pe Jenny singură, iar o dată pe Fransiska.

Stăteau totdeauna la Jenny în cameră. Era confortabilă și călduroasă cu toate că lăsau obloanele

deschise, până ce ultima licărire de lumină se stingea pe cerul albastru. Soba ardea şi sfârâia, iar ceainicul cânta deasupra maşinii de spirt. Helge cunoştea acum şi cel mai neînsemnat lucru din cameră. Tablourile şi fotografiile de pe pereţi, vasele pline pline cu flori, serviciul albastru de ceaiu, raftul de cărţi de lângă pat, şevalet-ul cu portretul Cescăi. Era mereu puţină desordine. Masa din faţa ferestrei era plină de tuburi de culori, de cutii cu creioane colorate, de caete de schiţe, de foi de hârtie rupte. Dedesupt se vedeau peneluri, cârpe murdare de culori, pe care Jenny le împingea cu piciorul, de câte ori mergea încoace şi încolo ca să-şi prepare ceaiul, fiindcă erau peste tot pe podea. De multe ori un lucru de mână, o cusătură sau o pereche de ciorapi, pe jumătate cârpiţi, rămâneau uitaţi pe canapea. Ea îi dădea la o parte şi se aşeza ca să pună unt pe tartine, apoi ducea la loc fierul de călcat, mereu aruncat prin vreun colţ de cameră.

In acest timp Helge stătea la discuţii cu Fransiska lângă sobă. Uneori îi venea poftă Fransiskăi să facă pe stăpâna casei şi atunci era rândul lui Jenny să stea să se odihnească. Jenny stăruia s'o lase pe ea să facă totul, însă Cesca se agita ca un uragan. Ea punea la o parte rochiile răspândite în toate colţurile, de unde Jenny nu mai reuşea să le regăsească. Pentru a termina, punea pionezele care lipseau, la gravurile de pe pereţi, strâmbe sau făcute sul. Se servea de pantof drept ciocan.

Gram nu reuşea să înţeleagă bine pe domnişoara Jahrmann. Ea era întotdeauna drăguţă şi naturală cu el. Insă niciodată nu-i arătase atâta încredere ca în ziua plimbării lor la Ponte Molle. Câteodată

era ciudat de absentă. S'ar fi putut spune că nu înţelegea vorbele lui Gram cu toate că-i răspundea cu amabilitate. De două sau trei ori i se păru că el o obosea. Dacă o întreba ceva despre ea nu răspundea. Iar când într'o zi îi pomenise de tabloul cu chiparoşi ea îi spusese, foarte drăguţ de altfel:

„Nu te supăra, Gram, dar mie nu-mi place să vorbesc de lucrul meu înainte de a fi fost terminat, în orice caz nu acum."

Şi totuşi, se simţi oarecum încurajat observând că sculptorul Ahlin nu-l simpatiza. Suedezul îl socotea deci ca pe un adversar. Avea deasemenea impresia, destul de limpede, că Fransiska se îndepărtase de Ahlin.

Când era singur, Helge îşi închipuia tot ce trebuia să vorbească cu Cesca. Avea cu ea lungi discuţii imaginare. Spera să rela convorbirea de pe Ponte Molle. Ar fi vrut la rândul său să-i vorbească despre el, însă când o întâlnea pierdea toată siguranţa, se enerva, nu mai ştia cum să treacă la destăinuiri. Îi era teamă să nu pară inoportun sau lipsit de tact. Ea observa încurcătura lui şi, ca să-i vină într'ajutor, începea râzând o discuţie fără importanţă, lui nu-i mai rămânea decât să glumească şi să râdă cu ea.

In acelaşi timp îi era recunoscător pentru uşurinţa cu care se ferea de tăcere şi pentru îndemânarea cu care îi venea în ajutor. Insă, mai târziu când se întorcea acasă, era desamăgit. Nu fusese nimic între ei, şi de astă dată, decât tot fleacuri.

Dacă se găsea singur cu Jenny, din contră, conversaţia lua un caracter serios şi era în legătură cu subiecte importante. De multe ori se cam plictisea

de aceste discuţii serioase, asupra unor lucruri abstracte. Insă cel mai adesea îi plăcea să discute cu ea, căci conversaţia lor trecea iute dela consideraţiuni generale la consideraţiunile particulare ale lui. Ajunsese puţin câte puţin să vorbească mult de el însuşi, de lucrul său, de greutăţile pe care credea că le întâlneşte în acelaş timp, în circumstanţele din afară şi în propriul său caracter. De-abia observa că Jenny trecea subt tăcere viaţa ei, însă observa bine că ea evita să atingă în prezenţa lui problema Fransiskăi Jahrmann.

El nu-şi dădea seama, de faptul că, dacă nu se întreţinea cu Cesca tot ca şi cu Jenny, era pentrucă în ochii Cescăi voia să pară mai important, mai puternic, mai sigur de el, decât era chiar în propriii lui ochi.

*

Petrecuseră cu toţii împreună ajunul Crăciunului la Clubul scandinav, apoi luaseră parte la slujba dela miezul nopţii la Sfântul Ludovic al Francezilor.

Helge găsi că seara avea un farmec deosebit. Biserica rămânea pe jumătate luminată, fiindcă toate candelabrele aprinse erau atârnate foarte sus subt boltă. Altarul era o perdea de lumină. Sute de lumânări cu flacăra galbenă străluceau blând. Imnurile corului, amestecate cu sunetele melancolice ale orgei, se risipeau, ca o revărsare de armonii în cuprinsul locaşului sfânt. Mai mult, Helge se aşezase lângă o încântătoare Italiancă ce se ruga fierbinte, numărând şiragul mătăniilor de lapis lazuli, pe care le scosese dintr'o cutiuţă căptuşită cu catifea.

Dar în curând, domnişoara Jahrmann începuse

să bombănească din ce în ce mai tare. Ea sta în faţa lui Helge cu domnişoara Winge.

„Oh! Jenny! Să plecăm. Găseşti într'adevăr că se slujeşte Crăciunul aici? Este pur şi simplu un concert obişnuit — un concert prost. Ascultă pe băiatul ăsta. Cântă lipsit cu totul de expresie şi cu o voce atât de ţipătoare.

— Taci odată Cesca. Ţine socoteala că suntem într'o biserică.

— O biserică? nu zău! Este un concert. Ar trebui să avem bilete şi program. Şi ce concert! Imi strică tot cheful.

— Ei bine, fie, o să plecăm după ce se va termina această bucată. Dar cel puţin, până atunci taci.

— Nu, continuă Cesca. Noaptea Sfântului Silvestru, anul trecut, eram la Gesu. Acolo era adevărata atmosferă. Ce slujbă! Stăteam alături de un ţăran bătrân din câmpia romană şi de o fată bolnavă, atât de graţioasă. Cânta toată lumea. Bătrânul ştia toată slujba în latineşte. Aşa mai zic şi eu!

In timp ce micul grup îşi făcea în linişte loc către ieşire, în biserica ticsită de lume se auzea Ave Maria.

„Ave Maria, izbucni Cesca. Auziţi-o pe asta cum cântă, n'are nici măcar o nuanţă de emoţie. Parc'ar fi un gramofon. Nu pot suferi să văd că se batjocoreşte aşa muzica.

— Ave Maria, spuse un danez care mergea alături de Fransiska, îmi aduc aminte cât o cânta de înălţător o tânără norvegiană. O domnişoară Eck.

— Berit Eck. O cunoşti Hjerrild?

— Era la Copenhaga acum doi ani şi cânta

Ellen Bech. O vedeam adeseori. O cunoşti, domnişoară Jahrmann?

— Sora mea o cunoştea, spuse Fransiska. Ai întâlnit pe sora mea Borghild la Berlin, nu-i aşa? Îţi plăcea domnişoara Eck? Dealtfel acum ea se numeşte doamna Hermann. Era o fată delicioasă şi frumoasă! promitea mult.

Fransiska făcu în aşa fel ca să rămână în urmă cu Hjerrild.

Fusese stabilit ca Heggen, Ahlin şi Gram să meargă la ele ca să petreacă noaptea de Crăciun împreună. Fransiska primise un pachet de bunătăţi de acasă.

Masa era plină de mâncări norvegiene şi împodobită cu flori de câmp. Lumânările erau aprinse în candelabrele cu şapte braţe. Fransiska ajunse cea din urmă; şi veni cu Danezul.

„Aşa-i că este drăguţ din partea lui Hjerrild că vrea să rămână cu noi, Jenny?

Era pe masă unt din Norvegia, brânză de capră, friptură de cocoş de munte, brânză de burduf, şuncă afumată.

Fransiska se aşeză alături de Hjerrild. Şi de îndată ce se începu conversaţia între ceilalţi, ea se întoarse către el.

„Cunoşti pe pianistul Hermann care s'a căsătorit cu domnişoara Eck?

— Da, foarte bine. Eram în aceeaşi pensiune la Copenhaga şi l-am întâlnit de curând şi la Berlin.

— Cum îţi se pare?

— Este un băiat bun, deosebit de înzestrat. Mi-a dat şi mie ultimele sale compoziţii; sunt de

o puternică originalitate, după părerea mea. Da, da, am numai păreri bune despre el.

— Ai compoziţiile lui aici? Aş putea să le văd? Aş dori să merg la club şi să le descifrez — era unul din prietenii mei de demult, spuse Fransiska.

— Adevărat, îmi amintesc acum. Avea portretul dumitale. Nu voia să-mi spună cine era în fotografie.

Heggen trase cu urechea.

— Da, sigur, cred că i-am dat cândva portretul meu, răspunse Fransiska încet.

— Totuşi, — Hjerrild goli paharul — este puţin cam violent şi îi lipsesc scrupulele. Poate că tocmai acest defect îl face irezistibil femeilor. In ceea ce mă priveşte pe mine, îi găseam destul de des o atitudine cam prea proletară.

— Dar tocmai asta — ea căuta cuvintele — admiram la el. S'a ridicat singur până la situaţia pe care o are acum. O luptă de felul acesta contra tuturor împrejurărilor protivnice te face brutal. Nu crezi că asta scuză multe, dacă nu totul?

— Lasă, Cesca, spuse Heggen deodată. Hans Hermann n'avea decât treisprezece ani când i s'a descoperit talentul şi de atunci a fost ajutat.

— Da, însă în aşa fel încât trebuia să mulţumească mereu pentru ajutorul oferit. Trăia mereu cu spaima că va fi dat laoparte, disprețuit, i se amintea mereu că nu era în definitiv, cum spune Hjerrild, decât un „proletar".

— Şi eu pot să mă laud că sunt copil de muncitor.

— Nu, nu Gunnar. Sunt convinsă că tu ai fost întotdeauna mai răsărit în mediul în care te aflai. Era destul să apari într'un cerc, care din punct de

vedere social părea să fie mai sus decât cel din care te-ai născut, pentru a fi deasupra tuturor, mai inteligent, mai cult, mai savant! Ai fost întotdeauna susținut de siguranța că datorai totul energiei tale, propriei tale străduanii. N'a trebuit să mulțumești niciodată, unor oameni care, tu o știai, te priveau de sus din cauza provenienței tale de jos, care se lăudau că ajută un talent, a cărei valoare, erau cu totul incapabili s'o aprecieze — care erau, în fond, mult inferiori ție, dar credeau contrariul — să mulțumești celor pentru care nu aveai niciun sentiment de recunoștință. Tu nu poți vorbi de sentimente proletare, Gunnar, tu care n'ai știut niciodată ce înseamnă acest lucru.

— Cesca, un individ care primește ajutor dela oamenii cărora nu le poate fi recunoscător, dovedește josnicia fără leac a obârșiei sale.

— Nu înțelegi, băiatule, că cineva face acest lucru, fiindcă își dă seama de talentul său — poate de geniul care aspiră să se afirme. De altfel tu, care te lauzi că ești social-democrat, tu n'ar trebui să vorbești astfel despre oamenii care provin de jos.

— Cel ce își dă seama de valoarea talentului său nu și-l prostituiază. Cât despre faptul că sunt social-democrat!... Social-democrația este avântul către dreptate. Dreptatea însă pretinde ca oamenii ca el, trebue să rămână împinși și ținuți pe cea din urmă treaptă a societății, cu ajutorul lanțurilor și al bicelor. Adevărata clasă de jos trebue să rămână subt stăpân.

— Uite un socialism original, spuse Hjerrild râzând.

— Nu există altul pentru oamenii întregi. Nu ţin socoteală de sufletele copilăroase, cu ochii limpezi care cred în bunătatea dela natură a oamenilor şi învinuesc societatea de toate relele. Dacă oamenii ar fi fost buni, societatea ar fi fost un raiu. Dar sufletele oamenilor de rând sunt cele care creează răul.

Se găsesc în toate straturile sociale. Cei de jos dacă sunt stăpânitori, ei sunt brutali, dacă sunt supuşi se umilesc, linguşesc, se dedau trândăviei. Am găsit destui în rândurile socialiştilor — iar Hermann nu-şi spune şi el socialist? Găsesc o mână întinsă către ei şi în stare să susţină ambiţiile lor, ei o apucă în grabă, chiar dacă o vor sdrobi după aceea. Dacă aud de un grup care se ridică, ei i se alătură pentru a avea partea lor de pradă, însă corectitudinea, sentimentul camaraderiei, iată ce le rămâne cu totul necunoscut. Scopul, ei râd de el în ascuns. Dreptatea o dedestă din toată inima, ştiind că dacă triumfă va fi în detrimentul lor.

Toţi cei care se tem de dreptate — să le zicem proletariatul justificat — trebue să fie urmăriţi fără milă. Dacă au puterea fac din cei săraci şi din cei slabi proletariatul nejustificat, pe care îl tiranizează. Dacă ei înşişi sunt săraci, nu luptă, cerşesc, încearcă să-şi ajungă scopurile prin linguşire şi se aruncă asupra noastră pe la spate la cea dintâi ocazie. Societatea ideală este aceea pe care o conduc oamenii superiori. Oamenii superiori nu luptă pentru ei înşişi, ei îşi dau seama că forţele lor sunt nemărginite. Ei dau surplusurile celor săraci, ei se luptă ca să aducă la suprafaţă şi în chip firesc o cât de mică umbră de fericire şi de frumos în

sufletele mediocre; aceste suflete, care sunt bune când au ocazia, sunt rele când proletariatul le obligă să fie.

„Idealul ar fi ca numai aceştia să aibă posibilitatea să simtă că răspunderea lor este angajată de fiecare dată, când se înăbuşe o tendinţă către bine în lume.

— Tu nu-l înţelegi deloc pe Hans Hermann, spuse Cesca încet. Oh! nu numai pentru el se revoltă de nedreptatea socială. Sărmanele bune intenţii care s'au pierdut, îmi vorbea despre ele, şi el, de câte ori ne plimbam prin cartierele dela răsărit de Berlin, şi când vedeam copii palizi în cazărmile acelea murdare şi triste, suprapopulate, pe care spunea că le-ar dărâma.

—- Acestea sunt fraze. Dacă ar fi putut lua el chiriile...

— Nu ţie- ruşine, Gunnar, spuse Cesca răstindu-se.

— Nu, nu, n'ar fi fost niciodată socialist dacă s'ar fi născut bogat, însă ar fi fost totuşi un adevărat proletar.

— Eşti sigur de tot, că ai mai fi socialist dacă te-ai fi născut conte, spre exemplu? întrebă Cesca.

— Domnul Heggen este conte, spuse Hjerrild râzând mereu, dânsul are castele în Spania."

Heggen lăsă capul pe spate.

„In orice caz, n'am avut niciodată impresia că m'am născut sărac, spuse el aproape numai pentru el.

— Ei bine! — tot Hjerrild vorbea — cu toată dragostea lui Hermann pentru copii, nu se ocupă

deloc de al lui; este îngrozitor cum se poartă cu nevastă-sa. La început n'a ştiut ce să facă pentru a o cuceri, dar când ea a ştiut că o să aibă un copil, a trebuit să se roage ea şi să-l implore ca s'o ia de nevastă.

— Au un băiat? murmură Fransiska.

— Da, s'a născut după şase săptămâni dela căsătorie, tocmai când părăseam eu Berlinul. Hermann o părăsise, ducându-se la Dresda, după patru săptămâni de traiu împreună.

— Nu înţeleg de ce Hermann nu s'a însurat mai curând, fiindcă despărţirea era lucru hotărît. Şi ea o dorea.

— Ce oroare, spuse Jenny. Până aici, ascultase discuţia fără să spună nimic. Să se căsătorească, având intenţia de a se despărţi imediat după aceea!

— Doamne, spuse Hjerrild, se cunoşteau prea bine... şi ştiau că nu se vor înţelege.

— Ei bine, nu trebuia să se căsătorească.

— Bine înţeles, unirea liberă are mai mult farmec. Ea însă era silită să se mărite. Are intenţie să dea un concert la Oslo toamna viitoare şi va încerca să-şi găsească ore de canto. N'ar fi putut obţine nimic având copil, dacă n'ar fi fost căsătorită. Săraca!

— Poate că nu, desigur, dar în orice caz, este de plâns. Eu nu simt nicio înclinaţie pentru unirea liberă, dacă înţelegi prin aceasta că oamenii se unesc ca să poată să se plictisească unul de celălalt. Chiar când logodna burgheză şi platonică, cu totul obişnuită, se desface, mi se pare că acel care o rupe rămâne oarecum pătat. Dar, după ce au avut nenorocul să se înşele, să mai şi joace, de

ochii lumii, comedia desgustătoare a unei căsătorii mincinoase, făgăduindu-şi lucruri, pe care au hotărît dinainte să nu le respecte!..."

Invitaţii nu plecară decât în zori. Heggen mai rămăsese puţin după ceilalţi.

Jenny deschise uşa dela balcon, ca să iasă fumul de tutun. Ea rămase în picioare privind afară. Cerul era cenuşiu şters, însă o fâşie mică galbenă-roşiatică se distingea, deasupra acoperişurilor. Era foarte frig. Heggen se apropie de fată. Era seara de Crăciun.

„Iţi mulţumesc pentru această noapte. La ce te gândeşti?

— A venit şi Crăciunul.

— Este o zi frumoasă.

— Mă întreb dacă cele trimise de mine au ajuns la timp acasă.

— Nu le-ai trimis în ziua de 11? au ajuns cu siguranţă.

— Sper. Era întotdeauna aşa de frumos să intri în salon în ziua de Crăciun şi să admiri pomul şi cadourile la lumina zilei. Vorbesc de timpurile când eram mică."

Ea zâmbi.

„Mi-au scris că este zăpadă multă anul acesta. Copiii trebue să meargă la munte azi.

— Da, spuse Heggen. Rămase încă lângă ea ca să privească peisajul.

„Dar o să-ţi fie frig, Jenny. Noapte bună şi încă odată, mulţumesc.

— Si eu îţi mulţumesc, Gunnar. Noapte bună. La mulţi ani."

Işi dădură mâna şi ea rămase nemişcată o clipă după plecarea lui, înainte de a închide uşa dela balcon şi de a intra în cameră.

VII.

Intr'o zi din săptămâna Crăciunului, Helge intră în Trattoria. Heggen şi Jenny erau acolo la o masă, însă nu-l vedeau şi în timp ce-şi atârna pardesiul, îl auzi pe Heggen spunând:

„Este un om murdar.

— Oh da, este desgustător, oftă Jenny.

— O s'o îmbolnăvească şi acest sirocco pe deasupra. Va fi ca o cârpă mâine. Nici nu mai lucrează, îmi închipui. Nu face nimic altceva decât să iasă cu băiatul ăla.

— Să lucreze? Bine înţeles că nu! Şi nu pot face nimic pentru ea. S'ar duce cu el bucuroasă de aici până la Viterbe, cu pantofii de lac scâlciaţi, cu tot sirocco şi cu toate celelalte, numai fiindcă îi vorbeşte de Hans Hermann."

Gram îi salută, trecând prin faţa lor. Domnişoara Winge şi Heggen schiţară un gest, aşteptându-se ca el să vină să se aşeze cu ei, însă el se făcu a nu vedea nimic şi merse să se instaleze în fundul sălii întorcându-se cu spatele către ei.

Înţelese că vorbeau de Fransiska Jahrmann.

*

Gram nu putea să se stăpânească să meargă aproape în toate zilele în via Vantaggio. Jenny era în general singură acasă acum, citind sau cosând.

Părea mulţumită că-l vede. Gram o găsea schimbată în ultima vreme. Nu mai era aşa îndrăzneaţă şi hotărîtă în ceea ce susţinea; părea mai puţin gata să discute şi să rezolve totul. S'ar fi spus că era puţin tristă.

Intr'o zi o întrebă dacă nu era cumva bolnavă.

— Dar nu sunt deloc, de ce mă întrebi?

— Nici eu nu ştiu, în fond însă te găsesc prea tăcută, domnişoară Winge."

Ea tocmai aprindea lampa şi el o văzu că se roşise.

O să fiu obligată fără îndoială, să mă întorc acasă în curând. Soră-mea are o uşoară leziune la plămâni, iar mama este la capătul puterilor."

Tăcu o clipă, apoi:

„Sunt foarte supărată din această cauză. Aş fi vrut să rămân aici, în orice caz şi la primăvară."

Işi luă lucrul şi se aşeză. Helge se gândea la Gunnar Heggen. Nu putuse niciodată să-şi dea seama dacă există ceva între Jenny şi el. Pentru moment, Heggen, a cărui inimă, după câte se spunea, era destul de nehotărîtă, părea foarte ocupat de o tânără soră de caritate daneză, care stătea în Roma la o doamnă bătrână, pe care o îngrijea.

Faptul că Jenny roşise îl izbise pe Gram; lui i se părea neobişnuit ca ea să roşească.

In această seară, Fransiska veni acasă tocmai când el pleca. O văzuse puţin dela Crăciun, însă destul ca să constate că el îi era cu totul indiferent. Nu mai era vorba de capricii sau de impoliteţi copilăreşti. S'ar fi spus pur şi simplu că ea nu mai vedea oamenii. Altceva o absorbea cu totul. Câteodată mergea parcă dormind.

El însă continua să vină să vadă pe Jenny, fie la Trattoria, unde ea avea obiceiul să ia masa, fie acasă, în camera ei. Nici el nu prea ştia dece, dar parcă ceva îl împingea spre ea.

Intr'o după amiază, Jenny intră în camera Fransiskăi ca să caute o sticlă de terebentină. Fransiska lua mereu dela Jenny, tot de ce avea nevoie şi nu mai aducea niciodată nimic. Biata Cesca, culcată în pat, plângea de ţi se rupea inima, în pernă. Intrase de sigur fără sgomot în casă, căci Jenny n'o auzise.

„Nu, du-te, Jenny dragă. Nu, nu vreau să-ţi spun nimic, iar o să spui că este din vina mea".

Jenny văzu că nu servea la nimic să-i vorbească. La ora ceaiului, veni la uşă şi o chemă.

„Nu, mulţumesc, nu vreau nimic" spuse Cesca.

Dar seara, când Jenny, culcată, citea în pat, Cesca în cămaşe de noapte se strecură fără veste în camera sa. Faţa îi era roşie şi umflată de atâta plâns.

„Pot să viu să mă culc în patul tău noaptea asta? Jenny, nu pot suporta să rămân singură".

Jenny se strânse ca să-i facă loc. Ei nu-i plăcea deloc acest obiceiu, dar Cesca cu toate acestea o ruga să o lase la ea peste noapte, de câte ori era prea nenorocită.

„Nu, citeşte mai departe Jenny, nu te voi deranja, am să stau liniştită cu faţa la perete."

Câteva minute, Jenny se făcu că citeşte. Din când în când, câte un suspin sguduia încă pe Fransiska. Jenny o întrebă:

„Trebue să sting sau vrei să lăsăm lumina?

— Nu, mulţumesc, stinge dacă vrei".

In întuneric, îmbrăţişă pe Jenny plângând şi-i povesti tot.

Eşise la câmp cu Hjerrild şi el o sărutase. La început se mulţumise să-l certe puţin, crezând că nu era decât o glumă. Dar el s'a purtat într'un fel atât de desgustător, încât ea s'a supărat de-a-binelea.

„Imi cerea să rămân cu el la hotel în noaptea asta! Mi-a spus acest lucru, ca şi cum mi-ar fi cerut să-l întovărăşesc la cofetărie. Eram nebună de furie, iar el era furios; mi-a adresat nişte cuvinte oribile şi atât de josnice!"

Cesca tremura ca şi când ar fi avut friguri.

„Şi mi-a vorbit, bănueşti, de Hans. Hans arătase fotografia mea lui Hjerrild şi Hjerrild credea... Înţelegi Jenny — se strângea în prietena ei — căci eu nu înţeleg de ce îl mai iubesc pe acest derbedeu. Trebue să-ţi spun că Hans nu-i spusese totuşi numele meu, adăugă ea puţin după aceea. Şi el nu putea să-şi închipue că Hjerrild o să mă întâlnească, nici că o să mă recunoască după această fotografie a mea la optsprezece ani.

*

Ziua de naştere a lui Jenny Winge cădea la şaptesprezece Ianuarie. Trebuia să dea o masă afară la ţară, într'o mică osterie pe via Appia Nuova. Invitase pe Ahlin, pe Gram, pe Heggen şi pe domnişoara Palm, sora de caritate.

Merseră doi câte doi, plecând dela staţia de tramvai pe drumul alb strălucind în soare. In aer era primăvară. Câmpia negricioasă începuse să se înverzească şi păştiţele răsărite ici şi colo toată

iarna, creşteau acum pe suprafeţe mari, în locurile unde bătea soarele. Mugurii nerăbdători ai arborilor de soc, de-a-lungul gardurilor de nuele, se umflau în învelişul lor verde deschis.

Ciocârlii în sbor pe aripile lor tremurătoare cântau sus de tot, pe cerul pal. O căldură dulce învăluia totul. Oraşul şi urîtele lui case galbene, risipite în câmpie, se pierdeau în ceaţă. Dincolo de arcadele apeductului se zăreau munţii Albani şi pata luminoasă a satelor la poale.

Jenny şi Gram mergeau înainte. El ducea halatul de praf al tovarăşei sale. Ea era strălucitor de frumoasă, într'o rochie neagră de mătase. N'o văzuse niciodată decât în rochia gri sau numai cu nişte foi şi o bluză. Aşa cum mergea acum, alături de el, îi părea alta, parcă străină. Rochia era decoltată într'un pătrat mic pe piept. Pielea albă şi părul auriu făceau un contrast izbitor cu negrul lucitor, care sublinia formele suple şi rotunde ale corpului. Purta deasemeni o pălărie mare neagră. Helge i-o mai văzuse şi altădată, însă fără să-i dea atenţie; chiar colierul de mărgele roz făcea alt efect pe această rochie nouă.

Mâncară afară la soare, subt bolta de viţă fără frunze, care arunca o delicată umbră albastră pe faţa de masă. Domnişoara Palm şi Heggen împodobiseră masa cu păştite.

Desigur că macaroanele erau gata de mult, însă trebuiseră să aştepte să fie terminată decoraţiunea. Mâncarea li se păru bună şi vinul excelent. Cesca adusese fructe pe care le alesese ea din oraş şi voia să facă ea însăşi cafeaua ca să fie sigură, zicea ea, că o să fie bună.

După masă, Heggen şi domnişoara Palm merseră să examineze dărâmăturile de marmoră, — frânturi de baso-reliefuri sau de inscripţii ce se găsiseră pe proprietate şi care erau zidite în perete, — apoi dispărură în dosul unui colţ al casei.

Ahlin rămase pe scaun şi fuma în soare, cu ochii întredeschişi. Osteria se găsea la poalele unei coline. Gram şi Jenny începură să urce fără nicio ţintă. Ea culegea gălbinele sălbatice, care creşteau din nisipul pantei.

„Se găsesc o grămadă pe Monte Testaccio, ai fost acolo Gram?

— Da, de mai multe ori. Am fost chiar alaltăieri să văd cimitirul protestant. Arbuştii de camelii erau plini de flori chiar şi în cimitirul vechiu am găsit în iarbă dediţei.

— Intr'adevăr, ies florile. Jenny suspină uşor. Dincolo de Ponte Molle, aproape de Via Cassia este un loc plin de dediţei. Azi dimineaţă Gunnar mi-a adus crengi de migdal înflorite. Se vând chiar şi pe Scara Spaniei. Dar desigur că sunt de seră."

Ajunşi pe culme merseră fără ţintă. Jenny se uita în pământ. Totul încolţea sub covorul de iarbă mică. Se vedeau prăjindu-se la soare mărăcini cu frunze mici spinoase prăfuite şi tufe de plante mari cenuşii-argintii.

Se îndreptară către un zid izolat, pe jumătate surpat, ruină fără formă şi fără nume, în mijlocul pajiştei. De jur împrejurul lor, sub clarul cerului de primăvară plin de cântecele privighetorilor se întindea câmpia aproape verde. Marginile ei dispăreau în ceaţă. Oraşul scufundat în acest abur părea un miraj luminos. Munţii şi norii erau

tot una, iar arcadele galbene ale apeductului nu ieşiau din aburul luminos decât pentru a se pierde în întinsul câmpiei. Ruinele fără număr nu mai erau decât bucăţi de ziduri lucitoare, risipite în verdeaţa renăscută. Pinii şi arborii de eucalipt, lângă casele mici roz sau galbene, păreau desfrunziţi cu totul şi negri în această zi de primăvară strălucitoare.

„Îţi aminteşti de prima mea dimineaţă la Roma, domnişoară Winge? Credeam că sunt desamăgit şi puneam această decepţie în sarcina unei nesfârşite nostalgii, prea multor vise. Totul trebuia să se atenueze şi să-mi pară mediocru alături de tot ceea ce închipuirea mă făcuse să sper. Ai stat vreo dată întinsă la soare, cu ochii închişi, într'o zi de vară? Când ridici pleoapele toate culorile îţi par cenuşii, şterse. Insă nu pentrucă ochii s'au slăbit, fiindcă nu serviseră câteva clipe, ci fiindcă sunt incapabili să deosebească imediat diversitatea reală a culorilor. Prima impresie este imperfectă şi amăgitoare. Înţelegi ce vreau să spun?"

Jenny dădu din cap — „Aşa am fost la început. Roma întrecea puterile mele de înţelegere, de simţire. După aceea te-am întâlnit, mi-ai trecut prin faţă, înaltă, blondă, atât de străină. Nu am observat pe Fransiska în acel moment; nu am văzut-o decât la Trattoria, când stăteam străin în mijlocul vostru al tuturor, pe care nu vă cunoşteam. Poate era prima dată când mă găseam de-adevărat în societatea unor necunoscuţi... Inainte de asta, nu avusesem de cât întâlniri în fugă, în stradă, între şcoală şi casă.

„Un moment am rămas intimidat de tot. Credeam

că mi-ar fi fost imposibil să iau parte la conversaţie. Tot trecutul meu de acasă îmi revenea în minte. Aveam aproape dorinţa să plec înapoi, să revăd Roma la care visasem atâta, Roma povestirilor de călătorie şi a gravurilor. Ştii că tatăl meu... El râse puţin: Nu mă îndoiam că aş fi putut face altceva. Nu ştiam decât să privesc tablourile şi gravurile făcute de alţii, să citesc ceea ce scriseseră alţii, să culeg câteva fărâmituri din lucrul altora şi să trăesc cu eroii închipuiţi din cărţile mele. Mă simţeam desnădăjduitor de singur în mijlocul voştru. Atunci însă mi-ai vorbit de singurătate şi acum înţeleg ce voiai să spui.

„Vezi turnul acela? Am fost ieri acolo. Este tot ce-a mai rămas dintr'o fortăreaţă din evul mediu — din epoca feudală — de altfel se mai află multe turnuri de acestea, fie afară, fie în oraş. Se poate vedea din loc în loc, în alinereai faţadelor un zid aproape fără nicio fereastră, este unul din vestigiile Romei baronilor feudali.

„Se ştie despre această epocă, comparativ, mai puţin decât despre celelalte. Sunt ispitit să mă interesez de această epocă în deosebi; în momentul de faţă, găsesc în arhive numele personagiilor care au trăit în timpul acela; de multe ori chiar, nu rămâne dela ei decât numele, însă aş vrea atâta să ştiu mai multe despre ei.

„Visez la Roma evului mediu, atunci când se dădeau lupte pe străzi şi când răsunau strigătele din piepturi însângerate, când oraşul era plin de vizuine de tâlhari, unde rămâneau închise femeile şi fetele acestor bestii fioroase, al căror sânge curgea în vinele lor. Uneori, scăpau şi ele şi se aruncau în

torentul de viaţă care se rostogolea între zidurile acelea roşii.

„Nu ştim mare lucru despre această epocă. Îi sperie pe profesorii germani, care nu se pot ocupa de ea fiindcă le este imposibil să scoată din ea idei abstracte. Nu mai subsistă decât faptul brutal şi gol.

„Viaţa în timpul acela era ca un flux violent, ale cărui valuri ajungeau până la cel mai mic oraş, până la cel mai mic târguşor, care se ridica prin împrejurimi.

„Dar înălţimile care le dominau rămân mereu la fel de golaşe şi la fel de pustii. Priveşte această nesfârşită grămadă de ruine, nu mai departe decât în jurul nostru în Campagna. Şi atâţia munţi de cărţi ce s'au scris asupra istoriei Italiei, asupra întregii istorii a lumii. Şi armata aceasta de morţi de care am auzit! Toate acestea nu ne dau decât o idee slabă despre clocotitoarele valuri de viaţă, care, unul după altul, s'au ivit şi s'au scufundat.

„Cât este de minunat, Jenny! Am vorbit atât de mult împreună, dar nu ştiu aproape nimic despre dumneata. Iată-te în faţa mea. Păcat că nu-ţi poţi admira singură părul, care străluceşte în soare! Şi dumneata eşti ca unul din acele turnuri necunoscute. Este minunat!

„Ţi-a venit vreodată în minte ideea că nu ţi-ai văzut niciodată adevărata înfăţişare? Nimic altceva decât imaginea ei în oglindă. Dar înfăţişarea noastră în timpul somnului cu ochii închişi, n'o să ştim niciodată cum este. Ce curios. Prima mea zi la Roma era ziua mea de naştere. Astăzi este a dumitale, ai douăzecişiopt de ani. Te bucuri de a-

ceasta, dumneata care spui că fiecare an trăit este preţios ?

— Nu am spus aceasta. Am spus numai că cele mai adesea trebue să ne luptăm în mod deosebit în cursul primilor douăzecişicinci de ani ai vieţii noastre, atât încât am putea fi fericiţi că i-am putut trece.

— Ei bine! şi acum?

— Ce ?

— Da, vezi oare desluşit ţinta pe care vrei să o atingi în timpul anului acesta? Ştii cum o să întrebuinţezi zilele ce vor urma?

„Cât mi se pare de bogată viaţa în posibilităţi de tot felul, dumneata chiar, cu energia dumitale mare nu poţi întotdeauna domina împrejurările. Nu te gândeşti niciodată la aceasta, nu-ţi simţi niciodată inima plină de nelinişte, Jenny?

Ea se mulţumi să zâmbească, lăsă ochii în jos şi stinse cu piciorul un muc de ţigară, pe care îl aruncase. I se vedeau glesnele albe prin ciorapii negri, transparenţi. Urmări cu ochii o turmă de porci suri, care cobora de-a-lungul văii din faţă.

— Ei bine! şi cafeaua, domnule Gram? Ne aşteaptă desigur."

Se înapoiară la osterie fără să vorbească. Colina se termina printr'o vale nisipoasă foarte aproape de masa unde mâncaseră ei.

Ahlin îşi ascunsese faţa în braţele întinse pe masă. Pe faţa de masă erau numai coji de brânză şi de portocale, printre pahare şi farfurii.

Fransiska, în rochiţa ei verde, era aplecată asupra lui Ahlin. Ea îi înconjura gâtul cu braţele, încerca să-i ridice capul.

„Oh, dar nu plânge, Lennart. Am să te iubesc, mă voi căsători cu tine bucuroasă, mă auzi Lennart. Mă voi mărita cu tine dar te rog să nu fii atât de disperat."

Ahlin suspina.

„Nu, nu, nu în felul acesta, nu vreau Cesca."

Jenny se întoarse şi o luă înapoi. Gram o văzu roşindu-se până în vârful urechilor. Cărarea mergea de-a-lungul poalei dealului şi ducea spre grădina de zarzavat a osteriei.

Heggen alerga după domnişoara Palm în jurul micului basin. Se stropeau unul pe altul cu apă, picăturile sclipeau în soare. Râsetele ei erau aproape ţipete. Din nou Jenny roşi, iar roşeaţa îi se întinse pe gât până către ceafă. Helge mergea după ea peste brazdele de iarbă. Heggen şi domnişoara Palm făcură pace acolo, lângă basin.

„Incepe jocul" spuse Helge încet. Jenny aprobă din cap şi o umbră de surâs i se ivi pe faţă.

Buna dispoziţie generală dispăruse şi cafeaua fu sorbită în linişte, cu toate că Fransiska se străduia să găsească subiecte de conversaţie în timp ce beau lichiorul. Numai domnişoara Palm era bine dispusă. La sfârşit Fransiska propuse o plimbare.

Cele trei perechi porniră prin Campagna romană, însă distanţa dintre ele se mărea puţin câte puţin, până când, ajunşi sus pe colină, se despărţiră cu totul.

Jenny rămase cu Gram.

„Şi unde mergem? întrebă ea.

— Am putea merge, de exemplu la grota Egeriei." Era în direcţia opusă celei pe care o luaseră ceilalţi. De data aceasta tăiară oblic colinele arse

de soare, către Bosco Sacro şi bătrânii săi stejari de plută, ale căror coroane aveau pe ici pe colo urme roşii de uscăciune din pricina soarelui.

„Ar fi trebuit să-mi pun pălăria." Jenny îşi trecu mâna prin păr.

In pădurea sfântă, pământul era plin de bucăţi de hârtie şi de tot felul de murdării. Două doamne aşezate pe un trunchiu de copac, spre luminiş, croşetau. Câţiva băeţaşi englezi se jucau de-a v'aţi ascunselea înapoia copacilor enormi. Jenny şi Gram ieşiră din pădure şi se îndreptară către ruine.

„In definitiv, spuse ea, vom avea curajul să coborîm până acolo?"

Şi fără să aştepte răspunsul se aşeză jos.

— Nu, de altfel, de ce s'o facem?"

Helge se aşeză aproape de ea în iarba uscată şi mică. Işi scoase pălăria şi rezemat într'un cot o privea fără să vorbească.

„Ce vârstă are? întrebă el deodată. Vreau să spun Cesca.

— Douăzecişişase. Ea se uită fix, în depărtare.

— Nu, nu-mi pare rău, spuse el încet. Ai înţeles. Acum o lună numai, ar fi fost cu totul altfel. A fost atât de drăguţă şi de apropiată faţă de mine, într'o zi. Nu eram obişnuit cu aşa ceva şi am luat-o în serios! Ca o... invitaţie la vals! Dar acum! O găsesc tot atât de drăguţă pe Cesca, totuşi puţin îmi pasă că „dansează" cu altul."

Se opri şi o privi, apoi brusc: „Cred că pe dumneata te iubesc, Jenny" spuse el.

Ea se întoarse pe jumătate către el, avu un zâmbet uşor şi clătină capul.

„Da, spuse Helge cu tărie, aşa cred. Nu sunt

atât de sigur, fiindcă n'am iubit niciodată — acum îmi dau seama. Şi totuşi am fost logodit, adăugă el. Una din prostiile pe care le-am făcut, în trecutul meu stupid.

„Da, da, Jenny, desigur te iubesc. Pe dumneata te-am văzut în cea dintâi seară, nu pe ea. Te zărisem încă de după amiază. Traversai Corso. Tocmai îmi spuneam că viaţa este plină de surprize şi de amărăciuni, când ai trecut prin faţa mea, luminoasă, avântată şi necunoscută. Mai târziu, după ce rătăcisem de colo colo, pe înserat, în acest oraş străin, te-am întâlnit din nou. Adevărat, m'am uitat la Cesca şi nu este de mirare că m'am simţit turburat o clipă. Insă la început pe dumneata te-am văzut. Şi iată că am ajuns să stăm împreună aici."

Jenny se rezima într'o mână în iarbă, foarte aproape de el. El începu să-i mângâie mâna, dar ea şi-o retrase.

„Nu te supăra, nu este nimic care ar putea să te supere, de ce oare să nu-ţi spun că te iubesc? Nu m'am putut opri să-ţi ating mâna. Aveam nevoie să mă asigur că eşti aici în realitate, căci prezenţa dumitale aici este un miracol pentru mine. Aproape nu te cunoşteam, cu toate conversaţiile noastre. Ştiu că eşti inteligentă, energică şi cuminte, bună şi sinceră, dar toate acestea le-am ştiut încă din clipa în care te-am văzut şi în care ţi-am auzit vocea. Nu ştiu nimic mai mult, acum. Mai sunt o mulţime de lucruri încă... Şi despre care nu voiu şti, poate, niciodată nimic. Insă pot să-mi dau seama că rochia dumitale arde acum... dacă mi-aş lăsa obrazul pe genunchii dumitale, m'ar frige."

Ea îşi trecu, fără să vrea, mâinile pe deasupra rochiei.

„Absoarbe razele soarelui. Părul dumitale străluceşte, şi din ochi se revarsă lumină. Buzele îţi sunt aproape străvezii, parc'ar fi smeură în soare."

Ea zâmbi puţin cam forţat.

„Nu poţi să te hotărăşti să mă săruţi?" spuse el.

Ea îl privi o clipă.

„Invitaţie la vals?" şi zâmbi uşor.

— Jenny, nu poţi fi supărată dacă îţi cer un singur sărut — într'o zi ca asta? Ţi-am vorbit numai de ceea ce aş dori să fie. In fond, Jenny, de ce nu vrei să-mi dărueşti o sărutare?"

Ea rămânea nemişcată.

„E vreun motiv? Doamne, nu vreau să încerc să te îmbrăţişez, dar nu văd de ce nu te-ai apleca o clipă, să-mi dai o sărutare mică, aşa cum eşti acum, cu soarele pe buze. N'ar fi nimic mai mult, decât dacă ai mângâia distrată pe obraji pe unul dintre acei tineri cerşetori, punându-i un gologan în mână. Jenny, un sărut nu este nimic pentru dumneata şi este totul pentru mine, în acest moment, îl doresc atât!" El zâmbea.

Cu o mişcare bruscă ea se aplecă şi-l sărută. O clipă doar, simţi părul şi buzele calde ale fetei mângâindu-i obrazul. Şi văzu toate mişcările trupului ei subt rochia de mătase neagră, în timp ce se apleca şi se ridica. Dar figura ei care surâdea, sărutându-l căpătă imediat o expresie de turburare şi de uşoară teamă.

„Vezi, spuse el în sfârşit şi începu să râdă, buzele dumitale sunt întocmai ca mai înainte. Soarele pătrunde în ele până la sânge. Ce importanţă

are pentru dumneata acest sărut — iar eu sunt atât de fericit!

„Înțelegi, nu mă aștept că o să te gândești mai mult la mine. Vreau numai să am dreptul să mă gândesc eu la dumneata. Poți sta aici să te gândești la orice vrei... ceilalți „dansează". Dar așa este mult mai bine, nu doresc decât să mă uit la dumneata."

Tăcură amândoi. Jenny se întoarse și admiră câmpia plină de lumină.

Revenind către osteria, el discută cu ușurință și cu voioșie despre mii de lucruri. Povestea anecdote despre savanții germani pe care îi întâlnise în timpul studiilor lui.

Jenny arunca asupra lui din când în când câte o privire pe furiș. Nu era de obiceiu atât de natural, atât de sigur de el. In fine era foarte bine. Soarele flutura sclipiri de aur în ochii lui bruni.

VIII.

Jenny nu aprinse lampa intrând în camera ei. Își scoase haina pe întuneric, apoi se așeză pe balcon.

Un cer ca de catifea neagră, străpuns de stele strălucitoare, se întindea peste casele orașului. Noaptea era rece.

El îi spusese la despărțire: „Cred că voiu veni să te văd mâine dimineață pentru a te întreba dacă nu vrei să facem o mică excursie în Campagna romană."

In realitate nu se petrecuse nimic. Il sărutase,

dar era primul sărut pe care îl dăduse vreunui bărbat. Totul fusese altfel de cum îşi închipuise ea! Era parcă o glumă acel sărut. Nu era câtuşi de puţin îndrăgostită de el. Şi totuşi îl sărutase. Şovăise, zicându-şi: n'am sărutat niciodată pe nimeni, apoi un fel de indiferenţă plăcută pusese stăpânire pe ea, amestecată cu o dulce oboseală. Doamne, de ce să fac aşa ceva? Il sărutase: ei bine, şi dece nu?

Nu, nu însemna nimic. O rugase atât de drăguţ pentrucă el credea că o iubeşte şi pentrucă lucea soarele. Insă n'o rugase să-l iubească şi ea. El nu încercase să meargă mai departe decât acest scurt sărut. Il sărutase fără să spună nimic şi fusese mai bine aşa. Nu era nimic de care să trebuiască să-i fie ruşine.

Avea douăzecişiopt de ani şi nu-şi ascundea că dorea să iubească un om care i-ar dărui dragostea lui, un om care ar lua-o în braţe. Era sănătoasă tânără, frumoasă. Inima îi era caldă şi de multe ori un dor nelămurit o stăpânea. Insă fiindcă ştia să privească lucrurile rece şi nu încercase niciodată să se înşele pe ea însăşi...

De multe ori se întrebase, gândindu-se la un bărbat sau altul: să fie oare el? Ar fi putut să iubească dacă ar fi vrut cu adevărat. De îndată ce încerca să se convingă şi să închidă ochii asupra acestui lucru mic care-i trezea în suflet un fel de rezistenţă vie, se deslănţuia o luptă în ea. Nu întâlnise niciodată pe cineva, pe care să se simtă silită să-l iubească. Nici nu încercase. Nu, ea nu!

Cesca putea să dea voie oricui să o sărute, să o mângâie, fără să fie emoţionată. Mângâierile nu-i atingeau decât buzele şi epiderma. Chiar Hans

Hermann, pe care îl iubise, nu reuşise să-i aprindă simţurile. In ea curgea un sânge curios de subţire şi de rece. Jenny se simţea cu totul áltfel. Sângele în vinele sale era roşu şi cald. Fericirea la care râvnea era o pasiune lacomă, însă pură şi fără pată; ea însăşi ar fi bună şi sinceră şi credincioasă faţă de cel căruia i s'ar dărui; acela trebuia să vină, şi să o aibă toată, astfel încât nimic din ce era de preţ în ea, să nu rămână inutil ori lăsat în părăsire.

Nu, nu îndrăznea, nu voia să se lase luată cu atâta uşurinţă. Nu, nu. Totuşi îi înţelegea bine pe cei care nu căutau, impunându-şi voinţa, să califice drept rău un astfel de îndemn şi să-l înnăbuşe; să caute un altul şi să-l găsească bun; să renunţe la toate micile bucurii, păstrând cu orice preţ puterile lor pentru o mare fericire, acea fericire care poate, poate n'o să sosească niciodată! Era ea sigură că urmează calea cea bună? Nu fusese de atâtea ori mâhnită să audă susţinându-se cu cinism de unii oameni, că nu urmau nicio cale, că n'aveau nicio ţintă. Apărătorii moralei şi idealului nu erau decât nişte pescuitori de lună într'o oglindă de apă.

I se întâmplase şi ei, într'o noapte, mulţi ani în urmă, ca un bărbat să o invite să meargă cu el, însă aproape ca şi cum ar fi invitat-o să meargă la cofetărie. In realitate tentaţia fusese inexistentă, ştia că o aşteaptă mama ei acasă, astfel încât, o asemenea absenţă ar fi fost cu neputinţă. Şi apoi cunoştea pe acel om şi nu-l iubea.

Fusese jignită că îi ceruse să meargă cu el în seara aceea.

Şi nu din cauza unui capriciu al simţurilor, ci din pură curiozitate intelectuală, îngăduise gândurilor ei să pună această întrebare. „Şi dacă aş ceda? Ce s'ar întâmpla cu mine dacă n'aş mai ţine seamă deloc de voinţa mea, de stăpânirea asupra mea, de credinţa mea?"

Şi un val de sensualitate turburătoare o cuprinse. Această viaţă ar preţui oare mai mult decât cea pe care o ducea? Căci în seara aceea nu fusese deloc mulţumită. Privise cum dansează ceilalţi, băuse vin, iar muzica o asurzise. Stând laoparte se lăsase cu totul cuprinsă de tristeţea singurătăţii, atât de crudă pentru o fiinţă tânără, care nu joacă în ritm cu ceilalţi şi nu ştie să vorbească limba lor, nici să râdă cu râsul lor.

Şi ea încercase să zâmbească, numai ca să aibă aerul că se distrează. Intorcându-se acasă în noaptea aceea primăvăratecă, se gândea că trebuia să facă o suplinire la şcoala Kampen a doua zi de dimineaţă la ora opt.

In această perioadă, mai lucra încă afară la tabloul cel mare, până în clipa când trebuia să se întoarcă acasă pentru lecţiile de matematici la ora şase şi cu toate eforturile, nu reuşea să dea viaţă operei sale.

Se omora cu lucrul. Uneori îşi simţea nervii încordaţi, gata să se rupă. Va suporta oare această oboseală conştientă până la vacanţa de vară? O clipă fusese aproape amuzată de cinismul acelui om, ca de o farsă, dar zâmbise şi zisese nu, cu acelaşi ton sec pe care-l avusese şi el. Era dealtfel un prost, căci începuse a declama o grămadă de complimente lipsite de gust şi fraze sentimentale

despre tinereţe, şi primăvară, şi drepturile pasiunii, şi libertatea şi evanghelia cărnii. Ea îi râsese în nas, liniştită şi oprise o trăsură care trecea.

Desigur era la vârsta când putea să înţeleagă pe cei ce refuză cu brutalitate să lupte degeaba şi se lasă împinşi de curentul vieţii; dar aceşti tineri fără experienţă, care cred că împlinesc o misiune distrându-se, făcându-şi gusturile, aceşti tineri care pretind că luptă pentru drepturile veşnice ale naturii, când ei nu-şi spală nici dinţii şi nu-şi curăţă măcar unghiile, nu i se puteau impune deloc.

Cel mai bine era, fără îndoială, să rămână la mica ei morală personală, bazată mai ales pe sinceritate şi pe stăpânirea de sine. Ştiuse să se stăpânească din şcoală. Nu semăna cu ceilalţi copii din clasă — nici prin îmbrăcăminte. Şi micul ei suflet era atât de deosebit! Trăia cu mama sa, văduvă la douăzeci de ani şi care n'avea pe lume nimic altceva decât pe fiica ei.

Trăia deasemenea cu tatăl ei, mort prea de timpuriu ca să fi putut să-şi amintească de el. Era în mormânt şi în cer — dar în realitate trăia acasă cu Jenny şi cu mama ei. Portretul său, deasupra pianului, vedea ce făceau ele şi auzea ceea ce-şi vorbeau amândouă. Mama ei vorbea de el fără încetare şi spunea mereu ce credea el despre toate lucrurile. Trebuia să faci aşa şi să nu faci altfel, din cauza tatălui! Jenny chiar vorbea de el ca şi când l-ar fi cunoscut. Seara, la rugăciune, ea se adresă tatălui ei şi lui Dumnezeu. Dumnezeu, pentru ea, era cineva care lua parte la viaţa tatălui ei şi gândea la fel ca el.

In această noapte întunecoasă, la Roma, îşi

aduse aminte de prima ei zi de şcoală şi zâmbi. Mama sa o învăţase până la vârsta de opt ani şi ea intră de-a-dreptul în clasa a treia primară. Doamna Winge avea obiceiul să explice orice prin exemple cunoscute. Jenny ştia şi ce este un promontoriu. In timpul orei de geografie, profesoara o întrebă să-i spună numele unui promontoriu norvegian. Şi Jenny spuse: Nesodden[1])! Profesoara zâmbi iar clasa toată izbucni în râs. „Signe" spuse profesoara şi o mică Signe se ridică răspunzând pe nerăsuflate: Nordkap, Stat, Lindesnes. Dar Jenny surâse cu un aer de superioritate, insensibilă în aparenţă la râsul celorlalţi. Era poate pentru prima oară. N'avusese niciodată prieteni de copilărie şi n'a avut nici mai târziu.

Zâmbise cu superioritate şi cu indiferenţă la toate cicălelile şi răutăţile clasei care avea faţă de ea, care era altfel decât celelalte, o ură neîmpăcată. Ceilalţi copii nu erau pentru Jenny decât o grămadă uniformă, un monstru cu mai multe capete. Furia de nestăpânit pe care o simţea contra celor care o persecutau, rămânea întotdeauna ascunsă înapoia acestui zâmbet ironic şi indiferent. In momentele rare când îşi pierdea stăpânirea de sine — într'o zi se îmbolnăvise plângând de necaz şi de amărăciune — le văzuse râzând triumfător.

Numai rămânând mândră şi insensibilă, enervându-le prin calmul ei de Piele-roşie în faţa neastâmpărului lor, putuse să se ridice deasupra tuturor.

In clasa următoare avu câteva prietene. Era

[1]) O peninsulă neînsemnată aproape de Oslo.

la vârsta când niciun copil nu putea suferi să fie altfel decât ceilalţi. Se silea să semene prietenelor ei, care, de altfel, o nemulţumeau.

Jenny îşi amintea de zeflemelele lor când descoperiseră că la paisprezece ani împliniţi ea mai avea încă păpuşi cu care se juca şi renegase ea însăşi pe copiii ei dragi, spunând că sunt păpuşile surorilor mai mici.

Chiar la acea epocă Jenny visa să facă teatru. Ea şi prietenele ei erau nebune după teatru, îşi vindeau cărţile de şcoală şi giuvaerurile căpătate la confirmare ca să-şi cumpere bilete. Erau văzute în fiecare seară pe locurile de şaizeci de „oere" la teatrul din piaţa Băncii. Dar într'o zi trebui să regrete că spusese c'ar vrea să joace rolul Elinei Gyldenloeve.

Prietenele ei se prăpădiră de râs. Era într'adevăr nebună; până atunci o ştiau destul de încrezută, dar să ajungă până acolo! Cum şi-ar fi putut închipui că o să intre în teatru, ea care nici nu ştia să danseze. Ar fi fost tare caraghios să vezi mişcându-se pe scenă acest lung pachet de oase ţapene, parc'ar fi fost de lemn!

Jenny nu se certase cu prietenele ei. In definitiv, nu ştia să danseze. In cea mai fragedă copilărie a ei mama îi jucase adeseori unele dansuri, iar Jenny se mişca înainte şi înapoi, se apleca se învârtea după inspiraţia sa proprie. Mama zâmbea şi îi zicea mica ei păsărică. La primul bal al şcolii a venit emoţionată de tot şi pătrunsă de solemnitatea momentului, într'o rochie nouă albă cu flori verzi. Oh, îşi amintea aşa bine! Rochia era aproape lungă, mama ei luase modelul după o gra-

vură veche englezească. Şi ea revedea acest bal de copii. Simţea şi acum acea curioasă paralizare a tuturor membrelor de care, niciodată de atunci, nu scăpase de tot, corpul ei tânăr şi mlădios. Se simţea parcă de lemn de câte ori încerca să înveţe singură să danseze. Şi ca să ia lecţii nu avusese niciodată mijloacele necesare.

Jenny începu să râdă. Ce prietene! Intâlnise pe două dintre ele la expoziţia ei de pictură, prima dată când expusese şi obţinuse câteva rânduri elogioase în ziare. Ea trecea prin saloane cu mai mulţi pictori, între care şi Heggen, pe care de altfel nu-l cunoştea încă. Prietenele veniră s'o felicite!

„Totdeauna am spus la şcoală acest lucru: Jenny va fi o artistă! Eram toate atât de sigure că vei reuşi perfect în viaţă!"

Ea râse: „Şi eu eram sigură de aceasta, Ella."

*

Singură, ea rămăsese veşnic singură! Avea aproape zece ani când mama ei făcu cunoştinţă cu inginerul Berner. Erau amândoi la aceeaşi casă de comerţ.

Cu toate că era mică, îşi închipuise totul de îndată. Tatăl mort se strecura, ca să zicem astfel, afară din casă. Portretul său rămânea deasupra pianului, dar el era mort. Jenny descoperi astfel ce însemna să fie cineva mort. Cei care muriseră nu mai stăruiau decât în amintirea celor ce trăesc — care puteau oricând să pună capăt acestei existenţe de umbre nesigure. Şi atunci nu mai erau.

Înţelese de ce mama ei redevenea tânără şi frumoasă şi veselă. Vedea cum i se lumina faţa, când

ştia că sună Berner. Auzea pe Berner discutând cu mama ei. Niciodată nu vorbeau ceea ce n'ar fi putut să audă copila şi n'o dădeau afară când erau împreună, în casă. Jenny, cu toată gelozia care-i umplea sufletul, înţelegea că mai erau atâtea lucruri despre care o mamă nu poate vorbi fetei sale. In ea se desvolta simţul dreptăţii. Nu voia să fie supărată pe mama ei, dar suferea. Era prea mândră ca să arate! Totuşi când mama, cuprinsă de remuşcări faţă de copila sa, o copleşea de mângâieri şi atenţii, Jenny tăcea, rămânea rece şi rezervată. Şi-a tăcut chiar când mama ei i-a spus să-i zică lui Berner tată, explicându-i pe un ton convingător că el o iubea atâta pe Jenny.

Noaptea încerca să vorbească tatălui ei adevărat, ca mai înainte. Incerca din tot sufletul să-l ţină în viaţă, însă nu putea să reuşească singură — tot ce ştia despre el, mama ei îi spusese. Puţin câte puţin Jens Winge muri şi pentru fiica lui. Şi, pentrucă el fusese în centrul tuturor închipuirilor ei despre Dumnezeu, despre cer, despre veşnicie, viaţa ei religioasă păli în acelaşi timp cu imaginea tatălui ei. Cel puţin îşi amintea perfect că atunci când a început orele de educaţie religioasă la treisprezece ani, era lipsită cu totul de credinţă.

Toate colegele de clasă credeau în Dumnezeu şi se temeau de diavolul, în schimb erau rele şi laşe, nemiloase şi josnice — în orice caz aşa le vedea ea — religia deveni pentru Jenny aproape vrednică de dispreţuit: cel care era religios era laş.

Fără voia ei, prinse afecţiune pentru Nils Berner. La început avea mai puţin necaz pe el decât pe mama ei. El nu încerca să-şi exercite autoritatea

părintească față de fata lui vitregă, ci din contră se arătă în felul său inteligent, natural şi bun. Ea era fiica femeii pe care o iubea, aceasta era de-ajuns pentru ca ea să-i inspire simpatie. Jenny nu-şi dădu seama decât atunci când se făcu mare de tot, de ce-i datora lui. De câte înclinări bolnăvicioase ori nenaturale n'o desbărase el! Cât timp trăise singură cu mama ei în acea atmosferă de seră caldă, înconjurată de duioşie, de îngrijiri stăruitoare, de visuri, fusese fricoasă, temându-se de câini, de tramvaie, de chibrituri, de orice. Mama, de abia îndrăznea să o trimită singură la şcoală. Era astfel extrem de plăpândă.

Primul lucru pe care l-a făcut Berner a fost s'o ducă la pădure. In toate duminicile o lua cu el în Nordmarken, atât pe soarele arzător de vară cât şi în zilele cu zloată, primăvara, sau cu ploi torenţiale, toamna, ba chiar pe zăpadă cu skiurile. Jenny, care se obişnuise a nu îndrăzni să-şi arate sentimentele, încerca să ascundă că este obosită sau că se teme. In scurt timp ea nu mai simţea aşa ceva.

Berner a învăţat-o să întrebuinţeze harta şi busola. El discuta cu ea cum ar fi discutat cu o camaradă. A învăţat-o să recunoască semnele de schimbare a vremii prin direcţia vântului sau fuga norilor, să se îndrepte după soare, să înţeleagă viaţa animalelor şi a plantelor. Ea desena flori, le picta în acuarelă, studia rădăcina, tulpina, frunza, mugurul, floarea şi fructul. Carnetele de schiţe nu-i lipseau niciodată din sacul de munte, tot ca şi aparatul de fotografiat lui Berner.

Ea nu aprecia decât acum toată dragostea şi toată bunătatea tatălui ei vitreg, din timpul când

îi făcea astfel educaţia. Işi luase în sarcină o fetiţă bolnăvicioasă şi o desvoltase, pe ea, care era refractară faţă de toate lucrurile ca o pisicuţă oarbă. El făcuse din această fetiţă tovarăşa lui de drum, a lui — skior renumit şi alpinist celebru în munţii Jotunheim şi pe piscurile Nordlandului.

Ii promisese s'o ia să facă o ascensiune. In vara când avea cincisprezece ani el îi permise să-l însoţească la vânătoare de potârnichi. Mama nu putea să ia şi ea parte, aştepta atunci pe frăţiorul cel mic.

Petrecură nopţile într'o cabană izolată la poalele muntelui Rondane, un munte din regiunea centrală. Ea se simţea mai fericită ca oricând înainte, sculându-se dimineaţa în culcuşul ei îngust. Ii făcea cafeaua lui Berner. Apoi el o lua în masivul Ronde şi în munţii Stygt, mergeau la pescuit împreună şi coborau în valea Fol ca să-şi facă provizii. Când pleca el să vâneze, ea se scălda în torentele reci, făcea plimbări nesfârşite pe platoul înroşit de toamnă, sau aşezată în pragul cabanei, tricota visând la aventurile romantice ale unei fete din munţi. Se făcea întotdeauna că soseşte un vânător, care semăna extraordinar cu Berner, dar care era foarte tânăr şi frumos, ca în vis.

El ştia tot ca Berner să povestească seara, la gura sobei — întâmplări vânătoreşti, ascensiuni periculoase, — şi îi promitea să o ducă pe vârfuri de munţi pe care nimeni nu se urcase încă.

Deodată îi veni în minte impresia pe care o avusese când înţelesese că mama ei aştepta un copil. Fusese disperată, nenorocită şi parcă ruşinată. Incercase să ascundă mamei sale acest soi de re-

pulsiune, însă nu reuşise cu totul. Numai marea nelinişte a lui Berner pentru soţia lui, pe măsură ce se apropia vremea naşterii, schimbă sentimentele lui Jenny. El îi vorbea deschis despre temerile lui. „Mi-e aşa de frică, Jenny; o iubesc atât de mult pe mama ta, vezi tu." Şi îi spunea că Ingeborg fusese foarte rău bolnavă la naşterea lui Jenny.

Impresia că mama ei se afla într'o stare anormală, lipsită de puritate, dispărea din sufletul lui Jenny, pe măsură ce-i vorbea Berner. Insă în acelaşi timp se vedea lipsită de acea siguranţă că exista o legătură mistică şi aproape supranaturală între ea şi mama ei. Ceea ce le unea era foarte simplu şi obişnuit. Ea se născuse, mama ei suferise la naşterea ei; mică, avusese întotdeauna nevoie de îngrijiri deosebite şi mama ei o iubea. Şi iată că sosea un alt copil, care avea nevoie mai mult decât Jenny, de îngrijirile doamnei Berner. Jenny se simţi mare dintrodată şi plină de dragoste pentru mama ei şi pentru Berner, căruia îi încredinţă cu un aer de înţelepciune prematură: „Vezi tu, în general merge foarte bine. Cred că aproape niciodată nu moare cineva din cauza aceasta."

Şi totuşi plânsese, simţindu-se părăsită, când văzuse că mama ei nu se ocupa decât de acest copil, căruia îi consacra tot timpul. Ea începu să iubească pe sora ei, mai ales de când împlinise un an, era atunci cel mai delicios drăcuşor cu părul negru ce s'ar fi putut închipui, iar mama ei avea încă un copilaş.

Pentru Jenny micile Berner nu erau surorile ei; ele semănau cu totul tatălui lor. Se simţea mai

curând mătuşa lor, mătuşa mai în vârstă, mai înţeleaptă a mamei şi a copiilor.

Când veni nenorocirea, doamna Berner era în acelaşi timp mai tânără şi mai slabă decât Jenny. Fericita ei căsătorie îi redase tinereţea, însă era obosită şi puţin slăbită şi toropită de cele trei naşteri atât de apropiate. Nils n'avea decât cinci luni când muri tatăl său.

Berner căzuse la munte pe vârful Skagastoel şi murise imediat. Jenny tocmai împlinea şaisprezece ani. Disperarea doamnei Berner a fost groaznică. Iubea pe bărbatul ei, care o adora. Jenny a încercat să consoleze pe mama ei cât a putut mai bine şi n'a spus nimănui cât de mult îl regreta pe tatăl ei vitreg. Işi dădea seama că pierdea pe singurul camarad, ce avusese vreodată.

După examenul de sfârşitul studiilor, urmase cursul de desen şi ajutase la treburile casei. Berner se interesase întotdeauna de schiţele ei şi îi dăduse cel dintâiu câteva noţiuni de perspectivă şi o învăţase tot ce ştia şi el. El găsea că are talent.

Familia nu avea mijloacele necesare să păstreze câinele celui mort. Cei doi căţeluşi de vânătoare fură vânduţi şi doamna Berner era de părere să vândă şi pe Leddy care era un animal de preţ. Ea părea că plânge pe stăpânul ei. Dar nimeni nu trebuia să aibă câinele lui Berner, de vreme ce nu erau atât de avuţi ca să-l păstreze ei înşişi, spuse Jenny şi făcu să biruiască voinţa ei. A avut cu acel prilej o adevărată criză de nervi.

O dusese pe Leddy ea însăşi, într'o seară, la avocatul Iversnaes, vechiul camarad al lui Berner. Duminica următoare Iversnaes a luat bietul animal

cu el la munte, i-a tras un foc de armă şi l-a îngropat lângă cabană.

Cum fusese Berner pentru ea — un camarad şi un prieten — aşa voise ea să fie pentru copiii lui. Insă, pe măsură ce surioarele vitregi se măreau, şi cu toată dragostea sinceră de o parte şi de cealaltă, intimitatea nu se adâncea.

Jenny nu insistă să mai încerce să se apropie de cele două fete drăguţe, care aveau acum şasesprezece şi optsprezece ani. Ele erau cam anemice, le plăcea să fie curtate, se înconjurau de prieteni şi de prietene, se duceau la localuri de dans, erau vesele, însă destul de indolente. In schimb, prietenia dintre micul Nils şi Jenny se adâncise din an în an. Tatăl său îi dăduse noduleţului de om porecla de Kalfatrus şi Jenny continua să-i spună aşa. El o numea sora Indiana.

In cursul atâtor ani de tristeţe, singurele clipe odihnitoare pentru Jenny fură excursiile în Nordmarken cu Kalfatrus. Mai ales primăvara sau toamna, când era puţină lume în pădure şi când Jenny şi băieţaşul, aşezaţi înaintea focului pe care-l aprindeau, tăceau, privind flacările, ori când, întinşi pe iarbă, pălăvrăgeau în groaznicul lor argou, pe care nu îndrăzneau să-l întrebuinţeze acasă din respect faţă de mama lor.

Portretul lui Kalfatrus a fost prima lucrare de care Jenny s'a simţit satisfăcută. Era minunat. Gunnar susţinea că merită un loc la muzeu. De atunci nu mai reuşise nimic atât de bine.

Ar fi trebuit să facă portretul lui Berner — al „tăticului". Ea îi spusese astfel, când copiii începuseră să vorbească, — începuse chiar să-i zică

şi mamei sale „mămică". Prin aceasta, consfinţise întrucâtva pentru ea însăşi schimbarea ce se produsese în mama copilăriei sale atât de scurte şi în raporturile lor reciproce.

*

Apoi Jenny se revăzu la Roma, la începutul şederii sale. In sfârşit, se simţea liberată de greutatea extraordinară ce o sdrobise. Nu vedea în aceasta vreo uşurare, dar îşi dădea seama numai în ce măsură fiecare din nervii săi era încordat, slăbit şi gata să vibreze şi se considera prea în vârstă ca să mai găsească ceva tineresc. Trecerea prin Florenţa nu lăsă decât puţine urme în amintirea ei; acolo îngheţase, simţindu-se părăsită şi cu totul incapabilă să se adapteze la o nouă viaţă. Pe ici, pe colo întrezărea în jurul ei comori de frumuseţe şi îi era ciudă că nu ştia să tragă foloase din ele, să scoată principii de viaţă, ea dorea să se simtă tânără, să iubească şi să fie iubită.

Gunnar şi Cesca o luară la Viterbe în primăvară. Soarele strălucea în pădurile de stejari desfrunziţi, unde dediţeii, viorelele, florile galbene de ciuboţica cucului răsăreau printre frunzele îngălbenite! Solfatarele clocotitoare şi puturoase fumegau în câmpia arsă, afară din oraş. Ai fi putut crede că te afli în stepă. Toată câmpia în jurul acestei întinderi clocotitoare era acoperită de un văl alb de var. Revedea drumul desfundat şi zidurile lui de piatră pe care fugeau, iuţi ca fulgerul, mii de şopârle verzi de smarald, apoi măslinii ridicaţi din iarba verde şi jocul fluturilor albi, bătrânul oraş cu fântâni murmurătoare, cu casele lui din evul mediu, toate

negre şi cu vechi turnuri de apărare; peste tot, razele lunii. Şi vinul acela uşor, alb şi înţepător, care fierbea fiindcă trăise pe acest pământ vulcanic.

Jenny şi noii săi prieteni începuseră să se tutuiască, iar Fransiska îi încredinţase în aceeaşi seară toate tristele secrete ale tinerei ei vieţi sfâşiate şi la sfârşit se strecurase în patul lui Jenny ca să fie consolată. Ea nu înceta să spună mereu: „Zău, cât eşti de bună, şi când mă gândesc că la şcoală îmi era cam frică de tine! Zău, ce bună eşti!"

Gunnar se îndrăgostise de amândouă prietenele deodată. Plin de tinereţe, se simţea îmbătat de primăvară şi de soare. Fransiska se lăsa sărutată şi îi spunea „dobitocule".

Jenny se temea însă, — nu de el — n'ar fi îndrăznit să-i sărute buzele lui roşii, aşa de fierbinţi, fiindcă simţea un fel de dorinţă de ceva nelămurit, de ceva ameţitor, de ceva fără de raţiune, care nu se putea întâmpla decât în aceste zile cu soare şi de primăvară, acolo, în mijlocul dediţeilor, ceva de care ea n'ar fi fost răspunzătoare. Cum ar fi îndrăznit ea, totuşi, să se scape de vechiul său eu — simţea că nu putea să facă ceva nechibzuit, şi nici eul ei, fără îndoială.

Il cunoştea puţin pe Heggen. In scurtele lui aventuri cu alte femei, el era ca şi ele, şi totuşi nu, nu cu totul. In fond el rămânea *el,* un bărbat mai bun decât cea mai mare parte dintre femei.

Mai târziu Jenny şi Heggen se făcuseră din ce în ce mai prieteni. Mai întâiu, în timpul acelei epoci de linişte şi lucru la Paris, apoi aici la Roma.

Insă întâmplarea aceasta cu Gram era cu totul altceva. El nu trezea nici dorinţi arzătoare, nici

patimă sălbatică. Doamne, îi plăcea de el, nu era deloc prost cum îl crezuse la început. Sosind la Roma, el era stânjenit, paralizat de viaţa pe care o dusese. Il înţelegea foarte bine. El păstra un suflet plin de gingăşie, de tinereţe şi de prospeţime, care ei îi plăcea. Se credea mai mare ca el cu peste doi ani. Ceea ce îi vorbise el despre iubirea lui pentru ea, nu era oare numai efectul bucuriei prea mari, pe care i-o dădea noutatea vieţii, libertatea în sfârşit câştigată? Nicio primejdie în această mărturisire, nici pentru el, nici pentru ea.

O iubeau deasemenea, ai ei, acasă, şi Fransiska şi Gunnar. Şi totuşi, care dintre ei se gândea la ea în această noapte? Cum să-i pară rău să cunoască pe cineva, ale cărui gânduri desigur sunt pline de ea în această clipă.

*

Trezindu-se a doua zi, îşi spunea că el n'o să vină şi că dealtfel era mai bine aşa. Dar când el bătu la uşă, se simţi fericită.

„Spune, domnişoară Winge, n'am mâncat încă nimic, n'ai putea să-mi dai puţin ceaiu şi o bucată de pâine?"

Jenny inspectă camera dintr'o privire.

„Dar domnule Gram, totul este în desordine aici la mine.

— Voi închide ochii şi dumneata mă vei duce pe balcon, spuse Gram înapoia uşii. Am atâta poftă să beau un ceaiu.

— Ei bine, aşteaptă puţin."

Jenny acoperi patul desfăcut şi deretică toaleta. Apoi schimbă bluza cu un chimonou.

„Stai pe balcon, te rog, până fac ceaiul."

Ea aduse un scăunel şi puse pe el pâine şi unt.

Gram privea braţele ei albe şi mânecile lungi ale chimonoului, care fluturau în jurul ei. Pe un fond albastru închis înfloreau irişi galbeni şi violeţi.

„Ce rochie încântătoare. Parc'ar fi un adevărat costum de gheişă.

— Da, este un chimonou veritabil. Cesca şi cu mine ne-am cumpărat câte unul la fel dela Paris; le purtăm dimineaţa prin casă.

— Ştii că-mi place enorm acest obiceiu al vostru, să fiţi frumoase chiar când staţi acasă!"

El aprinse o ţigare şi urmări fumul cu privirea.

„O dimineţile, la noi! Servitoarea, mama, sorămea erau atât de neîngrijite. Nu găseşti că femeile ar trebui să fie mereu preocupate de a fi cât mai frumoase posibil...

— Da, însă nu este uşor, când trebue să faci menajul, Gram.

— Poate, însă la masă, cel puţin, ele ar trebui să-şi aranjeze părul şi să-şi pună ceva în felul acesta, nu e aşa?"

In aceeaşi clipă el prinse o ceaşcă de ceaiu, pe care Jenny era gata să o răstoarne cu una din mâneci.

„Vezi cât este de practic! Bea-ţi însă ceaiul, dumneata care spuneai că ai atâta poftă."

Vorbind, ea descoperi că toţi ciorapii Cescăi se uscau pe balcon şi-i luă repede, cu puţină nervozitate.

Gram mânca pâine şi-şi bea ceaiul, spunând: „Să vezi, n'am putut să dorm în noaptea asta,

n'am făcut decât să mă gândesc în pat la ziua de ieri, aproape până în zori, când m'a furat somnul şi m'am trezit prea târziu ca să mai merg la lăptărie. Mi se pare că noi am fi putut-o lua pe Via Cassia până la locul acela al dumitale cu dediţei.

— Locul cu dediţei! Jenny râse uşor. Gram, când erai mic, aveai şi d-ta atunci locuri cu gălbioare, cu viorele, şi altele, de unde culegeai flori în fiecare an, fără să le spui nimic celorlalţi copii?

— Da, aveam!... Cunoşteam o pădurice de mesteacăni, unde se aflau viorele atât de parfumate, aproape de vechiul drum către Holmenkollen.

— Dar o ştiu şi eu, spuse ea triumfătoare.

— Spre dreapta, acolo unde se desparte drumul către Sörkedal.

— Exact! Eu mai aveam una aproape de Bygdoe şi una către Frederiksborg, în valea Skaa. Insă trebue să îmbrac o rochie, spuse Jenny.

— Pune pe cea pe care o purtai eri, te rog, îi strigă el când ea se întoarse.

— Se va murdări rău de praf."

Dar, în aceeaşi clipă, fu nemulţumită de ea însăşi. De ce oare nu căuta să fie bine? Această rochie veche de mătase neagră fusese toaleta ei de zile mari, atâţia ani. Era într'adevăr inutil s'o mai păstreze cu atâta grijă.

„In fine, nu e nimic. Dar se închee la spate şi Cesca nu este aici!

— Vino s'o închei eu. Sunt specialist. Ştii că toată viaţa, n'am făcut decât să închei rochiile mamei şi ale Sofiei."

Ea însă reuşi să-şi închee singură rochia şi

nu mai rămaseră decât doi nasturi, pentru care trebui să primească ajutorul lui Gram.

Recunoscu parfumul suav al părului şi al corpului ei, în timp ce ea stătea în soare înaintea lui.

El observă că rochia avea într'o parte câteva găuri mici, ţesute cu îngrijire. Văzându-le, inima lui Helge se umplu de nespusă duioşie pentru Jenny.

„Ţi se pare frumos numele de Helge? întrebă el în timpul dejunului, într'o osteria îndepărtată din Campagna.

— Da, este foarte frumos.

— Ştii că este pronumele meu.

— Da, îl scriseseşi în registrul Clubului."

Ea se roşi spunând aceste cuvinte. Nu cumva avea să creadă că îi căutase numele în registru?

„Şi eu găsesc că este frumos. In general puţine nume sunt frumoase ori urîte prin ele-înseşi, nu este aşa? Totul depinde de persoana care-l poartă. Dacă ne este dragă o persoană, numele ei ne place. Când eram mic, noi aveam o servitoare care se numea Jenny, — nu puteam s'o sufăr. De atunci întotdeauna numele acesta mi s'a părut urît şi comun; nu ţi se potrivea dumitale deloc după părerea mea. Şi acum îl găsesc încântător, un adevărat nume de blondă. Nu ţi se pare că are o rezonanţă blondă, Jenny? O brună, de exemplu domnişoara Jahrmann, nu s'ar putea numi Jenny. Fransiska, iată ce i se potriveşte. Este un nume capricios, însă Jenny este limpede şi curat.

— Mi s'a dat acest nume fiindcă este foarte obişnuit în familia tatălui meu, spuse ea, ca să răspundă ceva.

— Rebecca însă cum ţi se pare? întrebă el după un timp.

— N'aş putea să spun, în fond, însă cred că este un nume frumos, poate cam aspru şi cam colţuros.

— Mama mea se numeşte Rebecca, reluă Helge. Şi eu am impresia că acest nume are o rezonanţă cam aspră, iar soră-mea se numeşte Sofia. Sunt sigur că nu s'a măritat decât pentru a putea părăsi casa şi a o avea pe a ei. Nu ţi se pare curios ca mama să fie încântată că se mărită sora mea ea care trăeşte cu tatăl meu, ca şi câinele cu pisica. Nu-i mai ajungea nimeni la nas, preotului Arnesen după ce s'a căsătorit cu Sofia. Nu-l iubesc pe cumnatul-meu, iar tata nici el nu-l apreciază, dacă nu mă înşel. Mama însă...

„Logodnica mea se numea Karen, însă nu i se spunea decât Tutti. Am văzut că făcuse să i se pună numele Tutti în anunţul de căsătorie în ziar. Ce poveste tâmpită. Sunt trei ani de atunci. Suplinea la şcoala unde eram eu profesor. Nu era frumoasă câtuşi de puţin, însă era de o cochetărie nebună faţă de bărbaţi. Mie nu mi-a plăcut niciodată o femee care să-mi facă avansuri. Cred că nu poţi să te îndoieşti, dacă-ţi aminteşti ce mutră aveam când am sosit la Roma! Ea râdea întruna cu un râs forţat, râsul ţâşnea literalmente din ea, la cea mai mică mişcare. N'avea decât nouăsprezece ani. Dumnezeu ştie de ce m'a ales pe mine!

„Gelozia mea era groaznică, şi pe ea o distra foarte mult. Cu cât mă făcea mai gelos, cu atât o iubeam mai mult. Poate, în fond, vanitatea mea de bărbat era mai ales în joc. Mă simţeam mândru

că aveam o iubită atât de căutată. Eram lipsit cu totul de experienţă atunci şi voiam ca ea să nu se ocupe decât de mine. Pretenţie firească, însă în aparenţă greu de satisfăcut, ţinând seamă de felul meu de a fi în timpul acela. Incă odată, ce-ar fi putut dori Tutti dela mine?

„Acasă, ai mei ţineau ca logodna noastră să rămână ascunsă, fiindcă eram prea tineri. Tutti din contră, voia s'o facă oficial. La toate reproşurile pe care i le făceam pentru atitudinea ei frivolă pe care o avea faţă de alţi tineri, îmi obiecta că, nefiind logodită oficial, nu puteam rămâne tot timpul numai noi doi.

„A venit la noi. Mama şi ea nu făceau decât să se certe. Tutti n'o putea suferi pe mama! Oricare ar fi fost logodnica mea, de altfel, ar fi fost acelaşi lucru. Ii era deajuns mamei că era aceea pe care o iubeam eu. Am terminat deci cu Tutti.

— Ai suferit mult? întrebă Jenny încet.

— Da, nu mi-am revenit decât după plecarea la Roma. Insă cred că mândria mea suferea mai ales. Dacă aş fi iubit-o cu adevărat, aş fi dorit de exemplu, să o ştiu fericită, chiar dacă ea s'ar fi măritat cu un altul, ceea ce eu nu i-am dorit deloc.

— Ar fi fost puţin cam prea mărinimos!"

Jenny zâmbea.

„Nu mai ştiu. Este de altfel ceea ce ar trebui să simţi când iubeşti! Nu crezi? Ştii ce găsesc curios? Această atitudine ostilă a mamelor pentru logodnicele fiilor lor, căci ele sunt întotdeauna ostile.

— Pentru o mamă, nicio femee nu este demnă de fiul ei, fără îndoială.

— Poate, însă lucrurile nu se petrec la fel când

se mărită fetele. Mi-am dat seama datorită acestui preot nesuferit, şters, gras şi roşcovan care a intrat în familia noastră. Niciodată nu m'am simţit prea apropiat de sora mea, însă la gândul că acest individ... ce groaznic! punea mâna pe ea!

„Am impresia uneori că femeile, după un răstimp oarecare de căsătorie, devin cinice, mult mai mult decât noi bărbaţii. Ele n'o spun, însă văd eu bine că sunt cinice în fond. Ele privesc totul subt un unghiu materialist. Dacă fiica lor se mărită, se simt fericite. Nu se scapă oare de ea şi de întreţinerea ei, în dauna unui individ, care o va târî după el, o va hrăni, o va îmbrăca? Ele spun că n'au de ce lua lucrurile în tragic dacă, în schimb, fata trebue să se supună puţin şi pretenţiilor conjugale. Dar când un fiu, pentru aceleaşi avantaje ale căsătoriei, îşi ia o asemenea greutate, mamele nu sunt deloc fericite. Nu este în aceasta un grăunte de adevăr?

— Câteodată", spuse Jenny.

Când veni acasă seara, ea aprinse lampa şi se aşeză să-i scrie mamei sale. Jenny se grăbea să le mulţumească celor de acasă pentru urările lor şi să le descrie cum petrecuse ziua ei de naştere.

Ea începu să râdă, amintindu-şi de gândurile solemne din timpul nopţii trecute.

Doamne, avusese, este adevărat, o viaţă grea şi singuratică. Dar acelaşi lucru se întâmpla cu cele mai multe din tinerele pe care le cunoştea ea. Multe dintre ele erau mai de plâns decât ea. De exemplu, institutoarele de şcoli primare. Aproape toate aveau în grija lor o mamă bătrână, surori mai mici de crescut. Şi Gunnar şi Gram! Chiar Cesca — copil

răsfăţat al unei familii bogate! La douăzecişiunu de ani rupsese cu mediul său şi de atunci ea nu trăise nici bine nici rău, din mica sumă de bani, pe care o moştenise dela mama ei.

Cât despre singurătate, nu şi-o alesese ea? In definitiv, ceea ce îi lipsise, era credinţa în propriile ei forţe. Pentru a face să-i amuţească îndoelile, îşi băgase în cap că era altfel decât cei din jurul său, şi se depărtase ea însăşi de acest mediu. Acum, când câştigase puţin teren şi dovedise că era bună la ceva, se făcea mai sociabilă.

Trebuia să recunoască însă că nu făcuse niciodată avansuri altora, nici în copilărie, nici mai târziu. Prea mândră, nu voia să facă primii paşi.

Toţi prietenii pe care îi avusese: tatăl ei vitreg, Cesca, Gunnar, îi întinseseră mâna, ei cei dintâi. Şi apoi, cine putea să-şi închipuie că ea avea un caracter pasionat, ea care ajunsese la vârsta de douăzecişiopt de ani, fără să se îndrăgostească de nimeni. Fără îndoială, avea dreptate să creadă că într'o zi, sănătoasă şi bine făcută cum era, înzestrată cu o viaţă a simţurilor, neatinsă şi desvoltată prin muncă şi prin condiţiunile de existenţă, ea avea să iubească. Era normal să vrea să iubească şi să fie iubită, să trăiască!

Dar să-şi închipuie că numai prin simpla chemare a cărnii ar putea să cadă în braţele unui bărbat oarecare, care s'ar afla de faţă în momentul critic?

— Eşti nebună, fată dragă!

Trebuia să recunoască şi că se plictisea puţin, pe măsură ce trecea timpul şi i-ar fi plăcut sincer să facă şi ea o cucerire, să fie curtată la fel cu celelalte

fete — dorință destul de modestă. Din mândrie se închipuia pe ea însăşi, ca o fiinţă tragic de însetată de o viaţă sensuală — una din acele creaturi inventate de bărbaţii care nu ştiu, săracii, în ce măsură femeile sunt în general naive, vanitoase şi proaste. Ele se plictisesc fără un bărbat care să le distreze. De aici, toate legendele despre femeile sensuale — ele sunt la fel de rare ca lebedele negre sau ca femeile obişnuite cu stăpânirea de sine.

Jenny puse portretul Fransiskăi pe şevalet. Culorile bluzei albe, ale foilor verzi erau foarte vii. Trebuiau atenuate. Figura era însă naturală, poza era bună.

Orişicum, ceea ce se petrecuse cu Gram nu merita să fie luat în serios. Ce prostie — ca şi la început cu Gunnar — să-i fie teamă de fiecare dată când întâlnea un bărbat, ca el să nu se îndrăgostească de ea, sau ea să nu se îndrăgostească de el! Şi una şi alta o speria la fel, atât era de puţin obişnuită să inspire dragoste.

Nu se putea să-i fie prieten? şi lumea era oare într'adevăr atât de sensuală şi de tulburătoare? Gunnar şi ea nu se legaseră printr'o prietenie, o adevărată şi puternică prietenie?

Caracterul lui Gram era potrivit pentru prietenie. El trecuse prin încercări foarte asemănătoare experienţelor ei.

Era în el ceva atât de tânăr, atât de încrezător alături de ea. Expresii ca „nu este aşa; nu crezi" le repeta neîncetat! In ajun, îi spusese că o iubeşte sau credea că o iubeşte. Incepu să râdă. Nu, un bărbat întreg nu vorbeşte astfel, când este îndrăgostit de o femee şi vrea să o cucerească.

Un băiat drăguţ, şi nimic mai mult. Astăzi el nici nu mai atinsese acest subiect.

Îi plăcuse când spunea că, dacă ar fi iubit într'adevăr pe logodnica lui, ar fi dorit ca ea să fie fericită cu 'un altul.

X.

Jenny şi Helge, mână în mână, coborau în fugă Via Magnanapoli. Strada nu era decât o scară, care cobora către Forul lui Traian. Pe ultima treaptă Helge Gram luă pe Jenny în braţe şi o sărută.

„Eşti nebun, ai uitat că la Roma nu e voie să săruţi pe stradă."

Începură să râdă amândoi. In ajun, sau cu o seară mai înainte, gardienii îi surprinseseră pe piaţa Laterano pe când se plimbau de colo până colo, sărutându-se pe subt brazi, de-a-lungul zidurilor antice ale oraşului.

O rază de soare întârziată poleia sfântul de bronz de pe coloană şi înroşea zidurile şi vârfurile copacilor de pe Palatin. Piaţa Forumului, săpată parcă la capătul străzii între casele dărăpănate ce o înconjurau, era în umbră.

Jenny şi Helge, rezemaţi de parapet, încercară să numere pisicile mari somnoroase, ce se mişcau alene sau dormitau printre coloanele de pe spaţiul imens unde creştea iarbă. Animalele începeau să se învioreze, la apropierea asfinţitului. O pisică roşcovană, care se aşezase pe soclul coloanei lui Traian, se întinse, îşi ascuţi ghiarele pe ziduri, sări cu o

mişcare uşoară şi neauzită pe iarbă, traversă piaţa ca o umbră şi dispăru.

„Eu am numărat douăzecişitrei, spuse Helge.

— Şi eu douăzecişicinci."

Ea se întoarse puţin pentru a goni pe un vânzător de cărţi poştale, care le oferea marfa lui în toate limbile posibile.

Apoi se aplecă din nou peste balustradă, privind fără să gândească la nimic piaţa năpădită de întuneric, se lăsă în mrejele unei obosoli plăcute după sărutările fără număr dintr'o lungă zi cu soare în câmpia verde.

Helge luase o mână de a lui Jenny subt braţ şi se juca cu ea uşor; Jenny îşi lăsă mâna să lunece în lungul mânecii lui, până când el i-o prinse cu amândouă mâinile. El râse încet şi mulţumit.

„De ce râzi, dragă?

— Mă gândeam la nemţii de azi dimineaţă." Incepu şi ea să râdă uşor şi fără grije, cum râd oamenii fericiţi de lucruri de nimic şi fără importanţă.

Trecuseră încă de dimineaţă prin Forum şi se aşezaseră o clipă pe soclul înalt al Coloanei lui Focas, pentru a-şi spune cuvinte de dragoste. La picioarele lor se întindea câmpia cu ruinele însorite. Siluetele mici şi negre ale turiştilor păreau că se târăsc la poalele zidurilor. O pereche de nemţi proaspăt căsătoriţi căutau singurătatea chiar în mijlocul grupului de excursionişti. El era roşu şi blond, cu pantaloni scurţi şi ochelari, şi-i citea Baedekerul tinerei sale soţii. Ea, aproape un copil, brună şi dolofană, purta pe figura albă şi blândă pecetea ereditară de femee de casă. Ea luă o atitu-

dine clasică, lângă o coloană sfărâmată, iar el apăsă pe declanşatorul aparatului fotografic. Cei doi îndrăgostiţi aşezaţi la picioarele coloanei lui Focas, îşi şopteau dragostea lor, fără să-şi dea seama de întâmplarea care îi făcea să domine Forum romanum, şi începură să râdă.

— Ţi-e foame? întrebă Helge.

— Nu, — ţie?

— Nici mie, ştii ce mi-ar place?

— Nu.

— Să mergem la tine, Jenny. Vom bea ceaiul la tine astăseară. Se poate?

— Dar sigur că da.

Coborîră către oraş, trecând braţ la braţ pe străzi. Când erau pe scara întunecată dela Jenny, el o trase brusc spre el. Braţul lui apăsă atât de tare pe pieptul fetei, o sărută cu atâta violenţă, încât ea avu palpitaţii, un fel de spaimă. Se enervă că nu putea să-şi potolească această spaimă.

„Dragul meu, şopti ea în întuneric. Voia să se silească să fie calmă.

— Mai lasă puţin, spuse Helge, când vru să aprindă lampa. Şi continua să o sărute. Pune rochia de gheişă, îţi stă atât de drăguţ. Ies pe balcon, până te îmbraci."

Jenny se schimbă în întuneric. Puse apă pentru ceaiu, aranjă florile şi crengile de migdal în vaze, înainte să cheme pe Helge şi să aprindă lampa.

„O, Jenny! şi-o luă din nou în braţe. Eşti atât de frumoasă! In tine totul e frumos. Mă simt atât de bine alături de tine. De ce nu pot să trăesc veşnic lângă tine?"

Jenny îi luă faţa în mâini.

„Jenny, vrei să nu ne mai despărțim niciodată ?"

Ea privi adânc în ochii lui frumoși, negri.

„Da, Helge. O, da, desigur.

— N'ai vrea să nu se mai sfârșească niciodată această primăvară la Roma, primăvara noastră?

— Ba da. Se strânse cu totul în el. O, ba da, Helge."

Și îl sărută, iar buzele ei întredeschise, ochii pe jumătate închiși cereau încă să fie sărutați.

Cuvintele, pe care le spunea el despre primăvara lor, care nu trebuia să se sfârșească niciodată, trezea în ea ceva nelămurit, o teamă vagă. Această primăvară și visul lor aveau să se ducă. Nu putea să se stăpânească să nu fie puțin speriată — cu toate că nu voia să recunoască — de vorbele acestea ale lui Helge: „Vrei să nu ne mai despărțim niciodată ?"

„Aș vrea atâta să nu trebuiască să mai plec înapoi, Jenny, spuse Helge cu duioșie.

— Dar am să plec și eu, murmură ea... și ne vom vedea din nou aici, Helge... împreună.

— Ești deci hotărîtă să te înapoiezi? Jenny, nu cumva ții la mine atât, încât să-ți strici toate planurile tale?"

Ea îl sărută în fugă și se repezi la ceainicul care dădea în foc.

„Ce idee! Eram aproape hotărîtă să mă întorc în Norvegia de câtva timp. Mama are atâta nevoie de mine! Râse. — Îmi este aproape rușine de emoția ei, când mă va vedea întorcându-mă să o ajut! Și când te gândești că n'o fac decât pentru a fi aproape de iubitul meu. Dar totul se potrivește foarte bine.

Pot locui acasă, mă va costa deci mai puțin scump, chiar dacă o să ajut mamei. Și poate voi găsi mijlocul ca să câștig ceva. Voi pune astfel ceva bani la o parte."

Helge luă ceașca de ceaiu, pe care ea i-o întindea, apoi îi reținu mâna. „Da, însă... data viitoare când vei veni aici, vei veni cu mine, nu e așa Jenny? Fiindcă vrei, primești, nu e așa, să ne căsătorim?"

Figura lui era atât de tânără și atât de liniștită, încât trebui să-l sărute de mai multe ori la rând. Uită că ea însăși avea teamă de aceste vorbe, care nu fuseseră niciodată rostite până acum.

„Ar fi, cred, soluția cea mai practică, dragul meu, fiindcă ne-am hotărît să nu ne mai despărțim."

Helge îi sărută mâna în tăcere.

„Când? întrebă el după o clipă.

— Când o să vrei tu, răspunse ea tot încet, dar cu siguranță.

Și din nou el îi sărută mâna.

— Dacă am fi putut să ne căsătorim aici, reluă el pe alt ton."

Ea nu răspunse, și se mulțumi să-i mângâie părul. Helge oftă.

„Este însă cu neputință, pentrucă trebue să plecăm în atât de scurt timp. O căsătorie la repezeală, ar nemulțumi pe mama ta, nu e așa?"

Jenny tăcu. Nu-i venise niciodată în minte că trebuia să dea socoteală mamei sale de căsătoria ei, cu atât mai mult, cu cât nici mama ei nu-i ceruse autorizație să se mărite a doua oară.

„In tot cazul, știu că aceasta ar nemulțumi pe părinții mei. Sunt disperat, Jenny, dar ce să fac? Aș prefera să scriu că m'am logodit. Și fiindcă

te gândeşti să pleci înaintea mea, Jenny, n'ai putea să treci pe la părinţii mei şi să-i saluţi din partea mea?"

Jenny scutură capul, ca pentru a alunga un gând nedorit, şi spuse:

„Voi face tot ce vrei tu, dragul meu.

— Mie, să-ţi spun drept, nu-mi place. Nu, totul a fost atât de frumos la Roma. Eram singuri pe lume, numai noi doi. Insă mama se supără atât de uşor, vezi tu. Nu pot s'o fac mai nenorocită decât este. N'o mai iubesc atât de mult, ea ştie şi suferă din pricina asta... Nu sunt decât nişte formalităţi la care ne supunem, ar suferi atât dacă i s'ar părea că vreau să o îndepărtez deodată din viaţa mea. Şi-ar închipui că mă răsbun din cauza întâmplării pe care o ştii.

„Şi după ce vom fi trecut peste aceste câteva zile rele, draga mea Jenny, vom putea să ne căsătorim. Nimeni nu va mai avea nimic de spus. Cât aş dori să nu mai trebuiască să aşteptăm! Dar tu?"

Ea îl sărută în loc de răspuns.

„Aşa de mult te vreau, Jenny", spuse el foarte încet, însă agitat.

Jenny nu opuse nicio rezistenţă mângâierilor lui. Insă, parcă prins de o subită timiditate, el îi dădu drumul deodată şi începu să facă tartine.

După aceea, se aşezară lângă sobă ca să fumeze, ea într'un fotoliu, el jos, cu capul rezemat pe genunchii ei.

„Cesca nu mai vine astă seară? întrebă Helge.

— Nu, va rămâne toată săptămâna la Tivoli, spuse Jenny repede şi puţin enervată.

Helge îi mângâia glesnele subt tivul kimonoului.

„Ce picioare frumoase ai tu, Jenny."

Îi mângâie piciorul fin, apoi fără nicio trecere o strânse cu putere în braţe.

„Eşti încântătoare şi te iubesc nebuneşte. Ştii cât de mult te iubesc? Lasă-mă să stau la picioarele tale pe podea. Pune-mi pantofii tăi mici pe ceafă. Haide, te rog!" Se trânti cât era de lung pe jos şi încercă să-i ridice picioarele şi să le pună cu pantofii pe ceafa lui.

„Helge, Helge!"

Această violenţă neaşteptată sperie pe Jenny. Nu era el oare iubitul ei? De ce să-i fie teamă de ceea ce ar dori el, de ceva care l-ar face fericit? Simţea mâinile lui Helge, o ardeau prin ciorapii prea subţiri.

Totuşi, când observă că îi sărută tălpile pantofilor, se supără puţin. Şi, şovăind între teamă şi neplăcere, râse forţat.

„Haide, Helge, termină; pantofii ăştia, care calcă în toate murdăriile de pe străzile Romei!"

Helge Gram se sculă — desmeticit şi ruşinat. Ea continuă să râdă ca să schimbe mersul gândurilor lor.

„Ei bine, închipueşte-ţi aceşti pantofi încărcaţi de mii de microbi desgustători!

— Ce pedantă eşti! Şi mai pretinzi că eşti artistă!"

Râse şi el.

Ascunzându-şi turburarea subt un aer de glumă exagerată, o luă în braţe, şi o strânse tare. Încurcaţi amândoi, râdeau totuşi cât puteau.

„Drăgălaşa mea iubită, ia să văd, miroşi a terebentină şi a pictură în ulei.

— Taci, dragule, dacă vrei să ştii, n'am mai atins pensulele de trei săptămâni, dar du-te şi te spală, te rog.

— Ai apă fenicată, ca să mă desinfectez? El gesticula cu mâinile pline de săpun. Femeile sunt chimiceşte lipsite de poezie, spunea tatăl-meu.

— Şi tatăl tău, avea dreptate, dragul meu.

— Te pricepi să-mi faci o cură de hidroterapie", spuse Helge pe acelaşi ton.

Jenny se făcu deodată serioasă. Veni către Helge, îi puse amândouă mâinile pe umeri şi-l sărută.

„Nu vreau, Helge, să te văd pe jos la picioarele mele."

După ce el plecă, ei îi fu ruşine. Intr'adevăr, voise să-i administreze un duş de apă rece. Dar pentru ultima oară, căci îl iubea pe Helge.

Işi stricase toată seara, — gândul de ce avea să spună signora Rosa, dacă s'ar întâmpla ceva, o preocupase. Ce umilitor să-şi spună că-i era teamă de o scenă cu o signora, pe care o disprețuia. Această teamă stupidă o făcea să nu-şi respecte promisiunea făcută logodnicului ei, căci primind dragostea lui, răspunzând sărutărilor lui, nu se obliga oare, să-i dea orice ar fi dorit dela ea? Nu era o femee dintre acelea care se jucau cu dragostea, primind o tandreţe, pentru a nu da în schimb decât nimicuri şi care se retrag din joc fără să piardă nimic, dacă îşi schimbă sentimentele.

Frica aceasta de necunoscut nu era decât nervozitate, în definitiv. Şi fusese fericită, atât cât el nu-i ceruse mai mult decât ce putea ea să dea

bucuros. Trebuia să vină clipa când singură o să dorească să i se dea toată.

Iubirea venise, uşor şi aproape nesimţită, ca şi această primăvară din Sud. Tot aşa de egal, tot aşa de sigur, fără nimic brusc, fără zile friguroase, şi fără furtuni. Inima nu-i fusese răscolită de nostalgia soarelui, de lumina orbitoare, de căldura insuportabilă a verii. Serile nu se asemănau întru nimic serilor lungi de primăvară nordică, în care neliniştea pare că se naşte din lumina neobişnuită a apusului de soare, ce nu se mai sfârşeşte. Odată ziua solară sfârşită, noaptea cădea încet şi pe nesimţite. Răcoarea urma întunericului, chemând totul la somn uşor şi liniştit. Căldura creştea câte puţin în fiecare zi; zilnic flori noi se iveau în câmpia verde, nu mai verde ca în ajun, însă puţin mai mult decât săptămâna trecută.

Iubirea, pe care o simţea, venise astfel. In fiecare seară se bucurase puţin mai mult de ziua următoare, pe care trebuia să o petreacă împreună cu el, afară în aer, iar puţin câte puţin, se bucura să-l vadă pe el, el care îi aducea dragostea lui tânără şi arzătoare. Ii acceptase săruturile, pentrucă el o făcea fericită. Apoi se îmbrăţişară tot mai mult, până ce vorbele dispărură aproape de tot şi nu mai rămâneau decât săruturi.

Din zi în zi, Helge arăta mai multă seriozitate, o atitudine mai bărbătească. Tot ce era şovăitor în caracterul lui, se desprindea oarecum de el. Nici nu se mai lăsa să fie cuprins de acea bruscă descurajare atât de obişnuită odinioară. Ea însăşi, se simţea mai încrezătoare şi fericirea ei o încălzea din nou cu totul.

Nu mai era siguranța rece și agresivă a tinereții, ci o încredere a inimii. Nu se mai temea de viața care nu se potrivea cu visurile ei. Primea dornică fiecare zi care venea, cu multă încredere și cu o fericită speranță că ziua de mâine avea să-i aducă sau să-i rezerve ceva plăcut.

Pentruce iubirea n'ar veni și ea, pe încetul, cum vine căldura verii crescând din ce în ce, însă părând că întârzie, ca să topească zăpezile și să înfierbânte totul în jurul ei.

Oare pentrucă ea crezuse că o să vină ca un uragan și o să facă din ea, cât ai clipi, o creatură nouă și necunoscută, asupra căreia voința ei de altă dată n'ar mai avea influență?

Și Helge? El primea cu seninătate acest impuls liniștit și viguros al iubirii! In fiecare seară dorindu-i noapte bună, se simțea emoționată de recunoștință față de el, care nu-i ceruse mai mult decât ar fi putut să dea acum.

Oh! de ce nu putea să rămână la Roma până în Mai, până la vară, toată vara. Iubirea lor ar înflori aici și cu încetul, unirea lor ar fi atât de desăvârșită, cum fusese de neînlăturat atracția care-i împingea unul către celălalt.

S'ar stabili împreună undeva în munți în timpul verii. Ar putea să se înțeleagă să facă nunta, la Roma, mai târziu, sau în Norvegia, la toamnă. Și s'ar căsători cum este obiceiul, fiindcă se iubesc.

Numai la gândul întoarcerii acasă, o cuprindea o neliniște, ca și cum s'ar fi temut să se trezească dintr'un vis. Cât era de lipsită de judecată! Nu se iubeau ei oare atât de mult? Desigur că nu prea

îi plăceau toate aceste încurcături ale logodnei, vizita la familie şi toate celelalte; şi nu erau totuşi decât nimicuri.

Binecuvântată fie această primăvară romană, care îi purtase unul către celălalt — cu atât de liniştite precauţiuni — care îi plimbase pe câmp, printre păştiţe, singuri.

*

„Nu crezi că Jenny o să regrete într'o zi că s'a logodit cu Gram ăsta?" întrebă Fransiska pe Gunnar Heggen, pe care venise să-l vadă în acea seară.

Heggen sucea şi răsucea ţigara între degete. El descoperea că niciodată nu-i venise în minte să socotească indiscretă, o discuţie cu Jenny despre relaţiile Fransiskăi. Dar să vorbească despre viaţa intimă a lui Jenny, cu Fransiska, era cu totul altceva.

„Ce poate găsi la el deosebit? reveni Fransiska.

— Lucrurile acestea nu sunt niciodată de înţeles, Cesca. Ce căutaţi în definitiv, voi femeile, la un bărbat sau altul? Aş crede aproape... şi el începu să râdă numai ca pentru el. Noi credem că alegem, dar semănăm cu fraţii noştri necuvântători, animalele, cu toate că nu recunoaştem acest lucru. Intr'o zi oarecare suntem dispuşi să iubim — ca urmare a conformaţiei noastre fireşti, — iar locul şi împrejurările împlinesc restul.

— Eh! făcu Fransiska ridicând din umeri, atunci tu, Gunnar, tu ai fi dispus deci încontinuu...

Gunnar începu să râdă puţin înciudat.

— Sau mai bine, nu am fost niciodată destul.

Nu am avut niciodată încredere fără margini într'o femee. Niciodată n'am crezut că aş fi singurul, etc. Şi asta este încă o condiţie a iubirii, ca urmare a înclinaţiei fireşti a omului."

Fransiska se uita înainte, gânditoare.

„Aşa trebue să fie cel mai adesea. Dar în sfârşit, vezi, se întâmplă să ne îndrăgostim de o persoană, nu numai fiindcă momentul sau împrejurările ne împing către ea. Eu iubesc pe cine-ştii şi tu fiindcă nu-l înţeleg. Nu puteam să înţeleg cum un om să fie altfel decât părea că este. Aşteptam întotdeauna întâmplarea neprevăzută care mi-ar fi lămurit toate acestea. Căutam comoara ascunsă, vezi tu... am de ce să înnebunesc, din cauza căutării! Când mă gândesc că altă femee o să găsească poate această comoară...

„Sunt persoane care iubesc, pentrucă acela sau aceea pe care o iubesc, atinge perfecţiunea în ochii lor şi poate să le dea tot ceea ce visează ei. Ai fost vreodată atât de îndrăgostit de o femee, încât să găseşti bine, şi frumos, şi bun tot ce făcea, să îndrăgeşti totul la ea?

— Nu, spuse el sec.

— Dar aceasta e adevărata iubire, nu ţi se pare? Aşa aş fi vrut eu ca Jenny să fie îndrăgostită; dar ea nu poate să-l iubească pe Gram, astfel!

— In definitiv nu-l cunosc deloc, Cesca. Ceea ce ştiu despre el, este că nu-i atât de prost pe cât pare şi cât se spune. Vreau să spun că-l cred mai presus decât impresia pe care o face. Jenny a ştiut să descopere ceea ce preţuieşte în realitate."

Cesca rămase un moment fără să răspundă. Ea

aprinse o ţigară şi, lăsând chibritul să ardă complet, se uită fix la flacără.

„N'ai observat că el repetă mereu: „nu ţi se pare" sau „nu-i adevărat?" Nu găseşti că este în el ceva de femee, că-i lipseşte ceva?

— Poate, dar oare nu tocmai aceasta o atrage pe Jenny? Ea este tare şi independentă. Poate că preferă să iubească un om mai slab decât ea.

— Am să-ţi spun ceva, Gunnar. Eu nu cred de loc ca Jenny să fie atât de tare şi de independentă, însă a fost obligată să se arate energică. Acasă trebuia să-i ajute pe ai săi, să-i sprijine fără să aibă ea-însăşi niciun ajutor. Apoi, a fost obligată să se ocupe de mine, căci eu sunt mult, mult mai slabă decât ea, şi aveam nevoie de ea. S'a găsit întotdeauna cineva care să ceară ajutorul ei, iar acum Gram îi caută sprijinul. Este fără îndoială puternică şi sigură de drumul pe care se află şi-şi dă seama de aceasta. Nimeni nu face apel la ea de prisos. Dar nu există fiinţă care să îndure mereu, să dea necontenit, fără să primească ceva vreodată. Nu crezi că va duce o viaţă groaznic de singuratecă, dacă trebue să rămână întotdeauna cea mai tare? Acum este singură şi dacă se mărită cu individul ăsta, va rămâne tot singură. Toţi câţi suntem, îi vorbim lui Jenny despre noi, iar ea nu are pe nimeni căruia să-i vorbească despre ea.

„Ah! Jenny ar trebui să aibă un bărbat superior ei — a cărui autoritate să o simtă — căruia ar putea să-i spună: am trăit clipe aşa şi aşa, am lucrat în felul acesta, m'am sbătut astfel şi mi se pare că hotărîrea pe care am luat-o era cea dreaptă.

Ar trebui să aibă un bărbat, care să fie în măsură să o aprobe. Gram nu poate, fiindcă el îi este inferior şi atunci cum să fie ea sigură că are dreptate, din moment ce nu găseşte pe nimeni, ale cărui gânduri să ordone gândurilor ei. Nu-i aşa? Nu crezi, Gunnar, ar trebui să fie rândul ei să întrebuinţeze aceste expresii acum."

Tăcură câtva, apoi Heggen adăugă:

„Curios, Cesca, când este vorba de interesele tale îţi pierzi capul. Dar când e vorba de ale altora, îmi face impresia că vezi mai bine ca noi toţi."

Fransiska oftă din adânc. „Eh da, de aceea mi se pare uneori că aş face bine să mă duc la mânăstire. Când văd lucrurile de departe, mi se pare că le înţeleg, însă când sunt eu în cauză, mă zăpăcesc.

XI.

Frunzele cenuşii albastre, cărnoase şi parcă războinice, ale cactuşilor erau pline de nume, de iniţiale, de inimi. Helge săpă şi el un H şi un J, iar Jenny, cu braţele în jurul umerilor lui, îl privea ce face.

„Când vom mai veni pe aici, spuse Helge, iniţialele noastre vor avea aceeaşi coloare închisă, ca şi celelalte. Crezi că le vom regăsi Jenny?"

Ea făcu „da" din cap.

„Printre atâţia alţii? spuse el cu un aer de

îndoială. Sunt atâția! Dar noi vom reveni aici și le vom căuta.

— Oh da, așa o să facem.

— Nu crezi că vom reveni, draga mea? și vom fi iarăși ca acum, nu este așa?"

O luă în brațe.

„Și de ce să nu mai venim, dragul meu?"

Plecară, înlănțuiți, către mica lor masă și se așezară foarte aproape unul de altul, cu privirea pierdută peste câmpie. Soarele se ascundea și umbre ușoare fugeau peste colinele înflorite de primăvară.

Uneori lumina se răspândea într'un fascicol de raze, căci pe albastrul cerului nori albi alunecau, strălucitori și aerieni în transformarea lor însăși. Iar, către orizont, acolo unde umbra neagră a pădurii de eucalipt dela Tre Fontane se profila pe creasta cea mai depărtată, se întindea o ceață alburie. Către seară, o să crească din ce în ce, fără îndoială, și o să acopere tot cerul.

Departe în câmpie, Tibrul se grăbea către mare, aurit când razele soarelui se jucau în undele lui cenușiu metalic ca pântecele unui pește, când reflecta norii.

Covoarele de păștițe păreau straturi de zăpadă nouă. Pe vale, mai jos de grădina de zarzavat a acestei osteria, grâul nou răsărea din pământ, verde fraged și avea luciul mătăsii, iar în mijlocul câmpiei doi migdali se făleau cu buchetul lor de flori roz pal.

„Ultima noastră zi pe câmpia romană, spuse Helge. Nu este ciudat?

— De data asta, — și ea îl sărută, ne voind să dea drumul propriilor ei regrete...

— Nu ţi-e teamă, Jenny, că atunci când ne vom regăsi aici, totul nu va mai putea fi ca acum.

— Nimeni nu poate să nu se schimbe, chiar dacă noi ne vom aşeza în acelaşi loc, nu vom mai fi aceiaşi. Anul ce vine, primăvara viitoare nu va mai fi primăvara de acum: nu vom mai fi exact ceea ce suntem acum, iar iubirea noastră, cu toate că ar putea să fie la fel de mare, nu va mai fi deloc de aceeaşi natură."

Pe Jenny o încercă un fior uşor. „O femee nu va spune niciodată aceasta, Helge" şi ea încercă să râdă.

„Găseşti temerile mele atât de extraordinare? Eu nu mă pot opri să nu mă gândesc la asta, căci ultimele luni m'au schimbat. Şi tu! Îţi aduci aminte de prima dimineaţă? Spuneai că totul a fost schimbat pentru tine, de cum ai sosit la Roma. Aşa cum eram, când am venit aici, nu m'ai fi putut iubi, spune, Jenny?..."

Ea trecu uşor o mână pe obrazul lui Helge:

„Dar Helge, dragul meu, iată desigur marea schimbare, iubirea s'a născut între noi şi ne-am iubit din ce în ce mai mult, nu este adevărat? Dacă ne schimbăm de acum încolo, nu va fi decât fiindcă iubirea noastră va fi şi mai mare. Nu văd nimic care ar putea să ne stânjenească. Suntem două fiinţe fericite şi iată schimbarea. Îţi aminteşti de ziua mea de naştere, acolo pe via Cassia şi de primele fire delicate, pe care iubirea începea să le ţească între noi? Acum legătura este atât de puternică, atât de puternică... Nu văd nimic ce ar putea să ne dea nelinişte, Helge!

El o sărută pe gât.

— Pleci mâine...

— Şi în şase săptămâni mă vei întâlni din nou!

— Sigur, dar nu aici. Nu vom putea să ne plimbăm în câmpia romană. Oh! să pleci astfel în toiul primăverii!

— Dar Norvegia, este acasă la noi, Helge. Sunt şi acolo ciocârlii. Şi vezi, norii aceştia ce fug, nu-ţi amintesc de ţara noastră? Gândeşte-te la Vestre Aker, la Nordmarken! Ne vom sui acolo împreună. Aminteşte-ţi munţii brăzdaţi de câmpuri de zăpadă împrejurul fiordului atât de albastru! Şi ultimele plimbări cu skiurile, pe drumurile muiate de primăvară, poate chiar vom mai putea face una anul acesta, pe zăpadă atât de moale încât nu se mai lipeşte, şi când susură şi murmură toate izvoarele, când cerul verde şi străveziu al serii se acoperă cu stele de aur şi când skiurile scârţâe pe poleiu.

Ei da! el scutură din cap. Dar Jenny, toate acestea, Vestre Aker, Nordmarken, eu nu le cunosc decât de pe când mergeam singur pe acolo. Vezi tu, mi-e teamă. Mi se pare că toate tufişurile păstrează fâşii din acel suflet vechiu, pe care l-am lăsat acolo.

— Taci, taci, dragul meu. Sunt sigură eu, că va fi drăguţ să merg cu cel pe care îl iubesc, pretutindeni unde m'am plimbat singură şi tristă în mai multe primăveri."

*

Şi ei îi păru rău de o mişcare involuntară, pe care o făcu pentru a se libera din strânsoarea lui. Dar el o şi lăsase.

„Nu, nu, știu bine că este cu neputință.

— Aș vrea *atâta,* Helge, spuse ea cu umilință.

— Da, — el o sărută — știu că tu... însă mai știu că nu am acest drept. Mulțumesc Jenny, îți mulțumesc că mă iubești, bunăseara și mulțumesc, îți mulțumesc încă odată.

Lacrimile i se rostogoleau reci pe obraz când ea merse să se culce. Și încercă să-și spună că n'avea niciun motiv să plângă, ca și cum ceva s'ar fi sfărâmat pentru totdeauna.

PARTEA A DOUA

I

Jenny alerga pe peronul gării Fridrikshald ca să bea o ceaşcă de cafea la restaurant, când deodată cântecul unei ciocârlii, deasupra capului, o opri în loc.

Când se regăsi stând la fereastra vagonului, închise ochii, cuprinsă de nostalgia Sudului. Trenul alerga printre stânci de granit roşu, cu forme capricioase. Din când în când se vedea strălucind fiordul atât de albastru. In soarele după-amiezei trunchiurile roşii ale pinilor, împodobite cu verdele lor închis, se implântau cu nădejde în povârnişul muntelui.

S'ar fi putut spune că totul căpătase o strălucire nouă după topirea zăpezilor. Mici pârae se rostogoleau în lungul drumului de fier şi ramurile încă goale de frunze ale copacilor luceau în atmosfera limpede.

Ce deosebire faţă de primăvara din Sud, al cărui suflu liniştit şi tare îl regreta, ca şi acel vesel şi delicat colorit.

Orgia aceasta de culori, îi amintea din contră de alte primăveri cu dorinţi aprinse, care n'aveau nimic comun cu fericirea ei atât de senină de acum.

Primăvara la Roma! când vegetaţia, încolţind

câte puțin, invada bogatele câmpii mărginite de conturul clar și aspru al munților. Oamenii distruseseră pădurile și construiseră orașele cenușii zidite chiar pe stâncă. Apoi plantaseră măslinii cenușii-argintii de-a-lungul dealurilor. Viața se scurgea de milenii la poalele munților și munții îngăduiseră cu răbdare această viață, în timp ce vârfurile lor, veșnic solitare, continuau a se îndrepta către cer.

Câtă frumusețe în aceste linii mărețe și aspre, în aceste nuanțe schimbătoare, când cenușiu-prăfuit, când cenușiu-albăstrui, când cenușiu-verzui, în aceste orașe vechi de când lumea, în această primăvară întrucâtva moderată. Orice s'ar fi spus despre viața sgomotoasă din Sud, nu era ea oare, din contră, însuflețită de un ritm mai liniștit și mai sănătos decât cea din Nord?

Cu toată puternica izbucnire a acestei primavera romana, era mai ușor să te resemnezi să vezi cum descrește, apoi cum dispare.

Oh, Helge! Cât ar fi dorit să fie aproape de el, acolo la Roma! Se simțea atât de departe — atât de complet despărțită de ceea ce fusese... deabia acum o săptămână. Uneori i se părea că visase. Părăsise oare vreodată Norvegia?

Dar, lucru ciudat, *trăise* la Roma și nu aici. Nu văzuse iarna liniștită atât de albă de chiciură, cum se dă înapoi în fața noului anotimp. Nu respirase aerul uscat și întăritor care se îmbiba puțin câte puțin cu aburi argintii în timpul zilei, până ajungea o ceață tremurătoare deasupra pământului. Aerul vibra, liniile peisagiului vibrau și ele parcă desprinse, fărămițate. Numai culorile rămâneau clare,

arzătoare, parcă nude. Apoi cădea seara, iar cu ea frigul înțârziat, astfel zicând, parcă adus de aceste unde de lumină verde, deprimantă și fără sfârșit.

„Ce faci tu oare acum, dragul meu? — Sufăr departe de tine — cu greu pot crede că ești al meu. De ce nu sunt și eu acolo unde ești tu? Nu vreau să rămân singură și să desnădăjduiesc departe de tine în toată această lungă și atât de frumoasă primăvară."

Către Smaalenene, câteva urme de zăpadă mai stăruiau încă în pădure și în lungul zidurilor de piatră. Mai jos nu se mai distingeau decât tonurile închise și șterse ale pământului arat. Acolo unde se zărea în întregime bolta cerului, albastrul aproape agresiv aluneca ușor către orizont.

Ondulațiunile armonioase ale munților împăduriți se pierdeau în depărtare, în timp ce buchetele de arbori izolați întindeau dantela ramurilor pe cerul limpede.

Vechile ferme cenușii păreau de argint, iar noile șoproane roșii păreau în flăcări. Pădurile de brazi, de un verde-măsliniu, contrastau cu boschetele de mesteacăni de culoare violacee și trunchiurile de un verde fraged ale sălciilor.

Primăvara! o răscoală de culori violente! toată natura pare că strălucește de verdeață, plină de sevă, apoi se întunecă, se coace în câteva săptămâni, pentru vara apropiată.

Primăvara, când nicio fericire nu este destul de luminoasă!

Cădea seara, iar trenul lua cu asalt pantele. Ultimele raze ale soarelui se risipeau deasupra unei creste. Apoi cerul limpede nu mai era decât

un reflex auriu, care începea să se stingă cu o încetineală nesfârşită.

Când trenul părăsi Moss, munţii se conturau negri pe un fond aproape verde, iar umbra lor şi mai neagră, părea străvezie în apele fiordului. O stea singuratecă se ridica deasupra crestelor întunecate, iar imaginea ei în valurile apei făcea o dâră, un mic fluviu de aur.

Jenny se gândea la efectele de întuneric ale Fransiskăi. Viaţa culorilor la căderea nopţii atrăgea pe Cesca mai mult decât orice alt subiect. Ce făcea oare Cesca? Ea lucrase destul de serios în ultimul timp.

Jenny simţea oarecari remuşcări. Deabia o mai văzuse pe Cesca de două luni, deşi de mai multe ori observase că Cesca suferea. Dar bunele intenţii ale lui Jenny de a avea o convorbire serioasă cu prietena sa, rămăseseră fără urmare.

*

Era noapte, când intră în oraş. Mama, Bodil şi Nils erau la gară ca s'o primească. I se părea că o vedea pe mama ei după o lipsă de o săptămână. Doamna Berner însă plânse, sărutându-şi fata: „Bine ai venit, draga mea, Dumnezeu să-ţi ajute."

Bodil crescuse mult, ea purta cu eleganţă un taior destul de scurt. Kalfatrus îi dădu bună ziua fâstâcit.

Aerul în piaţa gării era acelaşi, unic în felul lui ,mirosind a mare, a fum de cărbune şi a peşte sărat.

Trăsura trecea sdruncinându-se, de-a-lungul

străzii Karl Johan, prin faţa caselor atât de familiare. Mama o întrebă pe Jenny cum călătorise, unde petrecuse noaptea. Jenny se simţea în chip ciudat readusă la banalitatea vieţii de toate zilele! Părăsise oare cu adevărat oraşul ei natal? Copiii, aşezaţi pe scăunelul din faţă, nu spuneau nicio vorbă.

Mai sus, în drum spre Wergeland, doi tineri în picioare, la poarta unei grădini, se îmbrăţişau subt un felinar. Deasupra pomilor golaşi ai parcului se întindea cerul albastru întunecat, străpuns ici colo de câte o stea cu lumină nehotărîtă. Jenny simţi venind către ea în noapte un miros de frunze moarte, parfumul îndepărtatelor zile de aşteptare şi doruri nelămurite!

Trăsura se opri în faţa porţii unei case mari, în spatele Haegdehaugen-ului. Lăptăria dela subsol era luminată. Stăpâna scoase capul pe fereastră când auzi sgomotul roţilor şi îi ură bun sosit lui Jenny.

Ingeborg coborî scara ca o furtună şi strânse în braţe pe sora ei. Apoi se urcă tot atât de repede ducând geamantanele lui Jenny.

În salon era pusă masa, pentru ceaiu. Jenny văzu că şervetul ei, încercuit de vechiul inel de argint al tatălui, era la locul ei obişnuit, lângă al lui Kalfatrus.

Ingeborg alergă la bucătărie, iar Bodil însoţi pe Jenny în cămăruţa ei, care dădea înspre curte. Ingeborg o locuise în lipsa lui Jenny şi nu-şi dusese încă toate lucrurile. Pereţii erau plini de ilustrate cu actori renumiţi şi cu portretele lui Napoleon şi al Doamnei Récamier în ramele de mahon, care a-

târnau de fiecare parte a vechii oglinzi stil empire deasupra scrinului.

Jenny se spălă şi se pieptănă. Se simţea aşa de murdară după atâta drum. Trecu de mai multe ori puful pe faţă. Bodil mirosi pudra, să vadă dacă era parfumată.

Merseră să ia ceaiul. Ingeborg pregătise o mâncare caldă. Urmase cursurile de menaj în timpul iernii.

Jenny observă că cele două surori mai mici purtau acum coadele, de păr des şi negru, înnodate la spate cu o fundă de mătase albă. Figura mică de mulatră a lui Ingeborg pălise şi se subţiase, dar nu tuşea deocamdată.

Ei da, mama îmbătrânise — sau poate că nu — poate că nu-şi dăduse seama că o copleşeau anii şi pe mama ei, când o vedea în fiecare zi acasă; ca nu văzuse înmulţindu-i-se ridurile pe figura delicată de blondă, nici încovoindu-i-se silueta slăbuţă, ca de fată. Nu i se spusese ei de atâtea ori, de când era mare, că mama ei părea o soră puţin mai vârstnică şi mai frumoasă decât ea?

Vorbiră de tot ce se petrecuse acasă de un an.

„De ce n'am luat un taxi ca să venim acasă? Am foşti proşti, spuse Kalfatrus."

Jenny începu să râdă.

„Este puţin cam târziu ca să-ţi pară rău."

Sosiră bagajele; doamna Berner şi surioarele mai mici urmăriră desfacerea lor, ţinându-şi răsuflarea. Ingeborg şi Bodil duseră toate lucrurile în cameră şi le aranjară în scrin. Ele puneau mâna cu respect pe rufăria brodată, pe care Jenny spunea că o cumpărase dela Paris. Şi scoaseră stri-

găte de bucurie la vederea cadourilor. Mătase uşoară pentru rochii de vară şi coliere de perle din Veneţia. In picioare în faţa oglinzii, îşi aranjau mătasea pe umeri şi-şi încercau colierele.

Singur, Kalfatrus o întreba despre picturi şi încerca să ridice cutia de tinichea, în care erau pânzele.

„Câte ai, spune, Jenny?

— Douăzecişişase. Sunt însă tablouri mici.

— O să faci o expoziţie particulară, numai pentru tine?

— Nu ştiu sigur... m'am gândit la asta."

Fetele spălaseră vasele, iar Nils se instalase pe canapea în salon. Doamna Berner şi Jenny rămaseră să fumeze în camera fetei cu o ultimă ceaşcă de ceaiu în faţă.

„Cum ţi se pare Ingeborg, întrebă mama cam neliniştită.

— Dar este plină de viaţă. Nu mai are mină proastă. Sigur că nu poate fi de glumit cu astfel de lucruri, la vârsta ei. Ar trebui trimisă la ţară, până ce se va reface de tot, mamă.

— Ingeborg este totdeauna drăguţă şi amabilă, veselă şi nostimă. Şi atât de bună la treburile gospodăriei! Mi-e teamă să nu i se întâmple ceva, Jenny. Cred că a dansat prea mult iarna aceasta, că a ieşit prea mult, s'a culcat prea târziu. Insă n'aveam curajul să-i refuz nimic. Tu, ai dus o viaţă tristă. Am văzut că erai lipsită de multe plăceri şi bucurii. Ştiam că tu şi cu tata m'aţi fi aprobat să las mititica să se distreze, fiindcă avea prilejul. Doamna Berner oftă. Bietele mele fete! O-boseala şi munca, iată ce le aşteaptă. Ce s'ar în-

tâmpla, Jenny, dacă, pe lângă toate acestea, v'aţi mai şi îmbolnăvi. Pot face atât de puţin pentru voi, bieţii mei copii!"

Jenny se aplecă spre mama sa şi-i sărută ochii frumoşi ca de copil, plini de lacrimi. Nevoia de a împărtăşi şi de a avea o dragoste duioasă, amintirile din copilărie, gândul că mama nu ştia nimic din grijile ei de altă dată, de fericirea ei de acum, totul se prefăcea în ea, într'un sentiment de dragoste proteguitoare.

Doamna Berner îşi rezemă capul de pieptul fetei sale.

„Haide, nu plânge, mamă; totul se va aranja, o să vezi, o să vezi. Nu sunt cu tine, acum? Şi mai avem ceva — slavă Domnului, — ceva bani din moştenirea dela tuşa Caterina.

— Dar, Jenny îţi trebuesc ţie, pentru completarea studiilor. Am ajuns să recunosc puţin cam târziu, că nu trebuia să te împiedic să lucrezi. Am fost atât de fericiţi, toţi, când ai vândut tabloul acela în toamnă."

Jenny zâmbi puţin. Tabloul vândut cele câteva cuvinte apărute în ziare! După acestea, familia vedea cu alţi ochi vocaţia ei pentru pictură.

„Va fi bine totul, mamă. Se va aranja. Pot să câştig ceva bani de ici, de colo, cât timp voi sta acasă. Imi trebue un atelier, spuse puţin după aceasta. Şi adăugă repede, ca o explicaţie: Nu pot termina tablourile decât într'un atelier.

— Dar — mama avea un aer speriat — o să locuieşti cu noi Jenny?"

Jenny nu răspunse imediat.

„Nu cred că este un lucru admis, fetiţo, spuse

doamna Berner; o fată tânără nu poate să locuiască singură într'un atelier.

— Nu, nu, voi locui aici!" spuse Jenny.

*

Când rămase singură, ea luă fotografia lui Helge şi se aşeză să-i scrie. Se întorsese acasă numai de câteva ore şi clipele trăite şi cele ce simţise la Roma, începuseră să aibă un aspect îndepărtat şi străin — fără vreo legătură cu viaţa ei de altă dată, sau cu aceea de acum, aici. Scrisoarea ei, nu era decât o înşiruire nostalgică.

II.

Jenny închiriase un atelier. Merse să-l pună în ordine şi să facă instalaţia. Kalfatrus venea să-i dea o mână de ajutor după amiaza.

„Cât te-ai mai deşirat, Kalfatrus! Eram gata-gata să-ţi zic „dumneata", când te-am văzut."

Băiatul începu să râdă.

Jenny îl întrebă de toate isprăvile şi mişcările lui din timpul cât lipsise ea, iar Nils îi povestea totul cu de-amănuntul. El, Bruseten şi Jacob — doi băieţi noi, care veniseră în clasă astă toamnă — trăiseră o viaţă de sălbateci în colibele pădurarilor din Nordmarken, iar peripeţiile lor întreceau tot ce se putea închipui. Jenny se întreba, ascultându-l, dacă or să mai facă excursii în Nordmarken, ea şi Kalfatrus. Dimineaţa mergea de obiceiu până la Bygdoe, numai ea, în câmpia plină de soare. Pă-

mântul acoperit cu iarbă veştejită de iarnă, părea lipsit de viaţă. La marginea pădurii se mai vedea zăpadă veche la picioarele brazilor, însă în partea de către Miază-zi, ramurile fără frunze ale pomilor luceau în soare şi, străbătând culcuşul de frunze uscate de anul trecut, florile îşi arătau corolele pufoase. Ce de cântece de păsări printre crengi!

Jenny citea şi recitea scrisorile lui Helge. Le avea totdeauna la ea. Avea o poftă bolnăvicioasă, nerăbdătoare, să-l vadă iarăşi, să-l atingă, să ştie cu siguranţă că este al ei.

*

Se înapoiase de douăsprezece zile şi nu fusese încă la părinţii lui Helge să-i vadă. Insă când el insistă pentru a treia oară, se hotărî să meargă la dânşii a doua zi.

Vremea se schimbase în cursul nopţii. Crivăţul aspru de Miază-noapte făcea să sboare pe străzi nori de praf şi bucăţele de hârtie. Soarele era cam cu dinţi şi deodată se abătu asupra oraşului o vijelie cu grindină, încât Jenny trebui să caute adăpost într'un gang. Boabe tari şi albe săreau pe trotoar, în jurul pantofilor ei mici şi ciorapilor prea subţiri, pe care îi pusese din zăpăceală.

Apoi soarele se ivi iarăşi.

Familia Gram locuia în strada Welhaven. Ajungând la colţ, Jenny se opri un minut. Intre cele două rânduri de case domnea umbra, umedă şi rece. Numai etajele de sus căpătau o slabă rază de soare. Jenny fu bucuroasă că părinţii lui Helge locuiau la al patrulea. Timp de cinci ani, trecuse

pe această stradă când mergea la şcoală. Nimic nu se schimbase. Zăpada de pe acoperişuri, topindu-se, lăsa pe tencuiala caselor aceleaşi urme negre. Revedea aceleaşi prăvălii, aceleaşi ferestre cu glastre de flori învelite în foile decolorate sau în glastre de majolică pictată, aceleaşi desene de mode îngălbenite la fereastra croitoresei. Prin porţile întredeschise se zăreau curţi negre şi întunecoase. Câteva grămezi de zăpadă murdară se mai aflau încă. Aerul parcă era îngheţat. Un tramvai trecea greoi pe şosea.

Aproape de aici, în strada Pile se găsea o casă de raport cenuşie cu un fel de puţ întunecat în chip de curte interioară. Acolo locuise Jenny cu familia ei când murise tatăl ei vitreg.

Se opri, cu palpitaţii, la uşa care avea gravat pe o placă de aramă numele G. Gram. Ea încercă să râdă de emoţia sa. Rămânea mereu aceeaşi, turburată fără motiv când se găsea în faţa unei situaţii pentru care nu putuse să se pregătească cu ani înainte.

Doamne, viitorii ei socri nu erau pentru ea personagii de atât de periculoasă importanţă. Nu aveau s'o mănânce. — Sună.

Auzi pe cineva venind pe un coridor lung şi uşa se deschise. Mama lui Helge era în faţa ei. O recunoscu după o fotografie.

„Doamna Gram? Eu sunt domnişoara Winge.

— Ah, sunteţi... intraţi, vă rog."

Ea o luă înaintea lui Jenny prin coridorul strâmt plin de dulapuri, lăzi şi haine. „Poftiţi" mai spuse odată doamna Gram deschizând uşa salonului. Soarele lumina mobilele de pluş verde. Încă-

perea era mică şi prea încărcată cu mobile, cu bibelouri şi cu fotografii. Un covor de moquette de culoare ţipătoare acoperea parchetul, iar la toate uşile atârnau perdele de pluş.

„Scuzaţi că vedeţi atâta praf, n'am scuturat de mai multe zile, spuse doamna Gram, oftând. Noi nu stăm niciodată în această cameră în timpul săptămânii şi nu am nici servitoare de mai multă vreme. A trebuit s'o gonesc pe cea pe care am avut-o, era murdară rău şi obraznică. I-am spus să-şi ia catrafusele, însă, ca să găseşti una nouă, nu este uşor, şi, apoi, toate sunt la fel. Zău, nu e nimic mai rău decât viaţa unei gospodine.

„Helge ne anunţase, ce-i drept, vizita dumneavoastră, însă noi aproape că pierdusem speranţa de a avea cinstea să..." I se vedeau dinţii mari şi albi, cu două găuri negre în locul caninilor.

Jenny se uita la această femee, mama lui Helge.

Totul era altfel decât îşi închipuise ea, de imaginea pe care şi-o făurise despre căminul lui Helge după descrierea lui. Îi fusese milă de această mamă cu figură frumoasă, care semăna cu Helge în fotografia lui, această mamă care nu era iubită de soţul ei şi care îşi iubise copiii cu prea multă patimă. Acum copiii se întorceau împotriva ei, se revoltau în contra unei dragoste tiranice de mamă, care nu le îngăduia să fie ei-înşişi, ci numai copiii mamei lor.

Jenny luase parte, în sufletul ei, acestei mame. Bărbaţii nu pot înţelege ce se petrece în sufletul unei femei când iubeşte şi nu este iubită decât de copiii săi, când sunt mici. Cum ar bănui ei ce simţea ea văzând cum cresc şi se depărtează de ea,

copiii, pe care ea îi adusese pe lume — această revoltă, refuzul acesta de a se înclina în faţa inevitabilului; copilaşii crescuseră, pentru ei de acum înainte mama nu mai era totul, în timp ce ei rămâneau pentru totdeauna totul pentru ea.

Jenny dorea să iubească pe mama lui Helge şi iată că aceasta nu-i inspira nicio simpatie. Simţea un fel de repulsie fizică pentru această doamnă Gram care, stând în faţa ei, vorbea fără să se oprească. Avea trăsăturile lui Helge ca în fotografie: fruntea înaltă, puţin cam îngustă, nasul fin puţin curbat, aceleaşi sprâncene întunecate, aceeaşi gură mică cu buze subţiri şi bărbia uşor ascuţită.

Dar gura doamnei Gram nu părea să poată scoate decât vorbe amare; o expresie ironică şi răutăcioasă însufleţea cutele fine de pe faţa ei. Ochii mari, atât de frumoşi, al căror alb lua o culoare de smalţ albăstrui, erau aspri şi pătrunzători. Erau şi mai închişi decât ai lui Helge. Sigur, trebue să fi fost frumoasă, foarte frumoasă, şi astfel gândul care-i încolţise cândva îi revenise acum ca ceva de care era sigură: Gert Gram nu se căsătorise cu femeea aceasta cu plăcere. Doamna Gram nu era o doamnă, judecând după limbajul ei şi după gesturi. De altfel, multe din fetele frumoase din clasa de mijloc se transformau în femei cicălitoare puţin după căsătoria lor, închise în viaţa lor, în luptă cu nevoile de toate zilele, cu supărările pricinuite de servitoare.

„Da, domnul Gram m'a rugat să vin să vă văd şi să vă salut din partea lui" spuse Jenny.

Ii era, dintrodată, cu neputinţă să pronunţe numele lui Helge.

„Nu v'a văzut decât pe dumneavoastră în ultimul timp. In scrisorile lui nu mai vorbea de altcineva, în tot cazul. La început îi mai plăcea şi de o mică domnişoară, Jahrmann, mi se pare.

— Prietena mea, domnişoara Jahrmann? Da, la început noi toţi formam o bandă care ne vedeam mereu, dar până la urmă domnişoara Jahrmann era foarte ocupată cu o lucrare mare.

— Este fiica locotenent-colonelului Jahrmann din Tegneby, nu este aşa? Trebue să fie bogată.

— Nu, îşi face studiile datorită unei mici averi, pe care a moştenit-o dela mama ei. Nu se împacă prea bine cu tatăl ei, adică el nu voia să o lase să se ocupe de pictură, iar ea nu voia să primească nimic dela el.

— Ce prostie! Fiica mea, soţia preotului Arnesen, o cunoaşte puţin. A fost aici de Crăciun şi spunea că dacă locotenent-colonelul nu voise să mai ştie nimic de fata lui, era pentru alte motive. Trebue să fie foarte frumoasă, însă are o reputaţie destul de proastă.

— Cu totul pe nedrept, spuse Jenny cu asprime.

— Dumneavoastră duceţi o viaţă frumoasă, dumneavoastră artiştii, oftă doamna Gram, dar nu înţeleg cum putea Helge să lucreze, nu ne mai scria decât de plimbări în câmpia romană, cu dumneavoastră.

— Ah!" spuse Jenny.

Ii venea îngrozitor de greu să asculte vorbind despre viaţa lor de acolo, pe doamna Gram.

„Cred că domnul Gram lucra mult. Trebue să-şi îngădue şi câte o zi de libertate din când în când.

— Poate! dar noi, gospodinele, suntem obligate să ne lipsim de așa ceva. Așteaptă să te căsătorești, domnișoară Winge; am o nepoată care o să aibă un post de învățătoare la o școală primară. Voia să studieze medicina, însă n'a rezistat; a trebuit să întrerupă și să intre la Școala Normală. Am impresia că este numai în vacanță și îi spun mereu: „Tu, cu siguranță, Aagot, tu n'ai să te omori muncind..."

După aceasta, doamna Gram dispăru în sală și Jenny se sculă să se uite la tablourile din salon.

Deasupra canapelei se afla o vedere din câmpia romană. Se vedea că Gram studiase în Copenhaga. Desenul era bun și conștiincios, dar culorile erau reci și fără viață. Primul plan mai ales era plictisitor; două italience în costum național. O coloană sfărâmată și câteva plante lucrate ca niște miniaturi.

Ceva mai încolo, un studiu de fată avea mai multă personalitate. Jenny nu se putu împiedica să zâmbească. Nimic de mirare că lui Helge îi fusese atât de greu să se obișnuiască la Roma și că se simțea puțin contrariat după ce se legănase în romantismul italian de pe pereții casei părintești.

Mai erau și alte peisagii mici din Italia în tonuri închise, desenate delicat, vederi de ruine și costume naționale. Un studiu bun al unui preot; mai multe cópii: Dansul, după Corregio, Aurora după Guido Reni, și în fine, cópii după tablouri din secolul XVII, pe care nu prea le cunoștea.

Gram încercase și pictură impresionistă; însă coloritul acestui peisaj de vară verde deschis era lipsit de vigoare... O pânză deasupra pianului, re-

prezentând o rază de soare peste munţi părea mai bună, atmosfera lui era fermecătoare. Insă lucrul cel mai bun, era un portret cu adevărat bun al doamnei Gram. Bustul şi mâinile erau studiate cu multă grijă. Ea purta o rochie roşie aprinsă. Paloarea figurii făcea să iasă în evidenţă strălucirea ochilor negri. Deasupra părului ondulat purta o pălărie neagră, ascuţită, cu o pană roşie. Din nenorocire silueta părea lipită pe fondul tabloului, spoit cu un cenuşiu-albăstrui ţipător.

Imediat un portret de copil atrase privirea lui Jenny. Era scris în josul tabloului: „Urs mic; patru ani". Nu, era într'adevăr el, Helge, acest mic bufnea gras, în cămăşuţa albă? Cât era de drăgălaş!

Doamna Gram reveni cu o tavă cu prăjituri şi cu o sticlă de vin de revent. Jenny murmură câteva cuvinte, în care era vorba de „deranj".

— Am privit tablourile soţului dumneavoastră, doamnă Gram.

— Adevărat... nu prea mă pricep la aşa ceva, însă le găsesc remarcabile. Soţul meu spune, este adevărat, că nu au nicio valoare. Dar el spune aşa. Vedeţi — şi râse amar — soţul meu ţine mult la plăcerile lui. Nu puteam să trăim din pictură când ne-am căsătorit şi mai ales când am avut şi copii, astfel că a trebuit să caute o ocupaţie mai folositoare decât să picteze şi aşa a descoperit că n'avea talent. Eu găsesc aceste tablouri mult mai frumoase decât toate operele moderne, dar dumneavoastră sunteţi, fără îndoială, de altă părere, domnişoară Winge.

— Tablourile soţului Dv. sunt foarte frumoase spuse Jenny, mai ales portretul dv., doamnă Gram. Sunteţi încântătoare de tot, acolo.

— Da, poate, însă nu prea seamănă. Gram nu m'a flatat deloc — ea avu din nou acel râs amar. N'ar trebui să o spun, fără îndoială, dar eu cred că picta mai bine înainte de a fi voit să imite pe modernii din acea vreme, ştiţi, Thaulow-ii, Krogh-ii şi toţi acei domni."

Jenny îşi bea vinul în tăcere, în timp ce doamna Gram nu mai contenea să vorbească.

„Aş fi voit să vă rog să rămâneţi la noi la masă, domnişoară Winge, însă eu fac singură toată gospodăria şi nu suntem pregătiţi să primim musafiri, mă pricepeţi. Aşa că, din păcate, nu pot să vă invit. Insă sper că altă dată..."

Jenny înţelese că doamna Gram dorea să se scape de ea. Era natural, mai ales că nu avea servitoare. Era grăbită fără îndoială să pregătească mâncarea.

Tânăra plecă. Intâlni pe Gram pe scară şi ghici că este el. Observă în treacăt că avea o înfăţişare foarte tânără şi că ochii lui erau albaştri de tot.

III.

Două zile mai târziu, Jenny era gata să înceapă lucrul, când primi vizita tatălui lui Helge.

Când îl văzu în faţa ei, cu pălăria în mână, observă că avea părul cărunt — atât de cărunt, încât nu se putea să-ţi dai seama de ce culoare fusese. Cu toate acestea, avea înfăţişare de om tânăr. Era înalt şi slab, puţin adus, dar nu ca un bătrân, s'ar fi putut spune mai curând că nu era

destul de rezistent pentru statura lui. Ochii, într'o figură trasă şi rasă complet, erau tineri, deşi triştî şi obosiţi. Erau atât de albaştri, că aveau o expresie curioasă de mirare şi de teamă, parcă.

„Cred că te aşteptai că doream să te văd, domnişoară Winge, spuse el întinzându-i mâna. Nu, nu scoate şorţul şi spune-mi dacă nu te stinghereşc.

— Dar deloc, spuse Jenny încântată. Zâmbetul şi glasul îi plăcură dela început. Ea aruncă şortul peste lada cu lemne. De altfel în curând nu va mai fi lumină ca să mai pot picta. Foarte drăguţ că aţi urcat să mă vedeţi.

— Sunt secole de când n'am intrat într'un atelier, spuse Gram, privind în jurul lui. — Se aşează pe canapea.

— Nu vă duceţi deci pe la ceilalţi pictori — contemporanii dumneavoastră? întrebă Jenny.

— Nu, niciodată, răspunse el scurt.

— Dar — Jenny se gândi — cum de aţi putut să mă găsiţi? Aţi întrebat de adresă la mama, sau la cercul artiştilor?

Gram începu să râdă.

— Nu, te-am văzut pe scară alaltăieri; şi ieri, mergând la treburile mele te-am întâlnit din nou; te-am urmărit de aproape, gândindu-mă să te opresc şi să mă prezint, când tocmai ai intrat în această casă, în care ştiam că este un atelier. Nu era deci greu să vin să-ţi fac o vizită.

— Ştiţi — Jenny zâmbi amuzată — că Helge, şi el, ne-a urmărit pe stradă, pe o prietenă de a mea şi pe mine. Se rătăcise pe una din străzile vechi, din apropierea halei de vechituri. A venit la noi şi ne-a vorbit. In felul acesta am făcut cunoştinţă.

Il găseam puţin cam indiscret la început. Cred însă că a moştenit îndrăzneala dela dv.!

Gram strânse pleoapele şi nu răspunse nimic.

Jenny avu apăsătoarea impresie că făcuse o gafă. Căută să vadă ce ar mai putea să spună.

„Pot să vă ofer o ceaşcă de ceaiu, domnule Gram?"

Dădu foc la maşina de spirt, fără să mai aştepte, şi încălzi apa.

„Domnişoară Winge, nu trebue să-ţi fie teamă că Helge îmi seamănă prea mult. Cred că, din fericire, nu are obsolut nimic comun cu tatăl lui", spuse Gram râzând.

Jenny nu prea ştia ce să răspundă. Se duse ca să caute ceştile.

„Nu am mare lucru aici, după cum vedeţi, însă locuiesc la mama.

— Ah, adevărat, locueşti cu familia d-tale. Ai un atelier frumos, aici.

— Da, şi eu cred: îmi place destul de mult."

El privea înainte, părând preocupat.

„Domnişoară Winge, m'am gândit mult la d-ta. Credeam, judecând după scrisorile fiului meu, că...

— Da, Helge şi cu mine ne iubim", spuse Jenny. Ea stătea dreaptă în faţa lui şi îl privea.

Gram îi luă mâna şi o reţinu o clipă în mâinile lui.

„Cunosc atât de puţin pe fiul meu, Jenny Winge, nu ştiu, în definitiv, nimic precis despre firea lui. Dar dacă dumneata îl iubeşti, trebue să-l cunoşti mai bine decât mine... şi că îl iubeşti este pentru mine o dovadă că pot fi fericit şi mândru de el. Intotdeauna am crezut că este un băiat de ispravă

— foarte bine înzestrat. Sunt sigur că te iubeşte, mai ales acum când te-am văzut. Numai să te facă fericită, Jenny.

— Mulţumesc", spuse Jenny şi întinse şi ea mâna.

Gram continuă: „Îţi închipui cât îl iubesc pe Helge, singurul meu băiat. Cred de altfel că Helge ţine şi el la mine mult.

— Desigur, Helge vă iubeşt mult, pe dv. şi pe mama lui."

Ea roşi spunând aceste cuvinte, simţind că fusese lipsită de tact.

„Desigur, însă el şi-a dat seama prea de timpuriu că tatăl şi cu mama lui nu se înţelegeau. Helge a avut un cămin trist, Jenny. Pot să-ţi spun acest lucru, căci dacă nu l-ai observat încă, nu vei întârzia să-l vezi. Dumneata îmi pari a fi o fată inteligentă şi desigur, pentru acest motiv, Helge va înţelege cât preţueşte iubirea pe care v'o purtaţi unul altuia şi va şti să aibă grijă de dumneata şi de el.

Jenny turnă ceaiul.

„Ştiţi, Helge avea obiceiul să vie la mine, la Roma, să ia ceaiul cu mine după amiază. In acele ore de după amiază ne-am cunoscut cu adevărat, mi se pare.

— Şi apoi v'aţi îndrăgostit.

— Nu imediat. Adică, în fond poate că ne iubeam încă dinainte, fără îndoială, dar nu ne gândeam, la început, decât să fim buni prieteni. Mai târziu, cum venea să ia ceaiul, înţelegeţi..."

Gram zâmbea, iar Jenny zâmbi şi ea.

„Nu puteți să-mi vorbiți despre Helge, de pe când era copil?"

Gram surâse trist și clătină capul.

„Nu, Jenny, nu pot să-ți spun nimic de fiul-meu. Era totdeauna drăguț și ascultător. Învăța bine la școală. Nu strălucit, însă lucrul lui era judecat și serios. Dar Helge era un copil închis și a rămas tot așa și mai târziu, în tot cazul față de mine. Vorbește-mi mai bine dumneata, Jenny, adăugă el călduros.

— Și de cine?

— De Helge. Fă-mă să înțeleg cum se înfățișează în ochii fetei care îl iubește. Dumneata nu ești o fată oarecare, ci o artistă de talent și inteligentă, pe deasupra și bună, atât cât văd eu. Nu poți să-mi spui cum ai ajuns să iubești pe Helge? Care sunt însușirile băiatului meu, care au determinat alegerea dumitale, spune!

— Nu este, desigur, ceva ce se poate spune... în sfârșit ne-am iubit — și Jenny râse!

— Intr'adevăr. — Râse și el cu ea. — E o întrebare prostească, Jenny. S'ar spune că am uitat ce înseamnă să fii tânăr și îndrăgostit, nu este așa?

— Nu este așa? La fel spune și Helge, și este ceea ce-mi place la el. E atât de tânăr. La început trăia mai mult în el, însă puțin câte puțin mi s'a deschis din ce în ce mai mult.

— Înțeleg fără greutate că se poate încrede în dumneata, Jenny, însă vorbește-mi și de voi amândoi. Nu, nu face mutra asta sperioasă, nu vreau să-mi vorbești despre dragostea voastră, nici altceva asemănător. Vorbește-mi de dumneata, de Helge, de lucrul dumitale, micuțo: vorbește-mi de Roma. Pen-

truca eu, care sunt bătrân, să-mi amintesc că am fost pictor, că am lucrat liber şi vesel, că am fost tânăr şi îndrăgostit şi fericit."

*

Rămase două ore cu ea şi, în momentul când era gata să plece, când îşi luase chiar pălăria în mână, îi spuse încet:

„Ascultă-mă, Jenny, căci n'ar avea niciun rost să-ţi ascund starea de lucruri din căminul meu. Ar fi mai bine ca atunci când ne vom revedea să nu avem aerul că ne cunoaştem, pentru ca mama lui Helge să nu înţeleagă că am făcut cunoştinţă cu dumneata din iniţiativa mea.

„Această precauţiune este potrivită şi pentru dumneata, ca nu cumva să ai vreo neplăcere şi să nu-ţi auzi cuvinte grele. Nu se mai poate schimba nimic în caracterul soţiei mele. Cum ştie că am o înclinare, o simpatie pentru cineva, mai ales pentru o femee, îi este deajuns ca să n'o mai poată suferi pe acea persoană. Ţi se pare curios... dar înţelegi ?

— Da, spuse Jenny încet.

— Atunci la revedere, Jenny, sunt fericit pentru Helge, o ştii, nu este aşa?"

*

Ii scrisese lui Helge în ajun şi îi vorbise de vizita ei la mama lui; dar recitind scrisoarea, avusese penibila impresie că fusese prea seacă şi prea scurtă.

In seara aceasta, când îi scrise, îi povesti venirea tatălui lui, apoi rupse hârtia şi luă altă foaie.

Cât era de greu să spună că doamna Gram nu trebuia să afle despre vizita soţului ei! A ascunde adevărul, i se părea atât de penibil. Se simţea umilită în locul lui Helge, fiindcă începuse să cunoască neplăcerile din casa lui părintească. Până la urmă nu-i scrise nimic de vizita tatălui lui. Ar fi fost mai bine să-i vorbească despre aceste lucruri, decât să-i scrie.

IV.

Către sfârşitul lui Mai, Jenny nu primi veşti dela Helge timp mai îndelungat decât de obiceiu. Incepea să fie neliniştită şi tocmai se hotărîse să dea o telegramă a doua zi, dacă nu primea nimic până atunci, când auzi bătând la uşa atelierului. Deschise şi se simţi apucată, sărutată de un bărbat, care sta în picioare pe pragul întunecat.

„Helge! strigă ea. Helge, Helge spune-mi că eşti tu. Cum m'ai speriat, răutăciosule! Oh, în sfârşit te văd! Helge, tu eşti de-adevărat? — Ii smulse şapca de călătorie.

— Sigur, că n'ar fi putut să fie altcineva, spuse el râzând.

— Dar, dragul meu, cum se face că...

— Am să-ţi spun." — Dar nu mai continuă. Işi apăsă faţa pe gâtul ei şi o sărută cu patimă. Puţin mai târziu, spuse:

„Voiam să-ţi fac o surpriză."

Se aşezară, mână în mână, ca să-şi revină după primele sărutări.

„Şi am izbutit, nu este adevărat? Stai să te văd, Jenny; cât eşti de frumoasă. Cei de acasă mă cred la Berlin. Mă voiu culca la hotel noaptea aceasta. Şi voiu rămânea mai multe zile incognito în oraş. Nu este o idee admirabilă? De altfel, este neplăcut că stai cu mama ta. Am fi putut să nu ne mai despărţim.

— Ştii, spuse Jenny, că atunci când ai bătut la uşă am crezut că este tatăl tău.

— Tatăl meu?

— Da. — Şi deodată se simţi încurcată, neştiind cum să-i explice lucrurile mai simplu.

— Tatăl tău mi-a făcut o vizită într'o zi şi de atunci vine din când în când să ia ceaiul după amiază. Stăm şi vorbim de tine.

— Dar Jenny, tu nu mi-ai spus nici un cuvânt în scrisorile tale, nici nu ştiam că îl cunoşti pe tata.

— Nu, nu ţi-am scris nimic despre aceasta, preferam să-ţi vorbesc. Fapt este că mama ta nu ştie nimic de aceste vizite. Tatăl tău socoteşte că este mai bine să nu spun nimic.

— Nici mie ?

— A nu. Tatăl tău crede desigur că ţi-am scris despre vizitele lui. Insă mama ta nu trebue să ştie că ne cunoaştem... Ezită: Credeam că era.., nu puteam să-ţi scriu că am ajuns să am un secret cu dânsul faţă de mama ta, înţelegi?

Helge tăcea.

— Mie însămi nu-mi convenea acest secret — şi ea adăugă: dar oricum ar fi, a venit să mă vadă şi îmi place foarte mult. Tatăl tău mi-a câştigat într'adevăr inima.

— Da, tata ştie să fie cu adevărat încântător, când vrea. Mai mult, tu eşti pictoriţă şi...

— Din cauza ta, Helge, mă simpatizează, iată motivul.

Helge păstră din nou tăcerea.

— Şi tu n'ai văzut-o pe mama decât o singură dată?

— Da... Dar dragul meu, nu ţi-e foame? Pot să-ţi pregătesc ceva să mănânci?

— Mulţumesc. Astăseară mergem să cinăm împreună, la restaurant."

*

Se auzină din nou bătăi la uşă.

„Este tatăl tău, şopti Jenny.

— Taci, nu face sgomot, nu deschide."

Puţin după aceea, se auziră paşi, depărtându-se pe sală. Figura lui Helge se contractase uşor.

„Dar Helge, ce este?

— Ah, nu ştiu nici eu, numai să nu-l întâlnim, Jenny, nu vreau să ne stinghereasca nimeni acum, nu vreau să mai văd pe nimeni.

— Nu, nu."

Şi ea îl sărută pe gură, apoi îi luă capul în mâini şi îl sărută pe amândoi ochii.

*

„Şi Fransiska, Helge, spuse Jenny deodată, în timp ce luau un păhărel de lichior după cafea.

— Trebuia să ştii acest lucru înaintea mea, nu ţi-a scris?

Jenny clătină din cap:

— Niciun cuvânt. Am căzut din nori când am

primit scrisoarea în care îmi spunea în trei rânduri că a doua zi trebuia să se mărite cu Ahlin. Nu mă aşteptam.

— Nici noi! Îi vedeam mult împreună, însă de aici până la a ne gândi că se vor căsători! Heggen nici el nu ştia nimic până în ziua în care ea a venit la el şi l-a rugat să-i fie martor.

— I-ai mai văzut de atunci?

— Nu, au plecat la Rocca di Papa, chiar în aceeaşi zi şi erau tot acolo la plecarea mea din Roma.

Jenny părea că se gândeşte.

— Şi eu care credeam că este ocupată numai cu lucrul.

— Heggen mi-a povestit că ea terminase tabloul cel mare cu porţile — este foarte reuşit după părerea lui — şi că a mai terminat şi încă multe alte lucrări. Apoi deodată s'a măritat. Nu ştiu nici cât timp au fost logodiţi. Şi tu, Jenny, mi-ai scris că lucrai la un nou peisaj."

Jenny îl duse către şevalet. Pe o pânză mare era reprezentată o stradă unde era aliniat pe stânga un rând de case, prăvălii, birouri, ateliere, cu acoperişuri cenuşii-verzi şi roşii-cărămizii. Pe partea dreaptă a străzii se vedeau dughenele negustorilor de vechituri şi în spatele lor, zidurile înalte fără ferestre ale câtorva edificii mari se ridicau către cerul albastru închis, încărcat de nori grei de ploaie plumburii. Un soare puternic de după amiază lumina vitrinele, făcea să strălucească, roşii, zidurile, făcea să pară de aur câtiva pomi aproape înmuguriţi, care se vedeau în spatele prăvălioarelor, proectaţi pe zidurile mari, puternic luminate. Strada

era plină de lucrători, de femei bătrâne, de camioane.

— Cât mă pricep eu de puţin — Helge îşi ţinea mâinile pe piept —, dar mi se pare splendid, Jenny, este frumos, este admirabil.

Ea îşi rezemă capul de umărul lui Helge.

— Când treceam pe străzi în aşteptarea iubitului meu — eu care am fost întotdeauna atât de singură, atât de tristă altă dată, când era primăvară, şi, când vedeam teii şi castanii înfloriţi lângă casele negre de funingine sau lângă zidurile roşii şi cu cerul grandios de primăvară deasupra acoperişurilor întunecate, a coşurilor de fabrică, a firelor de telegraf — am vrut atât de mult să pictez această luminoasă exuberanţă a primăverii în mijlocul oraşului murdar şi întunecat.

— De unde l-ai pictat? întrebă Helge.

— Din strada Steners. Tatăl tău îmi spusese că avea la prăvălie câteva portrete de-ale tale de când erai mic şi m'a invitat să viu să le văd. Am văzut subiectul acestui tablou dela fereastra prăvăliei şi am putut să mă instalez la fabrica de lăzi de alături. Am pictat acolo. Desigur a trebuit să fac puţină compoziţie, să fac oarecare schimbări!

— Ai stat mult timp cu tata, nu este aşa? întrebă Helge puţin după aceasta. Probabil că s'a interesat mult de opera ta.

— Sigur, venea din timp în timp să vadă ce făceam, îmi mai dădea câte un sfat bun. Ştie multe lucruri.

— Crezi că tata a avut cu adevărat talent de pictor?

— Da, cred. Tablourile dela voi de acasă nu

au nimic excepțional, însă mi-a arătat câteva studii, pe care le ascundea la birou. Nu cred că avea un talent mare, însă un talent plin de finețe și de personalitate. Puțin prea influențabil poate, însă aceasta se explică prin frumoasa înclinare ce are, de a prețui și de a iubi ceea ce vede bun la alții, căci el înțelege atât de bine arta și dragostea de artă.

— Bietul tata, spuse Helge.

— Da, reluă Jenny mângâindu-l. Este trist pentru el, mai mult decât am putea să ne închipuim, tu și eu."

Se sărutară, uitând să mai vorbească de Gert Gram.

*

„Ai tăi nu știu nimic, cred? spuse Helge.

— Sigur că nu.

— Dar la început, când îți adresam scrisorile la mama ta, nu te întreba niciodată despre cel care-ți scria în fiecare zi?

— Nu, mama mea n'ar face niciodată un astfel de lucru.

— Mama *mea,* strigă Helge cu o violență neașteptată, mama mea nu-i atât de lipsită de tact cum lași tu să se înțeleagă. Nu ești dreaptă cu mama, Jenny, ar trebui, de dragul meu să nu mai vorbești astfel.

— Dar Helge, spuse Jenny, n'am spus niciun cuvânt la adresa mamei tale.

— Ai spus: mama *mea* n'ar face niciodată un astfel de lucru.

— Nu, nu am spus așa, am spus *mama* mea.

— Ai spus mama *mea*... Nu-ţi pot imputa că n'o iubeşti, cu toate că, pentru moment, nu ai niciun motiv serios pentru aceasta. Insă ai putea să-ţi aminteşti că vorbeşti de mama *mea*. Şi eu o iubesc aşa cum este.

— Helge, dar Helge... Se opri, simţind că o podidesc lacrimile. Şi era un lucru atât de nou pentru Jenny Winge de a fi gata să plângă, încât tăcu, ruşinată şi speriată. Insă el îi văzuse emoţia.

— Jenny, draga mea Jenny, te-am supărat, draga mea, Doamne! Vezi, deabia am venit şi-ţi şi pricinuiesc necazuri."

El strigă deodată, ridicând pumnii în sus:

„Oh, cât urăsc, cât urăsc ceea ce ar trebui să se cheme căminul meu!

— Băiatul meu ,dragul meu, nu trebue... dragul meu nu lua lucrurile aşa... Ea îl strânse în braţe cu toată forţa: Helge ascultă-mă, iubitul meu drag, ce ne privesc acestea pe *noi doi*. Nimeni nu ne poate face nimic *nouă*" şi ea nu încetă să-l sărute, până când nu se opri din suspinat şi din tremur.

*

Jenny şi Helge stăteau pe canapea în camera tânărului. Işi ţineau mâinile împreunate, însă erau tăcuţi.

Era într'o Duminică de sfârşit de Iunie, Jenny făcuse o plimbare cu Helge dimineaţa, apoi mâncase la familia Gram şi luase cafeaua la ei. Rămăseseră toţi patru în salon, în tot timpul unei nesfârşite mese. In sfârşit, Helge o luă pe Jenny în camera lui, sub motiv să-i citească cele câteva pagini pe care le scrisese.

„Uf!" — izbucni Jenny.

Helge nu întrebă de ce spunea „uf".

Puse capul, cu un gest de oboseală, pe genunchii lui Jenny, ea îi netezi uşor părul, însă fără să spună nimic.

„Jenny, era mai bine acolo la tine, în via Vantaggio, nu este aşa?"

Se auzea mişcându-se vase în bucătăria vecină şi sfârâitul tigăii, mirosul de friptură venea până la ei. Doamna Gram pregătea fără îndoială vreo mâncare pentru seară. Jenny merse la fereastra deschisă şi se uită o clipă în curtea întunecată ca un puţ. Ferestrele din faţa ei erau dela bucătării şi dormitoare, acestea având perdele mari. Mai erau încă, la fiecare etaj, nişte ferestre înalte pe colţ. Jenny le cunoştea, aceste sufragerii luminate de o singură fereastră pe colţ, dând în spre curte, aceste camere triste şi întunecoase, fără soare! Funinginea pătrunde aici îndată ce vrei să aerisești, — camerile sunt îmbâcsite de mirosuri de mâncări. Intr'o cameră de servitoare vecină, o voce de soprană fără şcoală cânta acompaniindu-se cu chitara:

„Vino către Isus, prietene, vino către El,
„Bate şi-ţi va deschide poarta cerului."

Chitara îi aminti de via Vantaggio şi de Cesca, şi Gunnar, care avea obiceiul să stea pe canapea, cu picioarele întinse pe un scaun şi să fredoneze cu chitara Cescăi, romanţe italieneşti pe care ea, Cesca, le cânta. Un dor nespus o cuprinse pe Jenny. De ce nu era cu ei acolo!

Helge veni lângă ea.

„La ce te gândeşti?

— La Via Vantaggio.

— Cât era de frumos acolo, Jenny!"

Ea îl luă de gât pe Helge şi-i rezemă capul pe umărul ei. In timp ce vorbea, îşi dăduse seama deodată că în dorul nostalgic care o cuprinsese logodnicul ei nu avea niciun loc. Ea întoarse capul lui Helge, privii ochii negri strălucitori, ca să regăsească în ei amintirea zilelor cu soare din câmpia romană atunci când, culcat în iarbă printre păştiţe, el o sorbea din ochi.

Voia cu orice preţ să se scape de acest sentiment de aversiune, care o cuprindea de îndată ce intra Gram.

Totul era nesuferit aici! Când fusese învitată pentru prima oară la ei, după sosirea oficială a lui Helge, şi când doamna Gram o prezentase soţului ei, a trebuit să joace această comedie, faţă de Helge, care ştia că înşela astfel pe mama lui.

Fusese foarte turburată. Dar se întâmplase ceva şi mai rău. Profitând de o clipă în care el se găsea singur cu ea, Gert Gram îi vorbise de vizita lui recentă şi de regretul de a nu fi întâlnit-o.

„Nu eram la atelier, în după-amiaza aceea", răspunsese ea şi, cum el o privea cu mirare, ea adăugase, Dumnezeu ştie de ce: „ba da, însă nu puteam să deschid, fiindcă nu eram singură."

Gram zâmbise. Apoi: „Ştiam, spuse el, vă auziam şoptind." Şi, în zăpăceala sa, îi spuse că Helge era cu ea în ziua aceea şi că rămăsesee în oraş mai multe zile incognito.

„Draga mea Jenny, răspunse Gram pe un ton

puțin supărat, era de prisos să mi se ascundă aceasta, mie care, sigur, v'aș fi lăsat în pace. Nu mai vreau să adaug totuși nimic, decât că Helge mi-ar fi făcut o bucurie foarte mare, dacă ar fi venit să mă vadă."

Ea n'a mai putut să spună nimic.

„In orice caz, voi avea grijă ca Helge să nu afle că vă știu secretul."

Jenny nu avusese câtuși de puțin intenția să-i ascundă lui Helge, ceea ce îi spusese tatălui său. Iată însă că o făcea totuși, de teamă ca el să nu fie nemulțumit. Se simțea dezolată și enervată că se băgase în aceste groaznice obiceiuri de prefăcătorie.

Acasă la ea nimeni nu știa nimic din toate acestea. Dar motivul era altul. Nu era obișnuită să-i vorbească despre ea însăși, mamei sale. Nu căutase și nici nu găsise niciodată, nici cea mai slabă înțelegere. Mai mult, Doamna Berner era neliniștită din cauza lui Ingeborg. Jenny determinase pe mama ei să închirieze un apartament în Bundefjorda. Bodil și Nils plecau împreună în fiecare dimineață la școală și se întorceau seara, în timp ce Jenny stătea în atelier și lua masa în oraș.

Totuși, nu se simțise niciodată atât de apropiată de ai săi ca acum. In realitate, mama ei nu era lipsită de înțelegere. Dacă uneori își dădea seama că Jenny avea griji, căuta foarte sincer s'o ajute, s'o mângâie, fără să o întrebe ceva. Ar fi roșit numai la gândul de a intra în viața intimă a copiilor ei, prin vreo întrebare indiscretă.

Pe când aici, în casa lui Helge! Ce infern pentru o copilărie petrecută aici! S'ar fi spus că umbra acestor necontenite nemulțumiri ajungeau până la

ei, chiar când erau singuri. Dar au să scape de această umbră.

Bietul, nenorocitul de Helge!

„Helge drag" şi continuă să-l mângâie.

Jenny se oferise să spele vasele, dar doamna Gram refuzase întotdeauna zâmbind.

„Nu, nu, draga mea, nu este treaba dumitale. Lasă, domnişoară Winge."

Poate că n'avea niciun gând rău. Totuşi zâmbetul ei era întotdeauna sarcastic, când se adresa lui Jenny.

Biata de ea, nu ştia poate să zâmbească altfel. Gram se întoarse dela plimbare. Jenny şi Helge se aşezară cu el în sala de fumat. Doamna Gram veni şi ea o clipă la ei.

„Ai uitat umbrela, ca de obiceiu, dragul meu. Ai avut noroc că ai scăpat de ploaie. Oh, bărbaţii! când nu ai grijă de ei! spuse ea surâzând, către Jenny.

— Dar tu, ai atât de mult talent să mă supraveghezi, răspunse Gram. Glasul lui, atitudinea lui, când vorbea cu soţia, căpătau o nuanţă de politeţă care stânjenea groaznic.

— Dar de ce staţi în camera asta, spuse doamna Gram, întorcându-se către Jenny şi Helge.

— Este curios, spuse Jenny, dar am impresia că în toate părţile camerele destinate bărbaţilor din familie sunt mai confortabile. La fel era şi la noi când trăia tata, îndrăzni ea să adauge. Probabil fiindcă sunt aranjate pentru a se lucra în ele.

— In acest caz, bucătăria ar trebui să fie cea mai confortabilă dintre toate, răspunse doamna Gram râzând. Unde crezi tu că se face mai multă

treabă, Gert, în camera ta sau în a mea? Bucătăria se poate foarte bine chema cabinetul meu de lucru.

— Sunt de acord că se lucrează mai mult la tine decât la mine.

— Desigur, spuse doamna Gram, şi acuma cred că trebue să primesc oferta dumitale care mă obligă, domnişoară Winge. Vrei să fi bună să mă ajuţi puţin. Este destul de târziu şi..."

*

Erau gata să se aşeze la masă, când se auzi soneria. Era nepoata doamnei Gram, Aagot Sand. Doamna Gram făcu prezentările.

„Ah, dumneavoastră sunteţi care pictaţi şi aţi fost la Roma în acelaşi timp cu Helge! Îmi închipuiam. V'am văzut în strada Steners astă primăvară, eraţi cu unchiul Gert şi aveaţi nişte unelte de pictură.

— Te înşeli de sigur, dragă Aagot, spuse Helge, întrerupând-o. Când era s'o întâlneşti pe domnişoara Winge?

— In ajunul zilei de rugăciune. Mă întorceam dela şcoală.

— Este adevărat, spuse Gram. Domnişoarei Winge îi căzuse cutia şi i-am ajutat să-şi adune lucrurile împrăştiate.

— Iată o mică aventură pe care ai ascuns-o soţiei tale. Doamna Gram începu să râdă zgomotos. Habar n'aveam că făcuseţi cunoştinţă."

Gram râse şi el.

„Domnişoara Winge nu părea să mă recunoască. Nu era un compliment pentru mine şi nici nu am vrut să-i aduc aminte de întâmplarea aceea. Nu ţi se părea desigur, când m'ai văzut aici, că eu

eram amabilul domn bătrân care-ţi ajutase atunci.

— Nu eram sigură de acest lucru, răspunse ea cu voce scăzută. — Îi ardeau obrajii. — Nu credeam că o să mă recunoaşteţi.

Ea încercă să râdă, dar simţea cum îi arde faţa şi cum îi tremura glasul.

„Ce aventură! repeta doamna Gram, ce întâlnire nostimă."

*

„Ah! iar am făcut o gafă, nu este aşa?" întrebă Aagot când se aflară în salon după masă. Gram intrase în camera lui, iar doamna Gram la bucătărie.

„Este groaznic aici, când nu eşti la curent, te expui întotdeauna să provoci o explozie. Dar, spuneţi-mi despre ce este vorba.

— Zău, Aagot, vezi-ţi de treburile tale.

— Nu mă plictisi; spune, tuşa Becca este cumva geloasă pe domnişoara Winge?

— Eşti fiinţa cea mai lipsită de tact pe care o cunosc.

— După mama ta. Aşa mi-a spus unchiul Gert într'o zi — şi ea râse; însă e o prostie să fie geloasă pe domnişoara Winge! Ea se uita la ei doi, curioasă.

— Draga mea, nu te ocupa de ceea ce nu ne priveşte decât pe noi, spuse Helge.

— Nu, nu, voiam să spun... în fond, degeaba mai stărui eu.

— Vezi bine."

Doamna Gram intră şi aprinse lampa. Jenny privi cu nelinişte această figură încruntată şi duş-

mănoasă, în timp ce doamna Gram rămase o clipă nemişcată, uitându-se fix, cu ochii săi aprinşi şi strălucitori. Apoi doamna Gram începu să adune de pe masă. Ea ridică broderia lui Jenny, care căzuse jos.

„Specialitatea dumitale, să risipeşti lucrurile peste tot, domnişoară Winge. Nu e bine să fii atât de neglijentă. Helge nu este galant ca tatăl lui, se pare, şi râse. Să-ţi aprind lampa, dragul meu?" Intră în camera de fumat şi închise uşa după ea.

Helge ascultă o clipă ceea ce se petrecea în camera vecină, unde mama sa vorbea încet şi pe un ton enervat. Apoi rămase pe gânduri.

„N'ai vrea să termini odată cu prostiile astea", spuse Gram foarte clar.

Jenny se aplecă spre Helge: „Aş vrea să plec, mă doare capul.

— O nu, Jenny, scenele vor urma una după alta, dacă pleci tu. Fii drăguţă şi rămâi. Dacă pleci acum, mama o să fie şi mai nervoasă.

— Nu mai pot" răspunse ea, gata să plângă.

Doamna Gram traversă camera şi soţul ei veni şi se aşeză lângă ei.

„Jenny este obosită, vrea să plece şi eu mă duc s'o însoţesc.

— De acum! Nu poţi să mai stai puţin?

— Sunt obosită, mă doare capul, murmură Jenny.

— Mai stai puţin, îi şopti Gram şi făcu un semn din cap către bucătărie. N'o să-ţi mai zică nimic dumitale. Cât timp eşti aici, evităm scenele."

Jenny se aşeză din nou fără să spună nimic

şi îşi luă lucrul. Aagot croşeta cu îndemânare un şal alb modern.

Gram se aşeză la pian. Jenny nu era muzicală, însă înţelegea muzica şi puţin câte puţin îşi recăpătă liniştea, în timp ce melodiile uşoare se înlănţuiau una câte una, cântate numai pentru ea.

„Asta o cunoşti, domnişoară Winge?

— Nu.

— Nici tu, Helge? N'aţi auzit-o la Roma. In timpul meu se cânta peste tot. Am aici câteva caiete de muzică italiană."

Jenny veni aproape de el şi se uită la caiete.

„Îţi place cum cânt?

— Da.

— Să mai cânt?

— Da, vreau."

El îi mângâie mâna. „Biată, micuţă Jenny, dar du-te la loc, înainte să vină ea"

Doamna Gram intră aducând o tavă încărcată cu prăjituri şi cu o sticlă de vin de revent.

„Cât este de drăguţ din partea ta să ne cânţi, Gert. Nu ţi se pare că soţul meu cântă bine la pian, domnişoară Winge? Ţi-a mai cântat până acum? întrebă ea cu un aer de nevinovăţie.

Jenny dădu din cap." Nu ştiam de loc că domnul Gram cântă la pian.

— Cât de bine lucrezi! — Ea luă broderia lui Jenny şi o examină câteva momente. Aş fi crezut că dumneavoastră, artiştii, nu vă coborîţi la lucruri de mână. Ce desen încântător. Unde l-ai găsit? In străinătate?

— L-am desenat chiar eu.

— Nu, zău. Nu este greu în acest caz să avem desenuri frumoase. Nu e aşa Aagot, că este frumos? Ce fată deşteaptă eşti dumneata, domnişoară Winge." Ea se juca cu mâinile lui Jenny.

„Ce mâini urîte! se gândea Jenny. Degetele scurte cu unghii mai largi decât lungi."

*

Helge şi Jenny conduseră pe Aagot la pensionul ei din strada Sofia. Apoi coborîră împreună strada Pile în noaptea albastră de Iunie.

Florile albe de castani, în lungul zidurilor spitalului, îmbălsămau aerul după ploaia torenţială de după-amiază.

„Helge, spuse Jenny încet, trebue să faci în aşa fel, ca să nu mai petrecem ziua de poimâine cu ei.

— Este cu neputinţă, Jenny. Te-au invitat şi ai zis da. Din cauza ta...

— Dar Helge, tu o ştii bine, va fi îngrozitor! Nu putem merge, undeva, noi singuri, să facem o plimbare amândoi tu şi eu, Helge ca la Roma?

— Tu ştii că nu doresc altceva decât asta, şi eu. Insă va fi şi mai groaznic acasă, dacă n'o să facem această plimbare de Sfântul Ioan cu ei.

— Este oribil, în orice caz, spuse ea, zâmbind amar.

— Da, însă ar fi şi mai rău. Nu poţi oare să încerci să te obişnuieşti puţin cu această situaţie, din dragoste pentru mine. Nu eşti tu cea care trăeşti la părinţii mei şi trebue să lucrezi la ei."

„Are dreptate", gândi Jenny şi îşi impută cu asprime că este atât de puţin răbdătoare. Bietul Helge, care trebuia să trăiască şi să lucreze în a-

ceastă casă, unde ea nu putea rezista să stea mai mult de o oră încheiată. Când te gândeşti că el aici crescuse şi îşi târîse toată nenorocita de tinereţe!

„Helge, sunt rea şi egoistă." Ea se strânse în el, dintrodată obosită, nenorocită, umilită.

Ar fi vrut ca el să o sărute, să o mângâie. Toate acestea nu priveau cu nimic iubirea lor. Nu erau ei în întregime unul al altuia? — dragostea lor n'avea nimic a face cu această atmosferă de bănuială, de ură, de neînţelegere.

Un parfum dulce de seringa plutea deasupra vechilor grădini care mai rămăseseră la capul străzii.

„O să mergem să facem o plimbare într'o zi, Jenny, spuse el pentru a o consola. Apoi deodată: Mă întreb cum aţi putut fi atât de naivi! Trebuia să ştiţi că mama avea să vă descopere secretul, mai mult decât uşor.

— Nu crede oare niciun cuvânt din tot ce i-a spus tatăl tău? mai întrebă Jenny descurajată.

Helge făcu un gest de enervare.

— Aş fi vrut să-i spună adevărul pur şi simplu, suspină ea.

— Poţi să fii liniştită, el n'o va face, iar tu trebue să ai aerul că nu ştii nimic. Este singurul lucru pe care ai putea să-l faci! A fost caraghios din partea voastră.

— Dar eu n'am nicio vină, Helge.

— Iţi spusesem destule cu privire la starea de lucruri de acasă. Ai fi putut să eviţi vizitele tatălui meu la atelier şi întâlnirile acelea din strada Steners.

— Intâlnirile? Am găsit un subiect bun de pictură, mi-am dat seama că aş putea face din acel

motiv un tablou frumos şi am început să lucrez.

— Da, sigur că da. Este fără discuţie greşeala tatei. Oh!... — Urmă o nouă explozie de mânie. — Felul cum vorbeşte despre ea! Ai auzit ce i-a spus lui Aagot — apoi ţie, astă seară. Ea! imita tonul tatălui său: dumitale nu-ţi va zice nimic. Este totuşi mama noastră.

— Mi se pare Helge, că tatăl tău îi arată mai multă atenţie şi politeţe decât ea lui.

— Atenţiile tatălui meu! Tu numeşti asta. atenţie? Ştiu bine că n'a făcut-o decât ca, impunându-se ţie, să te câştige de partea lui. Iar politeţea lui, tu nu ştii cât am suferit eu din această pricină, fiind copil, adolescent, tânăr. Il văd şi acum drept, fără să spună un cuvânt, cu aerul său politicos — sau dacă vorbea, nu erau decât vorbe reci, dispreţuitoare, însă politicoase, oh atât de politicoase! Preferam aproape ţipetele, reproşurile, furiile mamei. Oh...

— Dragul meu.

— Da, Jenny, mama nu este singura vinovată. Eu o înţeleg. Toată lumea îl preferă pe tata. Şi tu îl preferi. Este natural. Poate că în fond şi eu fac acelaşi lucru, însă din această cauză, cred că ea a ajuns aşa cum este. Ea, care ar fi vrut să fie cea dintâi peste tot şi care nu este nicăieri. Biata mama...

— Biata de ea! repetă Jenny, însă inima ei era de piatră faţă de doamna Gram.

Atmosfera era încărcată de parfumul florilor şi al frunzelor. Trecură prin grădina Studenţilor. La lumina slabă care se strecura printre copacii stufoşi se vedeau pe bănci mişcându-se umbre care şopteau.

Paşii lui Jenny şi ai lui Helge răsunau pe străzile cu magazine, unde casele mari dormeau, cu o reflectare de albastru în ferestre.

Ajunseră la poarta lui Jenny. „Pot să mă urc cu tine? murmură el.

— Sunt obosită, spuse Jenny foarte încet.

— Aş dori atât să mai rămân lângă tine. Nu crezi că avem nevoie să fim singuri?"

Ea nu mai făcu nicio obiecţiune şi urcă înaintea lui cele cinci etaje. Ferestrele mari dela atelier lăsau să se vadă cerul mat al nopţii deasupra lor. Jenny aprinse candelabrul cu şapte braţe, luă o ţigare şi o aprinse la flacăra acestuia.

„Vrei să fumezi, Helge?

— Vezi, Jenny, spuse el ca şi când şi-ar fi urmărit gândul, tata s'a îndrăgostit odinioară de o femee. Aveam doisprezece ani atunci. Nu ştiu până unde au mers lucrurile. Insă mama... — oh, ce groaznică epocă a fost! Dacă părinţii noştri nu s'au despărţit atunci, a fost numai din cauza noastră, a copiilor. Tata mi-a spus-o chiar el. Dumnezeu ştie de ce nu-i port nicio recunoştinţă pentru asta. Mama cel puţin e sinceră şi mărturiseşte că-l va ţine cu toate forţele ei; nu vrea să-l lase."

Helge se trânti pe canapea. Jenny se aşeză lângă el, îl sărută pe păr, pe frunte, pe ochi. El se lăsă jos în genunchi lângă ea şi-şi rezemă capul de ea.

„Iţi aminteşti de ultima noastră seară la Roma? Mă mai iubeşti la fel ca atunci când am plecat dela tine?

Ea nu răspunse.

— N'am fost fericiţi împreună azi, Helge, murmură ea. Pentru prima dată!

— Eşti supărată pe mine ?

— Nu, nu sunt supărată.

— Dar atunci ?

— Nimic, numai...

— Numai ce ?

— Astăseară — ezita — când veneam încoace. Vom merge să ne plimbăm împreună în altă zi, ai spus. Ah! nu mai este ca la Roma. Acum, tu hotărăşti şi îmi dictezi ce să fac şi ce să nu fac.

— Nu, nu, Jenny !

— Ba da, crede-mă că vreau să fac totul după dorinţa ta. Insă, Helge, trebue să mă ajuţi să suport toate greutăţile.

— Nu ai impresia că am încercat să-ţi viu în ajutor astăzi ? întrebă el rar, ridicându-se.

— Dragă, nu puteai să faci nimic.

— Trebue să mă duc, acum ? întrebă el după o clipă şi o luă în brate.

— Faci ce vrei, ce vrei tu, spuse ea încet.

— Tu ştii ce aş vrea eu, — dar tu ?

— Eu nu ştiu ce vreau, Helge, şi izbucni în plâns.

— Jenny, Jenny !" — O sărută de mai multe ori, uşor, iar când se mai calmă, îi luă mâna.

„Mă duc. Culcă-te draga mea. Nu fii supărată pe mine. Eşti obosită, biata de tine.

— Spune-mi bunăseara mai drăgostos, se rugă ea, agăţându-i-se de gât.

— Bunăseara, dulcea, scumpa mea Jenny. Eşti obosită, atât de obosită, biată copilă, bunăseara, bunăseara.

Şi plecă; ea începu din nou să plângă.

VI.

„Iată ce voiam să vezi" spuse Gert Gram, ridicându-se. El rămăsese în genunchi ca să scotocească ultimul sertar al casei de fier. Jenny luă caietele vechi de schițe și apropie lampa electrică. El scutură de praf blocul cel mare de desen și îl puse în fată.

„Sunt mulți ani de când nu le-am mai arătat la nimeni și de când nu le-am mai văzut nici eu; însă doresc de mult, ca să le vezi tu; am avut această dorință din prima zi când am fost în atelierul tău. Când ai venit aici și când priveai portretele lui Helge copil, îmi spuneam că am să te rog să deschizi acest bloc. Și de atunci, în timpul când tu lucrai alături...

„Este curios, Jenny, că de îndată ce stau la biroul acesta unde îmi duc viața de toate zilele, târîș-grăpiș — el făcu din ochi înconjurul strâmtei încăperi — mă gândesc la aceasta și știu că aici am terminat cu visurile din tinerețe. Ele stau în casa de fier ca morții în sicriu, și eu însumi nu sunt decât un artist mort și uitat."

Jenny tăcea. Gram întrebuința adesea expresii, pe care tânăra fată le socotea prea sentimentale, cu toate că lui îi fuseseră dictate de întâmplări crud de adevărate. Impinsă de un îndemn spontan, ea îi mângâie ușor părul cărunt. Gram lăsă mai jos capul, părând că vrea să prelungească această mângâiere trecătoare. Apoi, fără să se uite la Jenny, desfăcu legăturile blocului cu mâna tremurând ușor.

Ea observă cu uimire că şi mâinile ei tremurau, când apucară prima filă. Şi inima îi era atât de strânsă. Parcă presimţea apropierea unei nenorociri. Deodată gândul că această vizită trebuia să rămână ascunsă, o zăpăci. N'ar îndrăzni să-i spună nimic lui Helge. Avea un fel de strângere de inimă numai gândindu-se la logodnicul său... de mult timp îşi interzisese a mai examina ce simţea în realitate pentru el. Şi mai puţin voia să ghicească ceea ce, în această clipă, se ivea în penumbra conştiinţei sale şi să se frământe căutând să vadă ce simţea Gert Gram pentru ea, în realitate.

Intorcea paginile cu visurile tinereţii lui Gram şi tot ce vedea era nespus de trist. Când se aflaseră singuri, el îi vorbise adesea de lucrul său. „Ilustraţii pentru cântecele populare din Landstad..." Şi ea trăsese concluzia că Gert Gram putuse crede că era născut artist, numai din cauza acelor desene. El însuşi calificase tablourile care-i împodobeau locuinţa drept „lucrări conştiincioase şi corecte de elev începător". Dar aceasta, era opera lui.

La prima vedere, paginile mari, cu nişte cadre bogate încărcate de frunze şi flori, delicatele majuscule ale textului făceau mult efect. Culorile erau pure şi fin nuanţate, uneori chiar frumoase de tot. Insă gravurile înserate între paginile de text, portretele de personagii, deşi desenate bine şi îngrijit, oh, cât erau de lipsite de viaţă şi de personalitate! Unele, tratate după factura naturalistă, altele còpii atât de fidele după arta italiană din Evul Mediu, încât Jenny avea impresia că vede chiar un înger vestitor sau o madonă cunoscută, sub perucile cavalerilor şi ale nobilelor doamne.

Şi chiar coloraţia fiîei destinată cântecului lui Hakabal, Jenny o recunoscu, căci mai văzuse chiar acelaşi auriu, acelaşi roşu violet într'o carte de rugăciuni din biblioteca dela San Marco.

Cât era de curios să vezi aceste versuri grave, cu ritm aspru, tipărite în caractere elegante latine! Pagini întregi erau reproducerea exactă a icoanelor din altarele Romei.

Cântecul tinereţii lui Gert Gram nu era decât ecoul a tot ce dorise şi iubise el. Jenny nu putea să descopere măcar o notă care să fie personală, melodii felurite se percepeau în acest ecou slab şi melancolic.

„Nu eşti prea încântată, spuse el cu un zâmbet uşor. Nu, nu, văd eu.

— Ba da — găsesc în ele multă graţie şi delicateţe. Înţeleg — ea căuta ce trebuia să spună — nouă ni se pare puţin cam neobişnuit, nouă care am văzut tratate altfel aceleaşi subiecte şi atât de desăvârşit, că nu ne puteam închipui că s'ar putea face în alt fel."

El şedea în faţa ei, rezemându-şi bărbia în mână. Apoi se uită la ea, şi inima ei se strânse de milă întâlnindu-i ochii.

„Eu însumi mă îndoiam că ar fi putut fi cele mai bune, spuse el încet, încercând să zâmbească. Cum ţi-am spus, n'am mai scos blocul acesta de mulţi ani.

— N'am înţeles niciodată prea bine, reluă ea puţin mai târziu, de ce ai fost atât de atras de arta sfârşitului Renaşterii şi de arta barocă.

— N'ar fi natural ca tu să înţelegi, Jenny."

O privea cu un surâs trist.

„Vezi tu, era un timp când am crezut în propriul meu talent însă niciodată atât de mult încât să nu-mi fi rămas o îndoială care să mă roadă. Mă ştiam în stare să exprim ceea ce voiam, însă nu ştiam ce doream să exprim. Vedeam bine că arta romantică era în declin. Decăderea ei şi lipsa de sinceritate se manifestau în totul şi cu toate acestea îmi umpleau inima. Şi nu numai în pictură. Speram să întâlnesc pe sătenii îmbrăcaţi de sărbătoare ai romantismului, cu care trăisem la ţară în copilărie, cu toate că eram convins că nu există. Când am părăsit ţara, am făcut-o cu scopul de a vizita Italia romantismului. Ştiu că tu şi generaţia ta căutaţi frumosul în ceea ce este verosimil şi real. Eu nu-l găseam decât transformând realitatea.

— Dar, Gert — Jenny se ridică — realitatea nu are nimic atât de exact, nici atât de absolut. Ea ni se înfăţişează în alt fel pentru fiecare din noi. „There is beauty in every thing" mi-a spus odată un poet englez, dar ochii dumitale o văd sau nu o văd, fetiţo dragă.

— Jenny, eu nu eram înzestrat ca să văd realitatea. Nu puteam decât să prind reflectarea ei în visele celorlalţi. Imi lipseşte cu totul posibilitatea de a extrage frumosul pentru mine din nenumăratele aspecte ale realităţii şi mi-am dat întotdeauna seama de aceasta. Imediat ce am ajuns în Italia, m'am lăsat atras de arta barocă. Înţelegi, această completă sleire şi durere, pe care ţi-o produce subt înfăţişarea ei strălucitoare. Nimic caracteristic, nimic nou, care să poată înlocui formule vechi. Numai tehnica mai domneşte încă. Te afunzi cu totul în executarea dificilă a unor falduri de draperii,

a perspectivelor reduse la efecte obscure de umbră şi lumină, în compoziţii savante. Şi astfel, încerci să ascunzi golul înapoia extazului. Pictezi figuri liniştite, trupuri încovoiate, sfincşi, pentru care singura şi adevărata suferinţă este teama de propriile lor îndoieli, pe care vor să le înnăbuşe, printr'o exaltare bolnăvicioasă. Vezi tu, este într'adevăr disperarea în faţa sterilităţii, opera unor epigoni, care vor să se înşele pe ei înşişi."

Jenny îşi înălţă capul. „Acesta, Gert, nu este decât punctul tău de vedere personal şi subiectiv. Nu sunt aşa sigură că toţi pictorii despre care îmi vorbeşti au fost atât de puţin stăpâni pe ei înşişi şi atât de puţin mulţumiţi de operile lor.

El întoarse foile râzând. „Este posibil şi poate că din punctul meu de vedere personal şi subiectiv, cum spui tu, mi-am făcut o idee fixă, odată pentru totdeauna.

— Totuşi portretul — în roşu — al soţiei tale este adevărat impresionism, şi de cea mai bună calitate. Cu cât îl privesc, cu atât îmi place mai mult.

— Această lucrare este cu totul întâmplătoare. Tăcu o clipă. Când l-am pictat, ea era viaţa mea. Am fost atât de nebun după ea... şi o detestam atât de mult totuşi, de pe atunci.

— Din cauza ei, întrebă Jenny încet, n'ai mai pictat ?

— Nu, Jenny, toate nenorocirile ni se întâmplă numai din vina noastră proprie. Ştiu că nu eşti ceea ce se numeşte o femee evlavioasă. Nici eu, în definitiv, nu sunt cu adevărat creştin. Dar *cred*

în Dumnezeu sau într'o forță spirituală, dacă vrei, o putere, care pedepsește în mod drept.

„Era casieriță undeva, într'un magazin din Storgaten. Am întâlnit-o din întâmplare. Era de o frumusețe răpitoare, poți și acum să-ți dai seama. Am așteptat-o într'o seară când ieșea dela prăvălie și i-am spus ceva. Am făcut cunoștință, am sedus-o, spuse el încet și aspru.

— Apoi ai luat-o de soție, fiindcă urma să aibă un copil... Mi-am închipuit eu, te-a pedepsit și te-a chinuit timp de douăzecișișapte de ani, pentru a te răsplăti. Văd că tu crezi într'o dreptate destul de crudă."

El zâmbi cu un aer de oboseală.

„Nu sunt chiar atât de modă veche cum crezi tu, Jenny. Nu mi se pare un păcat pentru doi tineri îndrăgostiți, să se dea unul altuia, fie înainte de căsătorie, fie chiar fără căsătorie. Insă eu am sedus-o cu adevărat pe Rebecca. Era inocentă când am întâlnit-o, și nu numai fecioară. Am bănuit cum este, înainte ca ea însăși să fi putut să-și dea seama. Am înțeles cât va fi de pasionată, de geloasă, de tiranică în iubirea ei. Dar nu-mi păsa, eram încântat de a fi, eu, obiectul acestei pasiuni violente. Și că mi-a fost dat mie să posed în întregime această fată delicioasă. Natural că nu înțelegeam să fiu cu totul al ei, așa cum mi-ar fi cerut-o ea! Nu mă gândeam să o părăsesc, dar credeam că o știu să-mi afirm personalitatea și să n'o las pe Rebecca să aibă vreo influență asupra a tot ce nu voiam să-i împărtășesc — ideile mele, lucrul meu, viața mea cea mai intimă. Cu toate acestea, știam că o să încerce să-mi răpească tot. Cât eram de

prost, de vreme ce-mi dădeam seama, şi de slăbiciunea mea, şi de forţa ei, şi de lipsa ei de scrupule! Îmi închipuiam că pasiunea ei atât de mare o să-mi fie mie în avantaj, căci eram rece în comparaţie cu ea. Am observat însă că, în afară de dăruirile ei de femee care iubeşte, era ştearsă, vanitoasă, incultă, geloasă şi prost crescută.

„Noi n'aveam nicio legătură sufletească, însă eu nici nu simţeam această nevoie. Nu voiam decât să posed acest corp delicios şi să mă îmbăt de pasiunea ei devastatoare."

Se ridică şi veni aproape de Jenny. Îi luă mâinile şi le apăsă o clipă asupra ochilor lui.

„Puteam oare să mă aştept că unirea noastră să fie altceva decât o nenorocire? Culegeam ce semănasem. A trebuit deci să mă căsătoresc cu ea. A fost o epocă îngrozitoare... La început, când venea la mine la atelier, era de o îndrăzneală nebunească. Nu-i păsa câtuşi de puţin de vechile prejudecăţi familiale.

„Spunea chiar că este mândră că este amantă: nimic mai frumos decât unirea liberă! Dar de îndată ce a rămas gravidă a schimbat tonul. Ea mi-a împuiat urechile cu onorabila ei familie dela Fredrikshald, cu virtutea ei fără pată, cu numele ei cinstit; eu eram un şnapan, un mizerabil, dacă nu o luam imediat în căsătorie. Atâţia bărbaţi înaintea mea o curtaseră în toate chipurile, însă ea nu consimţise nici să se logodească şi nici nu se lăsase sedusă. Eu n'aveam niciun rost, ca să mă mai şi căsătoresc. Nu eram decât un student, un amărît, care nu ştie să facă altceva decât să picteze! Trecură câteva luni. A trebuit să merg la

bătrânul meu tată! Ne-am căsătorit, iar două luni mai târziu a venit pe lume Helge.

„Sprijinul dat de familia mea mi-a permis să instalez ceea ce vezi aici. Visam încă o mare casă de editură de artă, din cauza gravurilor mele pentru cântecele populare. Dar am avut prea mult de muncit, ca să pot hrăni pe ai mei şi pe mine. A venit o zi chiar, când a trebuit să fac o înţelegere cu creditorii. Era în 1890.

„Ea a început să lupte cu modestie şi curaj alături de mine şi să îndure lipsuri. Ar fi răbdat de foame bucuroasă pentru copii şi pentru mine. Insă a mă vedea obligat să-i dau dreptate pentru oboseala şi pentru sacrificiile ei, era pentru mine, care n'o iubeam, mai rău decât orice pe lume.

„A trebuit să renunţ la ceea ce îmi plăcea. Mă forţa să părăsesc puţin câte puţin tot ce-mi era drag, tot ce nu era ea. Tatăl meu şi soţia mea se simţiră duşmanii cei mai înverşunaţi, din prima zi. El nu era câtuşi de puţin încântat de nora lui. Aşa ceva nu putea să rabde vanitatea Rebecăi. A încercat să ne facă să ne certăm. Tata era un funcţionar de şcoală veche, puţin cam îngust la idei, poate, puţin cam ţeapăn şi tăios, însă atât de distins, atât de drept şi atât de generos şi de blând, şi bun în fond. Eram foarte legaţi, de când ne ştiam. Oh, Jenny, îl iubeam — dar nu-mi era îngăduit aşa ceva.

„Apoi, mai era pictura. Am înţeles că n'aveam talentul, pe care mi-l închipuisem că-l am şi nu puteam să mai continui încercările, de vreme ce nu mai aveam încredere în mine. Eram sătul de lupta pentru pâinea de toate zilele, sătul de această viaţă

în comun, care din ce în ce transformau în caricatură visurile mele. Ea îmi reproşa, bucurându-se pe ascuns, că îmi părăsisem arta. În fine, soţia mea era geloasă şi fiindcă vedea că-mi iubeam copiii şi că mă iubeau şi ei pe mine. Nu voia să împart dragostea mea între ea şi copii şi nici copiii să-şi împartă dragostea lor între ea şi mine.

„Gelozia ei a devenit un fel de nebunie în cursul anilor. Ai văzut şi tu.

Jenny ridică ochii.

„Cu mare greutate admite să fiu în aceeaşi cameră cu tine, chiar când este acolo şi Helge."

Jenny nu spuse nimic câtva timp, apoi merse spre el şi punându-i mâinile pe umeri:

„Nu înţeleg, murmură ea, nu pot înţelege cum ai putut să rezişti."

Gert Gram se aplecă înainte şi puse capul pe umărul ei.

— Nu înţeleg nici eu, Jenny." Când, după puţin timp, el îşi ridică faţa şi când li se întâlniră privirile, ea se simţi copleşită de o milă, de o desnădejde nesfârşită şi-l sărută pe frunte şi pe obraz. După aceasta se sperie de ce făcuse, văzându-i faţa care se odihnea pe umărul ei cu ochii închişi. Dar el se depărtă uşor şi spuse: „Iţi mulţumesc, micuţă Jenny."

*

Gram puse desenele în bloc şi făcu ordine pe masă.

„Jenny, aş vrea să fii foarte fericită. Eşti atât de tânără, ai atâta prospeţime, eşti curagioasă, energică şi atât de frumos înzestrată. Micuţa mea

dragă, tu eşti aşa cum aş fi vrut eu să fiu, însă eu n'am fost niciodată astfel."

Ii vorbea aproape şoptit, părând absent.

„Imi închipui, reluă el mai apoi, că atât timp cât o dragoste este încă nouă, când cei doi nu s'au obişnuit unul cu celălalt, pot să se nască atâtea piedici. Eu vă doresc să nu staţi aici la Oslo. Trebue să fiţi singuri, departe de familie şi de toţi ceilalţi, măcar la început.

— Helge încearcă să obţină o situaţie la Bergen, ştii bine, spuse Jenny. — Şi din nou se simţi cuprinsă de o nelinişte şi de o descurajare nelămurită, numai fiindcă se gândea la el.

— Tu nu-i spui nimic mamei tale de logodnă, Jenny? Şi de ce nu-i spui? N'o iubeşti pe mama ta?

— Dar sigur că o iubesc pe mama.

— Cred că ar fi bine pentru tine s'o întrebi şi pe ea, să te destăinueşti mamei tale.

— Nu serveşte la nimic să întrebi pe alţii. Nu-mi place să vorbesc despre aceste lucruri, spuse ea cam sec.

— Adevărat, tu eşti..."

Rămăsese întors pe jumătate către fereastră, şi deodată tresări şi spuse şoptit, dar cu furie: „Jenny, uite-o că trece.

— Cine? Rebecca?"

Jenny se ridică. Ar fi vrut să ţipe de amărăciune şi desgust, şi începu să tremure. Fiecare fibră în ea, se crispa, se revolta. Nu voia să fie amestecată în toate aceste mizerii, în aceste bănuieli, aceste certuri, aceste vorbe duşmănoase, aceste desbinări, aceste scene, şi cine ştie mai ce încă? Nu, nu, voia să fie amestecată.

„Jenny, tu tremuri, fetiţo. Nu-ţi fie frică, ţie n'o să-ţi facă nimic.

— Să nu-ţi închipui că mi-e frică. — Se simţea rece ca de ghiaţă.

— Am venit să te iau aici — am privit nişte desene şi acum merg cu tine, să luăm ceaiul.

— Cred că nu ne-a văzut!

— Dar, Dumnezeu ştie că nu avem nimic de ascuns. Dacă nu ştie că am venit aici, o s'o afle. Am să mă întorc cu tine acasă, înţelegi, trebue, şi pentru tine şi pentru mine."

Gram îi aruncă o privire scurtă.

„Ei bine, hai să mergem."

Când ajunseră în stradă, doamna Gram nu mai era acolo.

„Să luăm tramvaiul, Gert, este târziu. Apoi adăugă: Şi din dragoste pentru Helge, trebue... Este imposibil să continuăm cu aceste ascunzişuri între noi."

*

Doamna Gram le deschise chiar ea uşa şi, în timp ce Gert Gram dădea explicaţii, Jenny o privea pe Rebecca drept în ochi. „Ce păcat că Helge lipseşte astăseară! Nu credeţi că o să se întoarcă devreme?

— Curios că nu te-ai gândit mai devreme la aceasta, dragul meu, spuse doamna Gram lui Gert. Nu este plăcut pentru domnişoara Winge să rămână numai cu noi, doi bătrâni.

— Oh, dragă doamnă, nu spuneţi aşa, zise Jenny.

— Nu-mi aduc aminte ca Helge să fi vorbit ceva despre lipsa lui de astăseară, spuse Gram.

— Nu te recunosc deloc fără lucru, spuse doamna Gram, zâmbind, când veniră să stea în salon, după masă. Dumneata, care de obicei eşti aşa de activă.

— N'am avut timp să mai trec pe acasă, am plecat dela atelier prea târziu. Nu puteţi să-mi daţi un lucru oarecare, doamnă Gram?"

Cele două femei discutară asupra preţurilor broderiilor la Oslo şi la Paris, şi despre cărţile, pe care Jenny le împrumutase Rebecăi. Gram citea. La un moment dat, Jenny simţi că el o privea.

Helge se înnapoie către ora unsprezece.

„Ce este? întrebă el când scoborîră împreună scara. A fost vreo scenă acasă?

— Nicidecum. — Ea vorbea enervată. Fără îndoială, pe mama ta a supărat-o venirea mea la voi, în tovărăşia tatălui tău.

— Aţi fi putut evita aceasta, mi se pare, spuse Helge uşor.

— Mă duc cu tramvaiuul. — Enervată peste măsură, lăsă braţul lui Helge. — Nu pot suporta mai mult, astăseară, auzi tu? Nu mai vreau scene cu tine, în fiecare seară în care vin la ei. Bunăseara.

— Dar, Jenny, te rog, Jenny?" — Alergă după ea, dar ea ajunsese la staţie, unde un tramvai sosea tocmai în acea clipă. Jenny sări în vagon, lăsând pe Helge jos, uitându-se după ea.

*

A doua zi, ea mergea încoace şi încolo prin atelier, neputând să facă nimic. Ploaia năpăia deasupra tavanului de sticlă. Din când în când, Jenny se apuca să privească, olanele ude şi lucioase, bur-

lanele, coşurile negre şi firele de telegraf, pe care alunecau picături de apă, ca mărgăritarele. Ele lunecau, se adunau, cădeau şi altele, fără număr, le luau locul.

Jenny se gândea că ar trebui să meargă pentru câteva zile la Bundefjord cu mama sa şi cu copiii. Era neapărată nevoie să plece de aici. Sau poate ar putea pleca din oraş, să se mute câteva zile la hotel şi să-i ceară lui Helge să vie acolo, să-l vadă în linişte — să rămână din nou singură cu el.

Încercă să se gândească la primăvara lor dela Roma şi la căldura plăcută din câmpia verde romană. Revăzu florile albe, ceaţa argintie de deasupra munţilor, îşi retrăi veselia. Nu izbutea însă deloc să-şi amintească şi de figura lui Helge din acel timp.

Cum îl vedeau ochii ei de îndrăgostită? Totul era acuma atât de îndepărtat şi atât de curios în afară de restul vieţii ei. Cu toate că îşi dădea seama de legăturile ce uneau trecutul cu prezentul, ea nu le mai simţea.

Casa aceasta a lui Helge din strada Welhaven! nu, nu avea ce căuta acolo şi nici Helge *al ei*.

Nu putea să se convingă că aceşti oameni ar putea face parte din viaţa ei pentru tot timpul, de acum înainte. Nu putea admite. Gram avea dreptate, trebuia să se depărteze de ei.

Ar putea pleca, şi imediat chiar, înainte ca Helge să-i poată cere explicaţii cu privire la scena din ajun.

Îşi făcuse valiza cea mică şi tocmai îşi lua pelerina, când bătu cineva la uşă de mai multe ori la rând. Recunoscu felul de a bate al lui Helge. Jenny rămase nemişcată, aşteptând să-l audă de-

părtându-se, apoi luă valiza, încuie atelierul şi plecă.

Ajungând la etajul întâiu, Jenny văzu un bărbat care sta la una din ferestrele din vestibul. Era Helge. O zărise. Ea coborî până la el. Se priviră o clipă fără să-şi vorbească.

„De ce n'ai vrut să-mi deschizi uşa? întrebă el.

— Ba da, însă nu puteam să-ţi vorbesc."

— Ba da, însă n'aveam poftă să-ţi vorbesc."

El observă valiza.

„Vroiai să pleci la mama ta?"

Jenny se gândi puţin.

„Nu, mă gândeam să plec la Holmestrand pentru câteva zile. Voiam să-ţi scriu şi să te rog să mă cauţi acolo ca să fim împreună, fără ca nimeni altul să se amestece în treburile noastre, sau să ne facă scene. Voiam să pot vorbi cu tine în linişte.

— Şi eu voiam să-ţi vorbesc, Jenny. Nu putem să mergem la tine sus?" Ea nu răspunse imediat.

„Este cineva sus?" întrebă el.

Jenny se uită la el.

„Cineva la mine, când nu sunt acolo?

— Ar fi putut fi cineva, care să nu vrei să fie văzut."

Ea roşi toată.

„Pentru ce oare? nu puteam să-mi închipui că ai să rămâi aici să mă pândeşti.

— Dragă Jenny, tu ştii bine... nu vreau să spun că tu ai vreo vină."

Jenny nu răspunse nimic, dar se sui la ea. Lăsă valiza şi rămase în picioare îmbrăcată, în atelier, aşteptând ca Helge să-şi desbrace mantaua de ploaie şi să-şi pună umbrela într'un colţ.

„Tata mi-a spus azi dimineaţă că ai fost la el şi că mama a trecut prin faţa ferestrei.

— Da. Este un obicei curios al casei voastre de a vă pândi unii pe alţii. Eu nu mă pot obişnui cu el, te asigur."

Helge roşi. „Draga mea, simţeam nevoia să-ţi vorbesc. Portăreasa mi-a spus că eşti acasă. Tu ştii că nu mă îndoiesc de tine.

— Nici eu nu mai ştiu ce să cred, răspunse ea. Nu mai pot suporta această bănuială, aceste taine, pentru toate nimicurile, aceste murdării. Zău, Helge, nu poţi să mă scuteşti puţin de toate acestea?

— Biată Jenny! — El se ridică şi merse la fereastră. Cât am suferit din cauza vieţii pe care o ducem, tu nici nu-ţi poţi închipui, Jenny. Şi totuşi motivul acestei disperări există, fiindcă, nu vezi şi tu, gelozia mamei mele nu este cu totul fără motiv."

Jenny începu să tremure. Helge se întoarse şi băgă de seamă.

„Nu cred că tata îşi dă seama de acest lucru, căci altfel nu s'ar lăsa pradă în chipul acesta plăcerii de a fi cu tine. Şi totuşi... şi el mi-a spus că ar trebui să plecăm, să părăsim oraşul amândoi. Nu ţi-a dat oare el ideea plecării?

— Eu singură mi-am propus să plec la Holmestrand. Dar el mi-a spus ieri că n'ar trebui să locuim în oraş — după căsătoria noastră."

Ea merse către el, îi puse mâinile pe umeri.

„Helge, dragul meu, trebue să plec dacă lucrurile au ajuns până aici. Helge, Helge, ce ne facem?

— Eu, plec, spuse el decis." El luă mâinile lui Jenny de pe umeri apăsându-le pe ochii lui. Rămaseră astfel o clipă.

„Da, dar trebue să plec şi eu. Nu înţelegi, Helge? Cât timp am crezut că mama ta era fără judecată şi vulgară, puteam să mă fac că nu observ nimic, când era ea de faţă. Dar acum! N'ar fi trebuit să-mi spui astea, Helge, chiar dacă te înşeli. Nu mă mai pot duce la părinţii tăi; dacă trebue să mă întreb mereu întrucât are ea motiv să fie geloasă, nu voi mai avea curaj s'o văd. Voi sfârşi prin a mă purta ca şi cum aş fi vinovată.

— Vino, Jenny. — El o conduse până la canapea şi se aşeză alături de ea. — Vreau să-ţi pun o întrebare! Mă iubeşti, Jenny?

— Tu ştii", spuse ea repede şi cu nelinişte.

El îi luă mâna rece între ale sale.

„Sunt sigur că m'ai iubit — şi zău dacă am înţeles vreodată de ce — însă simţeam că era adevărat când îmi spuneai. Felul tău de a fi faţă de mine, nu era decât tandreţe, bunătate şi bucurie. Insă totdeauna m'am temut de ziua când n'o să mă mai iubeşti..."

Privi faţa palidă de tot a lui Jenny.

„Te iubesc atâta, Helge.

— Da — îi flutură un zâmbet — tu nu eşti din acelea care nu mai simt nimic dintrodată, după ce au iubit. Ştiu apoi că nu vrei să mă faci să sufăr. Tu însăţi vei suferi, dacă nu mă vei mai iubi. Eu, te iubesc nesfârşit de mult."

Şi izbucni în lacrimi.

Jenny îl trase către ea.

„Helge, dragul meu, prietenul meu drag."

El înălţă capul şi o respinse uşor.

„Jenny, în seara aceea la Roma, aş fi putut face să fii a mea. Ai fi fost a mea cu totul — şi tu

vreai — n'aveai în suflet nicio îndoială asupra fericirii pe care am fi simţit-o trăind împreună. Eu nu eram tot atât de sigur — şi de aceea n'am îndrăznit... Şi apoi, aici, te-am dorit cu patimă. Voiam să te am, căci mi-era frică să nu te pierd într'o zi. Insă mi-am dat seama că tu te fereai mereu când observai că... mă stăpânea dorinţa."

Ea îl privi înspăimântată. Era adevărat — nu voise să creadă acest lucru — dar el spunea adevărul.

„Şi dacă te-aş ruga acum, imediat, ai vrea?".

Jenny mişcă buzele — apoi spuse repede şi cu glasul hotărît:

„Da, Helge."

Helge zâmbi trist şi îi sărută mâna.

„Vrei din toată inima, fiindcă doreşti să fii a mea, fiindcă nu-ţi închipui altă fericire decât aceea de a-mi aparţine? Şi nu oare fiindcă mă compătimeşti? Nu oare pentru a-ţi respecta cuvântul? Nu este aşa?"

Ea i se aruncă la piept sguduită de suspine.

„Lasă-mă să plec. Vreau să merg în munţi — înţelegi Helge — vreau să mă regăsesc pe mine însămi, vreau să fiu din nou Jenny a ta, ca la Roma. Vreau, Helge. Nu mai ştiu ce e cu mine... dar asta vreau. Când voi fi liniştită îţi voi scrie — iar tu vei veni şi eu nu voi mai fi decât Jenny a ta.

— Jenny, spuse Helge încet — eu sunt fiul mamei mele. Ne-am depărtat unul de celălalt — de pe acum — dacă nu poţi să mă convingi că eu sunt totul pentru tine pe acest pământ... singurul care contează... mai mult decât arta ta, mai mult decât prietenii tăi... căci erai a lor, simţeam eu, mai

mult decât a mea, pe cât eşti de străină de familia mea.

— Nu mă simţeam atât de străină faţă de tatăl tău, spuse Jenny plângând.

— Dar tata şi cu mine, suntem străini unul pentru celălalt, Jenny. Arta ta nu voi putea niciodată s'o iubesc. Ştiu acum că pot fi şi gelos, Jenny, tu nu înţelegi că eu sunt fiul ei? Chiar dacă aş fi sigur că sunt totul pentru tine, nu voi putea să nu fiu gelos şi să nu am teamă de ziua în care vreun altul s'ar ivi, pe care să-l iubeşti mai mult, care să te înţeleagă mai bine. Sunt gelos, prin însăşi firea mea.

— Nu trebue să fii, Helge, o să ne distrugi fericirea. Nu pot suporta să fiu bănuită, mă înţelegi? Aş primi, mai curând ca tu să mă înşeli, decât să te îndoieşti de mine.

— Dar eu nu!" Helge zâmbi îndurerat.

Jenny îi dădu la o parte şuviţele de păr de pe frunte şi-i şterse ochii.

„Helge, ne iubim. Când vom fi departe de aici — şi dacă voim amândoi ca totul să meargă bine... Când doi oameni vor să se iubească şi vor să fie fericiţi...

— Am văzut prea multe, Jenny. Nu îndrăznesc să mă încred în voinţa mea şi în a ta. Şi alţii, fără îndoială, au contat pe buna lor voinţă, însă am văzut ce infern au reuşit să-şi facă din viaţă! Răspunde-mi la întrebarea pe care ţi-am pus-o. Mă iubeşti? Vrei să mai fii a mea ca la Roma? Pot să rămân la tine în noaptea aceasta? Doreşti să fiu lângă tine, mai mult decât orice pe lume?

— Ţin atât de mult la tine, Helge. Ea suspina cu disperare.

— Îţi mulţumesc, spuse el. Îi luă mâna şi i-o sărută. Ce poţi face, biata de tine, dacă nu mă iubeşti, văd eu bine.

— Helge, gemu ea, rugătoare.

— Nu-mi poţi spune că trebue să rămân, fiindcă îţi este cu neputinţă să trăeşti fără mine. Ai avea curajul să-ţi iei răspnuderea viitorului nostru, dacă mi-ai spune că mă iubeşti numai pentru a nu te părăsi cu inima sfâşiată?"

Jenny lăsase ochii în jos.

Helge îşi luă mantaua de ploaie şi umbrela.

„Adio Jenny. Îi luă mâna.

— Mă părăseşti, Helge!

— Da, Jenny, plec.

— Şi nu vei mai veni?

— Nu, atâta timp cât nu vei putea să-mi spui ce ţi-am cerut.

— Nu pot, acum", murmură ea.

El îi mângâie încă odată părul şi plecă.

*

Jenny rămase plângând pe canapea. Plânse mult timp cu amărăciune, fără să se gândească la nimic. Îi era atâta silă, după aceste luni de jigniri meschine, de umiliri fără rost şi certuri pentru lucrui de nimic, iar sufletul îi păru gol şi îngheţat. Helge avea desigur dreptate.

Deodată îşi dădu seama că îi era foame şi văzu că era ora şase. Rămăsese aşa plângând aproape patru ore. Când îşi căută haina ca să iasă, observă că nici n'o dăduse jos.

Aproape de uşă era o pată de apă, între mai multe tablouri rezemate cu faţa de perete; luă o cârpă şi şterse pe jos. Apoi îi veni în minte că apa se scursese din umbrela lui Helge.

Işi rezemă capul de uşă şi începu din nou să plângă.

VIII.

Masa nu dură mult. Ea încercă să citească un jurnal şi să nu se mai gândească. Dar degeaba. Era mai bine să meargă acasă şi să rămână acolo.

Pe scară, în faţa uşii, părea că aşteaptă un bărbat. Era înalt şi slab. Urcă ultimele trepte în fugă şi strigă: „Helge!"

— Nu este Helge, răspunse el. Era Gert Gram.

Jenny îi întinse gâfâind mâna.

„Gert, ce este? S'a întâmplat ceva?

— Fii cuminte, linişteşte-te, Jenny. Ii luă mâna. Helge a plecat la Kongsberg la un prieten, un coleg de şcoală, medic acolo. Doamne, micuţo, ţi-a fost cumva teamă de altceva! El zâmbi imperceptibil.

— Ah, nu ştiu.

— Dar, dragă Jenny, eşti tulburată de tot."

Ea trecu înainte pe sală, deschise uşa atelierului. Era încă lumină şi Gert Gram o privi. Şi el era palid.

„Pari să fi suferit mult, Jenny. Helge mi-a spus totuşi, cel puţin aşa am înţeles eu, că v'aţi convins amândoi, că aţi recunoscut că nu eraţi făcuţi unul pentru celălalt."

Jenny tăcu. Acum, când altul pronunța aceste cuvinte, avea dorința să protesteze. Nu pricepuse încă bine că totul se sfârșise. Dar iată că Gram i-o spunea. Erau de acord în a recunoaște că era mai bine așa, iar Helge plecase. Iubirea cea mare, pe care o avusese pentru el, se spulberase și ea n'avea s'o mai regăsească în sufletul ei, deci totul se sfârșise. Dar, Dumnezeule din cer, este cu putință ca totul să se fi terminat, cu toate că ea n'o voise?

„Ești atât de nefericită, Jenny? întrebă din nou Gram. Îl mai iubești, totuși?"

Jenny dădu din cap.

„Desigur, îl iubesc pe Helge — și vocea îi tremura — nu se poate să încetezi să iubești atât de repede. Nu poate să-ți fie indiferent să faci să sufere pe un altul."

Gram nu spuse nimic, în primul moment. El se așeză pe canapea, învârtindu-și între degete pălăria.

„Înțeleg bine durerea voastră și nenorocirea voastră a amândurora, însă, Jenny, nu crezi în fond, și tu, că era mai bine să vă despărțiți?..."

Ea nu răspunse nimic.

„Nu pot să-ți spun cât am fost de fericit, Jenny, când am făcut cunoștință cu tine, văzând că tu erai femeea pe care o iubea fiul meu. Helge trebuia să aibă fericirea de care eu fusesem lipsit. Erai atât de frumoasă, atât de distinsă. Imi părea că erai tot atât de bună, pe cât erai de inteligentă și de energică; mai mult încă, o artistă adevărată, care nu se îndoia nici de menirea sa și nici de mijloacele sale. Vorbeai cu multă căldură despre

lucrările tale, cu bucurie despre cel drag ţie. Apoi a urmat întoarcerea lui Helge!

„Te-ai schimbat aproape imediat. Neînţelegerile din casa noastră, zilnice la noi, au făcut o impresie puternică asupra ta. După mine, neplăcerile penibile pe care le poate face o soacră n'ar trebui să otrăvească atât de mult fericirea unei femei tinere şi îndrăgostite. Am început să mă tem de o altă cauză mai serioasă, care se întrezărea în manifestările tale, cauză care o înţelegeai puţin câte puţin şi tu. Dragostea ta pentru Helge nu era atât de sigură cum o crezuseşi tu. Ai înţeles că voi nu eraţi în realitate făcuţi unul pentru celălalt, cum credeai, desigur, la început. Nu era decât iluzia unei clipe, care vă aruncase unul în braţele celuilalt, acolo, la Roma, unde eraţi singuri, în acel mediu necunoscut şi nou, amândoi tineri şi liberi, mulţumiţi de lucrul vostru, amândoi ameţiţi de setea de iubire a tinereţei! O simpatie, o potrivire de moment, iar nu o legătură mai serioasă, mai profundă a fiinţelor voastre."

Jenny stătea în picioare la fereastră. Ea simţea o revoltă surdă ascultându-l cum vorbea. Doamne, desigur că avea dreptate, dar ce putea să înţeleagă el din suferinţa ei, el care stătea acolo, explica şi analiza atât de bine întreaga situaţie?

„Aceasta nu rezolvă nimic, chiar dacă este oarecare adevăr în ceea ce spui tu. Poate că ai dreptate...

— Dar în orice caz, Jenny, este mai bine, că v'aţi dat seamă acum de această impresie greşită. Mai târziu, ce nenorocire şi câtă greutate ca să mai poţi desface legăturile întărite prin obişnuinţă!

— Nu de asta e vorba. Nu, nu de asta. Ade-

vărul, este că — da — este că eu mă dispreţuesc de a mă fi minţit eu însămi. Trebue să ştii, înainte de a spune că iubeşti, că o să poţi să-ţi respecţi cuvântul. Am dispreţuit întotdeauna acest fel de a privi lucrurile cu uşurinţă, mai mult decât orice pe lume. Şi iată-mă eu însămi de dispreţuit."

Gram se întoarse brusc înspre ea. Îi dispăru culoarea, apoi o roşeaţă accentuată se răspândi pe figura lui, însă nu vorbi decât ceva mai pe urmă.

„Am spus, că atunci când doi oameni nu sunt făcuţi unul pentru celălalt, este mai bine pentru ei — pentru ea mai ales — de a-şi recunoaşte greşeala înainte ca să nu mai poată fi reparată. Dacă însă ei sunt prea mult legaţi de împrejurări, pot încerca, cu puţină resemnare şi cu multă bunăvoinţă reciprocă, să redobândească armonia care este pe cale să dispară.

„Dacă totuşi încercarea aceasta dă greş, mai este încă o posibilitate... Eu nu ştiu, în definitiv, ce a fost între voi."

Jenny schiţă un zâmbet ironic.

„Oh, înţeleg ce vrei să spui, dar pentru mine este acelaşi lucru de a fi vrut să mă dau lui, chiar de a-i fi promis că o voi face, cu acela de a fi făcut acest lucru, şi mă simt mai umilită poate că nu m'am ţinut de cuvânt, decât dacă aş fi fost...

— Nu vei mai spune aşa, când vei întâlni un bărbat pe care îl vei iubi cu o dragoste mare şi puternică, spuse Gram încet."

Jenny ridică din umeri.

„Crezi aşa dar că există, această mare şi puternică dragoste ?

— Da, Jenny. — Gram zâmbi uşor. — Imi

dau seama că o astfel de expresie pare astăzi caraghioasă, totuşi eu cred în acest lucru, şi pentru motive binecuvântate.

— Mă gândesc că fiecare iubeşte potrivit temperamentului său. Cel care posedă un caracter serios, cel care este deschis chiar faţă de sine însuşi, nu se complace în iubiri trecătoare. Credeam că eu însămi... însă aveam douăzecişiopt de ani când l-am întâlnit pe Helge. Nu iubisem niciodată pe nimeni. Eram plictisită că nu iubisem. Helge mă iubea. Dragostea lui caldă, tinerească, sinceră, m'a atras. M'am minţit pe mine însămi, ca şi cea mai mare parte dintre femei. Pasiunea lui Helge mă încălzea, iar eu îmi închipuiam că eu eram înflăcărată. In fond, ştiam că o astfel de iluzie nu durează, n'ar fi durat decât atât, cât n'ar fi cerut nici cel mai mic sacrificiu iubirii mele.

„Alte femei se comportă la fel ca mine fără să-şi dea seama, fiindcă ele nu fac nicio deosebire între bine şi rău şi fiindcă sunt obişnuite să se înşele pe ele înseşi, dar eu nu mă pot desvinovăţi în felul acesta.

„Sunt deci cu adevărat tot atât de meschină, tot atât de egoistă, tot atât de mincinoasă, ca şi restul femeilor. Poţi să fii sigur de asta. Gram, nu voi ajunge să cnosc niciodată această mare şi puternică iubire, de care vorbeşti tu.

— Ba da, Jenny.

Şi un surâs melancolic mai flutură odată pe buzele lui Gert.

„Dumnezeu mi-e martor că n'am un caracter mare şi puternic, că am trăit doisprezece ani în minciună şi urîciune. Eram ceva mai în vârstă de-

cât eşti tu acum, când am întâlnit pe cineva, care m'a învăţat să cred în dragostea de care tu vorbeşti cu atât dispreţ — în dragostea de care nu mă voi mai îndoi niciodată."

Urmă o tăcere scurtă.

„Şi ai rămas lângă soţia ta?

— Aveam copii, nu-mi dădeam încă seama că nu trebuia să mai aştept să am o cât de mică influenţă asupra copilaşilor mei, şi aceasta cu atât mai mult, cu cât o altă femee decât mama lor era stăpână pe inima şi sufletul meu.

„Şi ea era căsătorită — o căsătorie nenorocită. Avea o fetiţă, ar fi putut s'o ia cu ea, bărbatul era beţiv. Jenny, am fost pedepsit de purtarea mea faţă de Rebecca, cu care făcusem din ea metresa mea, atunci când numai simţurile mele o doreau.

„Iubirea noastră era prea frumoasă pentru a o acoperi cu minciuni. Nu-ţi mai spun că a trebuit să o ascundem, această iubire plină de farmec, întocmai ca pe o crimă. Oh, mica mea Jenny, nu există o fericire mai mare..."

Ea veni către el şi el se sculă.

Rămaseră aşa unul lângă altul, fără să se mişte, fără să-şi vorbească.

„Trebuie să plec, fetiţo, spuse el deodată, scurt şi forţat, ca să fiu acasă la ora obişnuită, altfel iar va bănui."

Jenny înălţă capul.

Gert Gram merse până la uşe, iar ea îl însoţi.

„Nu-ţi fie teamă că n'ai să ştii să iubeşti, adăogă el, ai un suflet nobil şi cald, Jenny. Vrei să mă socoteşti printre prietenii tăi?

— Îţi mulţumesc", zise Jenny încet, întinzându-i mâna.

El se aplecă şi sărută îndelung această mână, mai îndelung decât o sărutase oricine până atunci.

IX.

Gunnar Heggen şi Jenny Winge organizau numai ei doi o expoziţie în luna Noembrie. Gunnar veni cu această ocazie în ţară. In timpul verii rămăsese la Smaalenene, ca să picteze stânci de granit roşu, brazi verzi şi cer albastru. Intre timp fusese pe la Stockholm unde i se cumpărase un tablou.

„Cesca ce face? întrebă Jenny, într'o dimineaţă când erau la ea şi beau whisky cu sifon.

— Oh, Cesca!" Gunar lua câteva înghiţituri, trase câteva fumuri din ţigare, se întoarse către Jenny care-l privea.

Ii făcea bine că-l revedea şi-l auzea vorbind despre lucruri şi despre oameni de care ea era atât de departe acum. Pentru Jenny, locurile unde cunoscuse pe Gunnar şi pe Cesca, unde lucrase împreună cu ei, unde fusese fericită cu ei, păreau a fi din altă lume.

Figura aceasta a lui Gunnar, atât de bronzată, atât de sinceră! cu nasul lui cam într'o parte, — îl lovise cineva cu piciorul în copilărie. — Numai asta îi mai salvează înfăţişarea lui Gunnar, spunea Cesca; altfel ar fi cea mai îngrozitoare frumuseţe anostă. Ea remarcase acest lucru la Viterbe! Şi era

mult adevăr în cuvintele ei. Căci el avea întocmai trăsăturile unui domnișor dela țară:

Fruntea lată și joasă, subt părul negru ondulat, ochi mari albaștri, gura roșie și cărnoasă cu dinți strălucitori. Cu figura arsă de soare până la ceafa bine desvoltată, avea un corp cam scurt, cu umeri largi, aproape prea robust, prea musculos. Totuși buzele lui sensuale, pleoapele grele păstrau o curioasă expresie de puritate nevinovată. Știa să zâmbească cu farmec; mâinile lui erau niște adevărate unelte de lucru, noduroase și cu degetele scurte, cu falange puternice — însă el se servea de ele într'un fel cu totul propriu lui, cu mișcări atât de ușoare.

Spre deosebire de Jenny care se simțea obosită, descurajată, Gunnar, cu toate că slăbise puțin, își păstra aerul de sănătate deplină și de echilibru. Lucrase toată vara, adâncindu-se în citirea tragediilor grecești, poemelor lui Keats și ale lui Shelley, când nu picta.

„Doresc însă să citesc aceste tragedii în textul original, spuse el; trebue deci să învăț greaca și latina.

— Zău, Gunnar! mă tem că o să mai ai multe lucruri, pe care ai vrea să le înveți cu orice preț înainte de a afla odihna spiritului tău, astfel că la urma urmelor n'o să mai ai timp să pictezi decât în zilele de sărbătoare.

— Dar *trebue* să învăț limba greacă, Jenny, fiindcă trebue să scriu câteva articole...

— Și tu! Vrei să te-apuci să scrii."

Și ea râse.

„Desigur, vreau să scriu o serie de articole

despre o mulțime de lucruri și între altele, despre nevoia de a se introduce din nou greaca și latina în școlile noastre, trebue doar să ne cultivăm puțin și noi, de-aici.

— Ei, pe naiba! exclamă Jenny.

— Da, lucrurile nu pot continua în felul acesta. Când mă gândesc că simbolul nostru național nu este decât un castron de fiert, împodobit cu picturi grosolane și cu reproduceri de chipuri, sărmană imitație a celui mai sărac dintre toate stilurile europene, a stilului rococo!

„In felul acesta putem fi patrioți și noi. Tu știi bine că cel mai frumos compliment pe care-l poți face cuiva, fie că e artist, fie că are orice altă meserie, este să-i spui: „a rupt-o." A rupt-o cu școala, cu tradițiile, cu manierele de societate și cu ideile răsuflate ale muritorilor de rând, asupra felului de a te purta cum trebue. Tare am poftă să susțin, pentru a mai schimba puțin, că ar fi mai bine pentru noi, Norvegienii, să încercăm să refacem legăturile, să târîm până în cavernele noastre o mică parte din nenumăratele comori ale civilizației europene, să ni le însușim.

„A rupe! Prinzi în străinătate un mic detaliu dintr'un tot. Extragi un singur motiv de ornament dintr'un stil complet, și aceasta în sensul literal al cuvântului, faci la fel și cu speculațiile intelectuale, tai și iar tai acest mic ornament, în așa fel, încât nu mai poate fi recunoscut, în definitiv, și atunci îl botezi specific norvegian.

— Este adevărat, dar s'au făcut aceleași greșeli și pe vremea când cultura clasică era baza întregii culturi în Norvegia.

— Tot ce se poate, dar nu era decât un crâmpeiu de clasicism, un fragment, puţină gramatică latină şi alte câteva lucruri de aceeaşi natură. Nu s'a văzut niciodată, la noi, să se picteze tablouri inspirate de ceea ce se cheamă spiritul clasic, alături de picturile strămoşilor noştri preţioşi. Atât timp cât nu va exista aceasta, vom fi la marginea Europei. Dacă nu înţelegem că istoria greco-latină este cea mai veche istorie a propriei noastre civilizaţii rămânem la periferia culturii europene. In definitiv, este indiferent să ştim ce a fost de fapt această istorie, dar ceea ce interesează este ce ani prins noi din ea. Războaiele Spartei cu Mycenieni, spre exemplu! Nu erau decât lupte între nişte triburi pe jumătate sălbatice. Insă în povestirile pe care le avem despre ele se află expresia clasică a sentimentului unui popor sănătos, care înţelegea să moară până la ultimul om, mai curând decât să rabde să i se forţeze personalitatea şi să fie împiedecat să se conducă el însuşi. Noi de asemenea, ce dracu', ne-am luptat pentru cinstea noastră de-a-lungul veacurilor şi am mâncat căruţe de cartofi şi de coleaşă. Războaiele medice nu erau în definitiv decât un fleac, însă pentru o naţiune viguroasă, Salamina, Termopile, Acropole, reprezintă numai exemplificarea tendinţelor celor mai nobile şi celor mai puternice ale spiritului omenesc; aceste nume vor fi celebre, atât timp cât aceste tendinţe vor avea oarecare valoare şi cât un popor va crede în el însuşi şi va fi mândru de trecutul, de prezentul, de viitorul său."

Jenny făcu un gest de aprobare.

„Şi un poet va putea deapururi face versuri,

cântând Termopilele şi insuflându-le propriului său entuziasm! Iţi aminteşti că ţi-am citit la Roma oda lui Leopardi adresată Italiei?"

Jenny încuviinţă din cap.

„Este şi puţină declamaţie însă, nu zău, nu era admirabil? Iţi aduci aminte de Italia, — cea mai frumoasă dintre femei, înlănţuită la pământ, cu părul despletit şi plângând — şi pasagiul în care poetul doreşte să fie unul din tinerii Greci care au murit la Termopile, veseli şi împodobiţi ca pentru joc. Şi numele lor sunt sfinţite, iar Simonide cântă de pe creasta lui Antelas un imn triumfător morţilor. Valoarea simbolică a acestor minunate legende antice nu poate să îmbătrânească: gândeşte-te la Orfeu şi la Euridice... este ceva unic. Forţa iubirii învinge chiar şi moartea, însă o singură clipă de îndoială şi totul este pierdut... Aici, nu se cunoaşte decât în operetă acest nume.

„Englezii şi Francezii au ştiut să creeze o artă nouă şi vie, servindu-se de simboluri vechi. La noi, se văd răsărind în epocile prielnice, câţiva indivizi, care sunt destul de culţi ca să se poată înălţa până la înţelegerea destinului Atrizilor, şi să i prindă eternul adevăr. Suedezii, spre exemplu, au încă legături vii cu clasicismul. Noi nu le-am avut niciodată. Ce cărţi citim sau scriem noi? Poveşti pentru şcolile de adulţi. Punem în scenă personagii descărnate în costume „empire" sau porcării daneze, care nu pot interesa niciun om trecut de şasesprezece ani, dacă acesta nu este un minus habens. Sau vreun tinerel se apucă să dea păreri definitive asupra misticismului, sau a eternului feminin, din cauza unei gâsculiţe prost crescută care-şi

bate joc de el, pentrucă el n'are destul bun simţ ca să înţeleagă că întreaga problemă s'ar putea rezolva cu o bătae zdravănă."

Jenny începu să râdă. Gunnar se plimba încoace şi încolo prin cameră.

„Hjerrild se străduieşte să strângă material pentru o lucrare asupra sfinxului. Din întâmplare cunosc şi eu puţin femeea. Lucrurile nu ajunseseră niciodată atât de departe între noi, ca să mă fi coborît până la a-i administra o bătae bună. Insă ea îmi plăcea destul şi am găsit acest lucru foarte neplăcut. Eram chiar cu totul desorientat când... am descoperit felul ei de a se comporta. Dar eu am lucrat, aceasta m'a făcut să-mi viu în fire, înţelegi ?

De fapt, vezi tu, Jenny, eu nu cred că există ceva care să nu poată fi uitat prin muncă."

Jenny rămase o clipă fără să spună nimic. Apoi: „Ei bine, şi Cesca?

— Oh, Cesca! Sigur că ea n'a atins nici măcar o pensulă de când s'a măritat. Când am fost la ei mi-a deschis uşa chiar ea. Nu au servitoare. Purta un şorţ de pânză de sac legat de mijloc şi ţinea o mătură în mână. Au un atelier şi două cămăruţe de mansardă. In atelier, firește că le este imposibil să lucreze amândoi, şi de altfel ea pretinde că grijile gospodăriei îi răpesc tot timpul. In prima dimineaţă când am trecut pe la ei, era îngenunchiată, frecând pardoseaua. Ahlin nu era acasă. Mai întâiu, a luat praful cu o mătură, apoi s'a aşezat de-a buşelea ca să frece pe subt mobile cu o labă de iepure, spre a curăţa şi cele mai mici urme de praf, ce ar fi putut să se ascundă prin

colțuri, după aceea a spălat podeaua, a șters mobila, și zău, tare mai era neîndemânatecă!... In sfârșit, am ieșit împreună să cumpărăm ceva de mâncare. Ahlin a venit și el, iar ea a trebuit să se ducă la bucătărie. Și când, în sfârșit, masa a fost gata, micile bucle ale Cescăi erau leoarcă de sudoare. Mâncarea, totuși, nu era din cele mai rele. După masă a spălat vasele, tot cu aceeași neîndemânare: se ducea și punea fiecare farfurie subt robinet. Până la urmă, Ahlin și cu mine tot a trebuit să o ajutăm puțin. Îți închipui că i-am dat o grămadă de sfaturi bune.

„I-am invitat cu mine seara, la restaurant. Cesca, sărăcuța, era încântată de tot, că nu era obligată să mai facă mâncare, să spele vasele, să... Dacă va veni și un copil, și va veni, poți fi sigură că Cesca a terminat-o cu pictura. Ce mizerie! Nu pot, în ce mă privește, decât să găsesc aceasta dezolant.

— Nu pot spune nimic. Pentru o femee, soțul și copiii înlocuiesc în general totul. Fiecare are această nostalgie, mai devreme sau mai târziu."

Gunnar o examină o clipă. Apoi oftă.

„Fireşte că trebue să existe iubire. Crezi că Cesca este fericită cu Ahlin?

— Știu eu, Jenny? Cred într'adevăr că ține la el. Nu auzi decât: „Lennart spune"... „Lennart, ți se pare sosul bun?" sau „Lennart, vrei? Lennart, aș putea să..." Ea a început să vorbească un groaznic jargon pe jumătate suedez pe care nu-l prea pricepeam. El era foarte îndrăgostit de ea și nu este nici tiranic, nici brutal, — dimpotrivă. Insă ea este atât de copleșită, atât de micșorată, micuța Cesca. Nu se poate atribui aceasta numai pre-

ocupărilor de stăpână a casei cu toate că Dumnezeu ştie cât suferă ea din această cauză! Inclinările ei frieşti n'o îndemnau la asta, însă, în felul ei, este o fiinţă conştiincioasă. Au şi mijloace foarte reduse, după cum mi s'a părut.

„Poate — şi râse zeflemitor — că ea a avut o sclipire de geniu, ca de exemplu să-i vorbească în noaptea nunţii de Hans Hermann, de Norman Douglas, de Hjerrild şi, una după alta, de toate isprăvile ei. Ar fi putut avea un efect extraordinar.

— Cesca n'a făcut niciodată mistere din aventurile ei. El, probabil că le cunoştea dinainte."

Gunnar îşi umplu din nou paharul.

„Dar poate să-i fi ascuns până atunci vreun amănunt, şi se credea obligată să-l pună la curent pe bărbatul ei.

— Lasă, Gunnar, spuse Jenny.

— Ce naiba! Cine ar putea să ştie adevărul cu privire la Cesca? Felul cum povesteşte ea legătura cu Hans Hermann este cel puţin curios. Sunt sigur că Cesca nu a avut o purtare greşită. Dar mă întreb, ce ar putea să-i pese unui om, că soţia lui a avut una sau mai multe intrigi înainte de căsătorie, dacă ea a fost cinstită şi loială tot timpul cât acestea au durat. Căci, în definitiv, este destul de brutal să pretinzi puritate fizică. Dacă o femee a fost cu adevărat îndrăgostită de un bărbat şi i-a primit iubirea, este meschin din partea ei, ca după despărţire, să plece cu ceva ce i-a refuzat.

„Este drept că aş prefera ca soţia mea să nu fi iubit vreodată pe altcineva decât pe mine şi iată pentru ce...

„In fine, nu ştii ce ai putea face dacă ar fi vorba de propria ta soţie. Se poate ca dintrodată să se ivească o mulţime de prejudecăţi, iar egoismul să iasă şi el la suprafaţă..."

Jenny bea cu înghiţituri mici. Ea făcu un gest, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva. Gunnar se oprise lângă fereastră. El stătea cu spatele, cu mâinile în buzunar.

„Jenny, cât este de tristă toată această chestiune! Cred că se poate întâlni rar o femee bine înzestrată, fericită să lucreze, energică, conştientă de valoarea ei omenească, deosebind binele de rău; căutând să-şi desvolte calităţile şi instinctele pe care le crede bune şi de valoare, şi să înăbuşe pe celelalte, rele şi josnice. Intr'o bună zi face cunoştinţă cu un tip oarecare, şi atunci adio lucru, adio progres şi toate celelalte. Renunţă la ea însăşi pentru dragostea unui biet domnişor. Jenny, nu găseşti că este aşa de trist?

— Ba da, însă aşa suntem făcute, noi toate.

— Nu vă înţeleg. Niciodată nu ne vom putea băga în cap că fiinţe omeneşti pot fi lipsite până într'atât de sentimentul lor de demnitate. Insă acesta este cazul cu femeile. Ele nu au suflet, de sigur. Nu mărturisiţi voi mai mult sau mai puţin deschis că iubirea este singurul lucru care vă interesează ?

— Mulţi bărbaţi fac la fel, cel puţin în aparenţă.

— Dar un om serios n'are niciun respect pentru cei ce se ţin toată ziua după fuste. Oficial, noi nu voim să socotim iubirea decât ca un „derivativ natural" al muncii noastre. Sau mai bine zis, un

om de valoare, crezând că poate să-şi ia asupra-şi o sarcină mai mare decât a propriei lui întreţineri, şi voind să-şi asigure continuitatea speciei pe pământ, va întemeia o familie.

— Gunnar, trebue să admiţi că şi femeile au alte datorii.

— Lasă, nu e vorba aci de asta. Voi nu doriţi să munciţi ca oamenii, voi nu vreţi să fiţi decât femele. La ce naiba să se nască atâţia copii, dacă nu trebue să devină oameni, ci numai să continue să se reproducă ei înşişi. De ce să produci, când nu ştii să perfecţionezi materia brută?

— Este destul de adevărat. Jenny zâmbea.

— Desigur că este adevărat. Dar femeile! Oh! M'am lămurit încă din tinereţe. Când mergeam la Universitatea populară, mi-aduc aminte de o fată pe care o învăţam engleza. Voia s'o ştie numai pentru a putea vorbi cu marinarii de pe vasele de război străine. Maximum de efort la care fetele consimţeau să se supună nu urmărea de cât obţinerea unei situaţii în Anglia sau în America. Noi însă, băeţii, colegii mei şi eu, învăţam ca să învăţăm — pentru plăcerea de a face o gimnastică intelectuală. Incercam prin toate mijloacele să ne completăm micul bagaj de cunoştinţe. Fetele nu citeau decât pentru a se distra. De exemplu, crezi tu că o femee are cea mai vagă idee de ce este în fond socialismul, dacă nu are un bărbat care să-i explice? Incearcă să faci să înţeleagă pe o femee că societatea trebue să fie organizată în aşa fel, încât fiecare copil adus pe lume să aibă posibilitatea de a-şi desvolta inteligenţa dacă o are, să trăiască pentru frumos şi

libertate, dacă poate suporta să fie liber şi are simţul frumosului.

„Ei da, libertatea pentru femei constă cel mai adesea în a nu fi obligate să facă cutare sau cutare lucru, în a nu fi obligate să se poarte cum se cuvine. Şi simţul frumosului? Ele nu îl au. Caută numai să fie în pas cu moda şi să se împopoţoneze cu ceea ce se găseşte mai scump şi mai urît. Uită-te la interioarele caselor lor: cu cât sunt mai bogate, cu atât sunt mai îngrozitoare! Există oare o modă oarecare, oricât de inestetică şi de nepotrivită ar fi, pe care ele să n'o urmeze, numai cu condiţia să aibă cu ce? Nu poţi spune nu. Nu vreau nici măcar să vorbesc despre morala femeilor, căci sunt lipsite complet de aşa ceva. Hai să admitem felul lor de a fi faţă de noi, dar purtarea lor faţă de celelalte femei? Trebue să le auzi vorbind unele de altele. O grozăvie!"

Jenny continua să zâmbească. Ea îi dădea şi nu-i dădea dreptate, însă nu avea poftă de discuţie, şi ca să zică şi ea ceva, exclamă:

„Praf ne-ai făcut, Gunnar. Nicio femee nu mai valorează nimic, după tine!

— Dacă o iei literă cu literă, consimţi Gunnar.

— Ai avut dreptate în multe privinţe, Gunnar. Totuşi, femeile sunt deosebite unele de altele, chiar dacă această deosebire nu este decât o gradaţie.

— E adevărat, însă te asigur că ceea ce am spus se potriveşte într'un fel pentru toate, şi ştii de ce? Esenţialul în viaţa voastră este bărbatul; cel pe care îl aveţi sau cel pe care nu-l aveţi. Numai el vă interesează cu adevărat, numai el este cu adevărat demn de a fi luat în serios; dar voi nu

luaţi nimic în serios. Munca nu va preocupă decât prea puţin, chiar pe cele mai bune dintre voi. Dacă sunteţi tinere şi frumoase, sunteţi sigure că el va veni. Dacă lucrurile iau o întorsătură neplăcută, dacă iubitul nu se arată, dacă începeţi să îmbătrâniţi, vă neglijaţi lucrul şi lânceziţi, plictisite şi nemulţumite, răspândind nemulţumirea aceasta în jurul vostru.

„Ascultă, Jenny, eu pe tine te-am respectat întotdeauna, la fel cum aş respecta pe un bărbat dintre cei mai bine. Iată, ai aproape douăzecişinouă de ani. Trebue să ajungi la această vârstă, înainte de a şti să faci ceva în mod real, prin tine însuţi. N'o să-mi spui că în momentul în care trebue să iei în serios însăşi viaţa ta, doreşti să ţi-o complici cu un soţ, cu un copil, cu o casă. N'ar fi pentru tine decât oboseală, care te-ar împiedica să te consacri operei tale."

Jenny schiţă un surâs.

„Doamne, fetiţo, tu care eşti înzestrată cu atâtea calităţi! Inchipuieşte-ţi că ar trebui să mori, înconjurată de soţul tău, de copiii tăi şi de toţi ceilalţi, fără să fi produs ceva! Ai fi dezolată, nenorocită, sunt sigur de asta.

— Da, însă dacă aş fi atins punctul culminant al posibilităţilor mele de producţie, dacă aş şti, pe patul de moarte, că viaţa şi opera mea ar mai da încă mult timp roade după moartea mea şi dacă aş fi singură, fără nicio fiinţă care să-mi fi fost dragă lângă mine, nu crezi oare că aş fi tot aşa de dezolată şi de nenorocită?"

Heggen nu răspunse imediat.

„Trebue de bunăseamă să recunosc că celibatul

nu înseamnă acelaşi lucru pentru femei, ca pentru bărbaţi. Celibatul înseamnă ca ele să trăiască lipsite de acel ceva căruia oamenii îi acordă cea mai mare valoare, mai înseamnă ca, forţat sau de bună voe un complex de organe corporale şi spirituale să se ofilească neîntrebuinţate. Oh! Jenny, uneori ajung să doresc să calci greşit din când în când, pentru ca, sfârşind cu lucrurile acelea, să reîncepi să lucrezi în linişte.

— Femeile care au călcat greşit, din când în când, cum spui tu, Gunnar, n'au terminat-o de loc cu lucrurile acelea. Dacă prima încercare a fost neizbutită, ele speră să reuşească mai bine altă dată. Şi aşa mai departe. Nu te potoleşti cu decepţii. Trebue, pentru aceasta, un mare număr de încercări, înainte ca să...

— Nu pentru tine însă... spuse el impetuos.

— Mulţumesc; de altfel este ceva nou să te aud predicând astfel, însă chiar tu ai spus că atunci când femeile încep să se poarte greşit, sfârşitul este pieirea lor.

— Pentru cele mai multe, da. Totuşi, anumite femei trebue să poată... la urma urmei, nici eu nu ştiu. Fireşte, nu cele care trăesc numai pentru un bărbat — nu-şi poate cineva schimba neîncetat centrul existenţei sale. Dar celelalte, care sunt cineva prin ele înseşi ? Şi nu sunt simple căţele ?

„De ce oare tu, spre exemplu, n'ai fi corectă şi sinceră faţă de un bărbat, chiar dacă v'aţi da seama amândoi că nu poţi să-ţi părăseşti totul, pentru a nu mai fi decât nevasta lui tot restul zilelor tale ? Căci mai devreme ori mai târziu, dragostea trece. Nu te poţi îndoi de asta.

— Da, o ştim bine, dar totuşi ne îndoim. — Ea râse. Nu, vezi tu, sau îl iubeşti şi atunci crezi că iubirea o să dureze şi că numai pentru ea merită să trăeşti, sau nu-l iubeşti şi eşti nenorocită că nu iubeşti.

— Vai, Jenny, nu-mi place să te aud vorbind astfel! Să-ţi simţi toate facultăţile în echilibru deplin, să tinzi cu toate forţele către desăvârşire şi realizare, să scoţi maximum din tine însuţi. Să lucrezi — iată singurul lucru pentru care merită să treci prin viaţă.

*

Jenny îşi aplecă faţa asupra buchetului de crizanteme trimis de Gert Gram.

— Sunt încântată că-ţi plac modestele mele tablouri.

— Da, le găsesc bune! mai ales portretul fetei cu colierul de mărgean, cum ţi-am mai spus."

Jenny îşi clătină capul.

„Coloritul mai ales este foarte interesant, spuse Gram.

— Nu este atât de reuşit. Şalul, rochia ar fi trebuit lucrate cu totul altfel. Insă când făceam acest portret, alte preocupări ne absorbeau, pe Cesca şi pe mine..." spuse ea foarte încet.

Ea întrebă aproape imediat: „Ştii ceva despre Helge? Ce face? Ai ştiri dela el?

— Scrie foarte puţin. Lucrează la teză. Ştii, că-şi făcuse lucrările pregătitoare la Roma. Spune că merge bine."

Jenny îşi înalţă capul.

„Nu-i scrie deloc mamă-sei şi fireşte că ea este

nenorocită din această cauză. Lucru care nu ne ușurează de loc viața în comun, în clipa de față. Sărmana — trebue să sufere mult."

Jenny puse florile pe birou și începu să le aranjeze.

„Sunt mulțumită să aflu că Helge și-a reluat lucrul. N'a avut deloc liniștea necesară, vara aceasta, ca să lucreze.

— Dar nici tu, biata mea copilă.

— Nu, este adevărat. Mai grav, Gert, este că nu mă pot hotărî să reîncep, nici acum. Mă simt foarte prost dispusă. Intenția mea era să fac gravură în aqua-forte iarna aceasta, însă...

— Nu crezi, Jenny, că trebue oarecare timp ca să-și revină cineva dintr'o asemenea decepție? Expoziția ta este foarte reușită și a fost foarte bine primită, — n'o să-ți redea oare gustul să lucrezi? Mi se pare că ai primit chiar oarecare oferte pentru tabloul de pe Aventin. O să primești?

Ea ridică din umeri.

— Bine înțeles, trebue. Lipsesc mereu banii, la noi. Mai mult, sunt obligată să mă înapoiez la Roma. N'are niciun rost să rămân aici.

— Vrei așa dar să pleci? spuse Gram foarte încet, cu ochii lăsați în jos. — De altfel, este natural.

— Oh, și expoziția asta! Jenny se lăsă descurajată într'un fotoliu cu leagăn. Mi se pare că am trăit o veșnicie de când am pictat toate aceste tablouri, mai ales pe cele din urmă. Am terminat schița de pe Aventin în ziua în care am făcut cunoștință cu Helge. Când am pictat tabloul, el era cu mine, la fel și când cu portretul Cescăi. Am

lucrat în strada Steners, la tine, când îl aşteptam. De atunci, n'am mai făcut nimic. Aşa dar, Helge, cel puţin lucrează ?

— Este natural ca aceste chestiuni să lase mai multe urme în sufletul unei femei.

— Da, da, da, — femeile, asta-i nenorocirea lor. Să-şi piardă timpul nefăcând nimic şi să se chinuiască pentru o iubire, care nici măcar nu este o adevărată iubire.

— Dragă Jenny, spuse Gram liniştit, găsesc că este foarte simplu. Trebue timp pentru regăsirea echilibrului. Dar nu întotdeauna îl regăseşti, vezi, şi atunci poţi să-ţi dai seama că încercarea n'a fost zadarnică. Intr'un fel sau altul, şi sufletul şi inima se îmbogăţesc."

Jenny râse puţin, însă nu răspunse.

— Sunt în orice caz momente pe care n'ai vrea să le ştergi din viaţa ta, ca, de exemplu, cele pe care le-ai petrecut cu prietenul tău, în acea ţară minunată, plină de soare.

— Spune-mi, Gert, ai simţit într'adevăr că experienţele tale ţi-au îmbogăţit sufletul şi inima ?"

Gram tresări, în acelaşi timp mâhnit şi surprins, de brutalitatea lui Jenny. Rămase tăcut câtva înainte de a-i răspunde.

„Aceasta este altceva, Jenny. Experienţele care sunt ispăşirea păcatului — înţelegi, nu întrebuinţez cuvântul „păcat" în sensul strict al cuvântului, — vreau să spun urmările actului comis în contra propriei sale conştiinţe, — sunt mai aspre. Dar într'un fel sau în celălalt, socotesc că încercările mi-au putut îmbogăţi şi adânci viaţa sufletească, mai mult decât ar fi făcut-o o fericire mediocră,

fiindcă în definitiv destinul meu era astfel, să nu pot găsi fericirea cea mare. Dar într'o zi, poate, am eu o presimţire, voi putea, cu ajutorul acestor încercări, să ajung să înţeleg adevăratul sens al vieţii.

„Dar în ceea ce te priveşte, văd lucrurile altfel. Chiar dacă fericirea ta s'a arătat trecătoare şi firavă, a fost totuşi pură şi desăvârşită, atât timp cât a durat, cu condiţia să fi crezut în ea, fără gând ascuns şi să nu te fi înşelat decât pe tine însăţi.

Jenny tăcea. Simţea cum creşte în ea o protestare violentă, însă îşi dădea seama oarecum că Gram n'ar înţelege-o deloc.

„Nu-ţi aminteşti de versurile lui Ibsen: „Şi dacă barca am împins-o către pieire, totuşi atât de frumos era să pluteşti!"

— Cum îţi vine să spui asemenea prostii, Gert? te asigur că cei din generaţia mea, cel puţin cea mai mare parte dintre noi suntem prea conştienţi de responsabilitatea noastră şi de respectul a ceea ce ne datorăm nouă înşine, ca să putem judeca astfel. Voi încerca să nu mă tem, chiar dacă mă scufund, chiar dacă mă înnec, atât timp cât am să ştiu că nu eu am făcut să mi se răstoarne barca! Dacă nu mă înşel, cei mai buni marinari preferă să se ducă la fund odată cu vaporul lor, atunci când sunt vinovaţi de naufragiu. Nu vor să-i supravieţuiască.

— Ei bine, sunt de acord că în genere fiecare este răspunzător, în ultima instanţă, de toate nenorocirile sale, spuse Gram surâzând, dar nu mai puţin că de cele mai multe ori este posibil să se ivească valori spirituale, chiar din aceste nenorociri.

— Sunt de aceeaşi părere, în privinţa primului punct. Cât despre cel de-al doilea, nu este adevărat decât, dacă nenorocirea nu ne micşorează pe noi înşine.

— Mica mea Jenny, nu le pune pe toate chiar aşa la inimă. Prea eşti copleşită, prea te laşi cuprinsă de amărăciune. Imi aduc aminte şi acum de ce spuneai în ziua plecării lui Helge. Dar vezi, nu poţi susţine că ar trebui să înnăbuşi orice iubire de când se naşte, dacă nu poţi garanta, încă din acea clipă, că sentimentul o să dureze până la moarte, că o să îndure orice împotrivire, că o să primească orice sacrificiu. După concepţia ta, ar trebui, ca printr'o viziune anterioară să-i prinzi şi să-i înţelegi esenţa sentimentului, să te adânceşti în cele mai tainice profunzimi, pentru ca orice schimbare viitoare să fie cu totul exclusă.

— Da, spuse Jenny enervată.

— Ţi-ai şi dat seama până acum de acest lucru? întrebă Gert.

— Nu, însă o ştiam întotdeauna că trebuia să să fie astfel. Şi totuşi când am împlinit douăzeci-şi opt de ani, când nefiind căsătorită, doream să iubesc şi să fiu iubită; când a apărut Helge şi s'a îndrăgostit de mine, am dat laoparte ceea ce trebuia să-mi cer mie însămi şi iubirii mele. Am luat ce se găsea, cu oarecare sinceritate, o recunosc. O să fie bine, mă gândeam eu. Totul va fi bine, desigur, însă convingerea intimă că totul trebuia să meargă bine fiindcă nu *putea* să fie altfel, n'o aveam. Hai să-ţi povestesc, ce mi-a spus acum câteva zile prietenul meu Heggen. El dispreţueşte atât de sincer, atât de cinstit femeile! Şi are dreptate. Noi

nu avem respect pentru noi înşine, ba mai mult, suntem prea leneşe pentru a ne decide odată, să ne creem o viaţă proprie, să lucrăm, să luptăm ca să ajungem la fericire. Toate, dorim în ascuns ivirea unui bărbat, care să ne ofere această fericire, ca să fim scutite de oboseala căutării. Cele mai femei dintre noi, cele cărora nu le place decât trândăvia, podoabele, plăcerile, se agaţă de bărbatul, care poate să le procure toate acestea în cea mai largă măsură. Iar dacă sunt printre acestea şi unele care au sentimente demne de o fiinţă omenească, şi aspiră la forţa şi noblețea caracterului, care încearcă să le dobândească, şi ele speră că va veni un bărbat să le ajute. Bucuria lor cea mai mare ar fi să se desăvârşească la flacăra iubirii lui.

„E adevărat, putem să lucrăm câtva timp, cinstit, conştiincios şi să ne bucurăm de opera noastră; în ascuns aşteptăm o fericire şi mai mare, care nu va rezulta din efortul nostru, ci ne va fi dăruită. Niciodată lucrul nu va fi totul pentru o femee.

— Crezi că este totul pentru un bărbat? întrebă Gram.

— Pentru Gunnar, de exemplu, munca este totul. Poţi fi sigur că el socoteşte femeile din cel mai just punct de vedere: nişte nimicuri în viaţă.

Gram începu să râdă.

„Dar bătrân mai este, prietenul tău Heggen. Sper, pentru binele lui, că va ajunge într'o zi la un alt fel de a vedea lucrurile.

— Eu însă nu, exclamă Jenny. In ceea ce mă priveşte, sper că voi învăţa să pun la locul ei adevărat această monstruozitate, care se chiamă iubire.

— Dar, Jenny, tu vorbeşti, era cât pe-aci să spun... din neştiinţă. Totuşi nu eşti neştiutoare, ai bun simţ! Să-ţi spun oare ce ştiu eu despre dragoste? Dacă n'aş fi crezut în ea, cum aş mai putea avea cea mai mică încredere în semenii mei şi în mine însumi? Poţi să mă înţelegi, Jenny? Crezi, fără îndoială că numai femeile socotesc că viaţa nu are rost şi-şi simt inima îngheţată şi goală, când nu au pe nimeni să iubească, nimeni pe care să se sprijine, decât lucrul lor, decât simpla proiecţie a eului lor. Crezi oare că există în lumea asta cineva, care să nu se îndoiască de el însuşi în anumite clipe? Nu, fetiţo, avem nevoie să dăruim ce este mai bun în cugetul nostru şi în inima noastră, altei fiinţe, să o iubim, să-i acordăm încredere, să avem un sprijin în ea.

„Dacă îţi spun că viaţa mea a fost un infern de când m'am căsătorit, nu exagerez de loc. Dacă am suportat această viaţă totuşi, aceasta se explică prin faptul că a trebuit să găsesc o scuză Rebeccăi, în iubirea pe care mi-o purta. Ştiu ce simte acum, cruda şi josnica ei bucurie de a mă răni şi de a mă umili, gelozia ei, amărăciunea ei, nu sunt decât caricatura unei iubiri dispreţuite. Sentimentul meu de dreptate este satisfăcut, găsind o cauză nenorocirii mele. Am înşelat-o pe Rebecca, primind dragostea ei, fără a avea intenţia de a-i răspunde în aceeaşi măsură, socotind în ascuns că o voi despăgubi cu nimicuri, atunci când ea îmi dăruia ce era mai bun în ea. Dacă viaţa neîndurătoare pedepseşte astfel orice atingere a sfinţeniei iubirii, sunt convins că recompensează cu cea mai curată fericire pe cel ce iubeşte sincer.

„Ţi-am vorbit într'o zi de o femee, pe care am început s'o iubesc când era prea târziu. Ea mă iubea încă din copilăria noastră fără ca eu să fi observat, fără să mă fi gândit măcar să observ acest lucru. Când a auzit de căsătoria mea, s'a măritat cu un bărbat care îi jura că numai ea putea să-l salveze şi să-l ridice. Ştiu că tu îţi baţi joc de asemenea încercări de salvare, însă nu judeca înainte de a fi văzut pe acel pe care-l iubeşti din tot sufletul, în braţele alteia, înainte de a fi cumpănit inutilitatea propriei tale vieţi, înainte de a fi auzit pe un nenorocit implorându-te să-l salvezi, consacrându-i lui această viaţă inutilă. Helen a fost nenorocită, şi eu de asemenea. Noi ne-am regăsit, ne-am înţeles. N'am să pretind că noi doi am realizat ceea ce oamenii numesc fericire. Eram reţinuţi amândoi de legături cu neputinţă de rupt. Şi mărturisesc că, atunci când speranţa atât de dragă, de a face din ea într'o zi soţia mea, a murit încet, încet, iubirea mea s'a transformat. Dar şi acum, amintirea acestei femei, care este atât de departe de mine, în altă emisferă, ca să înlăture pentru copii greutatea vieţii alături de un tată beţiv, îmi este cea mai scumpă. Pentru ea, am continuat să cred în puritatea, în frumuseţea, în forţa sufletului omenesc şi în iubire. Şi sunt sigur că amintirea mea îi dă Helenei puterea nebănuită de a suferi şi de a lupta acolo departe, peste mări şi ţări. Fiindcă ea mă iubeşte şi acum ca în timpul copilăriei noastre, ea crede în mine, în talentul meu, în iubirea mea, ea este încredinţată că eram demn de o soartă mai bună. Exist deci încă pentru ea, nu este aşa, Jenny?"

Ea nu răspunse.

— Căci fericirea nu este să fii iubit, ci fericirea cea mai mare este să iubeşti.

— Este o fericire cam firavă, Gram, să iubeşti când nu ţi se răspunde la fel."

El rămase o clipă fără să vorbească, apoi reluă aproape fără să mai răsufle:

„Mică sau mare, este o fericire să nu vezi decât ce e frumos în alt suflet, să nu crezi decât în bnie, să nu doreşti decât bine pentru altul, să-ţi spui: Doamne, fă ca s'o văd fericită, căci merită, căci este neîntinată, frumoasă şi distinsă, inteligentă şi bună; să rogi pe Dumnezeu să-i dea toate bucuriile, pe care tu nu le-ai avut. Este o fericire pentru mine, micuţa mea Jenny, să mă rog astfel, când mă gândesc la tine. Nu, nu e nimic care să poată să te sperie."

El se sculase, ea la fel, făcând o mişcare îndărăt, ca şi cum s'ar temut văzându-l că se apropie.

Gram se opri.

„Cum se face că n'ai înţeles mai de vreme, tu, o fată atât de inteligentă? Credeam că erai sigură de acest lucru, înaintea mea. Ar fi putut oare fi altfel? Viaţa mea este pe sfârşite, nu mai aştept altceva decât bătrâneţea, prăbuşirea, întunericul, moartea. Ştiu acum că nu voi ajunge niciodată la ceea ce am dorit tot timpul vieţii mele. Şi iată că mi-ai ieşit în cale tu. Imi pari femeea cea mai desăvârşită, pe care am întâlnit-o. Ceea ce am voit eu odinioară, vrei tu acum, şi tu eşti pe cale de a-ţi înfăptui visul. Inima mea putea oare fi oprită să

strige: Doamne, fă ca ea să-şi atingă ţelul, ajut'o, fă să nu se prăbuşească, aşa, ca mine.

„Şi tu ai fost atât de bună cu mine. Ai venit să mă găseşti în vizuina mea, mi-ai vorbit de tine, mi-ai ascultat mărturisirile, iar ochii tăi frumoşi erau plini de o caldă şi blândă simpatie. Dar ce, plângi?"

El luă mâinile fetei şi-şi apăsă buzele pe ele.

„Nu plânge, Jenny, nu plânge aşa. De ce plângi? Tremuri toată, de ce plângi atât de tare?

— Pentru tot, suspină ea.

— Aşează-te. — El îngenunche, şi îşi rezemă o clipă fruntea pe ea. — Nu plânge din pricina mea. Crezi oare că aş fi vrut să nu te fi întâlnit? Prietena mea dragă, dacă ai iubit pe altcineva, doreşti ca dragostea ta să nu fi existat? In cazul acesta, nu ştii ce înseamnă să iubeşti, poţi să mă crezi. Nu, nu, Jenny, eu n'aş vrea să fac să dispară ceea ce simt pentru tine, chiar de m'ar costa viaţa.

„Şi nu te plânge nici pe tine. Vei fi fericită, sunt sigur de asta. Intr'o zi, printre toţi bărbaţii cărora le vei inspira dragoste, va fi unul care va rămâne la picioarele tale, ca mine, acum. Şi vei simţi inima bătându-ţi într'un ritm de viaţă nouă. Vei mai afla că a rămâne lângă acel bărbat, chiar şi în cea mai sărăcăcioasă cocioabă, chiar şi numai pentru o scurtă clipă, după o zi de întunecate griji şi necazuri, înseamnă fericirea, o fericire mai mare decât cel mai frumos succes, decât cea mai mare celebritate de artistă. Asta vrei să spui şi tu, nu este aşa?

— Da, murmură ea printre lacrimi.

— Nu te mai teme de nimic, deci. Fericirea aceasta îţi va aparţine.

„Nu e aşa, Jenny, că atunci când îţi dai silinţa să fii o femee de valoare, o artistă conştiincioasă, simţi nevoia să ai lângă tine pe cineva care să-ţi spună că ai dreptate să lupţi, să lucrezi, şi care să te iubească pentru aceste lupte şi pentru această muncă."

Jenny făcu semn că da, iar Gram îi sărută respectos degetele.

„Întruneşti în tine tot ce e frumos şi bun, şi mândru şi drăgălaş. Cândva, un bărbat mai tânăr, mai puternic, mai bun decât mine, îţi va spune din nou aceste cuvinte. Şi te va face fericită, fericită de tot. Eşti poate şi acum puţin, puţin de tot, fericită, pentrucă ţi le spun? Eşti mulţumită să afli că eşti cea mai frumoasă, cea mai delicioasă fetiţă din lumea întreagă? Uită-te la mine, Jenny, nu pot oare să te mângâi puţin, dacă-ţi spun că viaţa ta îţi va dărui cele mai curate bucurii, fiindcă le meriţi?"

Ea privi faţa ridicată spre ea şi buzele ei schiţară un uşor zâmbet. Apoi lăsă capul în jos şi trecu o mână mângâietoare peste părul lui Gert.

„Oh, Gert, oh, Gert, n'am ce să fac. Nu voiam să-ţi fac niciun rău. Nu este din vina mea, nu este aşa?

— Nu fi mâhnită, fetiţo. Te iubesc, pentrucă eşti aşa cum vrei tu să fii, aşa cum aş fi vrut să fiu eu însumi altădată. Nu fii mâhnită din cauza asta, chiar dacă m'ai făcut să sufăr. Sunt suferinţe plăcute, dureri binecuvântate."

Ea continua să plângă în tăcere.

El aşteaptă puţin, apoi adăugă foarte încet: „Imi dai voie să viu să te văd din când în când? Când vei fi tristă, cheamă-mă. Mi-ar plăcea atât de mult să încerc să-ţi vin în ajutor, mica mea Jenny.

— Nu îndrăznesc, Gert.

— Draga mea, dar sunt un om bătrân, aş putea să-ţi fiu tată.

— Vreau să spun, că nu îndrăznesc din cauza ta. Nu m'aş purta bine faţă de tine.

— Ba da, Jenny. Crezi oare că o să mă gândesc mai puţin la tine dacă n'o să te văd? Nu doresc decât să te văd, să-ţi vorbesc, să încerc să fiu bun la ceva, îmi dai voie? Spune, îmi dai voie?

— Nu ştiu, Gert. Oh, prietene drag, pleacă, du-te acum. Nu mai pot — este îngrozitor, du-te, Gert."

El se ridică.

— Mă duc, adio, Jenny, eşti prea emoţionată, săracuţa de tine.

— Da, spuse ea repede.

— Mă duc. Pot să mai viu? Aş vrea să te văd mainte de plecarea ta, când vei fi mai liniştită şi când nu te vei mai teme deloc. N'ai niciun motiv să-ţi fie teamă."

Ea rămase câtva timp tăcută şi nemişcată, apoi îl trase brusc înspre ea, îi atinse obrazul cu buzele.

„Pleacă, Gert.

— Mulţumesc, mi-ai făcut un mare bine Jenny!"

*

Ea încercă să se liniştească plimbându-se în lungul şi în latul atelierului. Nu înţelegea de ce tre-

mura aşa. In sufletul ei, — nu, nu era bucurie, ce simţea ea, însă vorbele lui Gert, când sta în genunchi înaintea ei, o mângâiaseră atât de mult. Oh, Gert, Gert! Il privise totdeauna ca pe o fiinţă slabă, care se lăsase zdrobit de viaţă şi care rămăsese lipsit de vlagă, ca un învins. Deodată, înţelese că avea în el o forţă, o siguranţă deplină, şi el i se desvăluise ca fiind cel bogat, cel ce dăruieşte, cel care ajută. Ea, din contră, se simţea turburată, nesigură, suferind de doruri nelămurite, înapoia armăturii de principii şi de convingeri, pe care încercase să le născocească.

Şi îl rugase să plece. De ce ? Fiindcă era nespus de săracă şi îi încredinţase mizeria ei, lui, pe care îl credea tot atât de sărac ca şi ea. El îi arătase comorile lui şi-i oferise bucuros o parte din bogăţii pentru a-i veni în ajutor. Se simţise umilită. Iată de ce îl rugase să plece. Iată de ce.

Să primeşti o duioşie, fără a putea să răspunzi la fel, i se păruse întotdeauna de dispreţuit. Ar fi crezut ea vreodată c'o să aibă nevoie de ajutor, ea, Jenny !

El nu-şi putuse înfăptui opera pe care o visase. Iubirea care îi umpluse inima, n'avusese drept la viaţă. Şi el nu dispera. Fericirea stă fără îndoială în credinţă şi ce interesează obiectul ei, cât timp cineva are, în afară de el, ceva pe care să se sprijine !

Este cu neputinţă să trăieşti dacă nu crezi decât în tine, dacă nu te iubeşti decât pe tine.

Ea se gândise foarte serios la posibilitatea morţii de bună voe. Dacă murea acum, destui oameni de care era legată ar fi fost îndureraţi, dar cine

n'ar fi putut s'o uite? Nu există nimeni pentru care ea să fie indispensabilă şi pentru a cărui iubire să se fi simţit obligată să-şi ducă nişte biete zile. Mama şi surorile ei? Cu condiţia ca ele să nu afle că îşi luase viaţa singură, ele şi-ar fi văzut durerea schimbându-se după un an într'o uşoară melancolie. Cesca şi Gunnar ar încerca, desigur, multă durere, căci ei ar bănui că fusese nenorocită, însă ea rămânea, cu toate acestea, în afară de viaţa lor. Cel care o iubea ar suferi mai mult decât toţi ceilalţi, dar lui, n'avea nimic să-i dăruiască. Ar putea s'o iubească tot atât de bine şi moartă, ca şi în viaţă, fiindcă fericirea lui consta în a o iubi. Fericirea la el era un dar.

Dacă n'avea şi ea acest dar, nu se putea schimba nimic. Munca nu i-ar umple viaţa până într'atât, încât să nu mai aibă alte dorinţe. Trebuia oare să trăiască fiindcă i se recunoaştea oarecare talent? Niciuna din lucrările ei nu-i dăruia cuiva bucuria, pe care o avea ea când le săvârşea. Şi această bucurie nu era deajuns ca s'o mulţumească deplin.

Gunnar n'avea deloc dreptate spunând atât de crud că virtutea ei o chinuia. Ar fi existat leac şi pentru aceasta. Insă nu voia să-l încerce, de teamă să nu descopere, după săvârşire, acel ceva către care năzuia din tot sufletul ei, şi de teamă de a trăi, retrasă în ea însăşi, lângă altă fiinţă. Nu, nu, n'ar putea să aparţină unui bărbat, şi să accepte intimitatea corpurilor şi sufletelor, care ar rezulta din viaţa comună pentru a-şi da seama, poate, într'o zi, că nu ajunsese să-l cunoască şi îi rămăsese străină, niciunul din ei neînţelegând nimic din vorbele celuilalt.

Nu, nu. O să trăiască, fiindcă ea aştepta, nu un amant, ci un stăpân. Nu voia încă să moară, fiindcă aştepta. Ii era cu neputinţă să-şi strice acum viaţa, într'un fel sau altul. Nu putea să moară atât de lipsită de orice, încât să nu existe nimic de care să se despartă, şi să-i fie cu adevărat drag... Nu putea... trebuia să creadă că într'o zi avea să vină ceva nou, o schimbare...

Fie, o să încerce să se agaţe de arta sa. Dar cum să ajungă până acolo, ea care era bolnavă că nu iubea? Şi râse îndurerată.

Deasupra ferestrei atelierului mansardat, cerul, îşi întindea umbra violetă. — Acoperişurile de ţiglă, coşurile, stâlpii de telegraf, toată lumea aceasta liniştită din afară se contopea în cenuşiul crepuscular. Dela felinare venea un reflex roşiatic. Sgomotul automobilelor şi scârţâitul tramvaiului pe şine despica liniştea străzii înghemate.

Jenny nu era dispusă să se ducă să mănânce la mama ei. Totuşi îi promisese. Işi luă deci haina şi ieşi.

Frigul i se păru în acelaşi timp umed şi înţepător. Atmosfera ceţoasă răspândea miros de funingine, de gaz, de praf îngheţat. Ce stradă tristă şi descurajantă! Pornea din centrul oraşului, în mijlocul vacarmului de tramvaie şi în lumina strălucitoare a magazinelor cu vitrine splendide unde se înghesuia mulţimea, pentru a se termina la zidurile cenuşii, lipsite de viaţă, ale închisorii. Intr'o parte, marile case de comerţ, numai piatră şi ferestre, cu o activitate plină de freamăt, sgomotoasă, în cealaltă parte, bătrânele clădiri din vremea când oraşul era foarte mic. Locuinţe ciudat de singura-

tice, dând la iveală din când în când o fereastră mică, împodobită cu glastre de flori înapoia perdelelor.

Chiar prăvălioarele nu erau din acelea care atrag mulţi muşterii. Erau prăvălii de tapete şi de ornamente pentru tavane; câteva vitrine aveau mobile, paturi de mahon, ori scaune de stejar, care făceau impresia că n'ar putea să servească nimănui vreodată.

Jenny observă într'un gang un băieţaş, vânăt de frig şi care ţinea în mână un coş mare. El privea doi câini, care se băteau în mijlocul străzii, ridicând în jurul lor praful îngheţat. Tresări, când câinii alergară spre el.

„Ţi-e frică de câini? întrebă Jenny. Copilul nu răspunse nimic, însă când ea adăugă: Vrei să trec eu înainte?" el se strecură lângă ea, fără să spună o vorbă.

„Unde te duci, unde stai?"

— In strada Vold.

— Şi ai venit până aici, tu care eşti aşa de mic? ce băiat priceput!

— Mergeam la Asse, în strada Strand, căci tata îl cunoaşte. Insă coşul este atât de greu."

Jenny aruncă o privire împrejur, nu era aproape nimeni pe stradă.

„Hai, puiule, ţi-l mai duc eu o bucată de drum. Copilul lăsă coşul, dar parcă îi părea rău.

— Dă-mi mâna, să trecem împreună pe lângă câini. Eşti îngheţat de tot, n'ai mănuşi?

El dădu din cap.

— Bagă-ţi mânuţele în manşonul meu. Nu vrei? Crezi că un băiat nu se poate plimba cu un manşon?".

Se gândea la Nils al ei, când era mic. Îi fusese dor de el, atât de des. Acum iată că se făcuse mare, — era la vârsta când unui băiat îi este puțin cam rușine să se plimbe cu o soră mai mare. Nu venea s'o vadă decât uneori. Anul cât lipsise și lunile petrecute cu Helge aici, îi îndepărtase unul de celălalt. Poate, când el avea să fie mare, o să-și redobândească intimitatea, fiindcă se iubeau mult amândoi. Dar acum el era fericit fără ea. De ce oare nu mai era Nils copil ? Ar fi putut să-l ia pe genunchi, să-i spună povești, să-i facă toaleta, să-l desbrace, să-l mai sărute. De ce nu mai era băiețașul care făcea cu ea în Mordmarken, plimbări mari, pline de peripeții minunate...

— Cum te chiamă, piciule ?

— Ausjen Torstein.

— Câți ani ai, Ausjen ?

— Șase ani.

— Nu mergi încă la școală, nu este așa ?

— Nu, dar voi merge în Aprilie.

— O să fii mulțumit să mergi la școală, ia spune ?

— Nu, fiindcă Doamna este mereu supărată. Nu voi fi în aceeași clasă cu Oscar, fiindcă Oscar trebue să meargă în clasa a doua, așa spune, și...

— Oscar, este prietenul tău ? întrebă Jenny.

— Da, stă la noi acasă.

Urmă o scurtă pauză, apoi Jenny reluă:

„Nu crezi că este păcat că n'a nins încă, pentru voi, care ați putea să vă dați cu sania pe dealul Piperviken. Ai sanie ?

— Nu, dar am patine, și niște skiuri.

— Atunci, ar fi bine să fie zăpadă, nu este aşa ?"

Ajunseseră în strada Storting. Jenny lăsă mâna copilului şi privi coşul; era atât de mare şi copilul atât de mic. Ea continua deci să-l ducă, deşi i se părea o tristă virtute să umble astfel pe străzi, cu acest biet copilaş. Avusese poftă să-l ducă la o plăcintărie, însă ce mutră ar fi făcut, dacă s'ar fi întâlnit cu vreo cunoştinţă ? In întunecoasa stradă Vold, ea luă din nou mâna tovarăşului ei, îi duse coşul până acasă şi îi dădu zece oere în semn de rămas bun.

Se duse apoi să cumpere ciocolată şi mânuşi roşii, pe care avea de gând să i le trimită lui Ausjen. Oh, Doamne, dacă cel puţin ar putea să aducă şi ea cuiva o mică bucurie, o mică bucurie neaşteptată !

Poate că ar reuşi să-l facă să pozeze câteva ore pe zi, deşi era prea mic pentru acest lucru. Biată mânuţă de copilaş, care se încălzise în mâna ei. Ea se simţea reconfortată, că ţinuse acea mânuţă câteva clipe.

O să încerce să-i facă portretul. Ce figură expresivă! O să-i dea lapte cu puţină cafea şi tartine bune, apoi o să lucreze, sporovăind cu el.

PARTEA A TREIA

I.

Limpede şi blândă după-amiază de Mai! Către seară, chiar şi curţile întunecoase fură scăldate de lumina soarelui, zidurile mari, negre, luau reflexe portocalii, coşurile de fabrici se făceau roşii ca sângele la ultimele licăriri ale soarelui. Acoperişurile mari şi mici ale caselor oraşului se profilau pe un cer aproape violet, întunecat de fum şi aburi. Pomişorul de lângă zidul cel mare filtra lumina printre frunzele de un verde transparent, şi anul acesta, la fel ca anul trecut.

Jenny observă mucegaiul verde deasupra despărţiturilor prăvăliilor negustorilor de vechituri. Urmele de funingine de-a-lungul caselor de comerţ erau foarte negre pe alocuri şi totuşi păreau acoperite de o pojghiţă fină, argintie, care strălucea.

Ridică ochii. Se plimbase toată dimineaţa la Bygdoe sub un cer albastru închis, care accentua culoarea măslinie a brazilor şi verdele crud al mugurilor celorlalţi arbori. Insă aici, deasupra caselor înalte şi a reţelei firelor telegrafice, cerul păleа şi se acoperea cu o pânză fină de ceaţă. Era de altfel mai frumos. Gert era incapabil să observe acest lucru. Oraşul rămânea pentru el murdar, urît, cenuşiu — acest oraş pe care tineretul dela 1880

îl hulise şi în care şederea i se părea asemenea pedepsei cu munca silnică. La ora aceasta el trebuia să fie acolo sus, privind strada plină de soare; lumina se juca cu formele şi culorile, însă el abia observa acest joc, fiindcă pentru el nu era decât o rază de soare văzută la fereastra unei închisori.

Ea se opri o clipă înaintea uşii, cercetând din obişnuinţă primprejur. Nu era nimeni cunoscut. Câţiva lucrători se îndreptau dinspre „Vaterland" către oraş. Trebuia să fie deci mai mult de şase.

Jenny urcă scara în fugă. Oh, groaznicele trepte de fier care făceau atâta sgomot între zidurile goale, de câte ori ei se strecurau pe furiş din cameră, de sus, în nopţile de iarnă! S'ar fi putut spune că aceste locuri păstrau frigul şi umezeala. Ea merse de-a-lungul coridorului şi ciocăni de trei ori la uşă.

Gram deschise. El o trase către el cu o mână, şi în timp ce se îmbrăţişau, închise uşa cu cealaltă.

Ea văzu, pe deasupra umărului lui, florile proaspete pe măsuţă, carafa de vin şi nişte caise mari într'o fructieră de cristal frumos lucrată. Un fum uşor de tutun plutea în toată încăperea. Jenny ghici că Gram o aşteptase dela ora patru, cu tot ce pregătise de dragul ei.

„N'am putut veni mai curând, Gert, murmură ea. Mi-a părut foarte rău că te-am făcut să mă aştepţi."

Când o lăsă, ea se duse la masă şi se aplecă peste flori.

„Pot să iau două, ca să mă fac frumoasă? Oh Gert, cât mă răsfeţi! — Ea îi întinse mâna.

— Când trebue să mă părăseşti, Jenny?" întrebă el, sărutându-i delicat braţele.

Jenny întoarse privirea în altă parte.

„A trebuit să făgăduiesc că mă voi întoarce la masă. Mama mă aşteaptă întotdeauna, este foarte obosită în timpul zilei şi are desigur nevoie ca s'o ajut puţin pentru masa de seară. Nu este atât de uşor să pleci de acasă, murmură ea cu vocc plângăreaţă.

El îşi lăsă capul în jos, pe când ea vorbea. Când veni lângă el, o luă în braţe în aşa fel, încât faţa ei rămase ascunsă de umărul lui.

Nu ştia să mintă, biata copilă, nici chiar pentru a-i da iluzie, o clipă măcar! Totuşi, ea putuse să lipsească de acasă în timpul acestei ierni atât de scurte şi în primele seri senine, atât de albastre şi verzi, ale primăverei.

„Este foarte neplăcut pentru noi, Gert. Insă îţi jur că este foarte greu acum, când stau acasă, dar trebue să stau acolo, căci mama are nevoie de bani. Eu trebue s'o ajut. Cu voia ta, doar, m'am mutat acasă."

Gert Gram făcu semn că da. Se aşezară pe canapea strânşi unul într'altul. Jenny îşi rezemă capul la pieptul lui Gert, pentru ca el să nu-i vadă faţa.

„Ştii că am fost la Bygdoe azi dimineaţă, Gert. Am făcut din nou plimbarea noastră de rândul trecut. O să mai mergem împreună cât de curând pe acolo, nu este aşa? — poate chiar poimâine, dacă va fi timp frumos? Şi o să găsesc un motiv ca să pot explica lipsa de acasă, astfel ca să putem rămâne împreună toată seara; vrei? Sunt si-

gură că eşti supărat că sunt forţată să plec de vreme acasă, spune, Gert?

— Jenny dragă, ţi-am spus-o de sute de ori — şi ea ghici, după tonul cu care vorbea, că mai avea încă surâsul său melancolic — îţi sunt recunoscător pentru orice clipă pe care vrei să mi-o dăruieşti.

— Nu spune aşa, Gert, se rugă ea.

— De ce nu, dacă acesta este adevărul. Mica mea iubită, crezi oare că aş putea uita că tot ce mi-ai dăruit nu a fost decât o regească favoare? Nu voi putea niciodată să înţeleg de ce mi-ai acordat-o.

— Gert, astă iarnă, când mi-am dat seama că-ţi eram dragă, şi cât de mult, mi-am zis că ar trebui s'o sfârşesc odată. Şi după aceea n'am putut să mă lipsesc de tine, iată pentru ce am fost a ta. A fost oare o favoare, când *eu* nu puteam să mă resemnez să nu te mai văd?

— Tocmai iubirea ta, Jenny, o consider eu ca pe o favoare de neînţeles."

Ea se strânse în el fără să spună nimic.

„Mica mea Jenny, atât de tânără, atât de fermecătoare.

— Nu sunt tânără, Gert. Când ne-am întâlnit, începusem să fiu bătrână şi apoi, eu nu fusesem niciodată tânără. Tu, erai tânăr, cu inima mult mai tânără decât mine — fiindcă tu mai credeai în cele de care eu râdeam, şi pe care le socoteam visuri copilăreşti. Atât credeai în ea, încât m'ai făcut şi pe mine să cred în iubire, în gingăşia inimii, în toate celelalte..."

Gert Gram avu un fel de râs tăcut, apoi spuse:

„Nu, inima mea era mai bătrână decât a ta. In orice caz, credeam că nu fusesem niciodată tânăr şi speram în ciuda tuturor împrejurărilor, în fundul sufletului meu, că o să vină o zi când tinereţea se va apropia de mine, dar părul îmi albise aşteptând.

Jenny clătină capul. Ea ridică o mână şi o puse pe capul lui Gert.

„Eşti obosită, Jenny? Vrei să-ţi scot pantofii? Vrei să te culci o clipă, să te odihneşti?

— Nu vreau nimic, nu, mă simt atât de bine aşa."

Ea îşi vârî picioruşele subt ea şi rămase ghemuită pe genunchii lui Gert. El o îmbrăţişă cu o mână; cu mâna liberă umplu un pahar cu vin şi-l apropie de gura lui Jenny. Ea bău cu sete. Apoi îi dădu cireşe adunându-i sâmburii de pe buze.

„Mai vrei vin?

— Nu, mulţumesc. Zău, Gert, vreau să rămân cu tine. Aş trimite vorbă acasă, că m'am întâlnit cu Heggen. Desigur că el este în oraş, dar din păcate va trebui să mă întorc înainte de ultimul tramvai.

— Mă duc eu să trimit vorbă. El o puse pe canapea. — Rămâi aici şi odihneşte-te, micuţo."

După ce el plecă, ea îşi încheie pantofii şi mai bău câteva înghiţituri de vin. Apoi se întinse pe canapea, îşi vârî capul în perne şi trase pledul până la umeri.

Il iubea, desigur. Era mulţumită să fie lângă el. Când se ghemuia în el, se simţea aşa de bine. Era singura fiinţă pe lume, care o luase pe genunchi, o încălzise, o ocrotise, şi-i spusese „fetiţă". Sin-

gura fiinţă care îi era într'adevăr apropiată. Avea deci tot dreptul s'o posede.

Când o ţinea lângă el, cu faţa ascunsă în umărul lui, astfel că ea nu vedea nimic, dar simţea că el era acolo şi o iubea, se simţea bine. Oh, nu, nu putea să se lipsească de el. Ce era mai firesc atunci decât să-i dea puţinul pe care-l avea ea, de vreme ce primea dela el ceea ce ei îi era absolut necesar.

Avea dreptul s'o sărute, să facă din ea orice voia. Dar de ce nu putea el să tacă? Vorbele lui îi îndepărtau mereu unul de altul. Vorbea de iubire, şi iubirea ei nu era aceea pe care o voia el. Ea nu găsea cuvinte să exprime ceea ce simţea. In realitate, nu făcea decât să se agaţe de el, nu era nici favoare, nici dar princiar. Nu era decât o biată iubire cerşetoare: el n'ar fi trebuit să-i mulţumească, ci să se mulţumească s'o iubească şi să nu-i spună nimic.

Când Gert se întoarse, ea era încă întinsă, privind în gol cu ochii mari deschişi. Şi-i închise, zâmbind uşor sub mângâierile lui tăcute şi discrete. Apoi ea îi aruncă braţele pe după gât. Mirosul uşor de viorele, pe care-l răspândea el, era atât de dulce şi de proaspă. Ea îi făcu din cap un mic semn afectuos, când el o ridică pe braţe. El vru să vorbească, dar ea îi puse mâna pe gură şi-l sărută, astfel că nu putu decât să tacă, ducând-o în camera de lângă birou.

Gert însoţi pe Jenny până la tramvai. Ea rămase puţin pe platformă să-l vadă cum se pierdea în noaptea albastră de Mai. Apoi intră în vagon. El îşi părăsise nevasta la Crăciun. Locuia singur în strada Steners, într'o cameră lângă prăvălie. Jenny îşi dădu

seama, că el se gândea să obţină despărţirea oficială mai târziu, când Rebecca ar fi înţeles cu adevărat că nu se va mai întoarce. Era felul lui de a proceda. Nu îndrăznea să rupă deodată.

Jenny nu voia să se gândească la proiectele sale de viitor. Putea ea să întrevadă posibilitatea căsătoriei lor, când ea nu se împăca nici măcar o clipă cu ideea de a fi legată de el pentru totdeauna. De câte ori Jenny se gândea la Gert, se simţea umilită, disperată, ruşinată şi nu-şi revenea de-ât la el, când putea să se refugieze în iubirea lui. În definitiv, îl minţise, îl minţea întruna.

„Tocmai dragostea ta, Jenny, o consider eu ca pe o favoare de neînţeles"!... Ce putea ca să facă, dacă el ajunsese să vadă lucrurile în felul acesta?

N'ar fi făcut din ea amanta lui, dacă n'ar fi vrut ea şi dacă i-ar fi dat să înţeleagă că era dispusă la aceasta. Oh, Doamne, de câte ori erau împreună, simţea crescând dorinţa lui Gert, şi ea suferea văzându-l cum se forţa să-şi ascundă dragostea, prea mândru ca s'o arate, prea mândru poate, pentru a voi să rişte un refuz.

Şi ea, care nu era în stare — ştia ea bine — să respingă pe Gert, să se lipsească de singura fiinţă care o iubea, putea ea oare să facă altceva în mod cinstit, decât să-i ofere ceea ce putea să-i dea?

Dar ea a trebuit să spună cuvinte, care îi depăşeau sentimentele. El crezuse.

Aceasta se repeta de fiecare dată. Când ajungea la el nemulţumită, descurajată, numai cu gândul la sfârşitul fatal al acestei aventuri şi când simţea neliniştea lui Gert, ea îi spunea din nou cuvinte de iubire şi simula sentimente cu mult mai puternice

decât cele pe care le avea. Şi el nu se mai îndoia de ea.

El nu cunoştea altă iubire, decât iubirea fericită. Nefericirea venea din afară, din duşmănia soartei sau din cauza unei justiţii crude, care pedepsea un rău mai vechi. Jenny îşi dăduse bine seama de bănuelile lui Gert, în ceea ce privea trăinicia iubirei ei.

Intr'o zi, avea să observe că el era prea bătrân, ca să-i fie amant. Niciodată, totuşi, Gert nu înţelesese că iubirea ei se născuse bolnavă, având în ea dela început germenul morţii. N'ar servi la nimic să-i explice, el nu putea înţelege.

Căutase un sprijin în el, fiindcă fusese singurul care să i-l ofere, atunci când se simţea părăsită cu totul. Pe el, care îi aducea această dragoste caldă, cum ar fi putut să-l respingă, chiar dacă ştia că trebuia s'o facă? Nu, nu era bătrân. Pasiunea lui, credinţa pe care o avea în ea, adoraţia lui, erau ca la douăzeci de ani, dar avea bunătatea, generozitatea unui bărbat deplin. Toată iubirea care putea să fie a unei vieţi întregi de om, se strânsese în el, pe pragul bătrâneţii. Această iubire ar fi trebuit să se îndrepte către o femee, care să-l fi iubit la fel şi care să fi putut să trăiască cu el cei câţiva ani de fericire, în care s'ar fi realizat visurile şi speranţele întregii existenţe a lui Gert. Din ce în ce mai legată de el prin o mulţime de amintiri frumoase, această femee s'ar fi apropiat de vârsta maturităţii ca o soţie, care ar fi petrecut cu el primăvara şi vara vieţii, ea ar fi îmbătrânit cu el în liniştita siguranţă a unei iubiri potolite. Dar ea, Jenny, dacă ar încerca să rămână, ce ar putea să-i dea lui

Gert? Nu-i dăduse niciodată nimic. Nu făcea decât să primească. Ea nu i-ar da lui Gert iluzia, nu l-ar face să creadă că ea îşi potolise pentru totdeauna setea de fericire în această aventură a tinereţii. El i-ar spune să plece. Când venise iubirea, i se dăruise toată, dar ea nu mai iubea şi el trebuia să-i redea libertatea. Iată cum ar vedea Gert lucrurile, niciodată el n'ar înţelege că ea era nenorocită, pentrucă nicio clipă ea nu-i dăduse nimic.

Suferea de câte ori el vorbea de generozitatea ei. Adevărat, fusese fecioară înainte de a deveni amanta lui; din această cauză credea el în imensitatea iubirii ei, de vreme ce îi sacrificase lui tinereţea ei curată.

Rămăsese pură până la douăzecişinouă de ani. Îşi păstrase această puritate ca pe o diademă albă de mireasă. Dar diadema nu-i folosise. De teamă că nu va purta niciodată rochia de mireasă, în disperarea ce i-o inspira singurătatea ei îngheţată, imposibilitatea de a iubi, ea crezuse că se consolează, închizându-se în această puritate, făcându-i zid de nepătruns din gândurile ei. Cu cât nu vor fi fost mai pure decât ea, cele care trăiseră dragostea? Pe când ea îşi petrecuse zilele chinuindu-se, aşteptând, dorind, până ajunsese să fie ca paralizată.

Când ajunsese amanta lui Gert, ea nu fusese prea emoţionată. Şi totuşi, nu era de ghiaţă. Uneori, se molipsea de tandreţea, de pasiunea lui, deşi ea nu era decât călduţă. Departe de Gert, aproape că nu se mai gândea la el. Ca să-i facă plăcere, ea pretindea că-i simţea lipsa. Nu făcea decât să răspundă cu minciuni iubirii sincere a lui Gert.

Şi totuşi, a fost o vreme când fusese sinceră,

când, cel puţin dacă îl minţise pe Gert, nu se minţise şi pe ea. Se simţise cuprinsă de un elan căruia nu-i putea rezista, fapt datorit, fără îndoială, sentimentului ei de milă pentru Gert, revoltei contra propriului ei destin. De ce se trudeau, fiecare în felul său, să obţină imposibilul? Ea se întreba cu o groază din ce în ce mai mare unde o s'o ducă drumul ce-l urma, şi a fost ca o explozie de bucurie când a crezut că-şi dă seama că-l iubeşte pe Gert. Se aruncase pur şi simplu în braţele acestui om, dându-şi seama de nebunia ei. Acum chiar, când lua tramvaiul ca să meargă acasă, privea liniştitele figuri burgheze ale tovarăşilor ei somnoroşi, cu un aer de sfidare triumfător — venea dela amantul ei — în jurul lor urla furtuna, şi nu ştiau nimic despre viitor, ea însă se simţea mândră de soarta ei, cu tot nenorocul şi singurătatea ameninţătoare.

Acum nu mai dorea decât desnodământul; făcea planuri pentru călătoria în străinătate, care nu era decât o fugă. Primise invitaţie dela Cesca la Tegneby, pentru a pregăti ruptura. Orişicum, dacă ea era cauza despărţirii lui de soţie, ea îi făcuse cel puţin un bine.

In faţa ei şedeau două femei tinere, care nu erau probabil mai în vârstă decât ea. Dar cum le luase frăgezimea cei câţiva ani de viaţă conjugală. Cu trei sau patru ani mai înainte, erau fără îndoială nişte mici funcţionare vioaie şi elegante, care erau la curent cu moda şi făceau sport în Nordmarken cu prietenii lor. Jenny recunoscu chiar figura uneia din ele. Fuseseră împreună, într'o noapte de Paşte, la cabana lui Hakloa. Jenny fusese impresionată de dibăcia cu care skia şi de silueta sveltă şi ele-

gantă a corpului ei frumos, în costumul de sport. Şi acum era îmbrăcată cu grijă. Taiorul ei avea tăietură modernă, dar nu-i venea bine. Silueta nu mai avea nicio linie, nu era altceva decât cărnuri moi; numai şoldurile şi umerii ieşeau în relief. De subt pălăria cu pene de struţ apărea faţa îmbătrântită, cu dinţi stricaţi, cu nişte cute posomorîte în jurul gurii.

Vorbea mereu şi prietena ei, gravidă, rezemată de spătarul băncii, cu picioarele depărtate, cu mâinile îngropate într'un manşon enorm, pe care-l apăsa pe pântece, asculta foarte interesată. Figura acesteia era frumoasă, însă grasă, cu pete roşii, cu câteva rânduri de bărbii.

„Trebue să închid brânza, imposibil s'o las în bucătărie, altfel nu mai rămâne decât coaja, până a doua zi dimineaţă! Un caşcaval întreg, de 3 coroane!

— Păi sigur, nu mă mir!

— Nu-ţi mai spun de ouă, că dispar cu zecile. Am intrat azi în camera servitoarei, — este atât de murdară — miroase întotdeauna urît, patul nu este aranjat de cine ştie cât timp. — „Dar, Solveig" am spus eu, şi ridic pătura. Ce crezi că am găsit? Trei ouă şi un cornet de zahăr în acest pat desgustător. Mi-a răspuns că le cumpărase, odată cu zahărul...

— Cum să crezi aşa ceva? spuse cealaltă.

— S'ar putea în ceea ce priveşte zahărul, care era într'un cornet de hârtie, ouăle însă le furase. Nu m'am lăsat păcălită, închipueşte-ţi ce s'a petrecut sâmbăta trecută. Trebuia să avem orez cu lapte, am intrat la bucătărie; oala fierbea, dar servitoarea

stătea în camera ei şi croşeta. Am strigat-o, amestecând orezul cu o lingură, şi ce crezi că am găsit la fund? Un ou! Când te gândeşti că îşi fierbea oul în orezul cu lapte! Am râs fără să vreau, zău, dar ce scârbă! I-am spus eu ce gândeam, fii fără grijă, dar tare aş vrea să ştiu ce spui despre...

— Oh, servitoarele! Ştii ce mi-a făcut a mea?...

Şi ele visaseră, fără îndoială, despre dragoste, pe când erau fete, despre dragostea unui băiat îndrăzneţ şi cu chip frumos, cu situaţie bună, care să le scoată dela biroul, dela prăvălia, în care zilele se scurgeau atât de monotone şi care să le instaleze într'o locuinţă mică cu trei încăperi, pline de micile lor comori personale, unde ar putea să-şi întindă feţele de masă, brodate cu flori de măceş şi de clopoţei, mărturii ale visurilor lor de fete.

Visaseră despre dragoste, iar acum zâmbeau cu un aer de superioritate, spunând celor care încă mai visau că realitatea o să le desamăgească. Erau mândre, fără îndoială, că făceau parte dintre iniţiatele, care cunosc viaţa. Poate, în fond, erau mulţumite de soarta lor. Fericiţi cei care sunt mulţumiţi, cei care nu resping, ci primesc cu răbdare o soartă mediocră. Eu însă, eu mai cred în visurile mele, iar singura fericire pentru mine este cea pe care mi-am dorit-o atâta. Mai cred încă în existenţa ei. Dacă nu există, este din greşala mea, căci am fost o fecioară nebună şi n'am ştiut să veghez şi să aştept mirele. Dar fecioarele cuminţi îl vor vedea şi vor intra în casa lui, pentru ospăţ.

Era încă lumină în camera doamnei Berner, când Jenny ajunse acasă. A trebuit să intre la mama

ei şi să-i vorbească despre seara petrecută în atelierul lui Ahlstroem şi despre ce făcea Heggen.

Ingeborg şi Bodil, dormeau în fundul întunecos al camerei, buclele lor brune erau ca o pată deasupra pernelor.

Jenny spunea fără să se încurce tot felul de minciuni mamei sale. Făcuse la fel întotdeauna. Când era şcolăriţă nu vorbea deloc cu plăcere despre întrunirile copilăreşti, la care se mulţumea să privească pe ceilalţi cum dansează, stând singură şi nefericită, incapabilă să danseze şi să vorbească în aşa fel, ca să le placă băieţilor.

Când Ingeborg şi Bodil se întorceau de la bal, mama se aşeza în pat, le punea o mulţime de întrebări, râdea, împurpurată şi tânără în lumina lămpii. Ele puteau spune întotdeauna adevărul mamei lor, fiindcă adevărul lor era dulce şi surâzător. Poate că mai înfrumuseţau, pe ici pe colo, povestirea câte unei mici întâmplări nostime, de care voiau să se fălească. Dar puţin importă, de vreme ce zâmbetul lor era sincer.

Jenny sărută pe mama ei şi-i spuse bunăseara. In salon doborî o fotografie. O ridică şi o recunoscu, deşi era întuneric. Era a unui frate de-al tatălui ei, cu soţia şi fetiţele lor. Trăise în America, ea nu-l văzuse niciodată şi iată că murise, iar fotografia lui rămânea aici, fără ca nimănui să-i pese de ea. Chiar ea o ştergea de praf în fiecare zi, fără să se uite la ea mai mult decât la oricare alt lucruşor.

Intră în camera ei şi-şi desfăcu părul. Intr'adevăr, o minţise întotdeauna pe mama ei, dar cum ar fi putut să-i spună adevărul, fără să-i pricinuiască,

fără niciun rost, o supărare? Mama n'o să înţeleagă niciodată. De când era tânără, avusese pe rând bucurii şi greutăţi. Fericită cu tatăl lui Jenny, apoi dezolată de moartea lui, a continuat să trăiască pentru fata ei, fără să murmure. După întâlnirea cu Nils Berner, zilele ei fuseseră pline de bucurii noi, de griji noi. Şi iat-o că trăia încă odată pentru copiii ei. Copiii! era un gol umplut în adevăratul înţeles al cuvântului... o fericire căpătată cu preţul unor suferinţe prea reale — o fericire prea fizică — fiindcă o ţinea, atât de mică şi de dulce, în braţele sale — ca să se mai poată îndoi de ea. Trebuia să fie bine să-ţi iubeşti copiii, dragostea de mamă este un dar al naturii, ea nu dă prilej de reflecţii. O mamă nu se îndoieşte de dragostea pentru copiii săi, ea ştie că le vrea binele şi face totul pentru binele lor. Nu se îndoeşte nici de dragostea lor pentru ea. Şi bunăvoinţa naturii pentru mame este atât de mare, încât instinctul lăuntric al copilului îi interzice să destăinuiască mamei lui, durerile cele mai amare, cele ce nu pot fi tămăduite. Mamele nu cunosc decât bolile şi lipsurile băneşti ale copiilor, nu însă şi iremediabilul... ruşinea, prăbuşirea, înfrângerea. Chiar când copiii şi-ar striga ruşinea lor, prăbuşirea lor definitivă, mama n'ar crede.

Doamna Berner nu trebuia să ştie nimic de necazurile lui Jenny, natura chiar ridicase o barieră între ele. Nici Rebecca Gram nu avea să-şi închipue vreodată, cât îndurase copiii ei din pricina ei. Cât plânsese doamna Lind pe frumosul ei băiat, când murise dintr'un accident! Ea mai plângea încă şi visa cu tristeţe la strălucitul viitor, pe care copilul ei l-ar fi putut avea, — era sin-

gura, care nu ştia că el se omorîse, fiindcă se ştia ameninţat de o paralizie a creerului.

Iubirea de mamă nu împiedică nici alte iubiri, Jenny cunoscuse mame, care aveau amanţi şi credeau că copiii nu vedeau nimic. Altele divorţau, iar noua lor căsătorie le făcea fericite. Şi nu le părea rău, sau nu se plângeau, decât dacă iubirea cea nouă le desamăgea. Mama ei o adora, dar fusese loc în inima ei şi pentru Berner şi fusese fericită cu el. Gert îşi iubea copiii; dragostea unui tată este mai cumpănită, mai raţională, mai puţin instinctivă decât aceea a unei mame. — Cu toate acestea, de-abia se gândise la Helge, în timpul acestei ierni.

II.

Jenny luă poşta dela şeful gării. Ea dădu ziarele şi o scrisoare Fransiskăi, apoi deschise plicul ce îi era adresat. Acolo pe peron, în soare, parcurgea paginile pline de scrisul mare al lui Gert. Ea citi mai ales cuvintele duioase dela început şi dela sfârşit, aproape sărind peste restul scrisorii. Nu erau decât nesfârşite consideraţiuni despre iubire în general.

Impături scrisoarea la loc în plic şi o puse în geantă. Oh, scrisorile lui Gert! Aproape că nici n'avea curajul să le citească. Ele dovedeau mai bine decât orice completa lor nepotrivire. Jenny presimţea această nepotrivire, când vorbea Gert; dar când el îi scria, ea era groaznic de sigură.

Şi totuşi, exista o reală afinitate între firile a-

mândurora. De ce oare le lipsea armonia? Era ei oare mai tare sau mai slab decât ea? El nu izbutise odată, şi apoi alte dăţi, în fine părăsise lupta, încovoindu-se subt loviturile soartei. Şi cu toate acestea, mai păstra speranţa în viaţă, în credinţă. Era slăbiciune sau forţă? Nu-l înţelegea.

Nu era bătrân, dar tinereţea lui era din alte vremuri. Poate că făcea parte dintr'o tinerime moartă acum... tinerime, a cărei credinţă fusese mai puternică şi mai naivă. Şi Jenny era naivă în speranţa ei, în năzuinţele ei, totuşi naivitatea ei era deosebită de aceea a lui Gert. Cuvintele îşi schimbă înţelesul în douăzeci de ani, — era aceasta oare cheia enigmei?

Un reflex roş-violet făcea să strălucească pietrişul, iar spoiala galbenă a gării crăpa subt arşiţa soarelui. Jenny simţi un soiu de ameţeală, când ridică ochii. Curios lucru, suporta cu greu căldura, anul acesta.

Inapoia satului, irizările de căldură tremurau pe deasupra păşunilor cosite şi a ogoarelor, până la pădurile, care se profilau în verde închis pe albastrul de vară al cerului. Culoarea frunzelor pomilor din grădini începuse să se închidă. Cesca tot mai citea scrisoarea dela soţul ei. Ea se desprinse, albă de tot în rochia ei de pânză, strălucind pur şi simplu, în contrast cu asfaltul peronului gării.

Gunnar Heggen îşi aşezase bagajele pe banca dinapoi a cariolei. Mângâia calul, aşteptând pe cele două tinere femei. Cesca îşi puse scrisoarea în geantă şi înalţă capul. Se scutură puţin, voind parcă să gonească un gând supărător.

„Scuză-ne, Heggen, iată-ne gata de plecare."

Jenny se așează cu ea pe bancheta din față, căci Cesca mâna chiar ea calul.

„Ce bine că te văd, Gunnar! O să petrecem câteva zile frumoase, toți trei împreună. Lennart îți trimete complimente.

— Mulțumesc. El e bine?

— Da, da, ca întotdeauna, foarte bine. Ce idee genială au avut, tata și Borghild, să plece tocmai acum. Sunt singură acasă cu Jenny, iar bătrâna Gina ne face menajul. Este încântător.

— Da, este admirabil că vă văd, dragele mele. El zâmbi cu sinceritate. Insă lui Jenny îi păru că vede o expresie ciudat de serioasă în fundul ochilor lui. Ea știa că avea figura palidă și obosită și că Cesca, în rochia ei de pânză, cumpărată de gata, părea o fetiță, care îmbătrânea fără să fi ajuns la maturitate. S'ar fi spus că se făcuse mai mică în ultimul an, dar nu mai termina să pălăvrăgească, să ciripească, vorbind despre mâncarea dela prânz, despre cafeaua pe care o vor lua în grădină, despre lichioruri, despre whisky-ul și sifonul pe care le cumpărase.

Când Jenny intră în camera ei, în seara aceea, ea se așeză la fereastră, pentru ca vântul care mișca perdelele să-i răcorească fața. Se simțea puțin amețită și aceasta o uimea. Era de neînțeles. Nu băuse decât un pahar de whisky cu sifon și două pahărele de lichior, și acelea, după masă. Adevărat că nu mâncase mai nimic, dar pofta de mâncare îi era foarte capricioasă acum! Luase o cafea tare. Poate că din pricina cafelei și a țigărilor. Totuși, fuma mult mai puțin ca altădată.

In tot cazul, palpitațiile îi făceau rău și se

simţea apucată din când în când de greţuri, după care o treceau năduşelile. Totul se învârtea în jurul ei. Răzoarele aproape cenuşii, coşurile de flori, frunzişul întunecat al grădinii, care de-abia se distingea subt cerul palid al nopţii şi chiar camera ei, se învârteau. Whisky-ul şi lichiorul îi veneau pe gât. Ce desgustător!

Işi pierdu echilibrul, vrând să umple chiuveta. Chiar şi mişcările îi erau nesigure. „Dar este un scandal, Jenny. Ce decadenţă, draga mea! Nu mai suporţi nici măcar o picătură de alcool!" — Altădată putea să bea de două ori atât şi nici nu băga de seamă.

Intâiu ţinu mâinile în apă, apoi se spălă pe faţă, îşi desbrăcă rochia şi se frecă cu buretele pe tot corpul.

Dumnezeu ştie dacă Gunnar şi Cesca băgaseră de seamă. E drept că nici ea nu simţise că-i este rău, decât venind în cameră. Bine că erau plecaţi, Colonelul şi Borghild.

Răcoarea apei îi făcu bine câteva clipe. Işi puse cămaşa de noapte şi se aşeză din nou la fereastră.

Gândurile i se învârteau în cap, amestecate cu fragmente din trăncăneala din timpul zilei cu Cesca şi Gunnar, şi apoi deodată fu cuprinsă de uimire, la gândul că fusese cu putinţă să se îmbete. Niciodată nu i se mai întâmplase aşa ceva, de-abia ştia ce înseamnă a fi ameţit, cu toate că nu lipsise de băuturi, din când în când.

Dar beţia trecuse. Jenny simţia oboseala şi frigul. Ii era şi somn. Merse să se culce în patul cel mare cu baldachin. Când o să se trezească mâine,

n'o să fie oare mahmură? Ar fi o experienţă nouă.

Dar de-abia pusese capul pe pernă şi închisese ochii, şi o şi luară căldurile. Tot corpul i se umplu de sudoare. Şi patul se clătina, ca un vapor pe o mare înfuriată; avea din nou greţuri. Incercă să-şi stăpânească această sensaţie groaznică — nu vreau, nu vreau, — dar nu-i ajută la nimic, greţurile deveniră tot mai puternice: de-abia avu timp să alerge la chiuvetă.

Doamne Dumnezeule — era oare beată de tot?

Fără îndoială, acum se sfârşise. Işi aranjă ţinuta de noapte, bău puţină apă şi se culcă din nou. Somnul trebuia să vină.

Dar nu, abia culcată, simţi legănarea valurilor, şi sudorile, şi greţurile. Ne mai pomenit, fiindcă acum ea era cu adevărat trează! Fu silită să se scoale din nou.

Când voi să se aşeze iarăşi în pat, o fulgeră o idee. Nu — îşi înfundă capul în pernă. Cu neputinţă! Nici nu voia să se gândească la aşa ceva. Dar cum să oprească gândul? El revenea fără încetare.

E adevărat că nu se simţise bine de câtva timp. Obosită, de multe ori la capătul puterilor, se amăra, se enerva pentru cel mai mic lucru. Iată cauza acestei beţii de neînţeles. Nu este de mirare dacă, după asemenea nopţi, devii abstinent... Nu, nu, n'o să se mai gândească la asta. Dacă ar fi aşa, o să aibă timp să se gândească ce-i de făcut. Deocamdată, nu trebuia să se chinuiască pentru nişte temeri, poate fără rost.

Desfăcând cămaşa de noapte, trecu mâna peste sâni.

De ce nu putea să doarmă! Nu izbutea să alunge gândurile supărătoare. Era prea obosită.

La începutul relaţiunilor ei cu Gert, problema urmărilor posibile ale legăturii lor o neliniştise. Îi fusese frică de mai multe ori. Dar, privind în faţă această frică, ea prinsese curaj. Era în definitiv, o mare parte de superstiţie în această teamă fără rost, de a avea un copil. Erau doar lucruri firești! Să fie mai de plâns decât lucrătoarele, care se descurcau singure cu copilul lor? Teama nu era decât o moştenire a vremurilor vechi, când o femee nemăritată şi gravidă era silită să-i mărturisească tatălui sau familiei, că greşise, şi acum ei trebuiau să suporte cheltuielile. Nu le mai rămânea după aceea decât o singură speranţă, să se desbăreze de întreţinerea vinovatei, trecând-o în sarcina altuia. Familia era deci supărată, pe bună dreptate.

Nimeni n'avea drept să fie supărat pe ea. Desigur, mama avea să fie dezolată. Dar dacă cineva, ajuns la vârsta judecăţii, încearcă să trăiască după cum înţelege, părinţii nu pot decât să tacă. Venise în ajutorul mamei sale, atât cât putuse. Niciodată n'o supărase cu grijile ei, niciodată nu-i făcuse de ruşine numele, prin vreo faptă uşuratică. Insă în punctele, în care părerea ei asupra celor ce erau îngăduite şi neîngăduite se deosebea de a tuturor oamenilor respectabili, ea rămânea la părerea ei, chiar dacă mama trebuia să sufere, auzind pe oamenii respectabili vorbind rău de fiica sa. Dacă legăturile ei cu Gert erau vinovate, ea păcătuise prin a fi dat, nu prea mult, ci prea puţin. Oricare ar fi sfârşitul, ea va suferi şi nu va avea dreptul să se plângă. Trebuia să fie în stare să crească un

copil tot atât de bine, ca toate fetele, cu mult mai puţină şcoală decât ea. Mai avea încă şi ceva bani, pentru a merge să se instaleze în altă parte. Ocupaţia ei nu era deloc bănoasă. Dar câţi din colegii ei erau obligaţi să-şi întreţină soţia şi copiii cu şi mai puţin? Mai mult, nu trebuise oare să ajute şi pe alţii, încă din frageda copilărie?

Cel mai bine ar fi să fugă. Până acum, totul mersese bine. Nu voia să se gândească la viitor.

Gert ar fi disperat.

De ce însă tocmai acum? De ce nu atunci când îl iubea sau credea că-l iubeşte? L-ar fi părăsit, sigură de iubirea ei. Astăzi, ea distrusese, ciopârţise, făcuse să cadă în ţărână, ce putuse exista între ei, din pricina atâtor gânduri şi analizări.

Simţise, în timpul acestei săptămâni la Tegneby, că nu mai putea continua...

Năzuia la un mediu nou, la o muncă nouă. Gustul de lucru îi revenise. Ii trecuse pofta bolnăvicioasă de a se agăţa de o altă fiinţă care să o alinte şi să-i spună „fetiţă".

Dar suferea îngrozitor că trebuia să rupă. Gert fusese fericit, cât timp durase legătura lor. Şi apoi, mai ales, scăpase de acea viaţă înjositoare de sclav, pe lângă soţia lui.

Ea însăşi nu va mai dori dragoste. Lucrul şi singurătatea, de ele va avea parte, de acum încolo. Ştia bine că va şterge lunile din urmă, din cartea vieţii sale. Şi voia, dimpotrivă să-şi amintească de ele, şi să tragă folos de amara lecţie, pe care i-o dăduseră: iubirea, care îi satisfăcea pe atâţia alţii, pe ea n'o mulţumea. Mai bine să te lipseşti de iu-

bire, decât să te mulţumeşti cu o dragoste ca oricare alta.

Da, o să-şi aducă aminte. Dar amintirile o să se îndulcească, o să transforme fericirea ei scurtă, amestecată cu necazuri, chinurile ei, remuşcările. Cu timpul o să ajungă să şteargă pe jumătate amintirea omului, căruia îi făcuse rău cu atâta cruzime.

Şi iată, poate, că va avea un copil dela el. Nu, nu, imposibil. Era o nebunie să mai rămână întinsă în patul acesta, ca să se tortureze. Şi totuşi, dacă era adevărat?

Până la urmă Jenny adormi. Avu un somn greu şi fără vise. Când se trezi de-a-binelea, nu era încă lumină de tot. Cerul abia se luminase, pe deasupra pomilor din grădină, iar păsările ciripeau, încă adormite, printre crengi.

Indată o năpădiră aceleaşi gânduri. Dându-şi seama că n'o să mai doarmă, se lăsă pradă lor, fără împotrivire.

III

Heggen plecă, locotenent-colonelul şi fiica sa reveniră şi plecară din nou, pentru a vedea pe o soră de-a Fransiskăi, căsătorită în altă parte.

Cesca şi Jenny se aflau iarăşi singure la Tegneby. Fiecare îşi vedea de treaba ei, absorbită de gânduri.

Jenny era sigură că este gravidă, însă nu-şi dădea seama în întregime de semnificaţia acestui cuvânt. Dacă încerca să-şi facă o idee despre vii-

tor, închipuirea ei lua câmpii. Totuşi, lucrurile îi păreau mai puţin negre, decât în timpul acelor penibile săptămâni când spera mereu că se înşela.

Se mângâia cu ideea că o să găsească un mijloc să se descurce, ca atâtea altele. Nu vorbise ea oare, încă din toamnă, de o apropiată călătorie în străinătate? Se gândea, vag, să plece la Paris, să stea la o moaşă; însă nimic precis nu se cristaliza în mintea ei.

Nici nu ştia măcar, dacă, la urma urmei, o să-i vorbească lui Gert de starea ei. N'ar fi oare mai bine să nu-i spună nimic?

Când nu se gândea la ea însăşi, se preocupa de Cesca, fiindcă nici aceasta nu părea prea mulţumită. Jenny era sigură totuşi că Cesca ţinea la soţul ei. Oare lui nu-i mai pasă de ea?

Primul an de căsătorie fusese aspru pentru Cesca. Parcă se vestejise. Greutăţile lor materiale, nu încetau să o preocupe. Stând pe marginea patului lui Jenny, îi povestea toate acestea, ore întregi.

„Ce oraş scump, şi Stockholm! Mesele făcute cu economie sunt rele, dacă nu te pricepi la bucătărie. Şi apoi, totul este mai complicat când nu ştii nimic din viaţa practică şi ai şi o educaţie atât de tâmpită. Mai mult, de-abia s'a terminat treaba şi trebue iar să începi. Ai scuturat casa, dar s'a şi murdărit; s'a terminat masa, trebue să speli vasele; şi aşa mai departe."

Dacă Lennart încerca să dea o mână de ajutor, el era tot atât de stângaciu şi de nepractic. Ea suferea din pricina lui. Nu obţinuse comanda monumentului, niciodată nu avea să i se recunoască

talentul. Era prea delicat, atât ca artist, cât şi ca om.

Ce să facă? Nu-i putea cere să fie altfel. El fusese mult timp bolnav astă primăvară; scarlatina şi urmările ei, mai ales o ameninţare la plămân, îl ţinuse două luni la pat. Ce clipe groaznice!

Cesca însă nu spunea totul. Jenny îşi dădea seama. Ştia deasemenea că nici ea nu mai putea fi pentru Cesca ceea ce fusese altădată, şi-i părea rău. Nu avea inima destul de liniştită şi mintea destul de limpede, ca să asculte destăinuirile şi să aline durerile.

Cesca plecase la Moss ca să facă nişte cumpărături. Jenny n'o însoţise şi petrecu ziua în grădină, citind, ca să nu se gândească. Dar nu putea să-şi concentreze atenţia asupra romanului pe care-l luase. Se apucă apoi să copieze nişte puncte pentru un tricou. Greşea socotelile, începea din nou şi se forţa să fie atentă.

Cesca nu se întoarse pentru masa de seară, cum anunţase. Jenny mâncă singură şi încercă să omoare timpul; fumă câteva ţigări fără plăcere şi tricotă, deşi lucrul îi cădea din mâini la fiecare clipă.

In sfârşit, către ora zece seara, se auziră scârţâind roţile trăsurii pe alee. Jenny îi ieşi înainte Cescăi şi înţelese dela prima vedere că se petrecuse ceva. Dar ele păstrară tăcerea amândouă.

Tocmai târziu, după ultima ceaşcă de ceaiu, Fransiska spuse încet, fără să ridice ochii:

„Ghiceşte pe cine am văzut adineaori în oraş.

— Pe cine?

— Pe Hans Hermann. Este în vizită la Jeloeen

şi locueşte la o bătrână domnişoară Oehrn, care este foarte bogată. Ea îl protejează oarecum.

— Este şi nevastă-sa cu el? întrebă Jenny, după un timp.

— Nu, s'au despărţit. Sărmana, am citit în ziar că băieţelul ei a murit în primăvara trecută."

Şi Cesca vorbi despre altceva.

*

Dar după ce Jenny se culcase, Cesca intră în cameră. Ea se instală la picioarele patului cu baldachin, cu picioarele strânse subt ea, de-abia distingându-se în întunecimea alburie a patului, iar căpşorul ei brun părea o umbră pe o perdea de culoare deschisă.

„Jenny, eu plec mâine. Am să telegrafiez de dimineaţă lui Lennart şi voi pleca după masă. Ştii că poţi rămâne aici cât vrei. Nu trebue să crezi că nu sunt atentă cu tine, însă nu pot face altfel. Trebue să plec."

Ea respira cu greutate.

„Nu mă înţeleg, Jenny. Am vorbit cu el, m'a sărutat şi nu l-am lovit, am ascultat tot ce-mi spunea şi nu l'am pălmuit. Nu-l iubesc de loc şi totuşi are putere asupra mea. Mi-e frică. Nu îndrăznesc să rămân, căci nu ştiu ce s'ar putea întâmpla cu mine. Când mă gândesc la el, îl detest, dar sunt ca paralizată cum începe să-mi vorbească. Nu înţeleg cum un om poate să fie atât de cinic, atât de brutal, atât de nerușinat. Îţi face impresia că nu ştie ce este onoarea sau ruşinea. Pe el nu-l preocupă aceasta şi nu vrea să creadă că ceilalţi o fac. Admite, atât şi nimic mai mult, că numai din

calcul vorbim noi despre dreptate şi nedreptate. Aş putea spune că vorbele lui mă hipnotizează. Închipueşte-ţi, am stat toată după amiaza cu el, ascultându-l! Spunea că acum, când sunt măritată, nu mai am de ce să pun atâta preţ pe virtutea mea. De altfel, a făcut aluzie la faptul că el este liber şi a spus, cred, că aş putea nutri oarecare speranţe şi eu. M'a sărutat în parc şi am crezut că voi ţipa de groază, dar n'am putut scoate măcar un sunet. Ce frică îmi era, Jenny! Şi mi-a spus că o să vină aici poimâine. Mâine trebue să ia parte la o mare întrunire. Zâmbea tot timpul, cu acelaşi zâmbet care mă înspăimânta altădată. Nu trebuie să plec, spune?

— Ba da, Cesca, spuse Jenny.

— Nu sunt decât o gâscă, dar vezi tu, strigă ea cu aprindere, nu îndrăznesc să mă bizui pe mine. Totuşi, un lucru este sigur: dacă mi-aş înşela bărbatul, m'aş duce să i-o spui şi m'aş omorî îndată subt ochii lui.

— Îl iubeşti pe soţul tău?" întrebă Jenny încet.

Fransiska se gândi o clipă.

„Nu ştiu. Dacă l-aş iubi cum trebue, nu mi-ar fi teamă de Hans Hermann, şi nu crezi că l-aş fi pălmuit când m'a sărutat? Totuşi, sunt sigură că dacă aş greşi faţă de Lennart, n'aş mai putea trăi. Cât timp mă numeam Fransiska Jahrmann, n'aveam niciun respect pentru numele meu. Dar acum mă numesc Fransiska Ahlin, dacă aş umbri cât de puţin acest nume, numele lui, aş merita să-mi tragă un glonţ, ca la o căţea turbată. Lennart n'ar face-o, eu însă, da."

Ea se desținse deodată și se strecură lângă Jenny.

„Nu este așa că tu mă crezi? Crezi că aș mai putea trăi dacă aș fi făcut o faptă murdară?

— Nu, Cesca, — Jenny o luă în brațe și o sărută, — nu cred.

— Nu știu ce gândește Lennart. El nu mă înțelege. Insă când va fi înapoi îi voi spune tot, absolut tot, orice se va întâmpla.

— Cesca", spuse Jenny cu duioșie. Dar nu îndrăzni s'o întrebe dacă era fericită.

Cesca vorbea mai departe:

„Am avut zile atât de grele. N'a fost deloc plăcut, te asigur! Eram prea fără experiență, când m'am măritat. M'am căsătorit cu Lennart, fiindcă Hans începuse să-mi scrie iarăși, după despărțirea de soția lui. Imi scria că mă dorea și mi-era frică de el, frică să nu încep din nou. I-am spus lui Lennart, el a fost atât de delicat, atât de bun, înțelegând totul, și eu credeam că era un om cu totul excepțional în această lume josnică; este, sunt sigură și acum de acest lucru.

„Insă atunci am făcut un lucru groaznic, pe care Lennart nu poate să-l înțeleagă și pe care nu mi l-a iertat niciodată. Poate că fac rău că ți-l povestesc, însă trebue să întreb pe cineva dacă într'adevăr un bărbat nu-l poate ierta. Răspunde-mi sincer, auzi, sincer de tot, dacă tu crezi că greșala este ireparabilă.

„In după amiaza care a urmat căsătoriei noastre, ne-am urcat la Rocca di Pappa. Tu știi cât îmi era de frică, cât mă temeam... Când Lennart m'a condus în camera noastră și când am văzut

patul acela mare de două persoane, am început să plâng; şi Lennart a fost atât de drăguţ. Mi-a spus că pot să-l fac să aştepte cât voi vrea. Era lună, iar eu vedeam că toată această chestiune nu era prea plăcută pentru Lennart. Cât despre mine, aş fi fost în slăvi, să fiu măritată astfel. — In fiecare dimineaţă, când mă trezeam, mă simţeam plină de recunoştiinţă, dar soţul meu nu-mi dădea voie aproape nici să-l sărut. Miercuri, ne dusesem pe vârful lui Monte Cavo. Era splendid acolo sus, pe un soare minunat de sfârşit de Mai. Pădurile de castani de un verde luminos erau înflorite; pe coaste, o izbucnire ne mai văzută de ciorchine de măzăriche, în tot lungul drumului puzderia de crini şi floricele albe. Aerul parcă vibra de lumină, plouase cu câteva zile mai înainte. La poalele muntelui împădurit, lacurile Nemi şi Albano sclipeau, înconjurate de mici sătulete albe. Toată câmpia romană se scălda într'o ceaţă uşoară, iar departe, la orizont, lucea o panglică subţire de aur — Mediterana. Era nespus de frumos, viaţa mi se părea un minunat basm, numai Lennart era trist, eu însă găseam că este cel mai interesant bărbat de pe tot pământul, mă simţeam îndrăgostită nebuneşte de el, restul erau numai mofturi de ale mele şi deodată mi-am încolăcit braţele de gâtul lui şi i-am spus: „Vreau să fiu a ta, toată, fiindcă te iubesc."

Cesca tăcu o clipă cu respiraţia tăiată.

„Oh, Doamne, Jenny, bietul de el, cât a fost de fericit." Şi printre lacrimi: Da, a fost fericit. „Ei bine, acum, chiar aici" a spus el. M'a luat în braţe şi voia să mă ducă în pădure. Eu însă

m'am sbătut zicând: „Nu, nu, deseară, deseară am spus!"

„Jenny, nu știu de ce am făcut asta, căci în fond voiam și eu. Ar fi fost atât de frumos în pădurea aceea adâncă, unde razele soarelui de-abia se strecurau. Eu însă m'am făcut că nu vreau, numai Dumnezeu știe pentru ce.

„Iar seara, când mă culcasem după toată această zi petrecută așteptând, și când Lennart a intrat, am început din nou să plâng și să țip.

„El s'a repezit afară și n'a mai venit toată noaptea. Am rămas trează, toată noaptea, în pat. Nu știu unde s'a dus. Ne-am întors la Roma a doua zi de dimineață și ne-am culcat la hotel, Lennart luase două camere, eu însă m'am dus la el. Dar n'am izbutit să-l împac. Din clipa aceea n'am mai fost fericiți împreună, Lennart și cu mine. Cred că l-am jicnit foarte rău. Spune-mi, Jenny, crezi că un bărbat nu poate uita sau ierta așa ceva?

— Ar fi putut să-și dea seama imediat, spuse Jenny rar, că nu înțelegeai atunci sentimentele pe care le-ai ofensat.

— Nu — Cesca tremura —, înțeleg acum. Îmi dau seama că am pângărit ceva... ceva frumos. Dar nu-mi dădeam seama. Jenny, un bărbat care iubește, poate oare să ierte așa ceva?

— Ar trebui. De atunci i-ai dovedit că vrei să fii soția lui bună și credincioasă. In iarnă, ai muncit pentru el și ai dus-o greu, fără să te plângi. Astă primăvară, când a fost bolnav, ai vegheat noapte după noapte lângă el, l-ai îngrijit săptămână după săptămână.

— Nu era mare lucru, spuse cu ardoare Cesca.

Era atât de cuminte şi de răbdător, şi m'a ajutat cât a putut. Când era bolnav, nişte prieteni au venit să vegheze cu mine, din când în când. In săptămâna când era aproape să moară, eu am avut o infirmieră, însă n'aş fi avut nevoie de ea."

Jenny o sărută pe Cesca pe frunte.

„Mai este un lucru pe care nu ţi l-am spus, Jenny. Tu îmi atrăseseşi atenţia că-mi lipseşte instinctul pentru anumite lucruri, iar Gunnar mă certase; domnişoara Linde, îţi mai aduci aminte de ea, mi-a spus într'o zi pur şi simplu că dacă exciţi peste măsură pe un bărbat, el merge la alta."

Jenny tresări.

Cesca îşi vârîse capul în pernă.

„Iar eu l-am întrebat despre toate acestea în dimineaţa aceea."

Jenny amuţise.

„Înţeleg că nu poate să uite şi mai ales să ierte. Insă dacă ar fi vrut numai să-mi găsească o scuză oarecare, dacă 's'a gândit la lipsa mea de experienţă în chestiunile acestea, de atunci însă, — ea căuta cuvintele — raporturile noastre sunt atât de puţin armonioase. Parcă nici nu vrea să mă atingă. Dacă o face, este fără să vrea şi îndată se supără pe el însuşi şi pe mine.

„La drept vorbind, nu-mi dau seama de valoarea acestui lucru; dar nu mai am nimic împotrivă. Dacă aş putea să-l fac fericit, astfel! Tot ce îl mulţumeşte pe Lennart este pentru mine frumos şi bun. El crede că mă sacrific, dar este tocmai contrariul. Am plâns nopţi şi zile de-a-rândul în camera mea, fiindcă vedeam că mă dorea; am încercat să-i arăt cât am putut mai bine că

voiam şi eu, dar el m'a respins. Am atâta afecţiune pentru el, Jenny, spune-mi, nu se poate iubi în felul acesta un bărbat? Pot oare să spun că-l iubesc pe Lennart?

— Da, Cesca.

— Cât am fost de nenorocită! N'am ce să fac, dacă aşa sunt eu făcută. Când ieşeam cu alţi artişti, el era indispus. Nu-mi zice nimic, însă cred că-i este teamă de cochetăria mea. Este adevărat că eram bucuroasă când ieşeam şi când scăpam de bucătărie, de vase, şi când nu trebuia să-mi mai fie frică să greşesc vreo mâncare, pe care Lennart ar fi mâncat-o în orice caz, fiindcă mijloacele noastre nu permit să aruncăm nimic. Şi câteodată eram fericită mai ales, fiindcă nu mai rămâneam singură cu Lennart, cu toate că-mi este atât de drag şi că îl iubesc, — sunt sigură de asta. Când îl întreb „mă iubeşti?", el răspunde: „ştii bine", cu un râs ciudat şi amar. Dar n'are încredere în mine, fiindcă nu ştiu să iubesc cu simţurile, şi că, totuşi, sunt cochetă.

„Intr'o zi, mi-a spus că eu nu îmi dădeam seama ce este iubirea şi că era vina lui fără îndoială, că n'a ştiut să trezească în mine dorinţa, dar că va veni un altul... Doamne, cât am plâns.

„Ştii, cât eram de strâmtoraţi, ei bine, în primăvară, Gunnar mi-a găsit un cumpărător pentru „Natura moartă", pe care o expusesem acum trei ani. Am obtinut trei sute de coroane. Am trăit cu aceşti bani multe luni, însă lui Lennart nu-i plăcea că întrebuinţam banii pe care îi câştigam eu. Nu văd pentru ce, dacă ne iubim. Apoi a spus, nu ştiu ce, despre mizeria în care mă vârîse. Avem

şi datorii, bine înţeles, şi într'o zi am vrut să-i scriu tatei să-i cer o sută de coroane. Dar Lennart nu mi-a dat voie. Nu am înţeles din ce motiv. Borghild şi Helga au stat acasă, tata le-a întreţinut, le-a trimes în străinătate, iar eu, în tot acest timp, m'am descurcat singură cu greutate, cu puţinii bani moşteniţi dela mama, de când am devenit majoră.

„Nu voiam să primesc un oere măcar dela tata, după cele ce-mi spusese când am rupt logodna cu locotenentul Kaasen şi s'a vorbit atâta despre Hans şi despre mine. Tata însă şi-a revenit de atunci, recunoscând că aveam dreptate. A fost desgustător din partea lui Kaasen şi alor mei, să vrea să mă silească, fiindcă mă făcuseră să accept prosteşte această logodnă, pe când aveam şaptesprezece ani şi nu ştiam despre căsătorie decât ce spun romanele pentru fetiţe. Când însă am început să-mi dau seamă de realitate, eram hotărîtă să mă omor, mai bine decât să mă căsătoresc cu el. Dacă ar fi reuşit să mă forţeze ce-ar fi fost cu mine! Aş fi ajuns să-mi iau amanţi numai de necaz, ca să mă răzbun pe toată lumea. Tata îşi dă bine seama de acest lucru acum, şi mi-a spus că pot să-i cer câţi bani vreau. Lennart, după boala lui, era foarte slab şi doctorii îi prescriseseră aerul de ţară şi hrană bună. Nici eu nu mai puteam. I-am spus atunci soţului meu că şi mie îmi trebuia aerul de ţară şi odihnă, fiindcă voi avea un copil. El m'a lăsat să-i cer bani tatei şi ne-am dus în Vaermland unde a fost splendid, Jenny. Lennart şi-a recăpătat forţele, iar eu am început să pictez. Atunci şi-a dat seama că eu n'am nimic. Şi cum mă întreba dacă nu mă înşelam, i-am măr-

turisit totul, fiindcă nu îndrăznesc să spun vreo minciună lui Lennart, când mă întreabă ceva. S'a supărat şi din această pricină.

„Cred că nu mai are încredere în mine, şi asta este îngrozitor. Dacă m'ar înţelege, ar avea încredere în mine, nu este aşa?

— Da, Cesca.

— Şi mai înainte îi spusesem că aşteptam un copil, în toamnă, când era atât de trist şi duceam o viaţă foarte aspră, ca să-l fac să fie mulţumit şi să fie din nou drăguţ cu mine, — şi a fost. Nici nu-ţi închipui cât era de plăcut. Minţisem, dar până la urmă îmi închipuiam aproape că era adevărat. Mi se părea că Dumnezeu o să-mi facă această favoare, ca să nu fiu obligată să-l decepţionez din nou pe Lennart. Dar Dumnezeu n'a vrut. Sunt nenorocită că nu aştept un copil, Jenny. Crezi că este adevărat ce spun unii — şi ea şopti tremurând, — că o femee nu poate avea copii, dacă nu este capabilă de o pasiune sensuală?

— Nu, spuse Jenny cu voce aspră, sunt păreri stupide, sunt sigură de aceasta.

— Dacă aş fi fost însărcinată, ar fi fost atât de bine. Lennart doreşte atât de mult să aibă un copil. Şi eu, cred că de bucurie aş deveni ca un înger, dacă aş avea un copilaş al meu. Iţi poţi închipui o astfel de fericire?

— Nu, murmură Jenny, dar dacă vă iubiţi, veţi trece peste toate aceste greutăţi.

— Da, poate; dacă n'ar fi atât de neplăcut, aş merge la un medic şi cred că până la urmă tot am s'o fac. Tu ce mă sfătuieşti? Asta mă stinghereşte foarte mult, dar e o prostie. Este neapărat de

datoria mea, fiindcă sunt căsătorită. Aş putea să merg la o doctoriţă, o femee care să aibă chiar ea copii. Inchipueşte-ţi, un copilaş al tău! Cât ar fi de încântat Lennart!"

Jenny îşi strânse dinţii în întuneric.

„Nu este aşa, că trebue să plec mâine?

— Da.

— Şi-i voi spune lui Lennart totul. Nu ştiu dacă va înţelege; nici eu nu înţeleg nimic din toate acestea, dar vreau să-i spun întotdeauna adevărul, n'am dreptate, Jenny?

— Dacă tu crezi că aşa trebue, fă-o. Oh, Cesca, trebue întotdeauna să faci ce crezi că este bine şi niciodată ceea ce poate să nu fie.

— Ai dreptate, bunăseara dragă Jenny, şi-ţi mulţumesc. Ea îşi sărută apăsat prietena. Eşti atât de bună cu mine. Sunteţi buni şi tu şi Gunnar. Voi mă îndreptaţi întotdeauna pe drumul cel drept. Nu ştiu ce aş face fără tine."

Ea rămase o clipă în picioare lângă pat. „Nu poţi trece prin Stockholm la toamnă? Oh, vino, vei sta la noi. Tata o să-mi dea o mie de coroane, îi dă şi lui Borghild tot atâta pentru voiajul ei la Paris.

— Nici eu nu ştiu — mi-ar face însă atâta plăcere.

— Oh, vino, Jenny. Ţi-e somn, trebue să mă duc?

— Sunt puţin cam obosită.

Ea o trase pe Cesca lângă ea şi o sărută... Dumnezeu să te ajute, micuţo.

— Iţi mulţumesc.

Cesca, cu picioarele goale, alergă spre uşă. Ajunsă acolo, ea spuse cu o voce de copil necăjit:

„Aş vrea aşa de mult să fim fericiţi, Lennart şi cu mine."

IV

Gert şi Jenny coborau unul lângă altul poteca abruptă pe subt brazi. El se opri o clipă, culese câteva fragi pălite, apoi, alergând după Jenny, i le băgă în gură. Ea zâmbi în semn de mulţumire. El o luă de mână şi merseră pe marginea apei, care strălucea albastră în soare, înapoia copacilor.

Gert părea fericit şi tânăr, în costumul său deschis, de vară. Pălăria de panama îi acoperea în margine părul.

Jenny se aşeză la marginea pădurii, iar Gert se întinse alături de ea, la umbra marilor mesteacăni. Totul era liniştit în această căldură arzătoare. Vara veştejise iarba de pe malul apei. O pânză de ceaţă albăstruie acoperea depărtările către Nesodland; iar mai sus, nişte nori mici, albi sau roşii, se urcau pe cer. Pânzele albe păreau nemişcate în fiordul albastru, pe care îl ondulau curenţii. Fumul vaporului se eterniza într'o dâră lungă, cenuşie, în aerul greu. Valurile mureau cu un uşor clipocit deasupra pietrelor de pe ţărm, iar frunzele mesteacănilor plângători fremătau uşor deasupra capetelor lor. Ici, colo, cădea câte o frunză îngălbenită de secetă. Gert luă una, agăţată în bu-

clele blonde ale lui Jenny, care își scosese pălăria. Uitându-se la frunza mică, el spuse:

„Este extraordinar că anul acesta nu plouă deloc. Voi femeile aveți noroc că sunteți îmbrăcate așa ușor. Tu parcă ai fi în semi-doliu, dacă n'ai purta mărgelele roșii, dar rochia îți vine foarte bine.

Era o roche albă, presărată cu floricele negre și legată la mijloc cu un cordon îngust de mătase neagră. Pălăria de pai, pe care o pusese pe genunchi, era neagră și cu o garnitură de trandafiri de catifea neagră. Insă colierul de cristal roz strălucea pe gâtul ei alb.

El se aplecă sărutând piciorul lui Jenny în scobitura pantofului și-i mângâie cu două degete rotunzimea delicată a gleznei, subt ciorapul transparent, apoi îi cuprinse glezna în palmă.

Dar Jenny îndepărtă ușor mâna lui Gert, el o luă pe a tinerei fete și o ținu zâmbind. Zâmbi și ea, apoi întoarse capul.

„Ești foarte tăcută, Jenny, te supără căldura?

— Da, răspunse ea și tăcură din nou. Puțin mai departe, în grădina unei vile pe malul fiordului, doi băieței se jucau sgomotos pe lângă puntea unei cabine de baie. Din casă se auzeau sunetele nazale ale unui gramofon și, din când în când, auzeau sgomotul îndepărtat al orchestrei din stațiunea balneară.

„Gert, — Jenny îi luă mâna deodată, Gert. Mă duc să stau câteva zile la mama și când mă voi întoarce în oraș, va fi ca să plec...

— Și unde — el se ridică într'un cot — unde te vei duce?

— La Berlin." Jenny îşi simţi şi ea tremurul glasului.

Gert încercă să-i citească pe faţă, însă nu spuse nimic şi nici ea nu mai vorbi.

In sfârşit, el o întrebă:

„Când ai luat această hotărîre?

— De multă vreme proiectasem să plec.

— De sigur, dar vreau să spun, de când te-ai decis? Când ai luat hotârîrea de a pleca imediat?

— M'am hotărît astă vară, la Tegneby.

— Mi-ar fi plăcut să mă previi mai curând, Jenny", spuse Gram, Vorbea încet şi liniştit, însă Jenny se simţi cu inima sfâşiată.

„Voiam să-ţi spun, Gert, nu să-ţi scriu, să-ţi spun. Când te-am chemat să vii la mine ieri, pentru asta te-am chemat. Dar n'am putut..."

Faţa îi devenise de o paloare cenuşie.

„Înţeleg. Dar, micuţa mea, cât a trebuit să suferi, strigă el.

— Da, răspunse Jenny, pentru tine mai ales, Gert. Nu îţi cer să mă ierţi...

— Să te iert, Doamne, poţi oare să mă ierţi, tu, Jenny, fiindcă bănuiam că o să vină şi această zi....

— Am bănuit amândoi," reluă ea pe acelaşi ton.

El se aruncă deodată cu faţa la pământ. Ea se aplecă şi-i puse mâna pe ceafă.

„Mica mea, micuţa mea, micuţă Jenny. Cât rău ţi-am făcut.

— Dragul meu!

— Păsărică albă, te-am atins cu mâinile mele grosolane. Ţi-am murdărit aripile albe.

— Gert! Ea îi luă mâinile şi vorbi repede cu voce caldă: Ascultă-mă, tu nu mi-ai făcut niciodată decât bine, eu sunt cea care.... Eram atât de obosită, tu mi-ai redat odihna; mi-era frig şi m'ai încălzit. Aveam nevoie de linişte, şi de căldură, şi de siguranţa că sunt iubită. Zău, Gert, nu voiam să te amăgesc. Nu puteai să-ţi dai seama!... N'aş fi reuşit să te fac să vezi... că te iubeam în alt fel, oarecum sărăcăcios. Înţelegi?

— Nu, Jenny. Nu pot crede că o fată tânără nevinovată se poate dărui unui bărbat, dacă nu e convinsă că iubirea ei este durabilă.

— Pentru aceasta te rog să mă ierţi. Ştiam că nu puteai înţelege şi am acceptat, cu toate acestea, ceea ce îmi dăruiai tu. Dar am suferit din ce în ce mai mult şi nu mai puteam suferi să continui această viaţă. Am atâta afecţiune pentru tine, Gert; dar să primeşti mereu, fără să dai în schimb nimic, care să fie adevărat şi sincer...

— Asta vreai să-mi spui ieri?" întrebă Gert.

Jenny făcu semn că da.

„Şi în loc de aceasta!..."

Ea se roşi toată.

„N'am îndrăznit, Gert. Erai atât de fericit când ai venit şi mă gândeam că mă aşteptaseşi cu atâta nerăbdare."

El ridică deodată capul şi o întrerupse, strigând:

„N'ar fi trebuit să faci asta Jenny, n'ar fi trebuit să-mi dai o astfel de... pomană."

Ea îşi ascunsese faţa, obsedată de amintirea clipelor dureroase petrecute în atelierul ei plin de praf, cu aerul parcă răscopt de soare, atunci când, nerăbdătoare, făcea ordine, în aşteptarea lui Gert

şi când i se strângea inima de durere. Dar ea nu îndrăznise să-i vorbească.

„Nu eram sigură de mine; când ai venit, am crezut... o clipă... m'am gândit...

— Pomană, — el dădu din cap — nu mi-ai dat niciodată decât pomană.

— Gert, dar nu, eu am primit mereu pomană dela tine, nu-ţi dai seama?

— Nu!" spuse el cu violenţă. Şi îşi înfundă din nou faţa în iarbă.

Apoi se ridică.

„Jenny, e un altul?

— Nu, strigă ea.

— Crezi că ţi-aş reproşa ceva, dacă ar fi un bărbat tânăr, ca tine. Aş înţelege mai bine *aceasta*.

— Dar, dă-ţi seama, Gert, nu este neapărat nevoie să fie un altul.

— Nu, nu, ar fi mai natural. Mă gândeam la scrisoarea ta, în care îmi spuneai că Heggen venise la Tegneby, apoi plecase la Berlin."

Jenny roşi.

„Atunci crezi că ieri..."

Gert tăcu, apoi cu o voce obosită:

„Oricum, nu te înţeleg."

Deodată ei îi veni poftă să-i facă rău.

„E adevărat că este o a doua sau mai curând o a treia persoană."

El o privi, apoi îi luă mâinile.

„Jenny, ce vrei să zici?

Ei îi şi părea rău de ce spusese.

„Sigur, munca mea, arta."

Gert Gram îngenunchiase înaintea ei.

„Jenny, este ceva, spune-mi adevărul, sincer, nu mă minți — Jenny, este altceva?"

Ea încercă să-l privească drept în ochi, dar capul i se lăsă în jos fără voie, iar Gert se aruncă înainte cu capul pe genunchii ei.

„Doamne, Dumnezeule!

— Gert, dragă Gert, m'ai chinuit, m'ai enervat vorbindu-mi de un altul, spuse ea cu umilință. N'ar fi trebuit să-ți spun, nu voiam să-ți spun.

— Iar eu, nu ți-aș fi iertat niciodată această minciună, spuse Gram. Trebue să fi bănuit de câtva timp, spuse el deodată, de când?...

— De trei luni.

— Jenny, — îi luă mâinile nelinișlit — nu se poate să mă părăseşti acum, imediat — vreau să spun. Nu putem să ne despărțim.

— Ba da. Ea îl mângâie cu o mână pe față. Ba da. Fără aceasta, desigur că aș mai fi rămas puțin cu tine. Dar așa, trebuia să privesc lucrurile în față și să iau o hotărîre."

El se gândea.

„Ascultă-mă, mititico. Știi că m'am despărțit de Rebecca luna trecută. Peste doi ani voi fi liber. Atunci voi veni la tine și-ți voi da numele meu. Nu-ți cer nimic, mă auzi, nu vreau nimic dela tine. Dar cer dreptul meu de a-ți face situația pe care ți-o datorez. Dumnezeu știe cât voi suferi din cauza acestei așteptări de doi ani. Dar nu cer nimic. Nu vei fi în niciun chip legată de un bătrân ca mine.

— Gert, sunt fericită că te-ai despărțit de ea. Dar îți spun odată pentru totdeauna, nu mă voi căsători cu tine, fiindcă nu pot fi soția ta cu

adevărat. Nu anii ne despart, Gert. Dacă nu mi-aş da seama că n'am fost cu adevărat niciodată a ta cum ar fi trebuit să fiu, aş rămâne lângă tine, soţia ta, atâta timp cât mai eşti tânăr, prietena ta când va veni vârsta — sora ta de caritate, chiar — şi aş fi fericită. Dar ştiu că nu pot fi pentru tine o soţie adevărată. N'am să făgăduesc, de teamă de opinia publică, ceea ce n'aş putea respecta, nici înaintea preotului, nici la primărie.

— Jenny, e o nebunie, ceea ce spui tu acum.

— In tot cazul, nu mă vei face să-mi schimb părerea.

— Dar ce-ai să faci? Nu, nu vreau să te las. Cum o să ieşi din încurcături, în sfârşit? Nu mă opri să-ţi vin în ajutor, Jenny.

— Taci prietene. Vezi doar că privesc lucrurile destul de liniştită. Nu este atât de grav cât îţi închipui, de departe. Din fericire, am şi ceva bani.

— Dar, Jenny, oamenii vor fi răi cu tine. Te vor târî în noroiu.

— Nimeni nu are dreptul s'o facă. Numai de un singur lucru trebue să-mi fie ruşine, Gert, că te-am lăsat să-mi dai iubirea ta, zadarnic.

— Oh, taci, te rog! Nu ştii cât sunt de lipsiţi de suflet oamenii, cum te vor judeca de urît, cum te vor jicni, cât rău îţi vor face.

— Nu-mi pasă, Gert. Sunt, mulţumesc lui Dumnezeu, artistă. Lumea se aşteaptă ca noi să facem şi câte-un pic de scandal, din când în când."

El dădu din cap. Şi într'un elan de regret disperat, pentru răul pe care i-l făcuse, spunându-i secretul, îl trase către ea:

„Dragul meu, nu fii atât de nefericit! Vezi,

eu nu sunt. Uneori, dimpotrivă, sunt mulţumită. Nu pot deloc să mi-l închipui pe acest mic, dulce, drăgălaş copil al meu. Cred că sosirea lui va fi pentru mine o fericire atât de mare, încât nici nu pot să mi-o închipui. Voi avea o fiinţă mică, o fiinţă care va fi numai a mea, care îmi va fi dragă, pentru care voi trăi şi voi munci! Mi se pare câteodată că numai atunci viaţa şi munca mea vor avea un sens. Nu crezi oare că voi izbuti să-mi fac un nume destul de bun pentru copilaşul meu, Gert. Dacă sunt puţin descurajată, este fiindcă nu-mi dau încă seama prea bine de ce se va întâmpla — şi fiindcă tu eşti atât de supărat. Oh, Gert, fără îndoială, sunt săracă, şi seacă şi egoistă şi cum vrei, dar sunt femee şi nu pot să nu mă bucur la gândul că am să fiu mamă.

— Jenny. El îi sărută amândouă mâinile. Biată Jenny atât de curajoasă, sufăr şi mai mult, văzându-te că iei lucrurile astfel.

Jenny avu un surâs dezolat.

„Nu, ar fi şi mai rău dacă nu le-aş lua astfel."

V

Zece zile mai târziu, Jenny plecă la Copenhaga. Mama şi Bodil o petrecură la trenul de dimineaţă.

„Ai noroc", spuse Bodil, răzând cu toată faţa ei brună. Apoi căscă, până la lacrimi. Jenny râse cu ea. „Nici tu nu eşti de plâns."

Când îmbrăţişă pe mama ei, simţi totuşi că

o podidesc lacrimile şi rămase la fereastra compartimentului, neputând să-şi ia ochii dela ea. Parcă niciodată nu mai privise pe mama ei. Trupul subţire şi înalt al doamnei Berner se gârbovea puţin. Insă de-abia se vedea că încărunţea, atât era de blondă, iar trăsăturile ei aveau ceva neatins, ceva virginal, deşi faţa îi era sbârcită. Numai anii, nu greutăţile vieţii, păreau că lăsaseră urme. Ce o să facă atunci când o să ştie?... Oh nu, Jenny n'o să aibă niciodată curajul să vadă cum ar suporta mama ei această lovitură. Ea, care nu ştiuse nimic, n'ar înţelege nimic. Jenny îşi dădea seama că, dacă n'ar fi putut pleca, s'ar fi omorît mai curând decât să-i vorbească mamei sale; nu numai de dragul ei, ci şi din laşitate. Fiindcă tot o să trebuiască într'o bună zi să-i mărturisească, dar o să fie mai uşor de departe.

Când porni trenul, ea văzu pe Gert. Venea încet pe peron şi în timp ce doamna Berner şi Bodil fluturau batistele, el salută de departe. Cât era de palid!

*

Era întâiu Septemvrie. Jenny, la fereastra vagonului, contempla peisajul.

Ce zi frumoasă! Aerul limpede şi călduţ, cerul atât de albastru, norii de un alb pur. Câmpiile de un verde fraged erau acoperite de roua sclipitoare şi argintie.

Puful mătăsos al margaretelor strălucea în soare. Mesteacănii pârliţi de vara prea călduroasă, presărau cu pete mari de aur pădurea întunecată. Subt copaci se zărea frunzişul arămiu al afinelor.

Scoruşii erau de un roşu strălucitor, prin văgăuni, unii îşi mai păstrau încă o culoare verde închisă Ce feerie de culori!

Pe povârnişul colinelor, în mijlocul păşunelor se înălţau ferme cenuşii, vechi, alături de altele, de construcţie nouă, albe şi galbene cu şoproane roşii. De jur-împrejur, meri plini de fructe.

Lacrimile curgeau liniştit din ochii lui Jenny. O să mai vadă ea vreodată aceste locuri?

Aproape de Moss, zări fiordul. Oraşul îşi alinia zidurile triste ale fabricilor de-a-lungul canalului, însă prin grădini se înălţau case de lemn viu colorate.

De multe ori îşi făgăduise, trecând pe aici, că o să vină să picteze în timpul verii.

Trenul trecu fără să oprească prin gara mică, unde trebuia să coboare pentru Tegneby. Jenny se aplecă. Iată drumul. Proprietatea rămânea ascunsă de pădurea de brazi. Iată şi clopotniţa bisericii. Cesca, mică şi ciudată, mergea adesea la biserică, se aşeza în umbră şi se simţea în siguranţă, ferită, pentru a spune astfel, în acest cadru, în această atmosferă nestrămutată de credinţă într'o putere supranaturală. Ea credea, fără să ştie bine în ce, ea îşi făurise ea însăşi un Dumnezeu. Din fericire, scrisorile ei vorbeau despre o îmbunătăţire a vieţii conjugale. Lennart nu înţelesese, dar fusese foarte bun, de o mare distincţie. Avea într'adevăr încredere în ea şi ştia că ea n'ar comite niciodată cu voinţă o faptă urîtă. Minunată mică Cesca! La urma urmei, totul o să fie bine pentru ea, fiindcă era cinstită şi bună, aşa cum Jenny nu era.

*

Cu condiția de a nu vedea curgând lacrimile mamei sale, ea o să poată s'o supere. In definitiv, nu se temea decât de scene.

Și Gert? I se strângea inima în piept. O adevărată suferință fizică o cuprindea, un desgust și o desnădejde atât de profundă, încât ea se simțea extenuată și indiferentă la orice.

Oh, ultimele zile la Oslo, cu el. Cedase până la urmă. El avea să vină la Copenhaga. Și ea trebuise să-i promită că se va instala în Danemarca, undeva la țară, unde el ar putea veni s'o vadă.

Oare toată această chestiune n'o să aibă niciodată un sfârșit?

La urma urmei, ea o să-i lase copilul și o să fugă, fiindcă și acum îl mințise, spunându-i că se bucura și așa mai departe. Poate că la Tegneby simțise ceva asemănător — fiindcă atunci se gândea la copilul ei — și nu la al lui Gert. Dar dacă copilul trebuia să fie un martor viu, care s'o țină legată de rușinea ei, nu-l mai voia. Ar ajunge să-l urască, îl ura chiar de acum, numai gândindu-se la zilele acelea dela Oslo.

Dorința bolnăvicioasă de a plânge la disperare o părăsise. Jenny se simțea sleită și rece: o mai fi în stare să plângă vreodată?

*

Gert Gram veni s'o vadă în săptămâna următoare. Oboseala și indiferența erau de așa natură, că ea știu chiar să se prefacă a fi bine dispusă. Dacă el i-ar fi cerut să se ducă la hotelul lui, ea ar fi făcut-o... Il hotărî să meargă la teatru, mâncă seara la restaurant cu el și îi propuse o

excursie la Fredensborg într'o zi cu timp frumos. Vedea că lui îi făcea bine arătându-se veselă şi dispusă. Aproape nici nu se mai gândea, nu mai făcea nicio sforţare, se lăsa dusă. Creerul îl simţea gol, gol. Numai sensibilitatea sânilor şi corsetul care devenea prea strâmt o aduceau din nou la realitate.

Jenny închiriase o cameră la o văduvă de institutor într'un sat din Vaestsjaelland. Gram o instală acolo şi se întoarse seara la Copenhaga. In sfârşit, fu singură.

Reţinuse camera fără s'o vadă. In timpul când făcea picturi la Copenhaga, petrecuse o după amiază în acest sat cu mai multe colege, mesele dela cârciumă şi baia de soare în dune îi lăsaseră o amintire plăcută. Când o oarecare doamnă Rasmussen, care locuia acolo, răspunzând la anunţul lui Jenny, se oferise să primească pe tânăra doamnă care aştepta un copilaş, târgul fu încheiat.

Şi, în definitiv, se simţea bine. Văduva institutorului locuia într'o casă urîtă şi micuţă, de cărămidă galbenă, cam afară din sat, la şoseaua plină de praf, care trecea printre câmpurile cultivate. Dar lui Jenny îi plăcea camera aceasta cu tapet albastru. Pereţii erau încărcaţi cu litografii după Exner, iar mobila, patul, scrinul, fotoliul-leagăn, erau acoperite cu lucruri croşetate de doamna Rasmussen. Aceasta împodobise camera cu un buchet de trandafiri în ziua când sosise Jenny.

Cele două mici ferestre se deschideau către drum. In grădiniţă înfloreau trandafiri, muşcate şi cerceluşi, cu tot praful care năpădea din toate părţile. Pe partea cealaltă a drumului, se vedea creasta

golaşe a unui deal. Ziduri de pietre uscate, pe care flori de toamnă viu colorate se amestecau printre mărăcini, despărţeau câmpia în pătrate de paie alburii, de sfeclă de un verde albăstrui şi de pajişti, a căror verdeaţă bătea în cafeniu. Sălcii răsucite de vânt mărgineau culturile.

După ce soarele nu mai lumina camera ocupată de Jenny, cerul era încă învăpăiat deasupra dealului şi a ramurilor subţiri ale sălciilor. In spatele camerei sale se găsea o bucătărioară de casă de păpuşă, poditä cu cărămizi roşii. Aceasta dădea în curtea, în care cotcodăceau găinile şi uguiau porumbeii văduvei.

O săliţă strâmtă despărţea casa în două. In faţa lui Jenny era camera doamnei Rasmussen; ferestrele erau pline cu glastre de flori; lucrurile croşetate nu lipseau nici aici, pereţii erau acoperiţi cu o mulţime de reproduceri şi fotografii. Intr'un colţ se afla un raft, pe care cărţile bisericeşti legate în carton negru stăteau alături de câteva colecţii din *Biblioteca Familiilor,* în frumoasa lor legătură cu muchie aurită. Doamna Rasmussen dormea într'o mică încăpere, care mirosea închis cu toată curăţenia ei minuţioasă. Noaptea, nu putea să audă plângând pe chirliaşa ei în partea cealaltă a sălii. Doamna Rasmussen era de altfel foarte de treabă. Inaltă şi slabă, cu papuci de pâslă, trecea tăcută şi preocupată, cu o expresie de îngrijorare pe figura-i galbenă, cu profil de cal. Părul, cu dungi încărunţite, lins, fădea câte un fel de macaroană nostimă deasupra fiecărei urechi. Ea punea o seamă de întrebări grijulii: „Domnişoara era mulţumită de cameră, de mâncare?" Afară de

aceasta, nu vorbea deloc. Chiar când Jenny se aşeza uneori lângă ea, după masă, şi-şi lua lucrul, cele două femei tăceau. Jenny îi era sincer recunoscătoare doamnei Rasmussen că nu-i făcea niciodată aluzie la starea ei, — o singură dată se neliniştise văzând-o pe Jenny ieşind cu trusa de pictură. „Domnişoara n'o să-şi... facă rău?"

Jenny lucră serios în primele zile; se instala în dosul unui zid de piatră cu şevaletul portativ, pe care vântul îl făcea să cadă mereu. Ogoarele coborau, după un câmp nesfârşit de secară, către un loc mlăştinos mărginit cu sălcii. Turba, neagră ca o catifea, sta grămădită peste iarba verde. Dincolo de mlaştină, o ridicătură mare de teren se termina în fiordul albastru. Culturi de sfeclă alternau cu livezi şi cu lanuri de secară cosită. Ici şi colo, câte o fermă văruită se ridica din mijlocul tufelor de verdeaţă întunecată. Către miază noapte colina pe care se profilau morile de vânt, îngălbenită de ierburile veştejite, se lăsa brusc către mare. Malul făcea întrânduri şi promontorii acoperite cu nisip gălbui sau cu iarbă scurtă şi uscată; umbra şi lumina soarelui alternau pe întinsul câmpiilor după fuga norilor pe cerul nesfârşit şi frământat.

Când Jenny se simţea obosită, se întindea de-a-lungul zidului, cu privirea pierdută către cer sau în spre fiord. Nu putea sta mult timp în picioare, dar avea cu atât mai multă poftă de lucru. Termină astfel două tablouri, acolo lângă zid, şi fu mulţumită de ele.

Mai făcu unul în sat. Case joase, văruite, cu acoperişuri de stuf, ce se lăsau până aproape de

ferestre, cu pereţii acoperiţi de trandafiri agăţători şi de dalii, înconjurau bolta verde, în timp ce biserica de cărămidă roşie îşi înălţa turla ascuţită pe deasupra frunzişului de pe lângă casa parohială. Jenny se enerva când era stingherită de către oamenii care veneau să vadă cum lucrează. O ceată de copii cu părul blond ca inul o înconjura în timp ce picta.

Indată ce sfârşi, ea se urcă din nou cu şevaletul până la micul zid de unde se vedea marea.

In Octomvrie, ploaia începu să cadă şi nu se opri deloc, mai mult de o săptămână. Din când în când cerul se limpezea şi printre nori apărea câte o rază slabă şi bolnăvicioasă, de soare, luminând colina şi rarele rânduri de sălcii şi făcând să strălucească băltoacele de pe şosea. Apoi începea din nou să plouă.

Jenny împrumută nişte reviste dela doamna Rasmussen, şi învăţă să facă dantelă croşetată pentru împodobirea perdelelor; însă n'o distră nici lectura, nici lucrul de mână. Rămânea zile întregi întinsă în fotoliul leagăn aproape de fereastră, neavând nici măcar curajul să se îmbrace cum trebue. Se mulţumea să arunce pe ea un chimono decolorat de prea mult spălat. Sarcina devenea din ce în ce mai vădită; fapt care o făcea să sufere. Intr'o zi, Gert îşi anunţă vizita. A doua zi dimineaţă el veni cu o trăsură, pe o ploaie torenţială. Şi rămase o săptămână. Dormea la hotelul căilor ferate, la depărtare de un kilometru, dar stătea toată ziua cu ea. La plecare îi promise că va reveni curând, poate chiar în şase săptămâni.

Jenny nu dormi şi nu stinse lampa toată noap-

tea. Simţea că n'ar mai suporta aceste revederi. Era prea groaznic.

Totul îi păruse insuportabil; dela prima privire plină de afecţiune şi de nelinişte a lui Gert, când o văzuse într'o rochie nouă dreaptă, pe care i-o făcuse croitoreasa din sat. „Cât eşti de frumoasă" îi spusese şi o comparase ca o madonă! Frumoasă madonă, ce-i drept! Şi precauţiunile pe care le avea când îi trecea braţul în jurul taliei, sărutările acelea lungi pe frunte. Să nu moară oare de ruşine?

Cât o sâcâise cu neliniştea lui în privinţa sănătăţii şi cu sfaturile de prudenţă! Intr'o zi fără ploaie, el o luase cu forţa să facă o plimbare şi o silise să-l ia de braţ, ca să se sprijine de el. Seara, zâmbise văzând ce lucra, el se aştepta s'o vadă tivind scutece.

Jenny nu putea să se aştepte la ceva mai bun la viitoarele lui vizite. Lucrurile n'ar fi făcut decât să se înrăutăţească. Nu mai putea.

El scrise mai târziu că trebuia cu orice preţ să consulte un medic. In aceeaşi seară ea trimise câteva cuvinte lui Heggen, scriindu-i că aştepta un copil în Fevruarie şi că îl ruga să-i recomande un colţ liniştit în Germania, unde ar putea să se instaleze până după naştere.

Heggen răspunse, fără întârziere.

Dragă Jenny,

„Am dat câteva anunţuri în ziarele de aici şi îţi voiu trimete răspunsurile pe măsură ce vor sosi, ca să poţi să-ţi alegi tu singură. Dacă vrei

să merg eu în vreo câteva locuri, înainte de a te hotărî pentru o închiriere, ştii că o voi face cu plăcere. Dispune de mine, cum vei vrea. Spune-mi când vei pleca şi pe unde vei trece. Vrei să-ţi ies înainte, sau ce pot face altceva pentru tine? Sunt dezolat de ceea ce îmi scrii, dar ştiu că oarecum eşti pregătită pentru luptă. Vrei să-mi faci plăcerea să-mi scrii dacă ai nevoie de mine? Ştii că voi fi fericit să-ţi fac orice serviciu. Am auzit că ai expus un tablou bun şi te felicit. Toată prietenia dela al tău devotat, *G. H.*"

Câteva zile după aceea, Jenny primi un întreg pachet de răspunsuri. Ea descifră cu greutate un număr oarecare din ele, scrise cu caractere gotice. Apoi scrise unei anume doamne Minna Schlessinger aproape de Warnemünde, că reţinea o cameră pentru 15 Noemvrie. Ii împărtăşi lui Gunnar hotărîrea ei şi o anunţă pe doamna Rasmussen. Numai în ultima seară îi scrise lui Gert.

„Dragă prietene,

„Am luat o hotărîre care te va amărî, mă tem, dar nu te supăra pe mine. Mă simt atât de plictisită şi de enervată, îmi dau seama că am fost imposibilă cu tine la ultima ta vizită şi nu mai vreau să se întâmple. Iată de ce nu te voi mai vedea înainte de a se fi terminat totul. Plec de aici, mâine dimineaţă de vreme. Nu las adresa pentru moment, dar poţi să-mi scrii la prietena mea Fransiska Ahlin, Voiberg, Suedia. Eu îţi voi trimite scrisorile mele prin ea. Nu fii îngrijat din

pricina mea — sunt bine de tot. Dar dragul meu Gert, nu încerca să mă întâlnești pentru moment, te rog din tot sufletul. Și nu fii prea supărat pe mine, cred că așa este mai bine pentru amândoi. Încearcă, dacă mă iubești, să suferi și să te chinuești cât mai puțin cu putință.

A ta devotată, *Jenny.*"

Se instală așa dar la o altă văduvă și într'o altă căsuță. Aceasta era roșie, cu marginile ferestrelor vopsite în alb. Inapoia casei era o grădiniță cu poteci acoperite cu pietriș. O bordură de scoici mărginea răzoarele, pe care se veștejeau margarete și dalii. Erau vreo douăzeci — treizeci de case exact la fel. In străduța care ducea dela gară până la portul de pescuit, unde marea se spărgea în valuri spumoase de digul de piatră. Puțin mai încolo, pe plaja acoperită de iarbă de mare, se vedea un hotel mic de vară, cu obloanele închise. Drumuri fără sfârșit, mărginite de plopi desfrunziți, care se încovoiau de vântul puternic, treceau pe dinaintea caselor de cărămidă cu grădină în față și cu două sau trei clăi de fân înegrit în curte, apoi își întindeau rețeaua lor în depărtările nesfârșite, peste câmpurile negricioase și printre locurile mlăștinoase.

Uneori, dimineața, tot peisajul era acoperit de un strat subțire alburiu de zăpadă nouă, care se topea în timpul zilei.

Jenny mergea pe drumurile monotone, atât de departe cât îi îngăduiau puterile, revenind apoi să se odihnească în camera supraîncărcată, de bibelouri prețioase. Tablouri mici de gips colorat,

reprezentând fortărețe sau scene vesele de cârciumă, atârnau pe pereți în rame de aramă. Ea pregeta să-şi scoată încălțămintea udă, dar doamna Schlessinger o scăpa şi de pantofi şi de ciorapi, fără a înceta să-i vorbească şi să o îndemne să aibă curaj. Şi ea pomenea de toate tovarăşele de nefericire ale lui Jenny pe care le adăpostise până atunci: câteva din ele se căsătoriseră şi acum erau fericite.

Trecuse o lună de când Jenny locuia la doamna Schlessinger, când gazda intră într'o dimineață foarte însufleţită. Un domn voia să o vadă pe domnişoara. Jenny rămase o clipă paralizată de groază. Apoi îi ceru câteva amănunte asupra înfăţişerii domnului. „Este foarte tânăr", spuse doamna Schlessinger şi zâmbi complice, „este drăguț de tot." — Jenny tresări. Să fie Gunnar? Se sculă dar, răsgândindu-se, îşi puse pe ea pătura de voiaj şi se ghemui astfel înfăşurată în fotoliul cel mai adânc.

Doamna Schlessinger, încântată, merse ca să aducă pe domnul. Ea îl introduse pe Gunnar şi se opri o clipă la uşă, zâmbind înainte de a pleca.

Gunnar strânse mâinile lui Jenny atât de tare, încât aceasta era aproape să țipe de durere, însă el râdea fericit.

„Mi-am zis că trebuia să văd cum te-ai instalat. Mi se pare că ți-ai ales un loc trist. Dar, cel puțin, este aer bun pe aici." Işi scutură pălăria pe care o ținea în mână şi făcu să cadă câteva picături de apă.

„O să iei un ceaiu şi să mănânci ceva."

Jenny vru să se ridice, dar rămase aşezată şi spuse roşind :

„Vrei să fii bun să suni în locul meu?"

Heggen începu să mănânce ca un lup, fără să se oprească din pălăvrăgeală. Era încântat de Berlin; locuia în Moabit, un cartier de lucrători şi vorbea cu acelaşi entuziasm de social-democraţia germană şi de militarism.

„Este ceva admirabil de bărbătesc în toate acestea, vezi tu, şi una din tendinţe este în fond condiţiunea celeilalte."

I se permisese să viziteze câteva mari fabrici şi se informase puţin şi despre viaţa de noapte, făcând cunoştinţă cu un tânăr inginer norvegian în călătorie de nuntă şi cu o familie norvegiană cu două fete drăgălaşe şi frumoase. Toate aceste femei ardeau desigur de dorinţa de a vedea cât mai de aproape viciul. Aşa că ei fuseseră la National, la Riche, la Amorsaal. Ele se amuzaseră împărăteşte.

„Dar până la urmă m'am certat cu ele. Ii propusesem domnişoarei Paulsen să meargă la mine într'o seară...

— Vai, Gunnar!

— La naiba, eram puţin cam ameţit, şi de altfel nu era decât o glumă. Atâta mai lipsea, să primească propunerea. In ce încurcătură aş fi intrat! Ar fi trebuit să iau de soţie o fată, ce se distrează cu lucruri de felul acesta, nu, mulţumesc! Nu voiam decât să râd de virtuoasa ei indignare. Nu, nu era niciun pericol, fetele acestea nu se lipesc de comoara lor, înainte de a se fi asigurat de o compensaţie oarecare!"

El se roşi deodată, la gândul că Jenny putea să-l găsească lipsit de tact, ca să-i vorbească aşa în momentul de faţă. Dar ea râdea:

„Eşti nebun, băiatule!"

Ea nu mai simţea acea bolnăvicioasă timiditate, atât de puţin firească, dela început. Heggen îi dădea mereu cu gura. Din timp în timp, când ea nu băga de seamă, privirea lui se fixa asupra ei cu îngrijorare. „Doamne, cât a slăbit, ce cearcăne la ochi şi cutele astea dela gură! Cum i se vedeau tendoanele dela gât!"

Când se înseninâ, merseră să se plimbe pe drumurile pustii, printre plopii îndoiţi de vânt. Jenny se simţea greoaie şi obosită.

„Ia-mă de braţ", spuse Gunnar în treacăt, iar ea îl luă.

„Zău, locurile acestea le găsesc grozav de triste. Spune-mi, Jenny, n'ar fi mai bine să mergi la Berlin?"

Jenny dădu din cap.

„Ai avea muzeele şi o mulţime de alte lucruri, o tovărăşie, ceva. Nu te interesează desigur să mergi la Naţional, dar vino să dai o raită pe acolo, ca să te distrezi. Trebue să fie atât de plictisitor aici.

— Oh, nu, Gunnar, acum nu. Trebue să înţelegi că...

— Eşti foarte bine cu haina aceasta", spuse el puţin mai pe urmă, cu precauţiune.

Jenny lăsă capul în jos.

„Sunt un prost, spuse el imediat. Iartă-mă. Spune-mi Jenny, dacă te plictisesc.

— Nu, zău! — Ea îl privi. Sunt fericită că ai venit să mă vezi.

— Poate mă înşel, — glasul îi era trist de tot, — totuşi, Jenny, sunt convins că dacă rămâi singură aici nu faci decât să-ţi măreşti chinul. Ar trebui să pleci, să mergi undeva într'un loc mai puţin trist. El lăsă privirea să-i rătăcească peste câmpiile mohorîte şi peste şirurile de plopi care se pierdeau în ceaţă.

— Doamna Schlessinger este foarte cumsecade, spuse Jenny cu un ton nehotărît.

— Da, sigur, săraca. — Incepu să râdă. — Crede că eu sunt vinovatul.

— Da," spuse Jenny râzând şi ea.

In sfârşit ei mai făcură câţiva paşi. „Ai făcut ceva proiecte... pentru viitor?

— Nu prea ştiu. Vrei să spui de... copil? Il voi lăsa poate la doamna Schlessinger până la noi ordine. O să-l îngrijească, o să-l adopte poate. Ea începu să râdă. — Se adoptă câteodată astfel de copii. Şi apoi aş putea să mă numesc doamna Winge şi să nu-mi pese de ce s'ar spune.

— Eşti hotărîtă deci, după cum mi-ai scris, să rupi orice legătură cu... bărbatul acela?

— Da, spuse ea cu o voce aspră. Nu este cel cu care am fost logodită, adăugă ea puţin mai târziu.

— Ei bine, slavă Domnului!" Gunnar spusese cuvintele acestea cu atâta căldură, încât Jenny, fără voia ei, zâmbise. „Acela, Jenny, nu merita să fie reprodus... nu făcea de tine, în tot cazul. Am văzut că şi-a trecut examenul de doctorat acum de curând. Aşa dar lucrurile ar fi putut fi şi mai rele, mi-era teamă...

— Este tatăl lui," spuse Jenny deodată.

Heggen rămase înlemnit.

Când ea izbucni în hohote de plâns disperate, el o luă în braţe şi îi puse mâna pe obraz, în timp ce ea plângea pe umărul lui.

Şi ea îi povesti totul. La un moment dat, înălţă capul şi-l privi — era palid şi părea turburat — ca începu din nou să plângă.

Când se linişti, el îi luă capul şi i-l ridică.

„Doamne Isuse, Jenny, prin ce ai trecut? Dar cum este posibil?"

Reluară în linişte drumul către sat.

„Vino cu mine la Berlin, spuse el deodată, cu un ton hotărît. Nu pot suporta gândul... Nu se poate să te las singură aici mereu pradă aceloraşi idei.

— Nu mă mai gândesc la nimic, Gunnar, spuse ea forţându-se.

— Totul e lipsit de sens, strigă el atât de tare, încât ea se opri din mers. Şi când mă gândesc că vi se întâmplă asemenea lucruri celor mai bune dintre voi, iar noi nici nu bănuim măcar prin ce treceţi! nu, e de neînţeles!

*

Heggen rămase trei zile la Warnemünd, Jenny nu-şi dădea socoteală nici ea de ce se simţea aşa de bine dispusă după vizita lui. Iar sentimentul acela groaznic de umilire dispăruse. Privea soarta cu mai multă linişte şi mai firesc.

Doamna Schlessinger umbla de colo-colo, cu zâmbetul pe buze şi cu un aer de maliţiozitate, cu toate că Jenny îi spusese că încântătorul musafir era vărul ei.

El îi promisese că-i va trimete din cărţile lui, şi într'adevăr i-a sosit de Crăciun o lădiţă plină, cu bomboane şi cu flori. In fiecare săptămână îi scria scrisori lungi în care îi punea tăieturi din ziarele norvegiene. Veni el însuşi de ziua ei în Ianuarie şi rămase două zile, lăsându-i câteva cărţi norvegiene noi.

Insă puţin după ultima lui vizită, ea se îmbolnăvi. Şi până la urmă se simţi foarte nenorocită, suferind mult de tot, iar nopţile şi le petrecea fără să doarmă. La început, se gândise foarte puţin la durerile facerii şi nu-i era deloc frică de ele. Dar acum, când suferea atât de mult, o teamă nespusă o cuprinse. Aşa încât când sosi momentul, era sfârşită de chinuri şi de nesomn.

A fost o naştere grea de tot. Jenny era pe jumătate moartă când medicul, care fusese chemat dela Warnemünde, ţinea în sfârşit în mâinile lui pline de sânge pe micuţul ei băiat.

VI

Copilul lui Jenny trăi şase săptămâni, exact patruzeci şi patru de zile şi jumătate, îşi spunea cu amărăciune, în timp ce gândul ei se întorcea neîncetat la aceste scurte săptămâni, în care ştiuse în sfârşit ce este fericirea.

Ea nu plânse în prima zi, dar se învârtea gemând surd în jurul copilului mort. Apoi îl lua în braţe.

„Puiul meu, puiul drăgălaş al mamei, nu se

poate, mă auzi, copilaşul meu, nu, n'ai dreptul să fii mort."

Copilul era slăbuţ şi plăpând, când s'a născut. Dar Jenny, ca şi doamna Schlessinger de altfel, avuseseră impresia că-i mergea de minune. Apoi se îmbolnăvi într'o dimineaţă şi muri către prânz.

După înmormântare, ea începu să plângă şi nu se mai opri. Nu făcu altceva decât să plângă, zi şi noapte, în tot cursul săptămânii ce urmă. Se îmbolnăvi şi ea din cauza unui abces la sân. Doamna Schlessinger chemă doctorul, care i făcu o mică operaţie. Durerea fizică şi disperarea se confundau în tot timpul acelor nopţi de febră. Doamna Schlessinger se culca în încăperea de alături. Când auzea venind din camera tinerei fete acele gemete nearticulate, care păreau nişte stranii urlete de fiară, ea intra îngrozită şi se aşeza lângă pat. „Pentru numele lui Dumnezeu, domnişoară!"

O îngrijea pe Jenny şi îi strângea mâinile slăbite şi umede în ale ei, care erau grase şi calde. Şi ea o dojenea: „A fost voinţa lui Dumnezeu, şi poate a fost aşa pentru binele, şi al copilului şi al domnişoarei." Domnişoara era atât de tânără. Ea însăşi, doamna Schlessinger, pierduse pe cei doi copii ai ei, pe mica Bertha la vârsta de doi ani şi pe Wilhelm, când avea patrusprezece — un băiat atât de plin de viaţă. Şi totuşi se născuseră dintr'o căsătorie legitimă şi ar fi fost sprijinul bătrâneţii sale, pe când copilaşul acesta n'ar fi fost decât o piedică pentru domnişoara. Domnişoara era atât de tânără şi atât de frumoasă. Intr'adevăr, era drăguţ îngeraşul, şi de bunăseamă lovitura aceasta... Doamna Schlessinger îşi pierduse şi bărba-

tul. Iar ea adăpostise la ea multe tovarăşe de suferinţă de ale lui Jenny, ai căror copii muriseră. Mai toate se bucuraseră că se întâmplase astfel, iar uneori îşi pierduseră copilaşii fiindcă îi dăduseră la doică. Era foarte rău; dar poţi să le judeci? Mai fuseseră unele care plânseseră şi suspinaseră ca Jenny, apoi, cu timpul, se resemnaseră. Şi unele şi celelalte erau căsătorite acum şi duceau o viaţă fericită. Dar nu văzuse până acum pe niciuna atât de disperată ca pe Jenny. Dumnezeule din ceruri!

Doamna Schlessinger atribuia în bună parte durerea lui Jenny faptului că vărul ei plecase în Sud, trecând mai întâiu prin Dresda; apoi în Italia, aproape tocmai când murise copilaşul. Aşa sunt bărbaţii!...

Mai târziu, chipul doamnei Schlessinger aşezată pe un scăunel lângă pat, cu ochii plini de lacrimi, strălucind în lumina lămpii de pe noptieră şi alunecând uşor pe obrajii ei roşii, sănătoşi, rămase atât de legat de amintirea nopţilor de coşmar ale lui Jenny. Revedea mereu buzele care nu încetau să vorbească, codiţa de păr încărunţită, cămaşa ei de noapte cu broderii, fusta de flanelă cu dungi gri şi roz. Revedea de asemenea şi camera aceea strâmtă cu baso-reliefuri de gips în rame de aramă!

Ii scrisese despre fericirea ei, lui Heggen. El îi răspunsese că ar veni bucuros să-i vadă copilaşul, dar drumul era lung şi costa mult, iar plecarea în Italia era foarte apropiată. Ii dorea bun venit micului prinţ şi-i trimetea multe urări de fericire. Când muri copilaşul, Heggen era la Dres-

da. Jenny primi o scrisoare lungă şi plină de afecţiune dela el.

Ea îi trimisese câteva rânduri şi lui Gert, de îndată ce avusese puterea s'o facă, îi dădea adresa, rugându-l să nu vină înainte de primăvară. Copilul o să fie atunci puţin mai mare şi foarte drăguţ. Când se întremase îi scrisese o altă scrisoare mai lungă.

„Nu fii îngrijat de mine, îi scria; sunt destul de resemnată, dar fireşte, sunt foarte îndurerată."

Această scrisoare s'a petrecut cu o scrisoare dela Gert.

Draga mea Jenny,

„Iţi mulţumesc pentru ultima scrisoare. Iţi voi spune dela început: pari să-ţi faci imputări în ceea ce priveşte atitudinea ta faţă de mine, dar, fetiţo dragă, eu nu ţi le fac. Incetează aşa dar să te mai chinuieşti. N'ai fost niciodată altfel decât bună, blândă şi duioasă cu prietenul tău. N'aş putea uita niciodată cât ai fost de drăgălaşă, în scurtele săptămâni cât m'ai iubit, tinereţea ta atât de plină de farmec, delicata şi blânda ta dăruire, din vremea fericirii noastre! Această fericire trebuia să fie scurtă, iar noi ar fi trebuit s'o prevedem. Eu, mai ales. Tu, tu ai fi prevăzut aceasta, dacă te-ai fi gândit. Dar două fiinţe, ce sunt atrase una către cealaltă, mai pot oare să gândească? Crezi că-ţi reproşez că într'o zi ai încetat să mă iubeşti? Şi aceasta fiindcă am încercat cea mai amară durere din viaţa mea, atât de puţin fericită de altfel, durere cu atât mai amară cu cât mi-am dat seama că

dragostea noastră trebuia să aibă urmări, ale căror ponoase tu o să le suporți toată viața.

„Înțeleg din scrisoarea ta că aceste urmări — din pricina cărora eu am fost desigur mai disperat decât tine — cu toate neajunsurile și suferințele fizice prin care ai trecut, îți aduc totuși cea mai curată bucurie a vieții tale. Imi spui că dragostea de mamă îți umple sufletul de liniște, de curaj; cu copilașul în brațe ești sigură că vei avea puterea să 'nfrunți toate greutățile materiale sau sociale ale viitorului tău. Aceasta mă face să fiu mai fericit decât ai putea să-ți închipui. Este pentru mine o nouă dovadă de existența acelei veșnice dreptăți, în care eu cred atât. Ție, care ai comis o greșeală numai fiindcă erai bună și duioasă și fiindcă doreai să iubești, chiar această greșeală, pentru care ai avut atâtea clipe de dezolare, îți aduce tot ceea ce ai visat, însă subt o formă mai bună, mai frumoasă, mai curată. Din acest moment ești fericită de dragostea pentru copilul tău și vei fi încă și mai mult, când copilașul se va face mare și își va recunoaște mama. Dragostea lui va crește mai puternică și mai conștientă cu fiecare an. Cât despre mine, care am acceptat iubirea ta știind că o legătură de dragoste între noi era imposibilă și contra naturii, lunile din urmă mi-au pricinuit nesfârșită suferință și chin și dor, Jenny, un dor pe care tu nu poți să ți-l închipui, dorul de tine, de frumusețea ta, de dragostea ta. Toate amintirile zilelor petrecute împreună au fost otrăvite de păreri de rău. Imi pun mereu aceste întrebări chinuitoare: Cum am putut s'o târăsc în această aventură? cum am putut primi să mi

se dăruiască? cum am putut crede că va fi posibilă fericirea? — Am crezut aceasta, Jenny, chiar dacă pare o nebunie, şi mă simţeam tânăr, alături de tine. Gândeşte-te că eu am spus adio tinereţei mele, încă de pe când eram mult mai tânăr decât eşti tu acum. Eu n'am cunoscut, din greşala mea, niciodată fericirea de a crede şi fericirea de a iubi, proprii tinereţei. Şi aceasta a fost ispăşirea. Tinereţea mea moartă s'a întors, ca să-şi râdă de mine, atunci când te-am văzut pe tine. Inima mea nu se simţea mai bătrână decât a ta. Nimic nu este mai îngrozitor pentru un om, Jenny, decât să fie bătrân şi să aibă o inimă tânără. Spui, că ai vrea, când copilaşul va fi puţin mai mare, să mă vezi că vin la tine şi la copilul nostru. Copilul nostru... cât este de curios! Ştii la ce mă gândesc mereu? Iţi aduci aminte de bătrânul Iosif din picturile altarelor bisericilor italiene, cel care este întotdeauna în cel din urmă plan, sau la marginea tabloului şi priveşte cu un aer duios şi plin de grijă copilul sfânt şi pe tânăra şi frumoasa mamă, aceştia doi nu văd nimic altceva decât dragostea lor unul pentru celălalt şi de abia observă prezenţa lui Iosif.

„Draga mea Jenny, nu înţelege greşit ceea ce spun. Ştiu bine că acest copilaş care stă pe genunchii tăi este carnea mea şi sângele meu — şi totuşi — când mă gândesc la tine, la bucuria ta de mamă, mă simt ca bietul Iosif — pe din afară.

„Cu toate acestea, lasă orice fel de scrupule şi fii soţia mea, foloseşte-te de protecţia numelui meu pentru tine şi pentru copilul tău, după cum a făcut şi Maria, când s'a căsătorit cu Iosif. So-

cotesc că o să ai remuşcări faţă de copilul tău, lipsindu-l cu voinţă de numele tatălui, la care el are dreptul, cu toată încrederea în tine însăţi! Este limpede că o astfel de căsătorie îţi va garanta libertatea şi independenţa şi că va putea fi desfăcută legal atunci când vei vrea tu. Te rog insistent să nu iei atât de uşor o hotărîre. Ne putem căsători în străinătate dacă vrei tu şi să facem câteva luni după aceea demersurile pentru divorţ. Nu vei fi niciodată obligată să mai vii în Norvegia să trăieşti în casa mea.

„Despre mine n'am mare lucru să-ţi vorbesc. Locuiesc în două cămăruţe la Haegdehaugen, foarte aproape de casa ţărănească unde m'am născut şi unde am trăit până la vârsta de zece ani. Dela fereastra mea văd vârfurile marilor castani, care se înalţă lângă poarta casei părinteşti. Nu s'au schimbat de loc şi în nopţile acestea lungi, de un senin aproape de primăvară, le văd ramurile negre profilându-se pe lumina vagă a cerului pe care strălucesc câteva stele de aur. Aerul este tare şi curat. Rămân la fereastră seară după seară, nu pot să-mi iau ochii dela casa mea de altădată. Visez şi îmi amintesc tot trecutul meu.

„Jenny, cum am putut uita că între tine şi mine era o viaţă întreagă, aproape de două ori mai lungă decât a ta, şi trăită mai toată în umilire, în înfrângere şi în durere?

„Dacă te gândeşti la mine fără necaz şi amărăciune, este mai mult decât îndrăzneam să sper. Bucuria, pe care o ghicesc din fiecare rând al scrisorii tale, mi-a făcut atât bine, cât nici nu se poate spune. Dumnezeu să vă binecuvânteze şi

să vă apere, pe tine şi pe copilaşul tău. Vă doresc toată fericirea posibilă pe pământul acesta.

„Am o dragoste nesfârşită pentru tine, mica mea Jenny, care ai fost cândva a mea.

Al tău devotat,

Gert Gram."

VII

Jenny continua să locuiască la doamna Schlessinger. Chiria nu era mare şi de altfel, unde s'ar fi dus ?

Primăvara plutea în aer, nori grei fugeau pe întinsul cerului. Când Jenny mergea seara pe cheiu, vedea valurile colorate de reflexe de aur şi sânge. Câmpia tristă şi mohorîtă începea să ia tonuri de smarald. Mugurii tineri ai plopilor roşeau, răspândind un miros plăcut şi pătrunzător. Taluzurile drumului de fier erau pline de viorele şi de floricele galbene şi albe. In cele din urmă peste tot era o deslănţuire de culori luminoase, iar pe malurile şanţurilor irişi galbeni şi flori mari albe se oglindeau în apă.

Intr'o zi un parfum de fân cosit plutea în aer, se contopea cu mirosul de gudron din port.

Hotelul Băilor îşi deschise porţile şi vizitatorii apărură din nou în căsuţele de lângă cheiu. Pe plajă era un furnicar de copii, care se rostogoleau în nisip şi se bălăceau cu picioarele goale în apă; mamele, bonele copiilor, doicile în costumul

din Spreewald îi supravegheau, stând de vorbă pe iarbă.

Se aduseseră cabinele de baie şi tinere germane ţipau şi râdeau, aruncându-se în apă. Bărci cu pânze pentru plimbări de plăcere veneau la cheiu, aducând vizitatori din oraş, iar seara se dansa la hotel. Păduricea de brazi, unde Jenny avea obiceiul să stea întinsă la soarele primăvăratic ca să asculte sgomotul valurilor şi foşnetul vântului în frunziş, se umplu de vizitatori. De multe ori, câte o femee o privea cu interes şi compătimire întâlnind-o de-a-lungul ţărmului în rochia ei neagră cu alb. Vizitatorii aflaseră firește povestea acestei tinere fete Norvegiene, care avusése un copil şi era atât de nenorocită că-l pierduse. Şi cei mai mulţi erau mişcaţi, iar nu scandalizaţi.

Jenny însă îşi făcea plimbările mai mult peste câmp, pe unde nu veneau vizitatorii. O singură dată se duse la biserică, iar după aceea la cimitir la mormântul copilului. Ea se aşeză, cu privirea fixă, aproape de mormântul pe care nu-l împodobise. Ar fi putut să pună cele câteva flori sălbatice pe care le culesese în drum, dar închipuirea ei refuza să facă cea mai mică legătură între băieţelul ei şi această ridicătură de pământ plină de buruieni şi de iarbă.

Seara, rămânea în camera ei, privind lampa, având pe genunchi un lucru de mână, pe care nu-l atingea. Se gândea mereu la clipele când copilul era lângă ea; la primele zile de moleşeală, fericită şi liniştită, când era încă în convalescenţă în pat; şi la îngrijirile pe care i le dăduse micuţului, după ce se sculase din pat. Doamna Schles-

singer o învățase să-l îmbăieze, să-l înfășeze, Jenny se dusese la Warnemünde ca să cumpere pânză fină, dantele și panglici.

De-abia întoarsă, începuse să taie, să coase, să croiască, să brodeze. Copilașul o să aibă scutece frumoase nu din acelea care-i veniseră făcute gata dela Berlin.

Ea mai adusese o stropitoare pictată cu niște chipuri viu colorate pe fond verde: un leu și un tigru, în mijlocul unor palmieri, în fața unei mări de un albastru deschis, privieau neliniștiți niște vase de războiu germane mergând cu toată presiunea către posesiunile din Africa ale Imperiului. Găsea chipurile nostime și copilul ar putea să se distreze cu ea când avea să fie mare, nu peste mult timp. Mai întâiu, va trebui să descopere sânul mamei, în care nu făcea încă decât să se ascundă orbește, apoi să-și descopere degetele micuțe, pe care nu reușea să le desfacă unul de celălalt, când și le încurca. In scurtă vreme el o să-și recunoască mama, o să privească lampa și o să încerce să prindă ceasul mamei, când o să i-l miște ea prin fața ochilor. O să învețe atât de multe, mititelul de el. Oh, Doamne! Toate lucrușoarele lui erau într'un sertar pe care nu-l deschidea niciodată. Își amintea totuși de cel mai neînsemnat lucrușor de îmbăcăminte, simțea în palme atingerea cu pânza fină de inișor, cu lâna aspră și cu hăinuța de flanelă neterminată, pe care o brodase cu mărgele aurii. Trebuia s'o poarte când l-ar fi scos în cărucior.

Ea începuse să picteze o vedere de pe plajă cu copii, albaștri și roșii pe nisipul alb. Mai multe

doamne care o simpatizau se apropiară şi încercară să lege o conversaţie: „Foarte frumos!" însă Jenny era nemulţumită de schiţă şi nu-şi mai continuă lucrul; nici nu mai începu altul.

Intr'o bună zi hotelul se închise, vântul sufla furtunos pe deasupra mării. Vara trecuse. Gunnar îi scria din Italia sfătuind-o să vină şi ea, să fie împreună. Cesca o chema în Suedia. Mama ei, care nu ştia nimic, scria că nu înţelegea motivul acestei şederi în Germania. Şi Jenny se gândea să plece, dar fără plăcere. Totuşi o vagă dorinţă de schimbare se trezea în ea, puţin câte puţin. Sfârşea prin a se enerva stând aici fără să facă nimic. Trebuia să ia o hotărîre. Oricare ar fi fost! Chiar aceea de a se arunca în mare de pe cheiul înalt, într'o noapte frumoasă.

Intr'o zi căută pachetul cu cărţile dela Heggen. Printre ele era un volum de poezii italieneşti *„Fiori della poesia italiana."* O ediţie pentru turişti, legată în mozaic de piele. O răsfoi să vadă dacă nu uitase de tot italiana. Cartea se deschise singură la „Cântec de Carnaval" de Lorenzo dei Medici. Acolo era o foaie îndoită, scrisă de mâna lui Gunnar.

„Mamă dragă, trebue să-ţi spun că am ajuns cu bine în Italia şi că totul aici este minunat!" Restul paginii era plin de cuvinte italieneşti. Alături de verbe, scrisese declinările şi la marginea cărţii erau notiţe scrise des în lungul acestei poeme de Carnaval, atât de tristă şi de veselă.

„Ce frumoasă-i tinereţea, care-atât de iute trece." Cuvintele cele mai obişnuite erau copiate. Gunnar trebue să fi încercat să citească italieneşte.

de cum a venit în Italia, înainte ca să cunoască limba. Alături de titlu scrisese: G. Heggen, Florența 1903. Era înainte de a-l fi cunoscut ea. Răsfoia mereu, oprindu-se ca să citească, ici-colo, câteva versuri.

Iată și imnul lui Leopardi „Italiei", de care Gunnar era atât de entuziasmat. Îl reciti. Marginea era neagră de comentarii și de pete de cerneală. I se părea că găsește aici un semn de prietenie din partea lui Gunnar, mai intim decât oricare din scrisorile lui. O chema, cu toată tinerețea lui sănătoasă și lăcomia lui de muncă. Oh! dacă ar fi putut să se refacă și să lucreze din nou! Ar încerca cel puțin să afle dacă trebue să trăiască sau să moară. Să ajungă iar acolo, unde se simțise puternică și plină de viață, singură, numai cu lucrul ei. Îi era dor de lucru, ca și de prietenii ei, de acei camarazi sinceri, a căror intimitate nu este niciodată atât de mare ca să facă rău, dar care trăiesc alături absorbiți fiecare de ceea ce pentru ei este esențial: credința în arta lor, bucuria de a produce.

Ar revedea munții cu liniile lor nobile și aspre și peisagiile arse de soare.

Câteva zile mai târziu plecă la Berlin. Vizită orașul, muzeele. Dar se simțea obosită, străină și părăsită. Se hotărî să meargă până la München.

In vechea Pinacotecă îi atrase privirile *Sfânta Familie* a lui Rembrand. Nu fu atentă la pictură și nu privi decât pe țăranca tânără, care-și contempla copilul și a cărei cămașă lăsa să se vadă sânul plin de lapte. Ea mângâia unul din piciorușele goale. Băiețelul nu era decât un copilaș

obişnuit din popor, dar strălucea de sănătate. Dormea atât de bine şi era tare drăgălaş, Iosef îl privea pe deasupra umărului mamei. Nu era bătrânul Iosef din tradiţie şi nici Maria nu era cereasca logodnică străină pe acest pământ. Erau un lucrător viguros în puterea vârstei şi tânăra lui soţie. Copilul era lumina şi bucuria amândurora.

Seara îi scrise lui Gert Gram o scrisoare lungă, tristă şi plină de duioşie şi îi spuse adio pentru totdeauna. A doua zi luă un bilet direct pentru Florenţa. In zori, după o noapte nedormită, ea văzu dela fereastra vagonului torentele ce se prăvăleau, albe de spume, văile împădurite ale munţilor. Puţin câte puţin se făcu senin. Trenul trecea prin sate din ce în ce mai italieneşti, unde se vedeau acoperişuri brune pline de muşchiu auriu, loggii înaintea caselor, obloane verzi deschise înlături, faţadele bisericilor în stil baroc. Până şi arcadele podurilor de piatră peste râuri erau italieneşti.

Numele micilor gări era indicat în italieneşte şi în nemţeşte. Pe dealuri se cătărau viile şi câteva ruine din evul mediu se vedeau pe munţi.

La vamă, privind feţele adormite ale călătorilor de clasa întâia şi a doua, avu o puternică sensaţie de bucurie. Iată deci din nou Italia! Funcţionarul dela vamă îi zâmbi fiindcă era blondă, iar ea îi surâse fiindcă o lua drept o jupâneasă de casă mare.

Munţii se depărtau, se zăreau tot mai cenuşii, cu umbre albastre. Un soare cald făcea să ardă pământul de culoarea ruginii.

La Florenţa era un frig groaznic în aceste

zile de Noemvrie. Jenny rămase aici cincisprezece zile, înghețată de tot, trupește și sufletește. Tot ce era frumos în jurul ei o lăsa rece, simți o melancolică descurajare văzând că nu mai putea să se entuziasmeze ca altădată.

După aceea, într'o dimineață plecă la Roma. Toscana era acoperită de chiciură. Totuși, în cursul zilei, ceața rece se ridică și apăru soarele. Revăzu locurile care trăiau mereu în amintirile ei, lacul dela Trasimene și munții care-l înconjoară. O limbă de pământ înainta în valuri cu turnurile și clopotnițele unui orășel. O alee de chiparoși îl unea cu gara.

Era o ploaie torențială când ajunse la Roma. Gunnar o aștepta pe peronul gării. El îi strânse amândouă mâinile urându-i bun venit. In timp ce mergeau în trăsură către locuința pe care el i-o oprise și în timp ce ploaia cădea răpăind din cerul cenușiu, el nu mai înceta să vorbească și să râdă.

VIII

Heggen, așezat la capul mesei de marmoră, nu lua parte deloc la conversație. Din când în când se uita cu coada ochiului în spre Jenny, care se vârîse în colțul banchetei. Ea avea înainte-i whisky și sifon. Vorbea cu însuflețire neobișnuită unei tinere suedeze care ședea în fața ei și nu dădea nicio atenție vecinilor ei, Dr. Broager și micuța artistă daneză Lulu von Schulin, care încercau să lege

conversaţie cu ea. Heggen vedea bine că iar băuse prea mult.

Era aici o mică bandă de Scandinavi şi de Germani care se întâlniseră într'o cârciumă şi care ajunseseră în timpul nopţii în colţul cel mai retras al acestei cafenele ordinare. Şi toată societatea, mai mult sau mai puţin sub influenţa alcoolului, refuza cu energie să asculte văicărelile patronului localului. Ora legală de închidere trecuse de mult, cu siguranţă că o să fie amendat cu două sute de lire.

Gunnar Heggen era singurul care ar fi aprobat din toată inima sfârşitul acestui chef. Fiindcă nu băuse ca ceilalţi, se simţea foarte prost dispus.

Doctorul Broager îşi punea mereu mustăţile negre pe mâna lui Jenny. Când ea o retrăgea, el încerca să-i ajungă braţul gol. Trecuse o mână în spatele lui Jenny pe deasupra banchetei şi erau atât de strânşi în colţul acela, încât era aproape imposibil ca ea să se ferească de el. De altfel ea nu opunea prea mare rezistenţă şi râdea din toată inima la încercările lui de a se apropia.

„Cum poţi să-l suporţi, spuse Lulu von Schulin, ridicând din umeri. Nu ţi se pare desgustător, Jenny ?

— Oh, ba da, însă vezi bine, parcă ar fi o muscă. Degeaba îl alungi. Haide, termină, doctore.

— Cum poţi suporta pe omul ăsta? repeta cealaltă.

— E desgustător, într'adevăr. Din fericire voi putea să mă săpunesc când voi ajunge acasă."

Lulu von Schulin se culcă pe genunchii lui

Jenny mângâindu-i braţele. „Ia uitaţi-vă cu toţii la aceste biete mâini frumoase." Ea ridică una din ele şi făcu să fie admirată de toată lumea. „Nu-i aşa că e splendidă?" Şi scoţându-şi voalul de automobil dela pălărie, înfăşură cu el braţele şi mâinele lui Jenny. „N'o să le mai vezi decât prin această apărătoare de muşte", spuse ea lui Broager, scoţând o limbă mică, iute ca un fulger.

Jenny rămase o clipă cu braţele învăluite în voalul verde. Apoi îl îndepărtă şi îşi puse jacheta şi mânuşile.

Băutura îl toropise pe Broager, el începu să cucăe, în timp ce domnişoara Schulin ridica paharul.

„In sănătatea dumneavoastră, domnule Heggen." Heggen se făcu că nu aude. Numai după ce ea mai spuse odată, luă şi el paharul.

„Mă scuzaţi, nu vedeam." Bău şi întoarse privirea. Câţiva zâmbiră. Cum Heggen şi domnişoara Winge locuiau uşă în uşă la etajul cel mai de sus al unei case dintre via Babuino şi Corso, natura relaţiilor lor nu lăsa nicio îndoială pentru nimeni. Cât despre domnişoara Schulin, se spune că, după o căsătorie de scurtă durată cu un actor norvegian, îl părăsise, pe el şi pe copilul lor, ca să plece singură în lumea largă. Ea îşi reluase numele de fată şi ocupaţia de pictoriţă, cultivând prieteniile cu femeile despre care se auzeau svonuri ciudate.

Proprietarul cafenelei veni din nou să stăruie pe lângă clienţi, ca să-i hotărască să plece. Cei doi chelneri stinseră becurile de gaz din fundul localului şi se apropiară de masă, aşteptând să poată face

la fel şi cu celelalte becuri. Nu mai aveau decât să plece.

Heggen fu printre cei din urmă la ieşire. Ajuns în piaţă, văzu la lumina lunii că domnişoara Schulin o luase de braţ pe Jenny. Şi ele alergară către o trăsură, pe care restul bandei era gata s'o ia cu asalt. Alergă şi el. Jenny striga: „Ştiţi, cel din via Panisperna", şi sărind în trăsura plină, căzu pe genunchii unei persoane care luase loc.

Insă câteva dintre femei voiră să coboare din trăsură, altele voiau să se urce. Unii ieşeau pe o parte, iar alţii intrau pe cealaltă, fără încetare. Birjarul stătea nemişcat pe capră şi aştepta desfăşurarea evenimentelor, iar calul dormea cu capul aplecat către pământ.

Jenny iar se dăduse jos. Domnişoara Schulin îi întinse mâna. „Mai este loc."

„Este o crimă să se chinuiască astfel bietul cal," spuse Heggen cam aspru. Ea se resemnă să meargă pe jos şi ei mergeau alături de cei din urmă din bandă, care nu pătrunseseră în trăsură. Aceasta înainta încet în fruntea convoiului.

„N'ai să-mi spui că ai poftă să mai rămâi cu toţi ăştia, să mergi pe jos după ei până în via Panisperna ?

— Oh, vom găsi o trăsură goală în drum.

— Ai fi în stare să o faci? Toţi v'aţi îmbătat ca nişte Polonezi," îi întoarse el.

Jenny râse fără convingere:

„E drept că am băut prea mult."

Heggen nu răspunse. Ajunseseră în piaţa Spaniei. Ea se opri.

„Eşti hotărît să nu mergi cu noi, Gunnar ?

— Da, afară numai dacă tu ţii morţiş să continui, altfel rămân aici.

— Este inutil să mergi din cauza mea: ştii bine că pot să mă întorc acasă şi singură.

— Dacă mergi cu ei, merg şi eu. Nu poţi cutreera singură cu toţi beţivanii ăştia. Ea avu acelaşi râs uşor şi indiferent.

— Mâine o să fii atât de obosită, încât nu vei putea poza.

— O să mă îngrijesc eu ca să pot poza.

— Nu cred. Şi de altfel, nici eu n'am să pot să lucrez dacă trebue să pierdem astfel toată noaptea."

Jenny ridică din umeri, însă o porni către via Babuino, întorcând spatele celorlalţi. Întâlniră doi agenţi, îmbrăcaţi cu pelerinele lor mari. Fântâna murmura pe scara Spaniei, albă în lumina lunii, pe când frunzişul întunecat al arbuştilor din grădină avea un reflex argintiu.

Deodată Jenny strigă cu un ton răguşit şi aspru:

„Ştiu că ai intenţii bune, Gunnar. Este foarte drăguţ din partea ta că încerci să mă supraveghezi, dar nu mai are niciun rost, tot nu serveşte la nimic."

El tăcea.

„Nu serveşte la nimic fiindcă nu vrei tu să „servească, spuse el după o clipă.

— Nu vreau? reluă ea.

— Da, am spus că tu nu vrei.

Respiraţia ei era scurtă şi sacadată, era să răspundă, dar se stăpâni. Inima îi era plină de desgust. Era beată şi-şi dădea seama şi ea. N'ar

mai lipsi decât să înceapă să strige, să geamă, să declame, să plângă ca un beţiv, şi încă înaintea lui Gunnar. Işi muşcă buzele ca să oprească vorbele ce voiau să scape.

Ajunseră la uşa lor. Heggen întoarse cheea în broască, aprinse un chibrit de ceară şi încercă să lumineze interminabila şi întunecoasa scară de piatră. Camerele lor erau singurele dela etajul de sus de tot. Uşile lor se deschideau într'un coridor strâmt din care duceau câteva trepte de marmoră pe acoperişul plat.

„Bunăseara Gunnar, şi îţi mulţumesc, spuse ea încet de tot.

— Eu îţi mulţumesc. Somn uşor.

— Asemenea."

*

El deschise fereastra. In faţa lui luna lumina în plin un zid galben închis cu obloanele trase, cu balcoane de fier forjat. Copacii de pe colina Pincio se profilau pe cerul pe care îl nuanţa în albastru lumina lunii. Mai jos se vedeau acoperişurile vechi cu muşchi deasupra, iar acolo unde se termina umbra neagră a caselor, rufărie albă se usca pe o terasă.

Gunnar se aplecă pe fereastră. Se simţea trist şi descurajat. In general nu era atât de moralist. Dar s'o vadă pe Jenny aşa! Şi chiar el o încurajase la început, să iasă ca s'o distreze, să-i redea însufleţirea. In primele luni ea rămânea tăcută şi închisă în ea-însăşi, ca o pasăre rănită. Şi el îşi spusese că ar putea să petreacă amândoi pe soco-

teala celorlalţi care făceau pe maimuţele. Cum s'ar fi îndoit de rezultatul bunei lui intenţii?

O auzi ieşind din cameră şi suindu-se pe acoperiş. Heggen rămase o clipă nehotărît, apoi se duse după ea.

Ea se aşezase pe singurul scaun, lângă bolta de viţă. Porumbeii uguiau adormiţi în porumbarul de deasupra lor.

„Nu te-ai dus să te culci, spuse el încet, o să-ţi fie frig." El căută un şal şi i-l dădu, apoi se aşeză pe marginea zidului între glastrele cu flori.

Rămaseră mult timp fără să vorbească, privind oraşul ale cărui clopotniţe se scăldau în lumina lunii. Conturul colinelor de-abia se distingea, acolo departe. Jenny fuma. Gunnar aprinse şi el o ţigare.

„Imi dau seama de altfel că nu mai suport nimic, vreau să spun băutura, mi se urcă imediat la cap", spuse ea ca să se scuze oarecum.

El observă că ea se desmeticise din beţie.

„Cred că ar trebui să te abţii să mai bei câtva timp, Jenny, şi nici să nu mai fumezi, sau în orice caz foarte puţin. Te plângi că suferi de inimă."

Ea nu răspunse.

„In definitiv, tu eşti de aceeaşi părere cu mine în ceea ce priveşte pe aceşti oameni, n'ar trebui să te scobori până la a-i frecventa în acest fel.

— Uneori, reluă ea încet, simţi nevoia să te ameţeşti. Iar cât despre scoborîre! — El se aplecă spre faţa ei palidă. O rază de lună făcea să-i lucească părul blond descoperit. — De multe ori nu

mai știu nici eu, cu toate că, în această clipă, de exemplu, îmi este rușine, fiindcă sunt extraordinar de lucidă, — ea începu să râdă — nu sunt de multe ori, chiar când n'am băut nimic. Imi vine pofta câteodată să mă amestec cu acești...

— Este periculos, Jenny, murmură el. Și puțin mai pe urmă: Nu pot să nu fiu desgustat de o seară ca aceea de astăzi. Văd bine ce se întâmplă, și mă tem să nu cazi și să sfârșești ca Lulu.

— Fii liniștit, Gunnar, nu voi termina în felul acesta. In fond nici mie nu-mi plac toate astea și am să știu să le pun capăt."

El rămase tăcut, cu ochii fixați asupra ei.

„Știu ce vrei să spui, reluă el în sfârșit. Insă, Jenny, mai sunt și alții care s'au gândit la fel. Totuși, când cineva s'a lăsat să alunece pe o pantă, nu mai poate, cum spui tu, să *pună capăt* acestei alunecări."

Se dădu jos de pe zid și veni către Jenny și-i luă mâna.

„Jenny, ai să termini cu toate acestea, spune?"

Ea se ridică și râse puțin.

„Pentru moment cel puțin, m'am lecuit de expedițiile nocturne pentru mult timp."

Tăcură amândoi, apoi ea îi strânse mâna.

„Bună seara, dragul meu. Mâine o să-ți pozez, strigă ea de pe scară.

— Iți mulțumesc."

Heggen mai rămase o clipă pe acoperiș. Fuma și abia simțea frigul nopții, atât era de adâncit în gânduri. In sfârșit intră și el în cameră.

IX

A doua zi, ea poză pentru Heggen de dimineață, după cafea și până seara târziu. Când se odihnea ea, schimbau câteva cuvinte fără importanță, în timp ce el își curăța pensulele sau lucra la fondul tabloului.

„Haide, — el lăsă paleta și începu să aranjeze cutia de culori — ai terminat pentru astăzi.„

Ea veni lângă el și se opriră o clipă să privească portretul. „Nuanțele de negru mi-au reușit, nu găsești Jenny ?

— Desigur, găsesc că sunt foarte reușite.

— Ia spune, — el se uita la ceas, — în curând ar fi timpul să mergem să mâncăm ceva. Mergi cu mine ?

— Cu plăcere, numai să-mi schimb rochia. Vrei să mă aștepți puțin ?"

Când el bătu la ușă puțin mai târziu, ea era gata, și-și aranja pălăria la oglindă.

Cât e de frumoasă, gândi el, când ea se întoarse spre el, sveltă și luminoasă în rochia strânsă pe corp, de un gri metalic. Distinsă, fină, rezervată, puțin cam rece, avea într'adevăr un aer de noblețe.

Nu, nu voia să creadă propriul său gând.

„Nu te-ai înțeles cu domnișoara Schulin, ca să mergi să-i vezi tablourile azi după amiază ?

— Ba da, dar nu mă duc. — Se roșise. — Ca să vorbesc deschis, nu am poftă să cultiv această legătură. De altfel, lucrările ei nu cred să valoreze mare lucru.

— Sigur că nu. Nu înțeleg cum ai acceptat să fii alături de ea aseară. Îți spun drept, aș fi preferat să mănânc o farfurie întreagă de viermi vii."

Jenny râdea. Insă adăugă cu seriozitate:

„Sărmana, în fond trebue să fie nefericită.

— Oh, nefericită! am întâlnit-o la Paris în 1905. Ce este și mai rău, este că nu are desigur, o fire perversă. Nu este decât proastă și stricată de snobism. Dar, acum, e la modă perversitatea. Dacă ar fi fost modernă virtutea, s'ar fi instalat pe o estradă și ar fi cârpit ciorapi de copii; poate ar fi făcut puțină pictură, trandafiri stropiți cu picături de rouă... Și ar fi fost cea mai bine crescută dintre burghezele puritane din Danemarca și, pe deasupra, fericită de a fi așa. Dar fiindcă s'a despărțit de mediul ei social, trebuia să rămână în notă, să fie o fată liberă, și o artistă. A crezut că trebue să-și ia un amant, ca oricare femee care se respectă. Și tocmai ea dă peste un imbecil, care îi face neplăceri și se arată cu totul de modă veche, vrea să se căsătorească, ceea ce numai modern nu este și îi pretinde să se ocupe de casă și de copil.

— Dar tu nu știi totul, Paulsen este poate și el responsabil de fuga lui Lulu!

— Da, sigur că este. Era de modă veche, o repet și știa să aprecieze bucuriile căminului — i-a arătat fără îndoială prea puțină pasiune, și n'a bătut-o."

Jenny zâmbi cu tristețe.

„Oh, Gunnar, tu vrei deci cu orice preț ca viața să fie atât de ușoară!"

Heggen se aşează călare pe scaun trecând braţele pe după spetează. „Avem despre viaţă atât de puţine idei sigure, încât este uşor să le trecem în revistă. Trebue să judeci după cele câteva noţiuni limpezi şi să înfrunţi cât mai bine greutăţile, pe măsură ce se ivesc."

Jenny se aşează pe canapea şi îşi sprijini capul în palme.

„Nu mai am deloc impresia că am noţiuni clare pe care să-mi fondez judecăţile sau pe care să mă sprijin, vorbi ea liniştit.

— Sunt sigur că nu gândeşti ceea ce spui."

Ea nu răspunse decât printr'un surâs.

„Cel puţin nu întotdeauna. Nimeni nu este *întotdeauna* de aceeaşi părere.

— Ba da, când cineva este cu mintea limpede. Dar cum spuneai tu aseară, uneori eşti beat fără să fi băut nimic.

— Ei bine, când din timp în timp mă simt... foarte lucidă..."

Ea se întrerupse şi tăcu.

— Ştii la fel de bine ca şi mine şi ai ştiut-o întotdeauna că fiecare om este în general răspunzător, de soarta lui. Fiecare este făuritorul destinului său. Intr'o zi, din întâmplare, acest principiu nu mai e valabil, din cauza împrejurărilor care ne depăşesc. Dar cât de exagerat este să spunem că acest caz se repetă deseori.

— Dumnezeu ştie că eu nu mi-am voit soarta, Gunnar. Şi totuşi, atâţia ani, am dat dovadă de energie şi n'am trăit decât cum am vrut."

Nu mai vorbiră nimic, apoi Jenny reluă rar:

„Intr'o zi, am fost slabă pentru un moment...

Calea, pe care mi-o impusesem, ca pe cea mai demnă pentru mine, mi se părea severă și aspră, și prea singuratică. Și am apucat-o razna, pentru o clipă. Voiam să mă bucur puțin de tinerețea mea. Și uite că un curent, căruia nu-i poți rezista, m'a luat și am ajuns acolo, unde niciodată n'aș fi crezut că pot ajunge."

Heggen șovăi un moment, înainte de a răspunde. Apoi:

„Aș vrea să-ți spun câteva versuri de Rossetti, care este cu mult mai bun poet decât pictor.

Was that the landmark? What the foolish well
Whose wave low down, I did not stop to drink
But sat and flung the pebbles from its brink
In sport to send its imaged skies pell-mell
(And mine own image had I noted well!)—
Was that my point of turning. I had thought
The stations of my course should rise unsaught,
As altarstone or ensigned citadel
But lo! The pass is missed, I must go back.
And thrist to drink when next I reach the spring
Which once I stained, which since may have grown black
Yet though no light be left nor bird now sing
As here I turn, I'll thank God, hastening,
That the same goal is still on the same track.

Jenny tăcea.

„That the same goal is still on the same track", repetă Gunnar.

„Crezi, întrebă Jenny, că este atât de ușor să regăsești aceeași țintă?

— Nu, însă nu trebue oare să încerci? spuse el cu o voce aproape copilărească.

— Care era idealul meu, în definitiv, spuse ea deodată. Voiam să trăiesc astfel, încât să nu trebuiască niciodată să-mi fie ruşine de vreunul din actele mele, nici ca om, nici ca artist. Voiam să nu fac niciodată vreo faptă, de care să nu fiu sigură că nu este dreaptă. Voiam să fiu cinstită, energică, şi bună, să nu fiu niciodată pricina durerii altuia.

„Şi care a fost atunci greşeala mea iniţială, cea care a deslănţuit totul? Doamne, doream iubirea dar nu iubeam pe nimeni! Era oare atât de extraordinar să mă fi gândit, când mi-a ieşit Helge în cale, că el era cel pe care îl aşteptam? Până la urmă am crezut şi eu; şi astfel a fost începutul, restul a urmat. Gunnar, *am crezut* că puteam să-i fac fericiţi, iar eu nu le-am făcut decât rău."

Se ridicase şi umbla încoace şi 'ncolo agitată.

„Şi îţi închipui oare că izvorul, de care vorbeşti, poate să mai fie limpede şi curat, pentru cea care este conştientă că l-a turburat? Crezi oare că o să-mi fie mai uşor să mă resemnez acum? Am dorit ceea ce doreşte orice fată, şi mai doresc încă. Numai că eu ştiu că trecutul mă va împiedica să dobândesc singura fericire din care îmi pasă, fiindcă această fericire ar trebui să fie nouă, curată şi neîntinată, aşa cum eu nu mai sunt. Soarta mea este să port în mine dorinţe pe care le ştiu irealizabile; asta-i viaţa mea din ultimii ani.

— Jenny — Gunnar se ridică la rândul lui — îţi repet încă odată că totul depinde de tine; trebue să fie aşa. Vrei ca aceste amintiri să te piardă

sau vrei să le priveşti ca pe un fel de încercare, oricât de crudă ar părea? Idealul pe care l-ai urmărit cândva poate fi încă idealul tău, Jenny.

— Nu vezi că este imposibil, dragul meu. E ceva în mine ca un acid distrugător, care îmi roade puţin câte puţin personalitatea de altădată. Simt că mă prăbuşesc. Oh, dar nu vreau, nu vreau... Şi aş vrea, nu ştiu... Să nu mai gândesc... Să mor — sau să duc o viaţă de nebunie — oribilă, să mă afund într'o prăpastie şi mai adâncă. Să mă târăsc într'un noroiu atât de negru, ca după aceea să nu mai fie nimic. Sau — ea vorbea încet şi agitată, ca şi când şi-ar fi înnăbuşit nişte strigăte — să mă arunc subt un tren, să ştiu că într'o secundă, tot corpul, inima, creerii nu vor mai fi decât o masă însângerată.

— Jenny, strigă el. — Îngălbenise şi de-abia mai putea murmura: Nu pot să te aud vorbind astfel.

— Sunt nebună, spuse ea, ca să-l liniştească. Apoi deodată se duse să caute picturile aranjate într'un colţ al camerei şi aproape le aruncă la perete, cu partea pictată înainte.

— Nu poţi trăi numai pentru a întinde culori de uleiu pe pânză... vezi bine că nu sunt altceva, decât simple pete de culori. Gunnar, tu ştii că am lucrat în primele luni ca o roabă, dar nu mai *pot* nici măcar să pictez!"

Heggen privi pânzele. Îi păru că se găseşte iarăşi pe teren solid.

„Spune-mi părerea ta sinceră asupra acestor grozăvii, spuse ea pe un ton provocător.

— Nu sunt deloc faimoase, recunosc. — Cu

mâinile în buzunare, el le privea una câte una. — Dar asta se întâmplă cu fiecare dintre noi, toți avem epoci neproductive. Ar trebui să-ți dai seama într'adevăr, că acest lucru va fi trecător și la tine. Nu cred ca cineva să-și piardă talentul, oricât de nefericit ar fi.

„Și apoi, ai rămas atâta timp departe de artă. Trebue să-ți revii, să-ți regăsești obișnuința, posibilitățile. Mărginește-ți lucrul la studiile după modele vii, fetițo, sunt trei ani de când n'ai mai desenat un nud. O astfel de crimă nu rămâne fără pedeapsă, știu eu ce spun!

El se duse și luă dintr'un raft schițele vechi ale lui Jenny și le răsfoi.

„Amintește-ți de progresele pe care le făcuseși la Paris, o să-mi permit să-ți arăt...

— Nu, nu, asta nu, strigă Jenny arătând cu mâna foile.

Heggen rămase încremenit, cu carnetul de schițe închis în mâini.

Ea vorbi întorcându-și fața.

— In definitiv, poți să le vezi. Incercasem să desenez copilașul."

Heggen întoarse încet paginile, iar Jenny se așează din nou pe canapea. El se uită la câteva portrete în creion ale copilașului adormit. Apoi închise ușor carnetul.

— Ce nenorocire a fost pierderea băiețelului tău! murmură el.

— Da, dacă ar fi trăit, totul mi-ar fi fost egal, înțelegi. Vorbești de voință, dar voința noastră nu poate împiedica să ne moară copilul și atunci...

„Nu mai am puterea să încerc o viață nouă,

Gunnar. Cred că singurul lucru de care aş fi fost capabilă, şi de care aş fi fost absorbită cu adevărat, ar fi fost să fiu mama băieţelului meu. Poate că sunt egoistă, în fond. Fiindcă, de fiecare dată când am încercat să-i iubesc pe ceilalţi, eul meu propriu se aşeza între noi. Dar copilul era al meu. Dacă l-aş fi avut, aş fi lucrat; oh, cum aş fi lucrat!

„Făceam planuri. Mă gândeam ca în toamnă să merg în Sud. Eram hotărîtă să trăiesc în Bavaria cu el, temându-mă că aerul de mare, la Warnemünde, să nu fie prea tare pentru el. Ar fi dormit în căruciorul lui subt meri, iar eu aş fi lucrat.

Oh, Gunnar! nu ştiu loc pe lume unde să nu-mi fi închipuit că am să duc copilul. Nu este nimic de seamă sau frumos pe pământ, pe care să nu fi dorit să i-l arăt sau să i-l pomenesc, când îl aveam. Nu am nimic, care să nu fi fost al lui. Îl înveleam în şalul meu cel roşu, rochia pe care o port când pozez pentru tine, am pus-o la Warnemünde pentru slujba religioasă după ce m'am sculat din pat. Am ales acest model fiindcă era practic pentru a-i da să sugă. Mai are încă pete de lapte.

„Nu pot să lucrez. Sunt obsedată de el. Imi este atât de dor să-l mai văd, încât rămân parcă paralizată. Noaptea, întorc perna, o iau în braţe şi leagăn copilaşul. Il strig pe nume, îi vorbesc când sunt singură. Voiam să-i fac portretul la toate vârstele. Ar fi avut aproape un an acum. Ar avea dinţi şi s'ar târî în patru labe, s'ar ridica singur, poate ar face şi câţiva paşi. In fiecare lună, în fiecare zi, îmi spun: ar avea vârsta cutare sau cutare, mă întreb cum ar fi. Toate femeile pe care

le văd cu un copil, toţi copiii pe care îi întâlnesc în stradă, îmi amintesc de el. Mă gândesc: al meu ar fi fost aşa, dacă ar fi avut aceeaşi vârstă."

Ea se opri o clipă. Heggen era turburat.

„Nu mă îndoiam de toate acestea, spuse el cu o voce răguşită. Ştiam că-ţi părea rău, dar crezusem... pe de o parte că era mai bine. Dacă aş fi ştiut... aş fi venit la tine.

Ea nu răspunse, şi reluă, ca şi cum nici nu s'ar fi întrerupt:

— A murit. Atât de mic, mic, sărăcuţul. Este egoism curat din partea mea că nu mă bucur pentru el, că a putut să moară înainte de a fi înţeles ceva din viaţă. Abia începuse să întoarcă ochii către lumină sau să ţipe când avea nevoie să fie schimbat şi când îi era foame. El îmi sugea la fel obrazul ca şi pieptul. Şi nici măcar nu mă cunoştea încă, în orice caz nu de tot. Erau câteva sclipiri de conştiinţă în căpşorul lui! Insă când mă gândesc că n'a ştiut niciodată că eram mama lui! N'a avut niciodată alt nume decât „micuţul mamei". Nu am alte amintiri despre el decât numai fizice." Ea făcu o mişcare ca şi când ar fi luat copilul, dar mâinile îi căzură inerte pe masă. „Prima dată când l-am ţinut, când am simţit pielea lui lângă a mea, era atât de moale şi puţin umedă, ca o membrană. Aerul de-abia îl atinsese... Un nou născut care nu este al tău poate să-ţi facă puţin scârbă! Şi ochii fără culoare bine definită... erau întunecaţi câteodată. Cred că ar fi fost cenuşii-albaştri... Sunt extraordinari ochii de copii, parc'ar ascunde un mister. Şi căpşorul lui frumos! Când era culcat lângă mine şi sugea, turtindu-şi

năsucul de sânul meu, vedeam cum îi svâcneau vinele în tâmple, părul parcă era puf. Avea păr mult când s'a născut, păr negru. Mie mi se părea adorabil. Oh! trupul, acela atât de micuţ! Niciodată nu mă gândesc la altceva. Il simt în braţe. Era atât de rotund, atât de dolofan, dosuleţul îi era tare mic şi atât de caraghios, puţin strâns, puţin ascuţit. Firește că mi se părea frumos. Cât mi se părea de frumos copilaşul meu... Şi a murit. M'am bucurat prea mult pentru zilele ce aveau să vină, şi mă tem că nu m'am bucurat destul de clipele cât l-am avut lângă mine. Nu l-am sărutat destul, nu l-am privit destul, deşi n'am făcut altceva în tot timpul acestor şase săptămâni. Gunnar, tu nu poţi să-ţi închipui ceea ce simţeam eu. Trupul meu întreg suferea când l-am pierdut. Am avut abcese la piept, dureri groaznice; febra nu mi se părea că este decât o manifestare a disperării mele. Simţeam că-mi lipseşte copilaşul din braţe, din mâini, de lângă obraz. De două sau de trei ori în timpul ultimei săptămâni, îmi strânsese degetele în mânuţa lui când i le întindeam. Intr'o zi, îmi apucase chiar o şuviţă de păr. Mânuţele lui scumpe şi dulci..."

Cu capul rezemat pe masă ea plângea atât de tare, că tremura toată. Gunnar se ridică, nehotărît, neînstare să vorbească. Apoi se apropie de ea şi îi sărută părul timid, însă cu un soi de violenţă. Ea rămase cu capul pe masă, plângând. In sfârşit îşi reveni şi se duse să se spele pe faţă.

„Oh! Doamne, cât îmi lipseşte! repeta ea cu o voce înecată de lacrimi.

— Oh, Jenny, — nu găsea nimic altceva să spună, — oh, Jenny, nu ştiam, nu înţelegeam."

Ea veni lângă el şi o clipă îi puse mâna pe umăr.

„Nu face atâta caz de cele ce ţi-am spus, Gunnar. Uneori nici nu mai ştiu ce este cu mine. Dar vezi, chiar de n'ar fi decât din cauza copilului, şi dacă nimic altceva nu m'ar opri, nu m'aş lăsa probabil să mă prăvălesc. In definitiv, aş vrea încă să încerc să-mi orânduesc cât mai bine viaţa. Tu ştii bine acest lucru. Aş vrea să mă apuc de lucru, chiar dacă n'am să fac nimic strălucit la început. Intotdeauna te poţi mângâia cu ideea că nu vei trăi, decât atât cât ai să vrei.

Işi puse pălăria, îşi prinse voalul. „Să mergem să mâncăm, trebue să-ţi fie foame. E atât de târziu."

Figura tânără a lui Gunnar Heggen prinse o roşeaţă aprinsă. Acum când ea îl poftea la masă, simţea o poftă de căpcăun. Şi îi fu ruşine că încerca o astfel de sensaţie. Işi şterse lacrimile de pe obrajii aprinşi, şi-şi luă pălăria de pe masă.

X

Fără să fi fost înţeleşi, nu intrară în restaurantul lor obişnuit unde întâlneau întotdeauna mulţi Scandinavi. Se îndreptară în spre Tibru, trecură podul şi pătrunseră în vechiul cartier Borgo. Aproape de piaţa San Pietro se afla un mic restaurant unde mâncau ei din când în când, întorcându-se

dela Vatican. Intrară şi luară masa fără să vorbească. Jenny aprinse o ţigară la sfârşitul mesei, sorbind puţin câte puţin vinul roşu şi sdrobind cojile parfumate de mandarine între degetele ei fine.

„Vrei să citeşti scrisoarea dela Cesca, pe care am primit-o astăzi? întrebă ea deodată.

— Cu plăcere. Am văzut scrisoarea pe masă, e trimisă dela Stockholm?

— Da, s'au hotărît să rămână acolo în timpul iernii."

Jenny luă scrisoarea din geantă şi i-o întinse.

„Draga mea, scumpa mea Jenny, nu pot să-mi iert, că nu ţi-am mulţumit încă pentru ultima ta scrisoare. Mă gândeam în fiecare zi să o fac, dar am rămas numai cu intenţia.

„Sunt atât de mulţumită că eşti din nou la Roma, lângă Gunnar şi că o să începi din nou să pictezi.

„Cât despre noi, iată-ne din nou întorşi la Stockholm, în vechea locuinţă. A fost cu neputinţă să mai rămânem la ţară, când s'a înteţit frigul. Era curent peste tot şi nu izbuteam să încălzim decât bucătăria. Păcat că n'avem bani să cumpărăm căsuţa asta! Insă este prea scumpă, ar trebui apoi să facem prea multe cheltueli: să transformăm şopronul în atelier pentru Lennart, să facem sobe şi o mulţime de alte lucruri, vezi bine! In orice caz am închiriat-o pentru vara viitoare. Şi sunt încântată. Este colţul din lume unde mă simt cel mai fericită. Nu poţi să-ţi închipui ceva mai frumos decât coasta de apus. Este atât de ciudată, roasă toată de furtuni. Imi plac atât de

mult falezele cenuşii cu tufele culcate de vânt, cu caprifoliile în floare, cu căsuţe sărăcăcioase galbene şi marea şi cerul splendid. Se spune că peisagiile, pe care le-am făcut acolo sunt bune, iar Lennart şi cu mine, ne simţim acolo atât de bine. Acum suntem mereu buni prieteni. Dacă uneori mă găseşte cam ciudată, se mulţumeşte să mă sărute şi să-mi spună că sunt o mică sirenă şi alte lucruri drăguţe de felul acesta. Cu timpul voi sfârşi prin a mă obişnui cu viaţa mea.

„Aşa dar îţi scriu din Stockholm. Despre voiajul la Paris nu mai poate fi vorba, dar ne este tot una, acum.

„Mă tem aproape că sunt lipsită de inimă, încredinţându-ţi toate acestea, Jenny. Tu eşti cu mult mai bună decât mine şi moartea copilaşului tău este un lucru prea groaznic! Nu cred că eu am meritat să fiu atât de fericită şi să am tot ce am dorit mai mult; şi totuşi, aştept un copil. Sunt în luna a cincea. La început, nici nu îndrăzneam să cred, dar acum sunt sigură. Am încercat să-i ascund acest lucru lui Lennart; îmi era atât de ruşine că îl mintisem înainte. Aşa încât, am negat când el a început să bănuiască, dar până la urmă a trebuit să-i mărturisesc; nici acum nu-mi pot închipui că o să am într'adevăr un băieţel. De altfel, Lennart spune că ar vrea mai bine să aibă o a doua mică Cesca. Dar aceasta o face ca să mă consoleze, dacă n'o să fie băiat. Sunt sigură că şi el doreşte băiat, ca şi mine. Totuşi, dacă o să avem o fetiţă, o s'o iubim tot atât de mult, cu atât mai mult cu cât, nu văd de ce n'am mai avea şi alţi copii, mai târziu.

„Sunt foarte fericită; puțin îmi pasă dacă mă aflu aici sau în altă parte; nu-mi pare rău deloc de Paris. Inchipuește-ți că doamna Lindguist m'a întrebat dacă nu sunt amărîtă de venirea acestui copil, care o să ne împiedice să mergem la Paris. Tu poți înțelege asemenea mentalitate? Ea care are doi băieți, cei mai drăguți din lume. Dar sunt cam neglijați când nu sunt la noi și Lennart spune că ea ar face mai bine să ni-i dăruiască nouă. Dacă aș avea bani i-aș lua pe amândoi. Micuțul meu ar avea dintrodată doi frățiori mai mari, cu care să se joace. O să fie foarte nostim când o să li-l arăt. Ei îmi spun „tanti", este un obiceiu foarte caraghios aici în Suedia, nu-i așa?

„Dar trebue să sfârșesc. Știi ce mă mai bucură mai ales? — este că, în aceste condițiuni, e cu neputință ca Lennart să mai aibă gânduri negre. Și cred într'adevăr, că nu mai are acum, fiindcă știe bine, că în fond, nu l-am iubit decât pe el. Găsești că e urît din partea mea, să-ți vorbesc numai de fericirea mea? Nu, nu-i așa? Știu că tu îmi dorești atât de mult binele.

„Salută din partea mea pe toți prietenii, pe care ai să-i întâlnești și mai ales pe Gunnar. Spune-i și lui ce ți-am scris, dacă vrei. La revedere draga mea, la vară ai să vii să ne vezi.

„Mii de sărutări afectuoase dela mica ta prietenă devotată și credincioasă.

„Cesca."

P.S. — Acum, știu. Dacă este o fetiță, trebue

cu orice preţ să se numească Jenny, orice ar spune Lennart. M'a rugat să-ţi transmit complimente."

Gunnar îi dădu scrisoarea lui Jenny, care o puse în geantă.

„Sunt mulţumită, spuse ea încet. Sunt fericită pentru toţi, pe care îi ştiu fericiţi."

*

In loc să se înapoieze în oraş, ei traversară piaţa San Pietro, în direcţia bisericii. Lumina lunii făcea umbrele să fie de un negru de cerneală. Subt coloanele unei galerii boltite, părea că se desfăşoară un fel de joc fantastic, între razele albe ale lunii şi întunericul negru al nopţii. Cealaltă galerie era cufundată în negură, numai înşiruirea statuilor de pe acoperiş rămânea puternic luminată. Faţada bisericii era umbrită. Iar pe cupolă câteva pete de lumină luceau ca apa.

Cele două fântâni aruncau jerbe strălucitoare către cerul albastru şters. Apa se înălţa în vârtej, şi recădea cu sgomot în basinul de porfir, se rostogolea mai jos, ca să dispară într'o învolburare de picături.

Gunnar şi Jenny se îndreptau încet către biserică, în umbra colonadelor.

„Jenny, spuse el deodată, dar cu vocea lui obişnuită şi liniştită, vrei să fii nevasta mea?

— Nu, spuse ea la fel de liniştit, râzând uşor.

— Vorbesc serios.

— Se poate, dar să nu te miri dacă te refuz.

— De ce?"

Se apropiau de biserică.

„După câte am înțeles, găsești că viața ta nu mai are sens, adesea te gândești la sinucidere, însă fiindcă tot nu-ți mai pasă de nimic, de ce nu te-ai căsători tot atât de bine cu mine, — ai putea în orice caz să încerci."

Jenny dădu din cap.

„Îți mulțumesc, Gunnar. Este admirabil într'adevăr să împingi prietenia atât de departe."

Deodată, redeveni serioasă.

„Mai întâiu, ar trebui să știi că n'aș primi niciodată. Și în al doilea rând, chiar dacă m'ai determina să te consider ca pe o punte de salvare, nu sunt demnă să-mi întinzi nici măcar degetul cel mic.

— Nu din prietenie, Jenny, — ezită o clipă — ci fiindcă am început să te iubesc. Ceea ce îți cer nu o fac ca să-ți viu în ajutor, — deși aș face-o cu multă plăcere, — dar înțeleg acum că dacă lucrurile ar lua o întorsătură rea pentru tine, nu știu ce m'aș face. Nici nu îndrăznesc să mă gândesc. Nu există nimic pe lume, pe care să nu pot să-l fac, dacă e vorba de tine. Fiindcă te iubesc.

— Oh nu, nu vreau asta, Gunnar. — Se opri și-l privi îngrozită.

— Știu foarte bine că nu mă iubești, dar asta n'ar trebui să te împiedece să te căsătorești cu mine, ca și cu oricare altul.

„Ești plictisită de toate, ai impresia că te lași în voia soartei."

El se înflăcără și spuse tare, cu voce emoționată:

„O să ajungi să mă iubești, sunt sigur de asta, atât de mult te iubesc.

— Nu te poți îndoi de afecțiunea mea, Gunnar, răspunse ea serios. Insă n'ai să te mulțumești la infinit cu acest sentiment. Nu mai sunt în stare să simt nimic puternic nici complet.

— Ba da, ești în stare. Toți oamenii sunt capabili de acest lucru. Eu, de exemplu, care eram sigur că n'o să am niciodată decât mici aventuri! In fond, nici nu credeam că ar mai exista și altceva. Adăugă apoi foarte încet: tu ești prima mea iubire."

Jenny stătea mută.

„N'am pronunțat acest cuvânt niciodată până acum. Simțeam un fel de timiditate, de respect pentru iubire. N'am iubit niciodată vreo femee. Eram îndrăgostit necontenit de câte un amănunt, de o figură, de un trup, de buzele Cescăi atunci când râdea, de distincția ei de care nu-și dădea seama, de cutare ori cutare amănunt, care mă făcea să-mi închipui aventuri posibile. Mă îndrăgostisem de o femee, fiindcă purta o rochie minunată de mătase roșie închisă, când ne-am întâlnit prima oară — o rochie cu niște cute aproape negre, ca umbrele unui trandafir roșu, — mi-o închipuiam întotdeauna în această rochie. Și tu, la Viterbe! Erai fină, tăcută, rezervată. Ca să spun așa, înmănușată până în vârful degetelor, atât moral cât și fizic. Aveai o strălucire în privire de câte ori râdeam noi, s'ar fi spus că ai fi vrut să iei parte la veselia noastră, dar nu puteai, nici nu îndrăzneai. Pe atunci eram preocupat de gândul de a te vedea puțin veselă și nebunatică. Insă n'am iubit încă niciodată."

Intoarse o clipă privirea și se uită la jerba

de apă luminoasă a fântânii. Iubirea lui atât de nouă, nu ţâşnea oare şi nu strălucea tot aşa, umplându-i sufletul de vorbe noi, care i se îngrămădeau pline de extaz pe buze?

„Înţelegi, Jenny — te iubesc atât de mult, încât restul îmi este indiferent. Nici nu sunt nefericit că nu mă iubeşti, ştiu că mă vei iubi cândva; sunt sigur că iubirea mea este atât de puternică, încât o va provoca şi pe a ta. Pot aştepta, fiindcă este minunat să iubeşti astfel. Când ai spus că te vei lăsa să te târăşti în noroiu, să te arunci subt tren, m'a cuprins ceva nelămurit — nu ştiam nici eu ce era, ştiam numai că nu puteam suporta să te aud vorbind astfel, că n'o să te las s'o faci — era vorba chiar de viaţa mea. Ai vorbit de copilaşul tău, îmi făcea atât de rău gândindu-mă cât ai suferit şi că n'am putut să-ţi fiu de niciun ajutor; nu înţelegeam nimic din ceea ce se petrecea în mine, era iubirea mea care tremura şi suferea. Acum ştiu tot ce ai simţit, Jenny. Aceeaşi iubire fără margini şi aceeaşi groaznică părere de rău — la fel, cu totul la fel, te iubesc şi eu. Mergând către Borgo, apoi când ne-am aşezat în trattoria, am văzut limpede. Am înţeles deodată cât îmi eşti de dragă şi de preţioasă. Dar acum am impresia, că mi-ai fost întotdeauna. Fiecare dintre amintirile pe care le am despre tine îşi are locul în iubirea mea. Ştiu de ce eram atât de descurajat, de când ai venit la Roma. Sufeream din cauza tristeţei tale şi a tăcerii tale la început, din cauza acceselor tale nebuneşti mai apoi. Imi amintesc de plimbarea aceea, pe şoseaua dela Warnemünde, te mai văd

şi acum plângând. Şi aceasta face parte din iubirea mea.

„Cu ceilalţi bărbaţi pe care i-ai cunoscut, Jenny — şi tatăl copilului nu face excepţie — ai vorbit întotdeauna de toate gândurile tale, iar relaţiile voastre au sfârşit prin a nu fi decât discuţii de idei, chiar când încercai să-i faci să-ţi înţeleagă sentimentele. Ei nu puteau să te vadă aşa cum eşti. Dar eu, te cunosc. Ceea ce mi-ai spus în ziua aceea, la Warnemünde, ceea ce mi-ai spus astăzi, nu puteai spune altcuiva decât mie. Numai eu pot înţelege aceste lucruri, nu-i aşa?"

Cu totul surprinsă, ea lăsă capul în jos în semn de aprobare.

Era adevărat.

„Ştii că sunt singurul care te cunoaşte foarte bine şi ştie exact în ce situaţie te găseşti. Şi te iubesc. Dacă sufletul tău ar fi acoperit de pete şi plin de răni sângerânde, n'aş putea decât să te iubesc şi să-ţi alin rănile până când ai fi din nou sănătoasă şi curată. Iubirea mea nu te vrea, Jenny, decât aşa cum doreşti tu-însăţi să fii, ca să te simţi fericită. Oricât rău ai putea inventa, eu tot am să cred că eşti bolnavă şi că a pătruns ceva străin în tine. Chiar dacă ai să mă înşeli, chiar dacă am să te întâlnesc beată în şanţ, n'ai să fii mai puţin aceeaşi Jenny, scumpa mea Jenny. Mă auzi? Înţelegi? Dacă nu poţi să fii cu totul a mea, de acum, vino în braţele mele şi lasă-mă să te fac să fii a mea. Vei găsi sănătatea morală, vei fi fericită din nou. Nu ştiu încă ce am să fac ca să te vindec, dar sunt sigur că voi găsi forţa necesară în iubirea mea. Ai să te trezeşti în fiecare dimi-

neață, puțin mai fericită. Fiecare zi îți va aduce mai multă lumină și căldură, iar durerea o să-ți fie mai puțin apăsătoare. Nu putem oare să mergem împreună la Viterbe, sau în altă parte? Oh, lasă-mă să te iau, te voi îngriji ca pe un copilaș bolnav, iar când vei fi tămăduită ai să începi să mă iubești. Și ai să-ți dai seama că nu putem trăi unul fără celălalt.

„Ascultă-mă, Jenny, tu nu te simți bine, nu poți să te îngrijești singură, dar închide ochii și dă-mi mâna. Îți voi lua mâna și te voi iubi destul, ca să-ți redau sănătatea, — eu știu că o voi putea face."

Jenny își întoarse către el figura palidă. Se rezemase de o coloană și stătea așa, luminată de lună, cu un zâmbet ușor pe buze.

„Cum aș putea să fac asemenea păcat înaintea lui Dumnezeu?

— Vrei să spui că nu mă iubești? — Dar îți repet, n'are a face. Iubirea mea este astfel, încât ai să ajungi să mă iubești, numai fiindcă ai fost învăluită de ea, câtva timp."

O luă în brațe și-i acoperi obrajii de sărutări. Ea se lăsă fără puteri, însă izbuti totuși să murmure:

„Nu face asta, Gunnar, fii bun."

El o lăsă, nehotărît.

„De ce?

— Fiindcă ești tu. Dacă ar fi fost un altul, oricare, nu știu dacă aș fi rezistat."

Gunnar o luă de mână și făcură câțiva pași în noaptea clară.

— Te înțeleg. Când ai avut copilașul, credeai

că ai aflat din nou rostul vieţii, după atâţia ani lipsiţi de sens. Fiindcă îl iubeai, iar el avea nevoie de tine. Iar când a murit, n'ai mai avut decât indiferenţă pentru tine, simţindu-te nefolositoare."

Jenny făcu da din cap. „Sunt pe această lume câteva fiinţe, care îmi sunt foarte dragi. Mi ar face rău să le văd triste şi m'aş bucura mult de bucuria lor. Dar eu, nu pot să-i pricinuesc nimănui nici rău, nici bucurie adâncă. Intotdeauna s'au petrecut astfel lucrurile. Iată ce mă făcea atât de nefericită, în ascuns. Trăiam, dar nu existam pentru fericirea nimănui. Voiam să fac pe cineva fericit, Gunnar. Niciodată n'am crezut că ar exista pe lume vreo altă fericire decât aceasta. Se vorbeşte de muncă, dar pentru mine n'a fost deajuns. Munca personală este egoistă, cele mai mari bucurii pe care ni le poate da sunt numai ale noastre, şi nu trăiesc decât în timpul acţiunii. Nu le poţi împărţi cu altcineva. Nicio bucurie nu te face fericit, dacă nu este împărtăşită. Desigur, când eşti tânăr, te poţi bucura pentru moment şi de altă fericire. Tocmai ceea ce făceam eu, când credeam că mă apropii puţin de idealul, pe care mi-l fixasem eu-însămi. Totuşi, este anormal să aduni bogăţii, ca să nu le împarţi. In tot cazul, o femeie... cred că viaţa unei femei n'are rost, dacă nu se bucură nimeni prin ea, iar eu nu eram pentru ceilalţi decât o grijă. Bietele mici bucurii, pe care le dădeam eu, oricine le-ar fi putut da la fel de bine. Fiindcă cei care mă iubeau vedeau în mine altceva, decât ce eram. După moartea copilaşului, am început să mă gândesc, că era bine că nimeni nu-mi

era destul de apropiat, ca să-i pricinuesc o durere adevărată; — nu eram indispensabilă nimănui.

„Şi iată că-mi spui toate acestea! Poate că tu ai fost singurul pe care n'aş fi dorit să-l amestec în viaţa mea, în care totul este încurcat. Intr'un anumit fel, la tine am ţinut mai mult decât la oricare altul, din cei pe care i-am cunoscut. Eram fericită de prietenia noastră, aşa cum era. Iubirea şi tot ce are în ea neliniştitor şi primejdios, nu puteau să se strecoare între noi. Te găseam prea bine pentru aceasta. Doamne, cât aş vrea ca nimic să nu se fi schimbat!

— Dar cred că niciodată n'a fost altfel, spuse Gunnar încet de tot. Te iubesc şi tu ai nevoie de mine. Sunt sigur că pot să te mai fac fericită; şi de îndată ce ai să fii, voi fi şi eu."

Jenny clătină din cap.

„Dacă aş fi păstrat cea mai mică urmă de încredere în mine, dacă nu m'aş fi simţit atât de complet sfârşită — atunci... poate... Gunnar, spui că mă iubeşti, iar eu ştiu că ceea ce îţi este drag la mine este mort şi distrus pentru totdeauna. E tot vechea poveste, eşti îndrăgostit de închipuirea pe care ţi-o faci despre mine. Poate aş fi putut să-i semăn în viitor. Oricum, va veni o zi, când ai să mă vezi aşa cum sunt... nu vei fi făcut altceva decât să fii nefericit.

— Niciodată nu voi socoti iubirea mea pentru tine ca pe o nefericire. Ştiu mai bine decât tine, că în starea în care eşti tu, o cât de uşoară lovitură ar ajunge ca să te afunzi într'o prăpastie de nebunii.

„Insă te iubesc, fiindcă îmi dau seama cum

ai ajuns în starea asta. Dacă ai să cazi, te voi urma, voi încerca să te iau în braţe, iubirea mea va rămâne mereu aceiaşi."

Când ajunseră în faţa camerelor lor, el îi luă amândouă mâinile. „Jenny, n'ai vrea mai bine să vin să mă culc lângă tine în noaptea asta, decât să te las atât de singură? Nu crezi că ar fi bine să dormi în braţele cuiva, căruia îi eşti atât de dragă şi să te scoli mâine dimineaţă în braţele lui?"

Ea îşi ridică încet capul, flacăra gălbuie a lumânării îi lumina surâsul ciudat.

„Noaptea asta poate că m'aş gândi aşa, dar nu mâine dimineaţă.

— Oh, Jenny, — el dădu din cap — s'ar putea întâmpla să intru în camera ta la noapte, cred că am acest drept şi că n'ar fi rău dacă aş face-o. Sunt sigur că ar fi mai bine, pentru tine, să fii a mea. Te-ai supăra, te-ar mâhni dacă aş veni?

— Cred că aş fi mâhnită, după aceea, pentru tine. Nu, nu, să n'o faci, Gunnar. Nu vreau să fiu a ta, când ştiu că m'aş dărui la fel şi altuia.

El avu un râs, în acelaşi timp strengar şi dureros.

„In cazul acesta, eu... Fii mai întâi a mea şi după aceea nu vei mai fi a nimănui. Lasă, te cunosc destul de bine, Jenny. Dacă însă mă rogi, voi mai avea răbdare. Inchide-ţi uşa cu cheea", adăugă el, cu acelaşi râs.

XI

Fusese o vreme mohorîtă toată ziua. Nori grei şi cenuşii alergau sus de tot pe cer. Numai către seară, orizontul se lumină în câteva fâşii arămii. Jenny se dusese pe Monte Celio după amiază, cu intenţia de a desena. Dar nu făcuse nimic. Se mulţumise numai să şadă pe scara San Gregorio şi să privească valea împădurită, copacii mari, care începuseră să îmugurească, subt cerul întunecat, şi păştiţele răspândite peste tot.

In sfârşit, se ridică şi merse pe alee, de-a-lungul marginii de miază-zi a Palatinului. Ruinele se înălţau în faţa ei, pierzându-se în palmierii mânăstirii. Tufe de un verde aproape negru şi pudrate cu praf de var, stăteau agăţate în josul pantei.

Aproape de arcul lui Constantin, pe piaţa străjuită de ruinele pustii ale Coliseului, ale Palatinului şi ale Forului, dârdâiau înghemaţi de tot, câţiva vânzători de cărţi postale. Azi nu erau excursionişti deloc. Două-trei doamne slabe, uscăţive, boscorodeau o italienească bizară cu un tânăr, care vindea mozaicuri. Un băieţel de vreo trei ani se agăţă de haina lui Jenny şi îi întinse un bucheţel de pansele. Cu pielea şi cu părul negru, era îmbrăcat în costum naţional: pălărie ţuguiată, vestă de catifea, ciorapi scurţi de lână albă şi sandale.

Nici nu ştia să vorbească şi cerea un „soldo." Jenny îi dădu. Indată apăru mama copilului şi îl luă lângă ea, mulţumindu-i doamnei. Şi ea încercase să dea costumului ei, un uşor caracter naţional. Un corset de catifea roşie îi acoperea în

parte bluza murdară, iar un şervet împăturit în patru era aşezat peste păr. Avea şi un sugaciu în braţe. La întrebările lui Jenny, ea răspunse că bietul copil avea trei luni şi că era bolnav. Nu era mai mare decât copilul lui Jenny, când se născuse.

Avea pielea roşie şi parcă crăpată, respiraţia şuierătoare. Nările copilului erau pline, desigur. Avea o privire stinsă subt nişte pleoape umflate şi pe jumătate închise. Mama avea un aer de tristeţe şi de oboseală, era urîtă şi râdea cu o gură fără dinţi; spuse, că se ducea zilnic la toate clinicile să arăte copilul, dar că doctorul zicea că o să moară. Desigur că era mai bine pentru el, bietul copilaş... Jenny simţi cum i se umplu ochii de lacrimi. Bietul copilaş, da! era mai bine să moară, atât de prăpădit cum era. Îi mângâie figura micuţă, urîtă. După ce dăduse câţiva bani femeii, voi să se întoarcă spre casă, când un bărbat trecu înaintea ei. El salută, se opri o clipă, apoi îşi continuă drumul, când văzu că Jenny nu-i răspunde la salut. Era Helge Gram. Ea nu se gândise să-l salute. Aplecându-se către băieţelul cu florile, îi luă mâna, îl trase lângă ea şi-i vorbi, încercând să-şi stăpânească tremurul nebunesc, ce o sguduia toată. O clipă, întoarse capul în spre partea încotro o apucase el. In picioare, pe scara care urcă din piaţă către strada Coliseului, el o privea. Ea se aşează într'un colţ, vorbind cu femeea şi copilul. Când ridică din nou ochii, el dispăruse. Nu i se mai vedeau de loc, nici pălăria cenuşie şi nici haina. Dar ea aşteptă încă mult timp înainte de a pleca.

Aproape fugea pe străzile strâmte, lăturalnice,

temându-se la fiecare colț să nu-l vadă pândind-o. Nu se opri decât sus de tot, în cealaltă parte pe Pincio și luă masa într'un mic han, unde nu venise niciodată înainte. După ce se odihni puțin, și după ce luă câteva înghițituri de vin, se simți mai liniștită. Dacă l-ar întâlni pe Helge și el i-ar vorbi, ar fi penibil, desigur și ar vrea mai bine să se ferească de această întâlnire, dar, în definitiv, de ce să fie atât de turburată? Terminaseră unul cu celălalt, el n'avea dreptul să-i ceară socoteală asupra celor ce se petrecuseră, după despărțirea lor. Dacă ar face-o, ar fi o nedelicatețe. Ce știa el oare, ce-ar putea spune? *ea* știa ce făcuse. Nu era răspunzătoare decât față de ea-însăși. Și astfel fiind, ce importanță avea restul! De ce dar, să se teamă de altcineva, nimic n'ar putea fi mai rău, decât răul pe care și-l făcuse ei-însăși.

Avusese o zi rea, una din zilele în care se simțea parcă în stare de beție. Acum îi era mai bine.

Dar, ajunsă în stradă, groaznica neliniște o cuprinse din nou. Împinsă de aceasta, alerga fără să-și dea seama, frângându-și mâinile și vorbind singură. Deodată, își scoase mânușile, fiindcă îi era cald. Și atunci ea își aduse aminte de pata umedă, pe care pielea copilașului bolnav i o lăsase. Scârbită le svârli cât colo.

Ajungând acasă, se opri o clipă pe sală și bătu la ușa lui Gunnar. El nu era acasă. Se duse și se uită pe terasă, — nu era nimeni. Se întoarse în cameră, aprinse lampa, apoi se așeză, cu brațele încrucișate, uitându-se la flacără; dar, neputând să rămână în nemișcare, începu să meargă în lung și 'n lat, prin cameră, se așeză din nou,

iar se sculă. Era atentă la toate sgomotele de pe scară. De ce nu venea Gunnar? Şi dacă o să vină celălalt? Insă nu-i ştia adresa. Totuşi putuse întâlni pe vreun cunoscut şi să întrebe de ea. Ah, Gunnar, Gunnar. Dacă ar veni, s'ar duce la el, s'ar arunca în braţele lui, l-ar ruga să o ia. Din clipa în care văzuse din nou ochii negri ai lui Helge, tot trecutul, care începuse subt privirea acestor ochi, îi apăruse în faţă. Se simţea aproape sufocată de desgust. Ştiuse oare vreodată să iubească, să vrea ceva, să aleagă? Şi nu dorea ea, oare, tocmai ceea ce voia să se convingă că nu doreşte? Se revedea aşa cum era, atunci, în acel timp, falsă, pierdută în visuri, fără caracter; atunci când juca pentru ea-însăşi comedia neprihănirii, a energiei, a stăruinţei, pretinzând că voia să fie harnică, plină de curaj, gata la orice sacrificiu, disciplinată, se lăsase în voia imboldurilor, instinctelor, fără măcar să încerce să se împotrivească. Se prefăcuse că iubeşte, ca să-şi poată câştiga un loc printre oameni, loc pe care n'ar fi putut niciodată să-l capete rămânând cinstită. Dacă încercase să se strecoare în intimitatea celor, cărora trebuia să le rămână străină, pentrucă era dintr'o altă speţă decât ei, o făcuse numai fiindcă nu putea suporta să fie singură, închisă în ea-însăşi. Işi falsificase însăşi firea şi legăturile cu oameni atât de diferiţi de ea, fuseseră sfâşietoare, şi împotriva firii sale. Tatăl şi fiul! După aceasta, eul ei adevărat fusese distrus. Toate punctele de sprijin, pe care le aflase în ea, se clătinau, dispăreau. Simţea că se topeşte lăuntric. Dacă ar veni Helge, dacă l-ar întâlni, ar fi cuprinsă de groază şi de

scârbă, pentru viaţa ei. Ce s'ar întâmpla atunci? In tot cazul, dacă o să trebuiască să se găsească faţă în faţă cu *aceasta,* n'ar mai putea; nu, n'ar mai putea îndura. Oh, Gunnar! Nu se întrebase în timpul săptămânilor din urmă, dacă îl iubeşte. El, o implorase să fie a lui aşa cum era, jurase că o va salva, că o să refacă tot ce era distrus în ea.

Ajunsese aproape să dorească s'o ia cu forţa. N'ar fi fost obligată să ia o hotărîre. Fiindcă puţin importa ce-ar fi putut spune el, ştia bine că dacă venea ea la el, mai avea încă destulă mândrie să-şi dea seama că-şi lua răspunderea. Ar trebui să devină din nou Jenny de altădată, să fie cea pe care el şi-o închipuia, cea pe care o vedea în viitor. Avea sau n'avea forţa necesară, ea era obligată să iasă din toată mizeria aceasta, să îngroape subt.o viaţă nouă tot ceea ce se petrecuse de când dăduse lui Helge Gram sărutul acela, într'o zi de primăvară în Campagna romană, trădându-şi prin aceasta credinţa, toată existenţa ei din trecut. Dacă s'ar dărui lui Gunnar, ar face-o oare fiindcă îl iubea, fiindcă era el cel care voise ea să fie, fiindcă însăşi personalitatea lui Gunnar corespundea năzuinţelor ei celor mai nobile de altădată? Iubirea pe care o căutase pe cărări pierdute, unde o împinseseră dorinţele ei bolnăvicioase şi permanenta ei nelinişte, nu era decât o simplă şi firească consimţire, o abandonare, cu ochii legaţi, în braţele celui în care avea cea mai mare încredere, ale celui pe care îl confunda cu însăşi conştiinţa şi ideile ei cele mai sănătoase? Totuşi nu putuse să se hotărască să spună da, nu putuse. Işi spusese s'ar trebui mai întâiu, să încerce să iasă din încurcătura

în care se găsea, prin propriile ei forţe. Ar fi vrut să se convingă că voinţa ei de altădată relua conducerea spiritului ei în desordine, numai pentru a găsi o umbră de respect şi de încredere în ea-însăşi. Dacă ar trebui să mai trăiască, Gunnar ar deveni viaţa ei. Câteva notiţe mâzgălite pe un petec de hârtie, o carte care-i amintea câteva trăsături ale caracterului lui, iată ce îi redeşteptase ultima şi şovăitoarea aspiraţie de a mai trăi, după moartea copilului ei. Dacă el ar veni acasă acum, ea i s'ar dărui, el ar sprijini-o la începutul drumului, apoi ea ar încerca din nou să meargă singură. Şi trăgând mereu cu urechea, hotărî în furtuna sufletului ei: dacă vine el voi trăi, dacă vine celălalt, trebue să mor.

Când auzi pe scară un pas, care nu era al lui Gunnar şi când auzi bătăi în uşă, ea lăsă capul în jos şi merse tremurând să deschidă lui Helge Gram. I se părea că deschide poarta destinului, pe care şi-l atrăsese asupra ei, prin propria ei greşeală.

El rămase în picioare privind-o, apoi, puternic luminat de lampă, merse şi-şi lăsă pălăriai. Ea nu-l salută nici de data aceasta.

„Ştiam că erai în oraş, spuse el. Am sosit la Roma alaltăieri, dela Paris. Ţi-am aflat adresa la Clubul Scandinav şi mă gândeam să vin într'o zi, să te văd. Insă te-am întâlnit azi după-amiază şi te-am recunoscut de departe după haina ta de blană cenuşie — şi fără să se oprească din vorbă — nu vrei să-mi spui bunăseara, Jenny? Te-ai supărat că am venit la tine?

— Bunăseara, Helge, spuse ea luându-i mâna, pe care i-o întindea. Nu vrei să stai?

Se aşează şi ea pe canapea. Îşi auzea propria ei voce. Cât era de liniştită, de nepăsătoare! când totuşi o spaimă atât de groaznică mai stăruia în sufletul ei.

„Doream să te văd, spuse Helge, aşezând un scaun lângă ea.

— Drăguţ din partea ta", răspunse Jenny.

Urmă o scurtă tăcere.

„Locuieşti la Bergen acum, nu-i aşa, reluă ea. Ştiu că ţi-ai luat doctoratul. Te felicit!

— Mulţumesc."

Din nou tăcere.

„Şi tu, ai trăit mult timp în străinătate. Am avut de multe ori intenţia să-ţi scriu, dar niciodată n'am reuşit... Heggen locuieşte şi el în această casă, după câte văd.

— Da, i-am scris rugându-l să închirieze pentru mine un atelier, dar se găseşte foarte greu şi este foarte scump la Roma. Camera aceasta, de altfel, este foarte bine luminată.

— Ai aici o serie întreagă de tablouri." Se ridică, traversă camera, apoi reveni brusc şi se aşeză. Jenny lăsă capul în jos, simţea privirea lui Helge fixată asupra ei. El începu din nou să vorbească şi încercară să discute. El dorea veşti despre Fransiska, despre Ahlin şi despre ceilalţi prieteni comuni, dar conversaţia lâncezea, de-abia începută, şi el rămase tăcut, privind pe Jenny.

„Ştii că părinţii mei au divorţat? întrebă el deodată.

Ea făcu semn că da.

Helge râse amar. „Au continuat viaţa în comun din cauza noastră, în ultimul timp. Însă erau ca două pietre de moară, care prin frecarea lor, sparg, sfărâmă tot ce este între ele. — Pe noi şi tot ce era al nostru, ne-au transformat în praf. Apoi când n'a mai fost nimic de sfărâmat, pietrele de moară s'au oprit. Cândva, în copilăria mea i-am auzit. Nu pot spune că se băteau... însă tonul vocilor lor! Mama ţipa, spunea ocări, apoi până la urmă începea să plângă. Tata rămânea liniştit şi politicos, dar o ură aspră şi îngheţată străbătea în vocea lui, făcând-o să tremure! Stăteam culcat în camera mea şi sufeream de un soi de obsesie, dacă pot spune astfel, ce beţie, să străpungi cu un ac de tricotat o urechie şi să-l scoţi prin cealaltă! Glasurile lor îmi provocau o adevărată durere fizică, mă înţelegi? care, plecând din timpan îmi cuprindea tot capul. Era începutul. Acum, că şi-au făcut datoria lor de părinţi, este sfârşitul."

El dădu din cap de mai multe ori, scufundat în amintiri. „Este îngrozitor, vreau să spun ura, tot ce e întinat de ea, devine îngrozitor. Am fost să văd pe soră-mea, vara trecută. Niciodată n'am avut prea multe puncte comune. Dar... ce oroare, s'o văd cu bărbatul ei. De multe ori el o săruta, îşi scotea pipa dintre buzele groase, umede şi-şi săruta nevasta... Când te gândeşti că face pe sfântul, când este în amvon, pe când acasă... Sofia se îngălbenea toată când o atingea.

„Dar tu şi cu mine, Jenny? Mai târziu, m'am gândit adesea că delicata, calda şi luminoasa noastră fericire, trebuia în orice caz să se sfărâme, să îngheţe, ca să zicem astfel, în atmosfera casei

noastre. Mi-a părut atât de rău că plecasem, voiam să-ţi scriu... Ştii de ce n'am făcut-o? Primisem o scrisoare dela tata, în care îmi spunea că fusese la tine. Mă sfătuia să încerc să reluăm legăturile. N'am scris. Aveam un fel de teamă superstiţioasă, numai la gândul de a primi un sfat, care să vină dela el. Am rămas aşa dar singur, gândindu-mă numai la tine, dorindu-te numai pe tine, Jenny, depănând fără sfârşit toate amintirile.

„Vrei să-ţi spun unde am fost ieri, îndată după sosirea mea la Roma? Am fost la Montagnola, am regăsit numele noastre pe frunza de cactus."

Jenny rămase pe scaun, palidă şi cu mâinile împreunate.

„Nu te-ai schimbat, şi ai trăit trei ani, despre care nu ştiu nimic, spuse Helge încet; mi se pare de necrezut acum, când mă aflu lângă tine. Pentru mine nu mai există nimic din ceea ce s'a petrecut dela despărţirea noastră, la Roma. Dar tu, tu te-ai schimbat?"

Jenny nu răspunse.

„Eşti logodită? reluă el.

— Nu.

— Jenny! — Helge lăsă capul în jos, astfel ca ea să nu-i vadă faţa. — In tot timpul acestor trei ani, am nădăjduit, am visat să te recuceresc. Mi-am închipuit că am să te regăsesc, că o să ajungem să ne înţelegem. Nu-mi spuneai oare că eram prima ta iubire? Jenny, este oare cu neputinţă?"

— Da, spuse ea.

— Heggen?

Ea nu răspunse imediat.

„Am fost întotdeauna gelos pe Heggen, spuse

Helge. Mă temeam că este el, când am văzut că locuia în aceeaşi casă cu tine. Aşa dar vă iubiţi?"

Jenny continua să tacă.

„Îl iubeşti? întrebă din nou Helge.

— Da, însă nu vreau să mă căsătoresc cu el.

— Atunci, eşti... spuse el cu asprime.

— Nu." Un zâmbet trecător îi flutură pe buze, dar lăsă capul în jos obosită şi resemnată. „Nu mai suport nicio legătură, cu nimeni, Helge, de acum încolo. — Nu mai suport nimic. Aş vrea să plec."

Însă el rămase pe scaun. „Nu pot să cred că totul s'a sfârşit. N'am crezut niciodată acest lucru, iar acum că te revăd... Întotdeauna mi-am spus că tot răul venise din greşeala mea. Eram atât de nehotărît şi nu ştiam niciodată încotro s'o apuc. Totul s'ar fi putut petrece altfel. De multe ori revedeam în gând ultima noastră seară la Roma şi nu puteam să-mi închipui că acele clipe n'au să mai se întoarcă niciodată. Când am plecat, credeam că fac bine. Nu este oare posibil să te fi pierdut din această cauză! Până în acel timp nu mă atinsesem niciodată de vreo altă femee. Ceea ce vedeam acasă mă înspăimântase. Trăiam numai în visuri şi în închipuiri. Uneori era infernal, dar întotdeauna teama era mai tare. Am douăzecişinouă de ani, Jenny, şi n'am avut niciodată altă bucurie, altă fericire decât acea scurtă primăvară petrecută cu tine. Înţelegi, că amintirea ta nu m'a părăsit? Ştii cât de mult te iubesc? Eşti singura fericire care mi-a surâs. Nu mă pot lipsi de tine. Nu mă mai pot."

Ea se ridicase înfiorată, se ridică şi el; fără să vrea, ea făcu mai mulţi paşi înapoi.

El, nemişcat, o privea.

„Un altul mi-a luat locul, atunci când ai fi putut fi a mea. Iubeşti pe un altul. Insă vreau să fii a mea, nu-mi mai pasă de nimic. Vreau să mi te dăruieşti, aşa cum mi-ai promis cândva."

Când vru să fugă, îngrozită, el o trase cu forţa în braţele lui. Trecuseră câteva clipe înainte ca ea să-şi dea seama că o săruta pe gură. Credea că-i va rezista, dacă rămânea, aproape pasivă în braţele lui. Voia să-i spună să-i dea drumul. Voia să-i spună cine era celălalt. Insă era cu neputinţă, fiindcă ar fi trebuit să-i vorbească de copilul ei. In clipa în care se gândi la micuţul ei, îşi dădu seama că nu putea pronunţa numele lui, aici, în mijlocul... Copilul o să rămână departe de această atât de apropiată decădere, de care acum era sigură. Şi deodată i se păru că micul mort o atingea cu o mângâiere uşoară, care o făcu să-şi revină puţin şi-i făcu bine. O năpădi un fel de moleşeală şi corpul ei se lăsă în braţele lui Helge.

— Eşti a mea, mie îmi aparţii, Jenny," murmură el.

Ea ridică ochii şi privi figura aplecată deasupra ei; dintr'o smucitură, smulgându-se din braţele lui, alergă la uşă. Strigă pe Gunnar din toate puterile. Dar el o prinse iar.

— „Nu vei fi a lui, eşti a mea."

Se luptară în tăcere lângă uşă. Pentru Jenny era legată de această clipă viaţa sau moartea. O să ajungă să apuce mânerul, să intre în camera

lui Gunnar? Dar când simţi corpul lui Helge arzând, lipit de al ei, şi când îmbrăţişarea se strânse tot mai tare, i se păru că nu mai rămânea decât să se lase. Şi în sfârşit, consimţind, îi împărtăşi îmbrăţişarea.

*

In timp ce se îmbrăca, în lumina slabă a zorilor, el venea mereu lângă pat şi o săruta pe Jenny.

„Minunată Jenny, cât eşti de dulce! Eşti a mea, totu-i bine, nu-i aşa? Oh, cum te iubesc! Eşti obosită, dormi, scumpa mea, eu mă duc, voi reveni în cursul dimineţii. Dormi, draga mea, iubita mea Jenny. Te simţi obosită?

— Da, foarte obosită, Helge."

Helge împinsese obloanele; Jenny, cu ochii întredeschişi, privea lumina zilei ce mijea. El o sărută din nou. Imbrăcat complet, cu pălăria în mână, stătea încă în picioare, în faţa ei, apoi se lăsă în genunchi lângă pat şi-şi strecură braţul subt umerii lui Jenny.

„Iţi mulţumesc pentru această noapte... Iţi aminteşti că ţi-am spus aceleaşi cuvinte, prima zi, acolo, pe Aventin? Iţi mai aduci aminte?

Jenny făcu semn că da.

„Dormi, încă o sărutare şi noapte bună, drăgălaşă Jenny.

Ajuns la uşă, el se opri pentru ultima dată.

„Şi uşa? Are chee? Sau este din acelea vechi cu zăvor pe dinăuntru?

— Da, este la fel ca toate de pe aici, n'ai decât s'o deschizi."

Rămase culcată, cu ochii închişi. Işi închipuia corpul ei aşa cum era sub plapomă, alb şi gol, însă îl asvârlise departe de ea, ca pe mânuşa murdară. Nu mai era al ei.

Deodată tresări, auzea pe Heggen care urca, uşor, apoi îşi deschidea uşa; el merse în lung şi în lat în cameră câtva timp. Apoi ieşi din nou, merse pe terasă; simţi sgomotul apăsat al paşilor deasupra capului ei. Era sigură că el ştia. Dar mintea sa obosită nu mai tresări de emoţie. Aproape nici nu mai suferea. El o să recunoască, împreună cu ea, că tot ce se întâmplase era firesc, de neînlăturat. Nu se gândea încă să se hotărască ce o să facă. Intâmplările o să se înlănţuiască foarte natural, o să fie urmarea fatală a actului ei. Deschisese uşa lui Helge.

Scoase un picior de subt plapomă şi-l privi ca pe ceva străin. Era frumos; îşi îndoi uşor degetele, glesna se întinse. Era bine făcut, acest picior, alb, cu vinişoare albastre, cu călcâiul şi degetele uşor colorate în roz.

Oh! cât se simţea de obosită! Era plăcut să fie atât de obosită. Ca după nişte dureri ascuţite, care s'au potolit. Cât timp el rămăsese aproape de ea, nu mai avusese decât o singură idee limpede, aceea că se îngloda în noroiu; simţea că se afundă, se afundă. Ce voluptate să dispari astfel, să te desprinzi de viaţă, să aluneci, fără voie până la fund, acolo unde domneşte tăcerea. Işi amintea ca prin ceaţă, că fusese mângâiată, că se strânsese în el. Acum însă era obosită şi nu mai acţiona decât ca o maşină.

Se ridică, se îmbrăcă. După ce îşi trase cio-

rapii, își puse corsetul și-și luă foile, se încălță cu pantofii cafenii, pe care îi purta prin casă. Se spălă și își aranjă părul desfăcut, în fața oglinzii, fără să-și dea seama că-și vedea propria ei figură.

Se apropie apoi de măsuță, unde-și ținea uneltele de pictură, deschise cutia de răzuitoare. In timpul nopții se gândise la răzuitoarea triunghiulară; altădată o apropia în joacă de puls. O luă în mână, o examină, încercă tăișul cu degetul. Dar o puse la loc și luă un briceag, cumpărat la Paris. Avea un tirbușon, un cuțit de conserve, și mai multe limbi. Una din ele era curbă, ascuțită la vârf și lată, pe aceasta o desfăcu. Apoi veni din nou și se așeză pe pat. Puse perna pe marginea noptierei, sprijini mâna deasupra și tăie cu o mișcare sigură artera dela încheetura pumnului. Sângele țâșni, stropind o mică acuarelă, pe care o atârnase deasupra patului. Văzând aceasta, ridică brațul de pe pernă. Apoi se întinse, se descălță fără să-și dea seama de acest lucru și rămase culcată de tot, pe pat. Sângele continua să țâșnească, își ascunse mâna subt plapomă. Nu se gândea, nu simțea nicio teamă, să lăsa pur și simplu pradă inevitabilului. Rana însăși nu era dela durероasă, o simțea bine de tot, lămurit, numai într'un punct.

Dar aproape imediat o cuprinse o sensație ciudată, necunoscută, ca o spaimă, care creștea, creștea. Nu o spaimă de un lucru anumit, sensația însăși nu era decât o groază misterioasă, care îi strângea inima.

Deschise ochii, pete mari negre îi întunecau vederea. Își pierdea respirația, pereții camerei căzdeau peste ea din toate părțile. Se sculă clătinân-

du-se, se târî către uşă, apoi pe scara acoperişului; fiindcă nu mai vedea, sfârşi prin a cădea pe ultima treaptă.

*

Inchizând uşa lui Jenny, Helge întâlni pe Gunnar. Privirile lor se încrucişară în timp ce-şi atingeau pălăriile. Se despărţiră fără nicio vorbă. Această întâlnire desmetici pe Helge. Şi după beţia nopţii, dispoziţia i se schimbă dintrodată. Clipele pe care abia le trăise îi părură fără veste, imposibile, neverosimile şi neliniştitoare. Visa de trei ani să o revadă, o visase. Şi ea, aproape că nu vorbise, rămânând mută şi rece. Dintrodată apoi, se aruncase în braţele lui, cu un elan sălbatic, nebunesc, dar tăcut. Işi amintea acum că ea nu răspunsese nimic la toate cuvintele lui de iubire. O străină neliniştitoare, Jenny *a lui!* şi înţelesese fără umbră de îndoială, că niciodată nu fusese a lui.

Mergea fără ţintă în dimineaţa aceasta paşnică, urcând şi scoborând pe Corso. Incercă să se gândească la ea, să despartă amintirile de visuri. Căută să-şi amintească de Jenny din timpul logodnei lor. Ea însă rămânea afară din închipuirea lui. Dar când oare îi pătrunsese în fundul sufletului? Nu simţise el întotdeauna că era reţinută? In clipa aceasta Heggen poate era lângă ea. Mai era şi un altul, o spusese chiar ea, care altul?.. Care alţii?... Ce altceva de care el nu ştia, dar pe care îl presimţise tot timpul? Şi acum? Mai mult decât oricând îi era cu neputinţă s'o mai lase să-i scape încă odată.. Cine era ea, această

necunoscută, care îl ţinea subt puterea ei, căreia îi aparţineau toate gândurile lui, de trei ani? Impins deodată de o teamă nebunească, alergă spre casa lui Jenny. Uşa era deschisă, el se repezi pe scară. De data aceasta ea o să-i răspundă. O s'o oblige să-i spună totul. Şi uşa camerei era deschisă. Zări patul gol, cearşafurile mânjite de sânge, petele de sânge de pe jos şi, întorcând capul, o văzu şi pe ea prăbuşită sus pe scara, ale cărei trepte de marmoră albă erau pline de sânge.

Cu un strigăt de groază, Helge alergă către Jenny, o luă în braţe. Mâinile lui atingându-i sânii ţepeni, simţiră ultima căldură de viaţă, refugiată aici subt corset. Dar mâinile şi braţele erau reci. Avu groaznica sensaţie fizică a acestui cadavru, pe care, câteva ore mai înainte, îl ţinuse în braţele lui, arzând şi fremătând de viaţă. Picioarele i se împleticiră, căzu cu Jenny urlând ca un nebun.

Heggen deschise trântind uşa dela terasă. Figura lui era galbenă de groază. O văzu pe Jenny. Apucând pe Helge, îl aruncă într'o parte şi îngenunchie lângă ea.

„Era aici când am venit, era aici.

— Aleargă şi caută un doctor, repede."

Gunnar scosese cămaşa lui Jenny, îi atinsese trupul, îi examinase capul, îi ridicase braţele. Abia atunci văzu rana. Luă panglica de mătase albastră dela brasieră şi-i strânse încheetura mâinii.

„Dar unde umblă omul ăsta?"

Gunnar scoase un strigăt de furie. Apoi spuse cu glasul scăzut: „Mă duc eu, du-o în cameră"; însă o luă tot el şi trecu pragul. Când văzu patul plin de sânge, figura i se schimonosi. Se întoarse şi îm-

pinse uşa dela camera lui. O culcă pe patul lui nedesfăcut. Şi plecă în fugă. Helge se ţinuse după el cu gura întredeschisă, parcă încremenită într'un urlet de groază. Dar se opri la uşa lui Gunnar. Când rămase singur cu ea, intră şi îi atinse mâna cu degetele, apoi se trânti jos, cu capul rezemat de pat, în hohote convulsive şi disperate..

XII

EPILOG

Gunnar mergea de-a-lungul drumului strâmt, plin de ierburi, printre grădini străjuite de ziduri mari văruite. Intr'o parte era o cazarmă. Fără îndoială acolo sus era o terasă, fiindcă mai mulţi soldaţi se aplecau peste zid, chiar deasupra capului său. Râdeau şi flecăreau. La cotul drumului se legăna o tufă cu flori galbene, care crescuse în crăpătura zidului. Pe partea cealaltă se zăreau, profilându-se pe cerul albastru, pe care alergau nori argintii, majestuoşii pini dela piramida lui Cestius şi pădurea deasă de chiparoşi ai cimitirului cel nou. Inaintea porţii o fetiţă, stând în iarbă, croşeta. Ea îi deschise şi-i făcu lui Heggen o mică reverenţă, când el îi dădu câţiva bani.

Aerul de primăvară era dulce şi umed. In umbra verde a cimitirului domnea o atmosferă caldă de seră, iar narcisele de pe marginile aleelor răspândeau un parfum pătrunzător. Bătrânii chiparoşi formau adevărate boschete în jurul mormintelor acoperite cu albăstrele şi cu verdeaţa întunecată a frunzelor de violete. Erau clădite în terasă lângă vechile ziduri ale cetăţii care piereau subt iederă. Monumentele funerare străluceau în soare, temple mici de marmoră, statui albe de îngeri,

şi sarcofage grele. Muşchiul le năpădise, cătărându-se pe trunchiurile chiparoşilor. Camelii, ici-colo, îşi mai arătau încă florile albe sau roşii în mijlocul frunzişului întunecat şi lucios, dar cele mai multe zăceau veştejite pe pământul negru şi umed, din care se ridica un miros de putregai. Heggen îşi aminti că citise undeva că japonezilor nu le plac cameliile, fiindcă florile lor cad încă fragede şi sănătoase, ca şi capetele celor decapitaţi. Jenny fusese înmormântată în fundul cimitirului, aproape de capelă. Era pe marginea unei peluze de iarbă fragedă, presărată cu păştiţe, şi unde nu se aflau decât puţine morminte. In jurul gropii fuseseră plantaţi câţiva chiparoşi, însă erau încă atât de mici, încât s'ar fi spus că sunt jucării, cu crăcile lor în furcă sprijinite de trunchiuri întunecate, drepte ca nişte coloane de mânăstire. Mormântul era puţin izolat; fiindcă iarba fusese smulsă în ziua îngropării, el nu era înconjurat decât de pământ cenuşiu, în lumina puternică a soarelui. Pădurea de chiparoşi îl străjuiau ca un zid.

Gunnar, cu faţa ascunsă în mâini, îngenunchie şi se aplecă în spre pământ, aproape atingând cu capul coroanele de flori veştejite.

Simţea în tot corpul ciudata moleşeală pe care o iscă primăvara. La fiecare bătae surdă a inimii, i se părea că sângele gonea în el un nou val de păreri de rău şi de disperare. „Jenny, Jenny." Numele acesta limpede răsuna pentru el în ciripitul primăvăratic al păsărelelor. Şi era moartă. El rămânea întins în umbră. Tăiase o şuviţă din părul ei blond şi o păstra în portofel. Putea s'o ia, s'o

facă să lucească în soare, dar soarele nu va aprinde decât niște biete scântei, amintiri ale unui bogat păr auriu. Murise, se dusese. Rămâneau după ea câteva portrete și apăruseră câteva note despre ea în ziare. Apoi, o mamă, frați și surori plângeau pe Jenny a lor. O cunoscuseră ei vreodată cu adevărat, ei care nu știau nimic despre viața sau despre moartea ei? Ceilalți își aminteau cu desnădejde de Jenny, pe care o cunoscuseră. Știau câte ceva, dar nu înțelegeau. Numai a lui era Jenny aceea, culcată acolo dedesubt.

Gram venise să-l vadă. Îi pusese întrebări lui Heggen, plânsese, implorase: „Nu știu nimic, tu care știi, explică-mi, Heggen, tu știi, nu poți să-mi spui și mie ce știi?

Heggen nu răspunsese.

„Era un altul, chiar ea mi-a spus. Care altul? Tu?...

— Nu.

— Îl cunoști?

— Da, însă nu vreau să-ți spun numele, degeaba mă întrebi, Gram.

— O să înnebunesc, mă auzi, Heggen, o să înnebunesc dacă nu vrei să-mi răspunzi.

— N'ai dreptul să cunoști secretele lui Jenny.

— Dar de ce-a făcut-o? Din pricina mea, din pricina lui, din pricina ta?

— Nu, din pricina ei-însăși." — Și îl rugase pe Gram să plece. Acesta părăsise Roma și nu se mai revăzuseră. Întâlnirea lor se petrecuse în grădinile vilei Borghese, la câteva zile după înmormântare. Heggen, sfârșit de oboseală, se așezase la soare. Trebuise să se îngrijească de toate, să

dea explicaţiile necesare în privinţa sinuciderii, să organizeze înmormântarea, scrisese doamnei Berner, că fiica ei murise din cauza unui atac de inimă. Ceva totuşi îi făcuse bine; nimeni nu împărtăşea durerea lui. Adevărata explicaţie, pe care singur o cunoştea, o păstra pentru el şi făcând aceasta, îşi înăbuşa durerea în adâncul sufletului, i-ar fi cu neputinţă de-acum în colo, să o mai împărtăşească cuiva. O să rămână ca un bun al lui, o să fie din ce în ce mai mult a lui. Ea o să-i dea lui culoarea ei şi o să fie şi ea colorată cu nuanţele sufletului lui; nimic totuşi n'ar putea să o smulgă din el. O simţea schimbată la fiecare oră din zi, însă era mereu lângă el, şi o să fie întotdeauna la fel.

Işi aminti că în dimineaţa aceea, când fugea la doctor, în timp ce lângă ea rămăsese numai celălalt, fusese ispitit să-i spună adevărul lui Gram, să i-l spună astfel încât şi sufletul celuilalt să nu mai fie decât cenuşe, ca şi al lui.

Dar în zilele care urmară, ceea ce ştia el deveni un secret al lui cu moarta, taina iubirii lor. Totul se întâmplase fiindcă Jenny era Jenny şi aşa o iubea el. Nu voia să se răzbune pe Helge Gram, acest străin indiferent, care le tăiase calea, lui şi lui Jenny, dimpotrivă, îi era chiar milă de suferinţa aceluia şi de spaima lui în faţa acestui lucru de neînţeles.

Toţi aceşti oameni nu se întâlniseră, în definitiv, decât din întâmplare, iar evenimentele nu depindeau decât de Jenny. Ea, a cărei viaţă până atunci nu fusese decât un avânt de energie, de corectitudine, de delicateţe, ea trebuise într'o zi să

se aplece, ca să-şi recapete suflul. Crezuse că poate s'o compare cu un arbore tânăr, şi nu bănuise că nu era decât o floare, a cărei tulpină se ridica spre soare, ca să-şi deschidă bobocii grei de făgădueli. O fetiţă, ca şi celelalte, Jenny a lui! O înţelesese prea târziu. Acesta o să fie regretul său veşnic. Culcată la pământ, ea n'a mai putut să se îndrepte, la fel ca un crin, din a cărui rădăcină nu mai pot creşte alte tulpini, dacă prima a fost ruptă. Nu mai avea nimic în ea mlădios şi puternic. Vai! Aşa cum era, el o iubea! Şi aşa cum era, ea nu-i aparţinea decât lui. Numai el o cunoscuse atât de blondă şi de pură, atât de energică, atât de puternică, atât de dreaptă şi totuşi atât de slăbuţă şi de firavă. Şi ea murise, el o să rămână singur cu iubirea lui, zile şi nopţi de-a-rândul, o să rămână singur toată viaţa.

In unele nopţi, cu capul în pernă, trebuise să-şi înnăbuşe strigătele. Murise fără să fie vreodată a lui.

Pe el ar fi trebuit să-l iubească, lui ar fi trebuit să-i aparţină, fiindcă el n'o iubise decât pe ea, în această lume. Murise, şi corpul ei frumos, atât de alb, atât de svelt, corpul acesta, cu care se învăluia sufletul ei, ca o lamă fină şi fragilă, într'un toc de catifea, el nu-l atinsese niciodată, nu-l văzuse niciodată. Alţii îl posedaseră fără să-şi dea seama de minunata comoară, care se rătăcise în mâinile lor. Şi iată-l îngropat în pământ, hidos, gata să ia transformări scârnave, de o scârnavă putreziciune, ca să nu mai fie decât o mână de ţărână în pământ.

Gunnar era sguduit de suspine. Alţii o avu-

seseră, o murdăriseră fără să ştie ce făceau. El n'o posedase niciodată. Cât o să trăiască, o să fie chinuit de disperare în faţa unui lucru ce nu se mai poate întoarce.

Şi cu toate acestea era a lui, numai a lui. Părul ei de aur nu strălucea decât în mâinile lui. Sufletul, chipul ei se reflectau în el, clar şi precis, ca într'o apă liniştită.

Ea murise, durerea nu mai era în ea, — ci în el. — Avea să renască şi să crească în el această durere, până în clipa în care va muri el-însuşi. Avea să se transforme şi ea. Cum o să fie în zece ani, nu putea şti. Poate o să se amplifice, într'un chip minunat.

Cât o să trăiască, o să simtă necontenit o bucurie adâncă şi ciudată, din pricina acestei suferinţe.

Se gândea la ceasul acela disdedimineaţă, când el umbla pe terasă, deasupra capului lui Jenny muribundă, furios de ceea ce făcuse ea.

El nu-şi stăpânise dorinţa, decât ca să-i vină în ajutor — s'o îndepărteze de prăpastia în care rătăcirea ei o făcuse să cadă. — Şi ea îl gonise şi se aruncase în braţele altuia — înaintea ochilor lui, — cum fac femeile, din încăpăţânare, din lipsă de judecată, din prostie.

Şi apoi.. oh violenţa disperării lui, văzând-o prăbuşită pe scară... Nu, nu, niciodată, orice s'ar fi întâmplat, n'ar fi părăsit-o. Orice-ar fi făcut, ar fi iertat-o, i-ar fi venit în ajutor, i-ar fi oferit încă duioşia şi credinţa lui.

Cât o să trăiască, o să-i reproşeze, din când în când, că-şi alesese moartea. De ce ai făcut asta,

Jenny? Apoi, alte ori, își zicea, că așa cum era ea, nu putea face altfel.

O iubea fiindcă fusese astfel, veșnic o s'o iubească.

Dar niciodată n'o să regrete, că ajunsese s'o iubească.

Plânsese de disperare, și o să mai plângă, că n'o iubise mai de mult.

Pe vremea când trăia aproape de ea, când ea era prietena lui, camarada lui, cum nu putuse el să observe că îi era destinată să-i fie tovarășă de viață? Dar niciodată n'o să vină ziua, când să regrete că văzuse limpede, chiar prea târziu.

Gunnar se ridică în genunchi. Scoase din buzunar o cutiuță de carton și o deschise. Conținea o mărgea din colierul de cristal roz al lui Jenny. Rânduindu-i lucrurile, găsise acest colier într'un sertar dela noptieră. Ața șfragului era ruptă și Gunnar luase o mărgea s'o păstreze.

Luă puțină țărână de pe mormânt și o vârsă în cutie. Mărgeaua se rostogoli pe fund și fu acoperită de praful cenușiu, dar cristalul trandafiriu mai strălucea totuși și reflecta razele soarelui.

Strânsese toate lucrurile care aparțineau lui Jenny și le trimisese familiei, apoi căutase cu grijă toate scrisorile și le dăduse foc. Hăinuțele copilașului erau rânduite într'o cutie de carton pecetluită. Le trimise Fransiskăi, după dorința pe care o manifestase Jenny într'o zi. Caetele de schițe fuseseră împachetate, după ce le răsfoise unul câte unul. Desprinsese de acolo mai multe potrete de-ale copilului și le pusese la el în portofel. I se cuve-

neau lui. Tot ce nu era decât al lui Jenny, îi aparţinea lui acum.

Dediţei violeţi smălţau iarba. Distrat, începu să-i culeagă. Oh, primăvară, primăvară! Işi aminti că petrecuse primăvara în Norvegia cu doi ani înainte. Inchiriase o brişcă roşie. Cel ce i-o închiriase era un vechiu coleg de şcoală. Şi o pornise în lungul drumurilor de ţară, în soarele unei dimineţi de Martie. Pământul acoperit cu iarba ruginită din cauza iernei, cu tufe de ienuperi ici-colo şi cu câţiva mesteacăni, cu nişte scoruşi cu ramurile golaşe se înălţau în depărtare spre cerul limpede. Grămezile de gunoiu pe câmpurile arate, aveau luciu ca de catifea brună. Fermele apăreau unele după altele, cu silueta atât de obişnuită a şoproanelor, cu casele zugrăvite galben şi roşu, cu livezi de meri şi tufe de liliac. Verdele închis al pădurii apropiate era întrerupt pe alocuri de grupuri de mesteacăni, înviorați de primăvară, care le dădea o nuanţă violetă. In spre miazănoapte, la umbră, se mai afla o fâşie de zăpadă singuratică.

In tot satul se auzeau trilurile ciocârliilor nevăzute.

Zărise pe drum doi băieţaşi cu bucle blonde, îmbrăcaţi sărăcăcios. Ducând un coş cu provizii, mergeau încet în soare.

„Unde vă duceţi, copii?"

Ei se opriseră şi-i priviseră cu neîncredere.

„Ii duceţi mâncarea lui tăticu?"

Ei făcură da, din cap, puţin cam miraţi că acest domn străin ştia asemenea lucruri.

„Haideţi, urcaţi-vă, o să vă duc cu trăsura." Ii ridică şi-i aşeză lângă el.

„Unde lucrează tăticul vostru?

— La Brustad.

— Brustad, ia să vedem, nu este cumva în spatele şcolii?" Şi conversaţia îşi urma cursul. Acest caraghios om mare care nu ştia nimic, punea la întrebări şi nu mai sfârşea. De altfel, întotdeauna se întâmplă la fel, când cei mari vorbesc cu copiii. Oamenii mari pun întrebări şi cei mici, care ştiu atâtea lucruri, vorbesc prin semne, făcând din ochi, sau nu spun decât ceea ce li se pare strict necesar.

Când îi lăsă jos, ei plecară mână în mână, pe subt sălciile roşcate, de-a-lungul pârâiaşului.

Ii urmărise din ochi câteva clipe, apoi se întorsese să meargă unde era aşteptat.

Seara, acasă, era adunare pentru rugăciuni. Ingeborg, sora lui, aşezată lângă vechiul dulap de lemn de mesteacăn, din colţ, asculta absorbită, cu figura palidă, cu o lucire în ochii albaştri, pe un cismar din Fredrikstad vorbind despre „Mila lui Dumnezeu." Apoi ea s'a ridicat şi a vorbit, tremurând de emoţie. Ingeborg, sora lui frumoasă, atât de plină de viaţă! Cât fusese de fără griji odinioară, nebună după dans şi după petreceri, fericită să citească şi să se instruiască. Când lucra în oraş, el îi trimetea cărţi, broşuri şi de două ori pe săptămână câteva numere din ziarul *Social-democratul*. Ea voia să cunoască totul, să ştie de toate. La treizeci de ani, a fost convertită după o şedinţă de redeşteptare şi acum predica. Işi revărsa toată dragostea inimii asupra nepotelului Anders şi asupra feliţei pe care o crescuseră ei, un copil natural, adus din Oslo. Ea le vorbea, cu ochi strălucitori, despre Isus, prietenul copiilor.

A doua zi, ningea. Plecase cu copiii la cinematograful din orășelul, aflat la un kilometru de ei. Merseseră de-a-lungul unui zid de piatră, între pădure și crâmpie. Totul părea cenușiu subt zăpada moale de Martie. Numai urmele pașilor făceau pete. Incercase să vorbească cu copiii, le pusese întrebări, la care ei dădeau răspunsuri bine gândite și pline de rezervă.

La întoarcere totuși, copiii îi puneau întrebări, iar el răspundea, fără nicio rezervă, foarte amănunțit, foarte încântat de încrederea, pe care o căpătaseră copiii. Văzuseră un film cu cow-boys, în Arizona și altul despre recolta nucilor de cocos în Filipine. Era înflăcărat și-și dădea osteneală să răspundă pe înțeles și să nu fie scurt.

O, primăvară, primăvară!

Tot într'o zi de primăvară, mersese la Viterbe, cu Jenny și Fransiska.

Ea se așezase la fereastră, dreaptă și îmbrăcată în negru, cu privirea ațintită asupra priveliștei. Cât erau de mari ochii ei cenușii. Își aducea aminte. Vântul gonea norii de ploaie întunecați, risipiți deasupra câmpiei posomorîte și deșerte. Nicio ruină care să atragă vizitatorii, numai câteva ziduri fără însemnătate, prăbușite, și fără nicio formă se ridicau pe ici, pe colo, iar pe alocuri, câte o mică fermă, străjuită de doi pini și de câteva căpițe ascuțite, de paie.

Niște porci negri se înghesuiau unii într'alții în valea unde creșteau tufe de mărăcini. Trenul se apropia de munte și pătrundea într'o pădure de stejari. Subt copacii mari, cu trunchiurile drepte, covorul de frunze veștede din toamna trecută era

acoperit de mii de flori albe, albastre şi galbene. Dediţei, ciuboţica cucului, gălbioare, de culoarea pucioasei, ca în Norvegia. Jenny spunea că ar fi vrut să se scoboare din tren să le culeagă şi să se afunde în stratul de frunze umede, subt ramurile şiroind de ploaie. „Ai crede că eşti în Norvegia, primăvara", repèta ea. Ninsese de curând şi zăpada aceasta de primăvară rămânea prin găuri în pete mari, cenuşii. Subt ramurile căzute, mai erau încă şi urme albe. Florile nu-şi puteau ţine corolele subt greutatea ploii şi a noroiului. Şuvoaie mici curgeau în josul pantei, ca să dispară subt terasamentul drumului de fier. Pământul pe care-l luau în drumul lor, avea o culoare roşiatică.

Ploaia începuse să bată în ferestrele compartimentului, estompând priveliştea, care se făcuse de tot nevăzută din cauza fumului dela locomotivă, întors de vânt. Apoi urmase o limpezire, o rază căděa în vale şi pe pantele acoperite de păduri unde se rostogolea ceaţa.

Fetele împachetaseră în geamantanul lor şi câteva lucruri de-ale lui Gunnar. Când îşi amintise ele se şi pregăteau de culcare. Râdeau şi pălăvrăgeau în cameră când bătuse la uşă. Jenny scosese capul prin deschizătura uşii, întinzându-i lucrurile cerute. Era îmbrăcată cu un capod de culoare deschisă, cu mâneci scurte, lăsându-i gol braţul alb şi delicat. Braţul acela cerea sărutări. El nu se încumetase decât odată, un sărut uşor, mai mult în glumă. Se îndrăgostise de ea în seara aceea, ameţit cum era de primăvară, de vin, de acea ploaie veselă şi sgomotoasă, de razele fugitive ale soarelui şi de tinereţea lui plină de viaţă. I-ar fi plăcut să

danseze cu fata aceea înaltă şi blondă, care râdea atât de rezervat, încât făcea impresia că încerca să învețe un lucru pe care nu-l cunoscuse până atunci. Ochii ei cenuşii priveau cu un fel de aviditate serioasă florile de lângă drum, pe care ar fi voit atât să le culeagă. Oh! Doamne, tot ce-ar fi putut fi şi n'a fost!

Fu sguduit din nou de hohote, fără lacrimi.

Şi în ziua când plecaseră la Montefiascone, ploua. Apa sărea de pe caldarâm pe fustele ridicate ale celor două prietene, le stropea glesnele subțiri şi pantofii mici. Râdeau mergând pe străzile strâmte şi în pantă, pe unde apa ploii curgea în şuvoaie! Când ajunseseră în mijlocul bătrânului orăşel, norii de peste Rocca, stânca pe care se înalță castelul, se mai risipiseră. Ei se aplecaseră toți trei peste balustradă, admirând lacul Bolsena, atât de negru la poalele dealurilor verzi cu măslini şi cu viță. Nori foarte joşi se târau pe deasupra munților din apropiere. Dar o rază de lumină, care aluneca pe oglinda întunecată a apei, se întinse, luă o culoare albastră, în timp ce ceața se retrăgea, refugiindu-se în crăpăturile şi în văgăunile munților... Conturul limpede al vârfurilor apăruse în jurul lacului şi soarele străbătea printre norii, care se destrămau şi pluteau, albaştri sau aurii în jurul colinelor stâncoase, deasupra cărora se vedeau satele fortificate. Se distingea în depărtare, către miază-noapte, un munte rotund, Cesca susținea că era Monte Amiata.

Cei din urmă nori de ploaie alunecau pe cerul de primăvară, albastru deschis şi parcă spălat proaspăt, unii încă negrii şi argintii pe margine, se to-

peau în soare; furtuna se îndepărta către apus, întunecând zarea, unde munții Etruriei coborau, negri și singuratici, în spre Mediterana, a cărei linie alburie se ghicea în depărtare.

Priveliștea largă și severă, amintea înfățișarea munților înalți din Norvegia, în pofida plantațiilor de măslini și a viilor, subt șirurile de ulmi, care acopereau pantele, în jurul lacului.

Lângă ruinele castelului era o grădină mică. Stejarii își lepădau frunzele metalice de anul trecut, în timp ce crengile li se acopereau de muguri delicați. Câteva garduri vii din plante veșnic verzi, își expuneau frunzele tari, iar frunzele noi erau de un verde atât de strălucitor, încât păreau artificiale.

Jenny și cu el se așezaseră la adăpostul unui gard viu, el ținuse haina împotriva vântului, ca să poată ea să-și aprindă o țigară. Era frig acolo sus, în bătaia brizei aspre de primăvară. Jenny cam tremura în hainele udate. Fața îi era împurpurată și soarele îi aurea părul umed, pe care ea și-l arunca pe spate cu o mișcare a mâinii.

O să se întoarcă la Montefiascone, chiar mâine dimineață. Acolo o să regăsească primăvara, primăvară fremătătoare, limpede și plină de făgădueli, cu flori strivite de ploaie și tremurând de frig subt mușcătura vântului — și totuși, flori.

Primăvara și Jenny, nu mai puteau fi despărțite în amintirea lui. Iat'o însă, înghețată de tot și zâmbitoare, subt cerul schimbător, ea care voia să culeagă toate florile în poală.

Oh! micuță Jenny, n'ai putut să culegi flo-

rile, pe care le doreai, iar visurile tale nu s'au împlinit. Eu sunt cel care visează acum!

Când voi fi trăit destul ca să-mi umplu inima în întregime de regrete, ca tine, poate voi face la fel ca tine şi voi spune soartei mele: dă-mi câteva din florile tale, am să mă mulţumesc cu mult mai puţin decât ceream la începutul vieţii. Insă totuşi nu voi muri cum ai murit tu, tu care nu te puteai mulţumi cu puţin. Voi trăi cu amintirea ta, sărutând această mărgea roz şi şuviţa de păr auriu. Voiu gândi: ea nu putea trăi fără să fie cea mai bună, fără să ceară perfecţiunea ca pe un drept al ei. Poate că atunci voi spune: Domnul fie lăudat că a preferat moartea, vieţii.

In astă-noapte, voi merge în piaţa San Pietro, voi asculta muzica divină a fântânii, care nu se sfârşeşte niciodată şi voi pluti din nou în visul meu.

Fiindcă Jenny, tu eşti visul meu, de-acum înainte. Şi n'am mai avut vreodată un altul.

Oh! visurile, visurile!

Dacă ar fi trăit copilaşul tău, Jenny, n'ar fi fost aşa cum visai tu să fie, când îl ţineai în braţe sau îi dădeai sânul. Ar fi putut fi bun şi frumos, sau rău şi urît, însă n'ar fi fost ceea ce visai tu să fie. Nicio femee n'a adus pe lume copilul, pe care îl visa în timpul sarcinei. Niciun artist n'a creat opera, pe care a simţit-o plutindu-i în faţă, în timpul inspiraţiei. O vară vine după alta, niciuna nu e aceea la care visăm noi, aplecându-ne să culegem florile udate de ploile primăverii. Nicio iubire n'a rămas aşa cum o visau îndrăgostiţii la cea dintâi sărutare. Dacă am fi trăit împreună a-

mândoi, am fi putut fi fericiți ori nenorociți, am fi putut să ne facem un bine fără seamăn, ori mult rău. N'am să știu niciodată ce ar fi devenit iubirea noastră, dacă tu ai fi fost a mea. Tot ce știu este că n'ar fi fost ceea ce visam eu, în noaptea aceea, când eram împreună, și când apa fântânii strălucea în lumina lunii. Cât este de trist, Jenny! Și totuși? N'aș vrea să fi avut acest vis, n'aș vrea să mai am nici visul meu de astăzi.

Jenny, mi-aș da viața ca să-mi ieși înainte, acolo la castelul de pe stâncă, la fel ca Jenny de atunci, să mă săruți, să mă iubești, numai o zi, numai o clipă!

Nu mă pot opri să mă gândesc la ce-ar fi putut fi dacă trăiai tu, dacă ai fi fost a mea măcar odată. Jenny, mi se pare că noi am pierdut o fericire nespusă.

Tu, tu ai murit, iar eu rămân sărăcit pentru veșnicie. Nu mai am decât sărmanele visuri despre tine. Și totuși, dacă o compar cu bogăția altora, sărăcia mea strălucește de bogăție. N'aș vrea să nu te mai iubesc, să nu mă mai gândesc la tine, să nu mai sufăr ca acum, chiar dacă ar fi pentru a-mi salva viața.

*

Gunnar Heggen nu știa că, pradă groaznicei furtuni care-i răscolea sufletul, ridica brațele către cer și vorbea cu el-însuși.

Ținea mereu în mână dediței pe care îi culesese, dar el nu-și dădea seama ce făcea.

Soldații care îl vedeau de sus, de pe zidul ca-

zărmii, râdeau de el. El nu-i văzu. Strânse florile la piept, murmurând vorbe, care nu se adresau decât lui, părăsind mormântul plin de soare, pentru a se îndrepta către pădurea întunecată de chiparoşi.

— SFARŞIT —

CASA SCRIITORILOR
CASA SCRIITORILOR

TIP. „FINANȚE ȘI INDUSTRIE"
S. A. R.
BUCUREȘTI
STR. POETUL MACEDONSCHI, Nr. 3
TELEFON 2.14.03

EDITURA GORJAN BUCUREȘTI

AU APĂRUT:

K. A. Schenzinger: ANILINĂ — roman (epuizat)
A. Zischka: ȘTIINȚA DISTRUGE MONOPOLURILE
K. Brunngraber: RĂZBOIUL OPIULUI — roman, traducere de M. Streinul
Sigrid Undset: PRIMĂVARA — roman (Ed. III)
Mircea Streinul: TREI POVEȘTI (ilustrații de F. Micoș)
V. Beneș: INGERUL ALB (ilustrații de F. Micoș)
Dr. V Tempeanu: LIMBA GERMANĂ pentru lucrători
Alain Fournier: CĂRĂREA PIERDUTĂ — roman
J. Ohquist: GERMANIA LUI HITLER — fapte și doctrină
Pinocchio: — (Ed. II)
Sigrid Undset: JENNY — roman

SUB TIPAR:

Pearl Buck: EXILATA — roman, traducere de **Jul. Giurgea**
Vintilă Horia: ACOLO ȘI STELELE ARD... — roman
Anișoara Odeanu: CIUDATA VIAȚĂ A POETULUI
Paul Constant: RĂIA — roman

IN PREGĂTIRE:

Henry de Man: MĂRTURISIRI (Après coup)
J. S. Schall: SUEZ, POARTA POPOARELOR — povestire romanțată
F. A. Schenzinger: AUR ȘI ARGINT — roman, traducere de M. Streinul
V. Beneș: SEMN RĂU — nuvele fantastice
Mircea Streinul: PRĂVĂLIA DIAVOLULUI — roman

COLECȚIA DE ARTĂ:

N. Brana — CHIPURI DIN SAT (12 gravuri) cu un studiu critic de I. Vlasiu
V. Dobrian — CICLUL MORȚII (10 gravuri) cu un studiu critic de V. Beneș
F. Micoș — CREAȚIUNE (10 gravuri)
D. Hornung — PĂTIMILE MÂNTUITORULUI (7 gravuri în culori)

COLECȚIA TEHNICĂ:

AU APĂRUT:

MANUALUL INSTALATORULUI ELECTRICIAN, (Ed. II)
prelucrat de **Ing. St. Georgescu-Gorjau** după **W. Blatzheim**
FIZICĂ ȘI CHIMIE PENTRU LUCRĂTORI, de **Becher-Niese-Gorjan**
DESENUL TEHNIC, prelucrat de **Ing. A. Petrovici**, după **Bachmann-Vent-Forberg**

SUB TIPAR:

MANUAL DE TEXTILE

IN PREGĂTIRE:

TEHNOLOGIA MECANICĂ în 3 volume
MANUAL DE TÂMPLĂRIE, de **Bastian, Pălzold, Willer**

PREȚUL 220 LEI